

การศึกษาการวาดภาพคนโดยใช้แบบทดสอบวาดรูปคนกูดอินน์-แฮร์ริส ของนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนสังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์

นางสาวสายพิน สังกัดศิลป์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

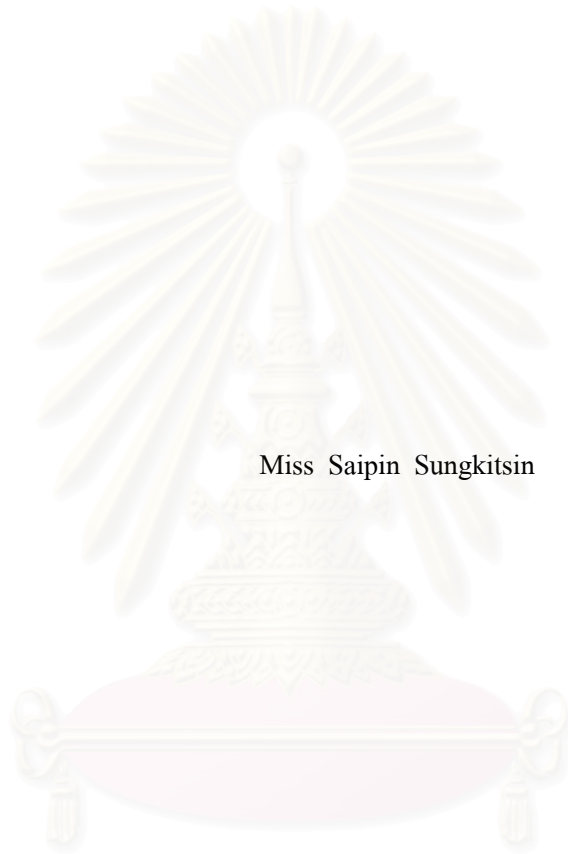
สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2550

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A STUDY OF HUMAN FIGURE DRAWINGS BY USING GOODENOUGH-
HARRIS DRAWING TEST OF GRADES FOUR TO SIX STUDENTS IN SCHOOLS
UNDER THE WELFARE EDUCATION DIVISION

Miss Saipin Sungkitsin

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirement
for the Degree of Master of Education Program in Art Education

Department of Art, Music and Dance Education

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic year 2007

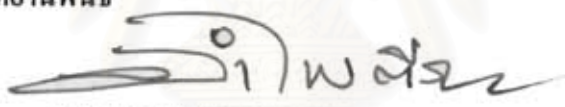
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การศึกษาการวาดภาพคนโดยใช้แบบทดสอบวาดรูปคนกูดอิน์ฟ-แฮร์ริส
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนสังกัดกองการศึกษา
สงเคราะห์
โดย นางสาวสายพิน ตั้งจิตศิลป์
สาขาวิชา ศิลปศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ปิยะชาติ แสงอรุณ

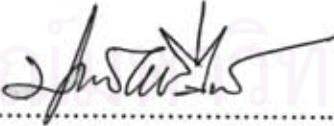
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นำวิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาคตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์

.....คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.พฤทธ์ ศิริบรรณพิทักษ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำไพ ตีรณสาร)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ปิยะชาติ แสงอรุณ)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปวงรัตน์ พิชญไพบูลย์)

สายพิมพ์ ตั้งคืดคืดปี : การศึกษาการวาดภาพคนโดยใช้แบบทดสอบวาดรูปคนบูคอินท์-แฮร์ริส ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนสังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์ (A STUDY OF HUMAN FIGURE DRAWINGS BY USING GOODENOUGH-HARRIS DRAWING TEST OF GRADES FOUR TO SIX STUDENTS IN SCHOOLS UNDER THE WELFARE EDUCATION DIVISION) อ.ที่ปรึกษา : รศ.ปิยะชาติ แสงอรุณ, 160 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการแสดงออกทางการวาดภาพคนโดยใช้แบบทดสอบวาดรูปคนบูคอินท์-แฮร์ริส ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนสังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์ กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 23 จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 90 คน ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1. แบบสอบการวาดรูปคนบูคอินท์-แฮร์ริส 2. เกณฑ์การให้คะแนนภาพวาดคน 3. แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพคน

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนสังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์ สามารถแสดงรายละเอียดของส่วนต่างๆ ในการวาดภาพคน เป็นไปตามเกณฑ์การให้คะแนนของบูคอินท์-แฮร์ริส โดยการวาดภาพคนของนักเรียนทั้งหมด สรุปได้ดังนี้

- 1) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้คะแนนรวมในการวาดคนผู้ชาย คนผู้หญิง ตนเอง มากที่สุด รองลงมาได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามลำดับ
- 2) การวาดภาพคนผู้ชาย ของนักเรียนชาย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้คะแนนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามลำดับ ส่วนของนักเรียนหญิง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้คะแนนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามลำดับ
- 3) การวาดภาพคนผู้หญิง ของนักเรียนชาย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้คะแนนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามลำดับ ส่วนของนักเรียนหญิง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้คะแนนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามลำดับ
- 4) การวาดภาพตนเอง ของนักเรียนชาย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้คะแนนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ตามลำดับ ส่วนของนักเรียนหญิง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้คะแนนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามลำดับ
- 5) ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพคน พบว่า นักเรียนชอบวาดภาพตามความสนใจ และชอบใช้พ่อแม่เป็นแบบในการวาด ส่วนใหญ่นักเรียนจะชอบวาดภาพเกี่ยวกับการไปเที่ยวหรือพักผ่อนในสถานที่ต่างๆ และนักเรียนชอบวาดภาพคนอื่นที่เป็นผู้หญิง โดยการวาดจากจินตนาการหรือคิดเอง นักเรียนอยากวาดภาพคนที่มีท่าฮินและคิดว่าภาพคนที่มีลักษณะท่าทางกึ่งหรือนั่งเป็นสิ่งที่วาดยาก ส่วนรายละเอียดในการวาดนั้น แขนขา นิ้วมือ นิ้วเท้า วาดยากที่สุด และความสัมพันธ์ระหว่างขนาดของศีรษะและลำตัววาดยากที่สุด เครื่องประดับที่วาดยากคือ นาฬิกา และการแต่งกายที่ชอบวาดคือ คนใส่เสื้อผ้าแบบทั่วๆ ไป นักเรียนมีความรู้สึกสนุกสนานเพลิดเพลินทุกครั้งเมื่อวาดภาพ และคิดว่าการวาดภาพคนอย่างสม่ำเสมอทำให้วาดภาพคนได้ดีขึ้น และอยากให้มีการสอนวาดภาพคนโดยสอนให้นักเรียนวาดด้วยตนเอง

ภาควิชา ศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา

สาขาวิชา ศิลปศึกษา

ปีการศึกษา 2550

ลายมือชื่อนิสิต.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

4883771727 : MAJOR ART EDUCATION

KEY WORD : HUMAN FIGURE DRAWING / GOODENOUGH-HARRIS DRAWING TEST/ WELFARE EDUCATION

SAIPIN SUNGKITSIN : A STUDY OF HUMAN FIGURE DRAWINGS BY USING GOODENOUGH-HARRIS DRAWING TEST OF GRADES FOUR TO SIX STUDENTS IN SCHOOLS UNDER THE WELFARE EDUCATION DIVISION. THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. PIYACHATI SANGAROON, 160 pp.

The purpose of this research was to study human figure drawings by using Goodenough-Harris drawing test of grades four to six students in schools under the welfare education division. The sample group was ninety students studying in grades four to six under the Jurisdiction of the Department of General Education, Pitsanulok province. The research instruments were 1) Goodenough-Harris Drawing Test, and 2) Questionnaires : opinions of students concerning human figure drawing.

The research results has revealed that grades four to six students in schools under the welfare education division can draw details of human figure as follows :

1) Drawing human figure of students in grades six got the highest scores, followed by grades five and four respectively.

2) Drawing man's figure of boy students in grades six got the highest scores, followed by grades five and four respectively. For the girl students in grades five got the highest scores, followed by grades six and four respectively.

3) Drawing woman's figure of boy students in grades six got the highest scores, followed by grades five and four respectively. For the girl students in grades five got the highest scores, followed by grades six and four respectively.

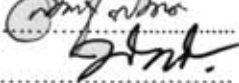
4) Drawing oneself of boy students in grades six got the highest scores, followed by grades four and five respectively. For the girl students in grades five got the highest scores, followed by grades six and four respectively.

5) The opinions of students concerning human figure drawing were as following. They liked drawing by using imagination and liked drawing their parents as the model. The most frequently of students liked drawing about travelling or relaxing in anywhere such and woman picture from imagination. Students liked drawing human in standing posture. However, they didn't like drawing human in sit posture or low the head posture because they thought it's difficult. The most difficult parts of human body to draw such as arms, legs, fingers. Students enjoyed drawing pictures and believe that. Drawing human regularly can improve drawing skills and would like to study how to draw human.

Department : Art, Music and Dance Education

Field of study : Art Education

Academic Year : 2007

Student's signature :

Advisor's signature :

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สามารถสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ด้วยความช่วยเหลือเป็นอย่างดีจาก รองศาสตราจารย์ปิยะชาติ แสงอรุณ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่คอยให้คำปรึกษา แนะนำ และให้ข้อคิดเห็น ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างยิ่งตลอดมา ผู้วิจัยจึง ขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำไพ ตีรณสาร ประธานกรรมการ สอบวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.ปณณรัตน์ พิชญ์ไพฑูริย์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ และตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ อันเป็นผลให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สมบูรณ์และสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ลลิตพรรณ ทองงาม, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นนทภัทร ทินานนท์, และอาจารย์เกษมณี แก้วชนะ ที่ได้กรุณาสละเวลาในการตรวจและให้ ข้อเสนอแนะเครื่องมือในการวิจัย พร้อมทั้งคำแนะนำที่มีประโยชน์ต่องานวิจัยเป็นอย่างยิ่ง ขอขอบคุณ คุณธีระเดช ทองอินทร์ ที่ได้กรุณาสละเวลาในการตรวจให้คำแนะน ขอบพระคุณ โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 23 จังหวัดพิษณุโลก และรองผู้อำนวยการจิรวรรณ สุรเสียง ที่ให้ความอนุเคราะห์ และให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ พร้อมทั้งอำนวยความสะดวก ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ขอขอบพระคุณโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เพชรบูรณ์ ที่ให้ความ ช่วยเหลือในการทดลองใช้เครื่องมือวิจัย ขอขอบคุณนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ทุกคนที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และทุกท่านที่ช่วยให้การวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา คุณป้า ที่ได้สนับสนุนทุนในการศึกษา และญาติ พี่น้องทุกท่าน ที่ได้ให้กำลังใจและช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์มาโดยตลอด ขอขอบพระคุณ คณะผู้บริหารโรงเรียนวัดบางนานอก ที่ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนการทำงานของข้าพเจ้าให้ สำเร็จลุล่วงด้วยดี ขอขอบคุณ พี่น้องในครอบครัวความหวัง และเพื่อนๆ พี่ๆ สาขาวิชา ศิลปศึกษา ตลอดจนทุกๆ ท่าน ที่มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือ รวมทั้งคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ ในการดำเนินงานให้แก่ผู้วิจัยเสมอมา

สุดท้ายนี้ ส่วนดีและประโยชน์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบแด่ บุพการี ครูอาจารย์ และบุคคลที่เกี่ยวข้องในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	10
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	10
1.4 นิยามศัพท์ที่ใช้.....	10
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	12
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	12
2.1 คุณค่าและความสำคัญของศิลปศึกษา.....	13
2.2 ศิลปะระดับประถมศึกษา.....	16
2.3 พัฒนาการของเด็กกับการแสดงออกทางศิลปะ.....	21
2.4 การวาดภาพของเด็ก.....	34
2.5 ศิลปะสำหรับเด็กด้อยโอกาส.....	35
2.6 เด็กด้อยโอกาส.....	39
2.7 โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 23 จังหวัดพิษณุโลก.....	46
2.8 แบบสอบถามการวาดรูปคนกึ่งอินฟ-แฮร์ริส.....	54
2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	61
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	79
3.1 ศึกษารวบรวมข้อมูล.....	79
3.2 กลุ่มตัวอย่างประชากร.....	79
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	80
3.4 ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ.....	81
3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	83

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	84
3.7 การนำเสนอผลการวิเคราะห์วิจัย.....	84
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	85
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	113
5.1 วัตถุประสงค์ในการวิจัย.....	113
5.2 กลุ่มตัวอย่างประชากร.....	113
5.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	113
5.4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	114
5.5 สรุปผลการวิจัย.....	115
5.6 อภิปรายผลการวิจัย.....	120
5.7 ข้อเสนอแนะ.....	127
รายการอ้างอิง.....	129
ภาคผนวก.....	139
ภาคผนวก ก.....	140
ภาคผนวก ข.....	143
ภาคผนวก ค.....	157
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	160

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญญัตราง

ตารางที่	หน้า
1 ระดับชั้นและจำนวนนักเรียนที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างประชากร.....	80
2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในการตรวจให้คะแนนระหว่างผู้ตรวจคนที่ 1 และผู้ตรวจคนที่ 2 และความเที่ยงในการตรวจซ้ำ.....	83
3 ค่าความถี่และร้อยละของจำนวนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำแนกตามเพศ และอายุ.....	86
4 ค่าร้อยละ สภาพทั่วไปของนักเรียน.....	87
5 ค่าเฉลี่ยคะแนนการวาดภาพ คนผู้ชาย คนผู้หญิง และตนเอง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6.....	88
6 ค่าเฉลี่ย ลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้ชาย ของนักเรียนชายชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6.....	89
7 ค่าเฉลี่ย ลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้หญิง ของนักเรียนชายชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6.....	92
8 ค่าเฉลี่ยลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพตนเอง ของนักเรียนชายชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6.....	95
9 ค่าเฉลี่ย ลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้ชาย ของนักเรียนหญิงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6.....	98
10 ค่าเฉลี่ย ลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้หญิง ของนักเรียนหญิงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6.....	101
11 ค่าเฉลี่ยลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพตนเอง ของนักเรียนหญิงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6.....	104
12 ค่าร้อยละ ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพคน.....	107

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศที่กำลังเผชิญอยู่ในขณะนี้ ส่งผลกระทบต่อคนไทย และสังคมไทยอย่างรุนแรง ประชาชนมีความยากลำบากในการดำรงชีวิตมากขึ้น ปัญหาของ ประเทศมีความสลับซับซ้อนเกี่ยวพันกัน ทั้งระบบเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง ซึ่งยาก แก่การแก้ไขได้โดยง่าย (สว่าง ท้าวอาจ, 2543:36) สภาพการณ์ในสังคมปัจจุบันส่งผลให้เกิด ปัญหาขึ้นกับเด็กอย่างมากมาย ส่วนใหญ่แล้วเกิดจากการที่ครอบครัวไม่สามารถเลี้ยงดูบุตรหลาน ให้มีคุณภาพได้ เนื่องจากทั้งพ่อและแม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน บางครอบครัวมีปัญหาติดสาร เสพติด ทะเลาะวิวาท ตบตีใช้อาวุธต่อกัน ทำร้ายบุตร รวมถึงพ่อแม่หย่าร้างมีเป็นจำนวนมาก ทำให้เด็กทนสภาพภายในครอบครัวไม่ได้ ต้องออกเร่ร่อนไปเผชิญชีวิตอยู่ตามลำพัง (วินัย วิริย กิจจา, 2543 : คำนำ) ซึ่งสอดคล้องกับ รัชณี ฉลองเกื้อกูล (2546) ได้กล่าวไว้ว่า สภาพ สังคมไทยปัจจุบันอ่อนแอลง เนื่องด้วยกระแสวัตถุนิยมมีมากขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาศีลธรรม ปัญหา การว่างงาน ภาวะหนี้สิน ฯลฯ โดยเฉพาะปัญหาครอบครัวที่มีการทะเลาะ คุด่า ทูบตี ไม่เป็นตัว แบบที่ดี ไม่ทำหน้าที่ตามบทบาท ดิชาเสพติด ทอดทั้งบุตร ซึ่งบางรายรุนแรงมากจนกระทั่ง ข่มขืนบุตรหลานภายในครอบครัว ทำให้เกิดปัญหาทารุณกรรมเด็กขึ้น การรายงานส่วนใหญ่ได้ จากการดำเนินคดีเท่านั้น ยังมีเด็กถูกทารุณกรรมอีกหลายรายที่ยังไม่ได้รับการรายงานและ ช่วยเหลือ ซึ่งการทารุณกรรมส่งผลให้เด็กมีปัญหาด้านพฤติกรรม อารมณ์ จิตใจ และทางเพศ บางรายรุนแรงถึงขั้นพยายามฆ่าตัวตาย เด็กเหล่านี้มีแนวโน้มเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีพฤติกรรมสำ ลอนทางเพศ หรือหวาดกลัวเพศตรงข้าม ดิชาเสพติด มีปัญหาบุคลิกภาพ อาจนำไปสู่ความ บกพร่องในการทำหน้าที่พ่อแม่ที่ดี และอาจเป็นผู้กระทำทารุณกรรมต่อไปอีก

กฎหมาย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับล่าสุดคือ ฉบับ 2540 ได้กำหนดให้ คู่สมรสต้องพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้ยากไร้ ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส มีคุณภาพชีวิตที่ดีและก็ สามารถช่วยเหลือตนเองได้พึ่งพาตนเองได้ นอกจากนั้นก็ยังกำหนดให้เยาวชนที่ไม่มีผู้ดูแล มีสิทธิ์ ได้รับการเลี้ยงดู ได้รับการศึกษาจากรัฐ จากกฎหมายรัฐธรรมนูญดังกล่าวแล้วก็ตามถึง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรา 10 ได้กำหนดให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางจิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสาร หรือการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ เป็นบุคคลที่ไม่ สามารถพึ่งตนเองได้ ไม่มีผู้ดูแล หรือผู้ด้อยโอกาสมีสิทธิ์คิดและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พิเศษ (วรสิทธิ์ ใจงาม, 2546:43) และ ณัฐมน ไทยประสิทธิ์เจริญ (2546) ได้กล่าวว่า เด็กเป็น สิ่งมีชีวิตที่มีความบริสุทธิ์และสดใส มีความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการที่งดงาม แต่ทว่าเด็กด้อย โอกาสได้ถูกสถานะอันไม่พึงประสงค์บางประการที่เข้ามาเป็นตัวการขวางกั้นความสามารถในการ แสดงออกทางศิลปะ ทำให้ไม่สามารถแสดงออกได้อย่างเสรี ทั้งยังขาดการสนับสนุนเหลือยแ จากครอบข้าง แม้แต่ครอบครัวของตนเอง เป็นผลร้ายที่ทำให้เด็กเหล่านี้เกิดความแข็งกระด้างทาง อารมณ์ มองโลกในแง่ร้าย ไม่ไว้ใจคนรอบข้าง ก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมาอีกมาก และยังคงกล่าว ต่อไปอีกว่า เนื่องจากศิลปะเป็นกิจกรรมที่ช่วยสร้างอุปนิสัยให้มีอารมณ์ที่มั่นคง สุขุม นุ่มนวล รอบคอบ ใจเย็น อ่อนโยน ไม่เป็นคนหยาบกระด้าง และมองโลกในแง่ดี ได้ใช้เวลาว่างให้เป็น ประโยชน์ ให้สังคมได้ตระหนักว่า การด้อยโอกาส ไม่ได้ทำให้เด็กเหล่านี้ด้อยคุณค่าของความ เป็นคนลงไปแม้แต่น้อย

วัยเด็กเป็นวัยที่มีความสำคัญมาก เพราะเป็นพื้นฐานการเจริญเติบโตทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เด็กจำเป็นต้องได้รับการทุนหนุนให้โอกาสในการเรียนรู้และ เติบโต ในกระบวนการเรียนการอบรมเลี้ยงดูนี้สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันแรกในชีวิตและเป็น สถาบันทางสังคมที่เล็กที่สุด แต่มีความสำคัญที่สุดต่อพัฒนาการของมนุษย์ เนื่องจากสถาบัน ครอบครัวยังคือ แหล่งที่สามารถตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ได้ดีที่สุด แต่สภาพ ความผันผวนทางเศรษฐกิจของสังคมในยุคปัจจุบัน ผนวกกับความไม่พร้อมที่จะเป็นพ่อและแม่ ทำให้ครอบครัวจำนวนมากไม่อยู่ในฐานะที่จะให้การอบรมเลี้ยงดูสมาชิกของครอบครัวได้ ปัญหา เด็กกำพร้าถูกทอดทิ้ง ไร้อุปการะเลี้ยงดูยังคงเป็นปัญหาเรื้อรังและต้องรีบแก้ไขเร่งด่วน เนื่องจากเด็ก เหล่านี้มักถูกชักนำหรือถูกล่อลวงไปในทางที่ไม่ดี ทำให้เกิดปัญหาซ้ำซ้อนตามมาอีกมากมายไม่ สิ้นสุด เช่น ปัญหาการใช้แรงงานเด็กและทารุณกรรมเด็ก ปัญหาเด็กพิกการ ปัญหาโสเภณีเด็ก ปัญหาเด็กเกร ดิตยาเสพติด ปัญหาอาชญากรเด็ก เป็นต้น (สุกัลกษณ์ ธนเกษพิศาล, 2535 อ้าง ถึงในการประชาสงเคราะห์, 2534)

วีระ ไชยศรีสุข (2533 : 87) ได้ชี้ให้เห็นถึง ความสำคัญของปัญหาดังกล่าวไว้ว่า ในช่วง 6 ปีแรกของชีวิต ถ้าเด็กต้องแยกกันอยู่กับบิดามารดานานเกินกว่า 6 เดือน จะทำให้เด็กโตขึ้นเป็น อาชญากรประมาณ 50 เปอร์เซ็นต์ เนื่องจากการที่เด็กไม่ได้อยู่กับบิดามารดา ทำให้เด็กขาดความ รักความอบอุ่น เกิดความคับข้องใจ มองโลกในแง่ร้าย การมองคนอื่นมักมีแนวโน้มที่จะเป็นศัตรู มากกว่าเป็นมิตร ทำให้เด็กมีพฤติกรรมก้าวร้าว ต่อต้านบุคคลอื่นและต่อต้านสังคมด้วย เด็กจึง ชอบปฏิบัติสิ่งที่เป็นการฝ่าฝืนข้อห้ามของสังคมและกฎหมาย

เปรมสุริย์ เชื้อมทอง (2526) ได้ศึกษาเปรียบเทียบปัญหาสุขภาพจิตของเด็กวัยรุ่นในสถาน สงเคราะห์กับเด็กวัยรุ่นในโรงเรียนพบว่า เด็กวัยรุ่นในโรงเรียนมีสุขภาพจิตดีกว่าเด็กวัยรุ่นใน สถานสงเคราะห์ทุกด้าน และยังพบว่าเด็กวัยรุ่นในสถานสงเคราะห์จะมีปัญหาสุขภาพจิตในด้านย้ำ

คิดย้ำทำ ไม่ชอบติดต่อกับผู้อื่น ซึมเศร้า วิตกกังวล ก้าวร้าว กลัวโดยไม่มีเหตุผล หวาดระแวง และเป็นโรคจิต

วนิดา หัตถพันธ์ (2532) ได้ศึกษาเรื่องสุขภาพจิตของเด็กกำพร้าวัดสระแก้ว พบว่า เด็กกำพร้าวัดสระแก้ว มีปัญหาสุขภาพจิตอยู่ 2 ด้าน คือ มีความวิตกกังวลสูง และขาดความเป็นอิสระ

องเกร (Andre : 1985) ได้ศึกษาเรื่องการดูแลเด็กที่ไม่เหมาะสมกับเด็กพิเศษ พบว่า เด็กพิการและเด็กเร่ร่อนที่ถูกทารุณกรรมจะมีปัญหาด้านสุขภาพจิต

โคนิค (Konik : 1987) ได้ศึกษาเรื่องปัญหาความประพฤติของเด็กที่อาศัยอยู่ในบ้านพักชั่วคราว พบว่า เด็กที่อยู่ในบ้านพักชั่วคราวจะมีปัญหาด้านความประพฤติ และมีความสามารถปรับตัวทางสังคมบกพร่อง

ซึ่งข้อค้นพบจากงานวิจัยทั้งหมดนี้สอดคล้องกับที่ สุชา จันท์ธรม (2522 : 57-61) กล่าวว่า เด็กที่ขาดการอบรมเลี้ยงดูจากบิดามารดา ส่วนใหญ่จะมีพัฒนาการในแต่ละด้านล่าช้า มีปัญหาในการปรับตัวเข้ากับผู้อื่น และมีสภาพจิตที่ผิดปกติจนทำให้เกิดพฤติกรรมที่แปรปรวน เช่น ก่ออาชญากรรม ข่มขืน ฆ่าคนตาย ฉกชิงวิ่งราว และอื่นๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นเหล่านี้มีสาเหตุสำคัญมาจากการที่เด็กขาดการอบรมเลี้ยงดูจากบิดามารดา ขาดความรัก ความอบอุ่นในตอนต้นของชีวิต การขาดพ่อแม่ มักก่อให้เกิดปัญหาทางบุคลิกภาพของเด็ก

สุกฤษณ์ ธนเกษพิศาล (2535) กล่าวว่า เด็กกำพร้าในสถานสงเคราะห์จะมีบุคลิกภาพไม่สมบูรณ์ มีการแสดงออกไม่สมอายุ ไม่รู้จักยับยั้งการแสดงอารมณ์ หรือหาทางสนองความต้องการของตนเองที่เหมาะสม มีความต้องการและอยากได้สิ่งต่างๆ ไม่สิ้นสุด ชอบละเมิดสิทธิของผู้อื่น สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากตั้งแต่เด็ก เด็กไม่รู้ว่าตนเป็นที่รักของใคร ไม่รู้ว่าจะรักใคร ขาดความต้องการในความรักและมีได้รับความรักสนองตอบตามจังหวะที่เหมาะสม ทำให้เด็กมีความกระหายในทุกสิ่งทุกอย่างที่ผ่านเข้ามาในชีวิต

นอกจากปัญหาที่เกี่ยวกับพัฒนาการและบุคลิกภาพแล้ว ปัญหาอีกด้านหนึ่งที่จำเป็นและส่งผลกระทบต่อดำรงชีวิตภายนอกของเด็กกำพร้ามากที่สุดก็คือ ปัญหาด้านการศึกษา เนื่องจากการศึกษาจะช่วยพัฒนาบุคคลให้เกิดความรู้ความคิด สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข จึงสมควรเร่งขยายการศึกษารวมทั้งให้ความช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆ ไปสู่ประชากรกลุ่มนี้ให้มากที่สุด (แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6) การศึกษาที่จัดให้เด็กกำพร้าเหล่านี้ควรมีความยืดหยุ่นมีการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่มีความหลากหลายและกระจายไปในพื้นที่ต่างๆ อย่างทั่วถึง โดยจัดให้เหมาะสมกับความสามารถ ความถนัดของเด็กเพื่อให้เด็กสามารถอยู่รอดได้ สังคมจะต้องร่วมมือกันให้การยอมรับในศักยภาพที่เด็กมีอยู่และสนับสนุนให้เด็กได้นำศักยภาพมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ (วิเชียร เกตุสิงห์, 2531 : 9-10)

จินตนา นนทะเปารยะ (2529) ในที่นี้จะไม่พูดถึงปัญหาเด็กกำพร้า ที่เกิดจากการตายจากไปของพ่อแม่ตามธรรมชาติด้วยโรคภัยไข้เจ็บ หรืออุบัติเหตุ ซึ่งออกจะอยู่นอกเหนือจากความสามารถของสังคมที่จะเข้าช่วยเหลือป้องกันแก้ไข แต่จะเน้นถึงเด็กกำพร้า ถูกทอดทิ้งในส่วนที่เป็นผลกระทบของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในทุกสังคมที่กำลังเผชิญปัญหาสังคมและเศรษฐกิจ ตลอดจนปัญหาภาวะเสื่อมถอยทางความคิดจิตใจของคนในสังคมด้านศีลธรรมและจริยธรรม ซึ่งภาวะดังกล่าวเมื่อปะทะกับความบีบรัดตัวทางเศรษฐกิจ ย่อมส่งผลให้โครงสร้าง ความยืดหยุ่น ของครอบครัวถูกทำลาย ศักยภาพในการทำหน้าที่ของพ่อแม่ก็ย่อมเสื่อมถอยลงไปตามความรุนแรงของผลกระทบที่ได้รับ

อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานของสถานสงเคราะห์จะประสบผลสำเร็จได้นั้น ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายๆ ฝ่าย เพราะการสร้างทัศนคติ และความเชื่อมั่นที่จะช่วยสร้างสรรค์ความรู้สึกรัก การตอบสนองของบุคคลใกล้ชิดครอบครัว ช่าง การให้การสนับสนุนช่วยกันสร้างบรรยากาศของความรักความอบอุ่น รวมทั้งการตอบสนองความต้องการในด้านโอกาสและสิทธิให้กับเด็กกำพร้าเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นมาก (Fait and John, 1984 อ้างถึงในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี 2520 : 6) โดยเฉพาะอย่างยิ่งโอกาสและสิทธิที่จะต้องได้รับการศึกษา ซึ่งการศึกษาด้านหนึ่งที่เหมาะสมส่งเสริมให้กับเด็กเหล่านี้เป็นพิเศษคือ ศิลปศึกษา เนื่องจากศิลปศึกษา คือ การศึกษาที่เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกในการสร้างสรรค์ตามความรู้สึกนึกคิดและอารมณ์ของเด็กเอง สามารถตอบสนองการแสดงออกของเด็กได้อย่างกว้างขวาง เพราะศิลปศึกษามีกิจกรรมต่างๆ ให้เด็กได้เลือกแสดงออกตามความสนใจตามความถนัดของแต่ละบุคคล (เลิศ อานันทนนะ 2526 : 25) ทำให้เด็กเกิดความเพลิดเพลิน รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม สามารถดัดแปลงแก้ไขสิ่งแวดล้อมให้สวยงามสะอาดเรียบร้อยมีระเบียบแบบแผน และดำรงชีวิตเป็นพลเมืองที่ดีอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข จึงถือได้ว่าศิลปศึกษาเป็นวิชาที่ส่งเสริมให้เด็กมีพฤติกรรมอันดี ทำให้เด็กกล้าคิดกล้าแสดงออก เกิดการเรียนรู้และแก้ปัญหาด้วยตนเอง อันจะเป็นพื้นฐานที่ทำให้เด็กได้พัฒนาศักยภาพของตนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น (วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูลย์ 2520 : 163) นอกจากนี้ เด็กยังสามารถระบายอารมณ์ที่เคร่งเครียดพร้อมกับแสดงความต้องการส่วนลึกในใจออกมา ศิลปศึกษาจึงมีความหมายต่อการศึกษามีคุณค่าในด้านการบำบัดรักษาเด็กที่มีปัญหาทางอารมณ์ได้โดยเฉพาะเด็กกำพร้า

การเขียนภาพระบายสีเป็นส่วนหนึ่งของวิชาศิลปศึกษาที่จัดขึ้นวัตถุประสงค์ที่จะส่งเสริมให้เด็กทุกเพศทุกวัย ได้มีโอกาสแสดงออกไปตามระดับความสามารถของแต่ละคน เพื่อพัฒนาการทางสุขภาพจิตและกาย ส่งเสริมให้เป็นผู้มีระเบียบ วินัย รู้จักรักษาความสะอาดเรียบร้อย มีจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและศิลปวัตถุของชาติ รวมทั้งพยายามจะปลูกฝังให้เด็กทุกระดับความสามารถ ได้ปรับปรุงตนเองเพื่อบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม รักความก้าวหน้า มีรสนิยมที่ดี เพราะเหตุว่าศิลปะทุกประเภทย่อมสัมพันธ์กับชีวิต

โดยเฉพาะภาพวาดเป็นกิจกรรมที่แสดงออกถึงสัญลักษณ์ ที่สามารถถ่ายทอดและสื่อความหมายได้ง่าย เป็นภาษาสากลที่ทั้งเด็กและใหญ่สามารถแปลความหมายและเข้าใจได้อย่างแจ่มชัดแม้ในเด็กเล็กๆ ยังเขียนหนังสือเป็นประโยคข้อความยาวๆ ไม่ได้ แต่เขาก็สามารถวาดรูปออกมาเป็นเครื่องหมายที่เข้าใจกันได้ นับว่าศิลปกรรมประเภทวาดภาพมีความหมายต่อเด็กๆ มาก (เลิศ อานันท์. 2523 : 138) การแสดงออกทางศิลปะจะเป็นปฏิกิริยาที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การรับรู้ กายภาพ สุนทรียภาพและการสร้างสรรค์ภายในตัวเด็ก การวาดภาพเป็นการแสดงให้เห็นถึงระดับสติปัญญา เขาจะรู้จักเลือกใช้สิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของรายละเอียดเกี่ยวกับวัตถุ ระยะ ความทรงจำ หรือแม้แต่การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ความสามารถในการใช้สิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับสติปัญญาของเด็กในวัยเดียวกัน ความสามารถทางศิลปะไม่มีลักษณะที่ตายตัว การที่ผู้ใหญ่กระตุ้นให้เขาเกิดความรู้สึกว่า วัยขนาดนี้ควรมีพัฒนาการอยู่ในระดับนี้เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพราะเด็กจะมีทิศทางการทำงานด้วยตนเองดำเนินไปตามการสร้างสรรค์ ดังนั้นเด็กควรมีอิสระในการคิด เขาจะเกิดความสนใจในการทำงานเขาจะนำประสบการณ์ ความทรงจำและอารมณ์มามีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ผลงาน (ยูวดี สุพรมงคผลเลิศ. 2536 : 1)

วิรัตน์ คุ่มคำ (2531) ได้กล่าวไว้ว่า วิชาศิลปะ มิได้เรียนเพื่อก่อให้เกิดความรู้ความสามารถแต่เพียงอย่างเดียว แต่หลักสูตรยังใช้วิชาศิลปะเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน เป็นการเน้นคุณค่าของวิชาศิลปะศึกษาในเชิงวัดผลสะท้อนให้เด่นชัดขึ้น จุดมุ่งหมายเป็นนามธรรมคือบุคลิกภาพ มากกว่ารูปธรรมที่เป็นผลงานศิลปะ กิจกรรมศิลปะ ในลักษณะการฝีมือ หัตถศึกษา หรือ ศิลปะปฏิบัติจะแทรกอยู่บ้างเพียงเล็กน้อยเท่านั้น นอกจากนี้ บงกชพันธ์ ทองงาม (2537) ยังกล่าวอีกว่า การแสดงออกถึงความเชื่อมั่นในตัวเองทางด้านศิลปะก็คล้ายกับการแสดงถึงความเชื่อมั่นในตัวเองโดยทั่วไป จากการสังเกตเห็นเด็กที่แสดงออกถึงความเชื่อมั่นในตัวเองทางศิลปะ เด็กเหล่านี้จะมีจิตใจจดจ่ออยู่กับงานที่เขาทำอยู่ด้วยความตั้งใจและมีสมาธิในการปฏิบัติงาน เด็กเหล่านี้สามารถใช้เวลาได้นานๆ อยู่กับการทำงาน ผลที่แสดงออกมาจะเป็นรูปแบบที่ชัดเจนแสดงออกถึงความเป็นตัวของตัวเอง ไม่ลอกเลียนแบบใครยอมรับผลงานของผู้อื่น

พัฒนาการทางศิลปะของเด็กแต่ละคนอาจจะมีความแตกต่างกันไป ช้าหรือเร็วไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม การอบรมเลี้ยงดู พัฒนาการทางด้านร่างกาย แต่โดยสภาพรวมแล้วใน ระยะเริ่มแรก เด็กจะขีดเขียนภาพในลักษณะของการขีดเขียน ยุ่งเหยิง มีพัฒนาการไปสู่การผสานกันระหว่างความเคลื่อนไหวที่เป็นไปอย่างอัตโนมัติกับภาพที่ปรากฏให้มองเห็นได้ เริ่มคิดและเข้าใจสิ่งที่ได้ขีดเขียนลงไป และเป็นระยะเริ่มพัฒนาเส้นที่เกิดจากการเคลื่อนไหวไปสู่การ แสดงออกด้วยจินตนาการ เด็กจะเริ่มสร้างความสัมพันธ์กับโลกภายนอกเข้าด้วยกันกับการขีดเขียน และสามารถสร้างเป็นภาพให้เกิดขึ้นได้แทนที่จะแสดงการเคลื่อนไหวของเส้น เหมือนในระยะแรก

เท่านั้น (ยูวดี สุพรหมงคลเลิศ. 2536 : 2) ในจำนวนเด็กมากมายที่มาจากครอบครัวที่แตกต่างกันย่อมมีพื้นฐานการอบรมสั่งสอน ประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันพื้นฐานที่มีอยู่อย่างแตกต่างกันนี้ ย่อมมีผลทำให้เด็กๆ มีการแสดงออกที่แตกต่างกันออกไปด้วย (เลิศ อำนันทนะ. 2523 : 139) ปัญหาและอุปสรรคของความคิดสร้างสรรค์ได้แก่ ความกลัว ความไม่เชื่อมั่นในตนเอง ไม่กล้าแสดงออก กลัวว่าจะถูกตำหนิหรือไม่ได้รับการยอมรับ บางคนอาจเคยชินอยู่กับการทำงานที่ตนเองคิดว่าถูกต้อง เหมาะสม โดยไม่ได้คิดที่จะค้นคว้าหาแนวทางใหม่ๆ การสอนครูจะต้องใช้คำพูดช่วยๆ ทำท่าย และส่งเสริมให้เด็กมีความเชื่อมั่นในการแสดงความคิดเห็นในสิ่งที่ตนคิดอย่างอิสระ โดยไม่จำเป็นต้องเป็นคำตอบที่ถูกต้องเสมอไป กิจกรรมศิลปะที่เสนอให้เด็กจะต้องเป็นกิจกรรมที่มีการคิดค้นให้สนองต่อความต้องการของเด็ก และมีลักษณะที่ฝึกให้เด็กรู้จักจินตนาการ รู้จักค้นคว้าทดลอง แสวงหารูปแบบในการทำงานที่แปลกใหม่ และรู้จักแก้ปัญหาในการทำงาน (วิรัตน์ คุ่มคำ. 2531 : 100) กิจกรรมทางด้านศิลปะมีลักษณะที่เปิดกว้างให้นักเรียนได้แสดงสิ่งที่มีอยู่ในตัวเองออกมาโดยไม่จำกัด เป็นการแก้ปัญหาในสิ่งที่ตนได้คิด จินตนาการมาเป็นภาพ ซึ่งกว่าจะออกมาได้ต้องผ่านการขบคิดแก้ปัญหาตามสติปัญญาและทักษะของแต่ละคน แม้ว่ากิจกรรมทางด้านอื่นๆ ก่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ได้แต่กิจกรรมเหล่านั้นมิได้มีจุดประสงค์โดยตรงในเรื่องนี้ ลักษณะของความคิดสร้างสรรค์เป็นอย่างไรในเอกสารเสริมความรู้สำหรับครูศิลปศึกษาได้แสดงลักษณะที่บ่งบอกถึงความคิดสร้างสรรค์ว่า เป็นแนวคิดที่แปลก ความเข้าใจคิด ความช่างประดิษฐ์ ความช่างทดลอง ความคิดพิเศษเหนือสิ่งอื่นใด ความคิดริเริ่ม ความสดใสร ความใหม่ ความเปลี่ยนแปลง (เอกสารเสริมความรู้สำหรับครูศิลปศึกษา 2527 : 43)

การวาดภาพของเด็กนั้นมักจะสะท้อนให้เห็นถึงมโนทัศน์ (Concept) ตามระดับวุฒิภาวะทางสติปัญญา ดังนั้นภาพวาดภาพคนของเด็กจึงสามารถแสดงให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าทางมโนทัศน์ของเด็กแต่ละคนได้ โดยสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าของมโนทัศน์นั้นก็คือรายละเอียดของร่างกายที่เด็กวาดซึ่งแสดงให้เห็นถึงวุฒิภาวะทางปัญญา (Intellectual Maturity) ที่มีความสัมพันธ์กับความคิดเชิงนามธรรม (Abstract Thinking) และการรับรู้ (Perception) ของเด็ก เนื่องจากว่าภาพวาดของเด็กนั้นจะเปลี่ยนไปเรื่อยๆ ตามวุฒิภาวะของเด็กแต่ละคนซึ่งเปรียบเทียบเสมือนสื่อของการแสดงออกในรูปของการรับรู้ และความคิดโดยเริ่มจากการสร้างมโนทัศน์ขึ้นต้นอย่างง่ายๆ ก่อน (ปวิดา ชื่นเชย. 2543 อ้างใน Harris : 209-210) การเขียนภาพและระบายสีเป็นส่วนหนึ่งของวิชาศิลปศึกษาที่จัดขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ที่จะส่งเสริมให้เด็กทุกเพศและวัย ได้มีโอกาสแสดงออกไปตามระดับความสามารถของแต่ละคน เพื่อพัฒนาการทางสุขภาพจิตและกาย ส่งเสริมให้เป็นผู้มีระเบียบ วินัย รู้จักรักษาความสะอาดเรียบร้อย มีจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม ชรรมาชาติสิ่งแวดล้อมและศิลปวัฒนธรรมของชาติ รวมทั้งพยายามจะปลูกฝังให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม รักความก้าวหน้า มีรสนิยมที่ดี เพราะเหตุว่าศิลปะทุกประเภทย่อมสัมพันธ์กับชีวิต และในจำนวนเด็กมากมายที่มาจากครอบครัวที่แตกต่างกันย่อมมีพื้นฐานการอบรมสั่งสอน ประสบการณ์

และสิ่งแวดลอมที่แตกต่างกันพื้นฐานที่มีอยู่อย่างแตกต่างกันนี้ ย่อมมีผลทำให้เด็กๆ มีการแสดงออกที่แตกต่างกันออกไปด้วย (เลิศ อานันทนนะ. 2523:139)

ภาพวาดของเด็กนั้นมีความหมายในตัวเอง สามารถบ่งบอกถึงความเป็นอยู่และสภาพแวดลอมรอบๆ ตัวเด็กว่ามีลักษณะอย่างไร อีกทั้งยังสะท้อนถึงความเจริญเติบโตของเด็กในด้านต่างๆ (Rudolph, 1973 : 55) ซึ่งจากการศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางศิลปะในด้านการวาดภาพของ โลเวนเฟลด์ (Lowenfel ; 1982) พบว่า เด็กอายุประมาณ 9-12 ปี เป็นระยะที่เด็กมีความรู้สึกแบ่งแยกเพศ สนใจเฉพาะในหมู่เพศเดียวกัน เริ่มมีความต้องการอยู่ในสังคมอย่างอิสระ อยากแสดงอะไรที่เป็นตัวของตัวเอง เด็กเริ่มมีความเข้าใจความแตกต่างระหว่างเพศ เด็กหญิงเริ่มสนใจและเอาใจใส่ในการแต่งกายและชอบงานรีนรีนต่างๆ เด็กชายชอบการชมนุ่มนวล ในการเขียนรูปคนจะเน้นเสื้อผ้า เครื่องแต่งกายตามเพศของตน และย้ำในรายละเอียดอื่นๆ เพิ่มเติมจากเส้นเรขาคณิตเพราะใช้เส้นเรขาคณิตอย่างเดียวไม่เพียงพอแก่การแสดงออก

การแสดงออกทางศิลปะของเด็กจึงเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาวะทางอารมณ์และความรู้สึกที่มีผลกระทบมาจากสิ่งต่างๆ โดยเด็กจะถ่ายทอดความคิดหรืออารมณ์ ความรู้สึก รวมถึงบุคลิกภาพและความเป็นตัวเองออกมาเป็นสัญลักษณ์ในภาพวาดซึ่งมีลักษณะง่าย ๆ ไม่ซับซ้อนเป็นเรื่องราวที่ได้มาจากการถ่ายทอดจากประสบการณ์ ความทรงจำ การเรียนรู้และจินตนาการของเด็กแทบทั้งสิ้น (สมพร รอดบุญ, 2525 ; ประเทิน มหาจันทร์, 2531) สิ่งที่เด็กเขียนคือสิ่งที่เขาชอบหรือประทับใจ สอดคล้องกับผลการวิจัยของการ์เนอร์ (Gardner, 1973 อ้างถึงใน Duncum, 1985) ที่กล่าวว่า พัฒนาการด้านความงามของเด็กนั้นจะเกิดจากสิ่งที่เขาสนใจหรือพบอยู่เป็นประจำนั่นคือ สิ่งแวดลอมรอบๆ ตัว หรือจากชีวิตจริงของพวกเขาตนเอง สิ่งเหล่านั้นจะเป็นตัวการในการกระตุ้นจินตนาการทางศิลปะได้ยอดเยี่ยมที่สุด (พีระพงษ์ กุลพิศาล, 2533)

นอกจากนี้ภาพวาดของเด็กก็ยังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความผิดปกติ หรือความบกพร่องบางอย่างของเด็กได้ด้วย ซึ่งจากงานวิจัยเกี่ยวกับการเปรียบเทียบภาพวาดของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน และเด็กปกติที่ระดับอายุและเพศเดียวกันในชั้นสาธิตการศึกษาพิเศษ อนุบาลละอออุทิศ สหวิทยาลัย รัตนโกสินทร์สวนดุสิต ของจิรศักดิ์ ส่งแสงขจร (2530) พบว่า ภาพวาดของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินและเด็กปกติตามหลักพัฒนาการทางศิลปะของโลเวนเฟลด์ โดยทั่วไปไม่แตกต่างกันแต่เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินบางคน แสดงลักษณะพิเศษในภาพคน ที่แสดงถึงการขาดความมั่นใจในตัวเอง และความมั่นคงทางอารมณ์ของเด็ก นอกจากนี้ยังพบว่า เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินบางคน แสดงรายละเอียดในภาพวาดคนมากกว่าเด็กปกติ เช่น เข็มกลัดติดเสื้อ เข็มขัด กระดุม และเชือกผูกรองเท้า เป็นต้น

การเรียนการสอนวาดภาพคนในประเทศไทยนั้น ส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นที่จะแก้ไขปัญหาและให้ความสนใจในการเรียนการสอนวาดภาพคนในระดับสูง เนื่องจากถูกจัดให้เป็นวิชาที่สอนยาก

กว่าการสอนการวาดภาพประเภทอื่นๆ (ทวีเกียรติ ไชยขยศ 2531 : 3) ดังที่วิชัย วงศ์ใหญ่ (2535) ได้กล่าวถึงสภาพการจัดการเรียนการสอนศิลปะในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาพบว่า ศิลปะในระดับเด็กเล็กส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นทางการปฏิบัติงานเขียนภาพระบายสีมากกว่า กิจกรรมด้านอื่นๆ และระดับประถมศึกษา การแสดงออก ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการจะมีมากในช่วงประถมศึกษาปีที่ 4 เท่านั้น หากเมื่อดูการแสดงออกและการสร้างสรรค์เกี่ยวกับทางด้านศิลปะของเด็ก ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 พบว่า ลดลงสภาพการเลือกใช้วัสดุ เทคนิคส่วนมากเน้นการเขียนภาพระบายสี ในขณะที่วิชาศิลปะในเด็กระดับมัธยมศึกษา ได้มีการจัดกิจกรรมลักษณะการแสดงออกเริ่มเหมือนจริง เทคนิคและวิธีการมีหลากหลายมากขึ้น หากมองจากภาพรวมของการแสดงออกทางศิลปะของเด็กในกลุ่มต่างๆ จะพบว่า ส่วนหนึ่งมาจากแนวกระบวนการจัดการเรียนการสอนของครูในระบบโรงเรียนที่มีความหลากหลาย ตามสภาพของชุมชนที่มีศักยภาพที่แตกต่างกัน

คุณค่าจากการแสดงออกของเด็กนั้น ความสำคัญย่อมไม่ได้อยู่ที่ผลงานที่มีลักษณะสวยงามๆ เพียงเท่านั้น หากแต่ประโยชน์ที่แท้จริงนั้นอยู่ที่การส่งเสริมให้เด็กรู้จักปรับตัวเอง รู้จักการรับผิดชอบ การทำงานร่วมมือกับผู้อื่น การนำข้อเสนอแนะของครูไปคิดแก้ปัญหา ฯลฯ ดังนั้นการเรียนการสอนศิลปะการวาดภาพตลอดจนกิจกรรมอื่นๆ ในลักษณะคล้ายคลึงกัน จึงนับว่าเป็นการศึกษาที่มุ่งพัฒนาคนเป็นสำคัญยิ่งกว่าผลงาน (เลิศ อานันทนะ. 2523 : 142) ศิลปศึกษาเป็นวิชาที่ช่วยสร้างคุณค่าต่อบุคลิกภาพ อันมีผลต่อสุนทรียภาพแห่งมนุษย์และความเหมาะสมในสังคม ซึ่งวิชาศิลปศึกษาจะมีรูปแบบและจุดมุ่งหมายปลายทางแตกต่างจากวิชาอื่นๆ นับว่าวิชาอื่นๆ ในโรงเรียนจะเน้นถึงการคำนวณ ความจำ ความเข้าใจ ฯลฯ แต่วิชาศิลปศึกษามีรูปแบบวิชาที่จะเน้นการสะสม อย่างค่อยเป็นค่อยไปในสุนทรียภาพ ความคิดวิเคราะห์ สังคมอื่นๆ (อารี สุทธิพันธ์ และคณะ. 2515 : 66) ศิลปศึกษาเป็นวิชาที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคนซึ่งนักการศึกษา นักจิตวิทยา ครู-อาจารย์ทางศิลปศึกษา ตลอดจนนักการศึกษาต่างประเทศต่างมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าศิลปศึกษามีคุณค่าในด้านการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ เป็นประการสำคัญ ดังนั้นความคิดสร้างสรรค์กับศิลปศึกษาในโรงเรียนจึงเป็นของคู่กัน การจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนครูจะตระหนักว่า ศิลปศึกษาเป็นวิชาที่มีความสำคัญที่สุดในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน ทุกกิจกรรมที่ครูจะสอนให้นักเรียนปฏิบัติจะต้องเน้นการเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์เป็นหัวใจของการสอน (วุฒิ วัฒนสิน. 2541)

การศึกษาและวิเคราะห์เกี่ยวกับภาพวาดของเด็กได้ทำกันมานาน พบว่าภาพวาดที่เป็นรูปคนจะแสดงให้เห็นความเจริญก้าวหน้าของมโนทัศน์ของเด็ก สิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าของมโนทัศน์ก็คือรายละเอียดของร่างกาย (Harris, 1963) แบบทดสอบการวาดภาพผู้ด้อยพัฒนา (Harris, 1963) เป็นแบบทดสอบที่ครอบคลุมรายละเอียดการวาดภาพคนไว้อย่างครบถ้วน เป็นแบบทดสอบที่สร้างขึ้นเพื่อใช้กับเด็กปกติและเด็กพิเศษ และยังสามารถจำแนกเด็กที่มีความสามารถทางศิลปะ

ออกจากเด็กที่มีความสามารถทั่วไปได้อีกด้วย เพราะภาพคนมีโครงร่างที่เด็กเล็กสามารถวาดได้ และมีความละเอียดซับซ้อนที่เด็กโตหรือผู้ใหญ่สามารถแสดงความสามารถได้อย่างเต็มที่ (Harris, 1963) อีกทั้งการวาดภาพคนเป็นวิธีการให้ผู้วาดสะท้อนความรู้สึกนึกคิด ทักษะคิด บทบาททางเพศ , บุคลิกภาพ , ความผิดปกติทางร่างกายและจิตใจ รวมทั้งพัฒนาการทางด้านต่างๆ ออกมาในภาพ (Machover, 1949 ; Harris, 1963 ; Kleiger, 2001 ; ศศิธร ไพทีกุล, 2545 อ้างถึงใน วัฒนาพร คงทัพ, 2548)

จากประเด็นที่กล่าวมาในข้างต้นแสดงให้เห็นว่า สภาพการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง ที่ประเทศกำลังเผชิญอยู่ในขณะนี้ ส่งผลกระทบต่อประชาชนเป็นอย่างมากในการดำเนินชีวิตรวมทั้งเด็กด้วยที่ครอบครัวไม่สามารถเลี้ยงดูได้ เนื่องจากปัญหาความยากจน ภาวะหนี้สิน การว่างงาน และอื่นๆ ส่งผลกระทบให้เด็กต้องตกอยู่ในภาวะยากลำบาก การสร้างทัศนคติที่ดี การให้ความรักความอบอุ่น รวมทั้งการตอบสนองความต้องการในด้าน โอกาสและสิทธิ ให้กับเด็กเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นมาก โดยเฉพาะทางด้านการศึกษา และการศึกษาด้านหนึ่งที่ควรส่งเสริมให้เด็กเหล่านั้นเป็นพิเศษคือ ศิลปะศึกษา เป็นวิชาที่เด็กได้แสดงออกถึงความคิด สร้างสรรค์ และจินตนาการ นอกจากนี้ยังช่วยให้เด็กได้ระบายอารมณ์ เป็นการผ่อนคลายอารมณ์ต่างๆ ซึ่งพัฒนาการทางศิลปะของเด็กแต่ละคนนั้นอาจจะมีความแตกต่างกันไปช้าหรือเร็วไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบด้านต่างๆ เช่น สภาพแวดล้อม การอบรมเลี้ยงดู พัฒนาการทางด้านร่างกาย เป็นต้น

เนื่องจากโรงเรียนสังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์ เป็นโรงเรียนสำหรับเด็กด้อยโอกาสที่ประสบปัญหาในด้านต่างๆ หรืออยู่ในภาวะยากลำบาก หรืออยู่ในสภาพที่ด้อยกว่าเด็กทั่วไป หากได้รับการส่งเสริมให้มีการแสดงออกทางศิลปะแล้วจะช่วยพัฒนาบุคลิกภาพและสังคมของเด็กให้ดีขึ้น และแบบทดสอบวาดรูปคนกูดอิน์ฟ-แฮร์ริส เป็นแบบทดสอบที่มีการพัฒนาให้ใช้ในการแสดงออกโดยการวาดรูปคน เนื่องจากภาพคนเป็นภาพที่เด็กมีความคุ้นเคย มีโครงร่างทั่วไปซึ่งเด็กเล็กสามารถวาดได้ และมีความซับซ้อนในรายละเอียดซึ่งทำให้เด็กหรือผู้ใหญ่ใช้ความสามารถได้อย่างเต็มที่ ซึ่งการแสดงออกทางการวาดภาพของเด็กนั้น สามารถบ่งบอกถึงอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดต่างๆ ของเด็กอย่างเห็นได้ชัด

ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาการศึกษาการวาดภาพคน และความคิดเห็นเกี่ยวกับการวาดภาพคนของเด็กในระดับประถมศึกษาตอนปลาย ซึ่งอยู่ในโรงเรียนสังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์ โดยใช้เครื่องมือในการวิจัยคือ แบบทดสอบวาดรูปคนกูดอิน์ฟ-แฮร์ริส (Goodenough - Harris Drawing Test) ซึ่งเป็นแบบทดสอบที่เน้นความแม่นยำของเด็กในการสังเกตและพัฒนาการของการคิดเชิงมโนภาพ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้เป็นแนวทางการศึกษาสภาพและสาเหตุของปัญหาการแสดงออกด้านการวาดภาพคนของเด็ก เพื่อนำไปใช้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนการสอนศิลปะศึกษาในสถานศึกษาต่อไปได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลการแสดงออกทางการวาดภาพคน โดยใช้แบบสอบวาดรูปคน กู๊ดอินน์ฟ-แฮร์ริส ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนสังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์

ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาผลการแสดงออกทางการวาดภาพคน โดยใช้แบบสอบวาดรูปคน กู๊ดอินน์ฟ-แฮร์ริส และเกณฑ์การให้คะแนนจากแบบสอบวาดรูปคน กู๊ดอินน์ฟ-แฮร์ริส (Goodenough - Harris Drawing Test)
2. การวิจัยนี้มุ่งศึกษาผลการแสดงออกทางการวาดภาพคนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 เท่านั้น
3. กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 23 จังหวัดพิษณุโลก สังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์ จำนวน 90 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

1. การแสดงออกทางการวาดภาพคน หมายถึง การลาก ขูด เขียนด้วยวัสดุหรือเครื่องเขียน เช่น ดินสอ ปากกา แท่งถ่านแกรไฟต์ เป็นต้น โดยในการวิจัยนี้กำหนดให้ใช้ดินสอ ในการสร้างภาพบนกระดาษ ให้เป็นภาพคนเต็มตัว
 2. แบบสอบวาดรูปคน กู๊ดอินน์ฟ-แฮร์ริส เป็นแบบทดสอบที่ให้วาดภาพคนผู้ชาย ภาพคนผู้หญิง และภาพตนเอง โดยให้คะแนนจากส่วนต่างๆ ของร่างกายที่วาดให้เห็น ในการวาดภาพคนผู้ชายมี 73 ข้อ 73 คะแนน การวาดภาพคนผู้หญิงมี 71 ข้อ 71 คะแนน ส่วนการวาดภาพตัวเองจะอิงกับการวาดภาพคนผู้ชายและการวาดภาพคนผู้หญิง หากผู้วาดภาพเป็นชายในการวาดภาพตัวเองก็ใช้เกณฑ์ประเมินของการวาดภาพคนผู้ชาย หากผู้วาดภาพเป็นหญิง ก็ใช้เกณฑ์ประเมินของการวาดภาพคนผู้หญิง
- สำหรับเกณฑ์ประเมินคะแนนในแต่ละภาพนั้น กู๊ดอินน์ฟ-แฮร์ริส ได้พิจารณาจากเกณฑ์ต่างๆ ดังนี้
- ส่วนต่างๆ ของร่างกาย (Body parts)
 - การแสดงมิติ (Dimension) สัดส่วน (Proportion) และทัศนียภาพ (Perspective)
 - เครื่องแต่งกาย และการแสดงท่าทาง

- การควบคุมกล้ามเนื้อ และตา
 - ตำแหน่งของส่วนต่างๆ ในร่างกาย
3. โรงเรียนสังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์ เป็นโรงเรียนที่มูลนิธิราชประชานุเคราะห์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการดำเนินการช่วยเหลือสงเคราะห์เด็กและเยาวชน โดยเน้นการจัดการศึกษาเพื่อเด็กด้อยโอกาส 10 ประเภท ให้ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง ภายใต้การดูแลของกองการศึกษาสงเคราะห์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลที่ได้จะช่วยทำให้ทราบถึงการแสดงออกทางการวาดภาพคน และลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพคนของเด็ก เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสอนวาดภาพคน
2. ผลที่ได้จะช่วยทำให้ทราบถึงความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพคน เพื่อนำมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะสำหรับเด็กด้อยโอกาสต่อไป
3. เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาค้นคว้าและวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการวาดภาพคนโดยใช้แบบสอบวาดรูปคนกู๊ดอินน์ฟ-แฮร์ริส (Goodenough-Harris Drawing Test) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนสังกัดกองการศึกษา สงเคราะห์ มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันทั้งทางด้านจิตวิทยา และพัฒนาการด้านศิลปศึกษาใน บริบทของเด็กด้อยโอกาสซึ่งมีพื้นฐานและสังคมแตกต่างจากเด็กปกติทั่วไป การศึกษาการ แสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพคนสำหรับเด็กกลุ่มนี้ จะเกี่ยวข้องกับสาระ หลักการ ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีหัวข้อดังต่อไปนี้

1. คุณค่าและความสำคัญของศิลปศึกษา
2. ศิลปะระดับประถมศึกษา
3. พัฒนาการของเด็กกับการแสดงออกทางศิลปะ
4. การวาดภาพของเด็ก
5. ศิลปะสำหรับเด็กด้อยโอกาส
6. เด็กด้อยโอกาส
7. โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 23 จังหวัดพิษณุโลก
8. แบบสอบการวาดรูปคนกู๊ดอินน์ฟ-แฮร์ริส
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. คุณค่าและความสำคัญของศิลปะศึกษา

การเขียนภาพระบายสีเป็นส่วนหนึ่งของวิชาศิลปะศึกษาที่จัดขึ้นวัตถุประสงค์ที่จะส่งเสริมให้เด็กทุกเพศทุกวัย ได้มีโอกาสแสดงออกไปตามระดับความสามารถของแต่ละคน เพื่อพัฒนาการทางสุขภาพจิตและกาย ส่งเสริมให้เป็นผู้มีระเบียบ วินัย รู้จักรักษาความสะอาดเรียบร้อย มีจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและศิลปวัตถุของชาติ รวมทั้งพยายามจะปลูกฝังให้เด็กทุกระดับความสามารถ ได้ปรับปรุงตนเองเพื่อบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม รักความก้าวหน้า มีรสนิยมที่ดี เพราะเหตุว่าศิลปะทุกประเภทย่อมสัมพันธ์กับชีวิต โดยเฉพาะภาพวาดเป็นกิจกรรมที่แสดงออกถึงสัญลักษณ์ ที่สามารถถ่ายทอดและสื่อความหมายได้ง่าย เป็นภาษาสากลที่ทั้งเด็กและผู้ใหญ่สามารถแปลความหมายและเข้าใจได้อย่างแจ่มชัด แม้ในเด็กเล็กๆ ยังเขียนหนังสือเป็นประโยคข้อความยาวๆ ไม่ได้ แต่เขาก็สามารถวาดรูปออกมาเป็นเครื่องหมายที่เข้าใจกันได้ นับว่าศิลปกรรมประเภทวาดภาพมีความหมายต่อเด็กๆ มาก (เลิศ อานันท์นะ. 2523 : 138) การแสดงออกทางศิลปะจะเป็นปฏิกิริยาที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การรับรู้ กายภาพ สุขุทรียภาพและการสร้างสรรค์ภายในตัวเด็ก การวาดภาพเป็นการแสดงให้เห็นถึงระดับสติปัญญา เขาจะรู้จักเลือกใช้สิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของรายละเอียดเกี่ยวกับวัตถุ ระยะ ความทรงจำ หรือแม้แต่การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ความสามารถในการใช้สิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับสติปัญญาของเด็กในวัยเดียวกัน ความสามารถทางศิลปะไม่มีลักษณะที่ตายตัว การที่ผู้ใหญ่กระตุ้นให้เขาเกิดความรูสึกว่า วัยขนาดนี้ควรมีพัฒนาการอยู่ในระดับนี้เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพราะเด็กจะมีทิศทางการทำงานด้วยตนเองดำเนินไปตามการสร้างสรรค์ ดังนั้นเด็กควรมีอิสระในการคิด เขาจะเกิดความสนใจในการทำงานเขาจะนำประสบการณ์ ความทรงจำและอารมณ์มามีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ผลงาน (ยุวดี สุพรมงคลเลิศ. 2536 : 1)

วิรัตน์ คุ่มคำ (2531) ได้กล่าวไว้ว่า วิชาศิลปะ มิได้เรียนเพื่อก่อให้เกิดความรู้ความสามารถแต่เพียงอย่างเดียว แต่หลักสูตรยังใช้วิชาศิลปะเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน เป็นการเน้นคุณค่าของวิชาศิลปะศึกษาในเชิงวัดผลสะท้อนให้เห็นชัดขึ้น จุดมุ่งหมายเป็นนามธรรมคือบุคลิกภาพ มากกว่ารูปธรรมที่เป็นผลงานศิลปะ กิจกรรมศิลปะ ในลักษณะการฝีมือ หัตถศึกษา หรือ ศิลปะปฏิบัติจะแทรกอยู่บ้างเพียงเล็กน้อยเท่านั้น นอกจากนี้ บงกชพันธุ์ ทองงาม (2537) ยังกล่าวอีกว่า การแสดงออกถึงความเชื่อมั่นในตัวเองทางด้านศิลปะก็คล้ายกับการแสดงถึงความเชื่อมั่นในตัวเองโดยทั่วไป จากการสังเกตเห็นเด็กที่แสดงออกถึงความเชื่อมั่นในตัวเองทางศิลปะ เด็กเหล่านี้จะมีจิตใจจดจ่ออยู่กับงานที่เขาทำอยู่ด้วยความตั้งใจและมีสมาธิในการปฏิบัติงาน เด็กเหล่านี้สามารถใช้เวลาได้นานๆ อยู่กับการทำงาน ผลที่แสดงออกมา

จะเป็นรูปแบบที่ชัดเจนแสดงออกถึงความเป็นตัวของตัวเอง ไม่ลอกเลียนแบบใครยอมรับผลงานของผู้อื่น

พัฒนาการทางศิลปะของเด็กแต่ละคนอาจจะมีความแตกต่างกันไป ช้าหรือเร็วไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม การอบรมเลี้ยงดู พัฒนาการทางด้านร่างกาย แต่โดยสภาพรวมแล้วใน ระยะเริ่มแรก เด็กจะขีดเขียนภาพในลักษณะของการขีดเขียน ชู่งเหยียง มีพัฒนาการไปสู่การผสมกันระหว่างความเคลื่อนไหวที่เป็นไปอย่างอัตโนมัติกับภาพที่ปรากฏให้มองเห็นได้ เริ่มคิดและเข้าใจสิ่งที่ได้ขีดเขียนลงไป และเป็นระยะเริ่มพัฒนาเส้นที่เกิดจากการเคลื่อนไหวไปสู่การ แสดงออกด้วยจินตนาการ เด็กจะเริ่มสร้างความสัมพันธ์กับโลกภายนอกเข้าด้วยกันกับการขีดเขียน และสามารถสร้างเป็นภาพให้เกิดขึ้นได้แทนที่จะแสดงการเคลื่อนไหวของเส้น เหมือนในระยะแรก เท่านั้น (ยูวดี สุพรมงคผลเลิศ. 2536 : 2) ในจำนวนเด็กมากมายที่มาจากครอบครัวที่แตกต่างกัน ย่อมมีพื้นฐานการอบรมสั่งสอน ประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันพื้นฐานที่มีอยู่อย่าง แตกต่างกันไป ย่อมมีผลทำให้เด็กๆ มีการแสดงออกที่แตกต่างกันออกไปด้วย (เลิศ อานันทนนะ. 2523 : 139) ปัญหาและอุปสรรคของความคิดสร้างสรรค์ได้แก่ ความกลัว ความไม่เชื่อมั่นในตนเอง ไม่กล้าแสดงออก กลัวว่าจะถูกตำหนิหรือไม่ได้รับการยอมรับ บางคนอาจเคยชินอยู่กับการทำงานที่ตนเองคิดว่าถูกต้อง เหมาะสม โดยไม่ได้คิดที่จะค้นคว้าหาแนวทางใหม่ๆ การสอน ครูจะต้องใช้คำพูดขี้ขู่ ทำทนาย และส่งเสริมให้เด็กมีความเชื่อมั่นในการแสดงความคิดเห็นในสิ่งที่ตนคิดอย่างอิสระ โดยไม่จำเป็นต้องเป็นคำตอบที่ถูกต้องเสมอไป กิจกรรมศิลปะที่เสนอให้เด็ก จะต้องเป็นกิจกรรมที่มีการคิดค้นให้สนองต่อความต้องการของเด็ก และมีลักษณะที่ฝึกให้เด็กรู้จัก จินตนาการ รู้จักค้นคว้าทดลอง แสวงหารูปแบบในการทำงานที่แปลกใหม่ และรู้จักแก้ปัญหาในการทำงาน (วิรัตน์ คุ้มคำ. 2531 : 100) กิจกรรมทางด้านศิลปะมีลักษณะที่เปิดกว้างให้นักเรียน ได้แสดงสิ่งที่มีอยู่ในตัวเองออกมาโดยไม่จำกัด เป็นการแก้ปัญหาในสิ่งที่ตนได้คิด จินตนาการมา เป็นภาพ ซึ่งกว่าจะออกมาได้ต้องผ่านการขบคิดแก้ปัญหาตามสติปัญญาและทักษะของแต่ละคน แม้ว่ากิจกรรมทางด้านอื่นๆ ก่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ได้แต่กิจกรรมเหล่านั้นมิได้มี จุดประสงค์โดยตรงในเรื่องนี้ ลักษณะของความคิดสร้างสรรค์เป็นอย่างไรในเอกสารเสริมความรู้ สำหรับครูศิลปศึกษาได้แสดงลักษณะที่บ่งบอกถึงความคิดสร้างสรรค์ว่า เป็นแนวคิดที่แปลก ความเข้าใจคิด ความช่างประดิษฐ์ ความช่างทดลอง ความคิดวิเศษเหนือสิ่งอื่นใด ความคิดริเริ่ม ความสดใส ความใหม่ ความเปลี่ยนแปลง (เอกสารเสริมความรู้สำหรับครูศิลปศึกษา 2527 : 43) คุณค่าจากการแสดงออกของเด็กนั้น ความสำคัญย่อมไม่ได้อยู่ที่ผลงานที่มีลักษณะสวยงามๆ เพียงเท่านั้น หากแต่ประโยชน์ที่แท้จริงนั้นอยู่ที่การส่งเสริมให้เด็กรู้จักปรับตัวเอง รู้จักการ รับผิดชอบ การทำงานร่วมมือกับผู้อื่น การนำข้อเสนอแนะของครูไปคิดแก้ปัญหา ฯลฯ ดังนั้นการ เรียนการสอนศิลปะการวาดภาพตลอดจนกิจกรรมอื่นๆ ในลักษณะคล้ายคลึงกัน จึงนับว่าเป็น การศึกษาที่มุ่งพัฒนาคนเป็นสำคัญยิ่งกว่าผลงาน (เลิศ อานันทนนะ. 2523 : 142) ศิลปศึกษาเป็น

วิชาที่ช่วยสร้างคุณค่าต่อบุคลิกภาพ อันมีผลต่อสุนทรียภาพแห่งมนุษย์และความเหมาะสมในสังคม ซึ่งวิชาศิลปศึกษามีรูปแบบและจุดมุ่งหมายปลายทางแตกต่างจากวิชาอื่นๆ นับว่าวิชาอื่นๆ ในโรงเรียนจะเน้นถึงการคำนวณ ความจำ ความเข้าใจ ฯลฯ แต่วิชาศิลปศึกษามีรูปแบบวิชาที่จะเน้นการสะสม อย่างค่อยเป็นค่อยไปในสุนทรียภาพ ความคิดวิเคราะห์ สังคมอื่นๆ (อารี สุทธิพันธ์ และคณะ. 2515 : 66) ศิลปศึกษาเป็นวิชาที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคนซึ่งนักการศึกษา นักจิตวิทยา ครู-อาจารย์ทางศิลปศึกษา ตลอดจนนักการศึกษาต่างประเทศต่างมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าศิลปศึกษามีคุณค่าในด้านการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ เป็นประการสำคัญ ดังนั้นความคิดสร้างสรรค์กับศิลปศึกษาในโรงเรียนจึงเป็นของคู่กัน การจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนครูจะตระหนักว่า ศิลปศึกษาเป็นวิชาที่มีความสำคัญที่สุดในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน ทุกกิจกรรมที่ครูจะสอนให้นักเรียนปฏิบัติจะต้องเน้นการเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์เป็นหัวใจของการสอน (วุฒิ วัฒนสิน. 2541)

วุฒิ วัฒนสิน (2535) กล่าวไว้ว่า ตามปรัชญาและจุดประสงค์ของหลักสูตรวิชาศิลปศึกษาในโรงเรียนนั้น พอสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษานั้นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการในด้านต่างๆ ของนักเรียน ดังนี้

- ส่งเสริมความเจริญงอกงามทางด้านสติปัญญา
- ส่งเสริมความเจริญงอกงามทางด้านอารมณ์
- ส่งเสริมความเจริญงอกงามทางด้านสังคม
- ส่งเสริมความเจริญงอกงามทางด้านร่างกาย
- ส่งเสริมความเจริญงอกงามทางการรับรู้
- ส่งเสริมความเจริญงอกงามสุนทรียภาพ
- ส่งเสริมความเจริญงอกงามการสร้างสรรค์

ประเด็นที่มีความสำคัญมากที่สุด สำหรับการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาในโรงเรียนควรจะเป็น “ศิลปศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีความเจริญงอกงามทางด้านสุนทรียภาพและความเจริญงอกงามทางด้านความคิดสร้างสรรค์” กิจกรรมศิลปศึกษาควรเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้ลึก-ความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนออกมาอย่างอิสระ การจัดการศึกษาทั่วไปส่งเสริมในด้านทัศนคติและทักษะ

นอกจากกิจกรรมทางศิลปศึกษาจะมีคุณค่าในด้านส่งเสริมพัฒนาการ และความเจริญงอกงามในด้านต่างๆ ให้กับเด็กแล้ว (ประสาร มาลากุล ณ อรุณยา 2523 : 37-38) ยังกล่าวว่า กิจกรรมต่างๆ ของวิชาศิลปศึกษานั้นมีคุณค่าในด้านจิตบำบัดได้ด้วย คือ

1. กิจกรรมทางศิลปศึกษา ช่วยให้เด็กได้ระบายอารมณ์ที่เคร่งเครียดเป็นการผ่อนคลายอารมณ์ต่างๆ เช่น โกรธ กลัว และวิตกกังวล

2. กิจกรรมทางศิลปะศึกษา ช่วยขจัดความรู้สึกด้อยค่า ไม่สมปรรารถนา ขาดความมั่นใจ ขลาดอาย ความพิการ ศิลปะเป็นสิ่งที่ช่วยระบายความทุกข์ได้

3. กิจกรรมทางศิลปะศึกษา ช่วยทำให้เข้าใจปัญหา และความต้องการของเด็ก ในกรณีที่เด็กคือ เกร ก้าวร้าว รังแกเพื่อน

ในขณะที่เด็กกระทำกิจกรรมทางศิลปะศึกษา เด็กจะแสดงออกจากจิตสำนึกของแต่ละคน ผลงานของเด็กจึงซับซ้อน และสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างทางพื้นฐานในด้านต่างๆ ได้แก่

1. พื้นฐานทางวัฒนธรรม ผลงานของเด็กทำให้ทราบถึงลักษณะการดำรงชีวิตในสังคมที่เด็กอาศัยอยู่

2. พื้นฐานทางสภาพแวดล้อม สภาพแวดล้อมต่างๆ ตัวเด็ก เป็นปัจจัยและสื่อให้เด็กแสดงออก

3. พื้นฐานทางความแตกต่างเฉพาะบุคคล ผลงานของเด็กที่ออกมาจะสะท้อนให้เห็นความแตกต่างของเอกลักษณ์ของเด็กแต่ละคน (วิรุณ ตั้งเจริญ 2517 : 250-261)

เนื่องจากกิจกรรมทางศิลปะศึกษามีความสำคัญต่อเด็กดังที่กล่าวมาแล้วเด็กที่ได้มีโอกาสทำกิจกรรมทางศิลปะศึกษา จึงมักมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มีการพัฒนาการแก้ปัญหามากขึ้น ทำให้เด็กได้ตระหนักในคุณค่าของตนเอง เป็นการสร้างเสริมสุขภาพจิตที่ดีให้กับตัวเด็กเอง ไม่ว่าจะเป็เด็กปกติหรือเด็กพิเศษ (Anderson, 1978 : 7)

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ศิลปะศึกษาเป็นวิชาที่มีความสำคัญมาก ส่งเสริมพัฒนาการในด้านต่างๆ เพื่อความมอกงามทางสุนทรียภาพ และความคิดสร้างสรรค์ ให้เด็กได้มีความสุขสนุกสนาน ช่วยให้ได้ระบายอารมณ์ที่เคร่งเครียด ความทุกข์ใจต่างๆ ออกมาทางการวาดภาพ และปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงออกทางการวาดภาพนั้นมีหลายด้าน เช่น พื้นฐานทางสังคม สภาพแวดล้อมรอบตัวเด็ก รวมถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วย ดังนั้น กิจกรรมทางศิลปะนับเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาทางพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็กได้ จึงเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะนำมาจัดเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับเด็กด้อยโอกาส เพื่อจะได้ทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นพร้อมทั้งเร่งส่งเสริมให้เด็กเป็นผู้มีพัฒนาการที่สมบูรณ์ และมีพฤติกรรมเป็นไปในแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสม

2. ศิลปะระดับประถมศึกษา

ความสำคัญ

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการส่งเสริมให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มีจินตนาการทางศิลปะ ชื่นชมความงาม สุนทรียภาพ ความมีคุณค่า ซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตมนุษย์ ดังนั้น กิจกรรมศิลปะสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนโดยตรงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ตลอดจนนำไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนสิ่งแวดล้อม

ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเองและแสดงออกในเชิงสร้างสรรค์ พัฒนากระบวนการรับรู้ทางศิลปะ การเห็นภาพรวม การสังเกตรายละเอียด สามารถค้นพบศักยภาพของตนเอง อันเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพได้ด้วยการมีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีความสุข

วิสัยทัศน์

การเรียนรู้ศิลปะ มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ การคิดที่เป็นเหตุเป็นผลถึงวิธีการทางศิลปะ ความเป็นมาของรูปแบบ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และรากฐานวัฒนธรรม ค้นหาว่าผลงานศิลปะสื่อความหมายกับตนเอง ค้นหาศักยภาพ ความสนใจส่วนตัว ฝึกการเรียนรู้ การสังเกตที่ละเอียดอ่อนอันนำไปสู่ความรัก เห็นคุณค่าและเกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปะและสิ่งรอบตัว พัฒนาเจตคติ สมาธิ รับผิดชอบส่วนตัว มีทักษะ กระบวนการ วิธีการแสดงออก การคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนตระหนักถึงบทบาทของศิลปกรรมในสังคม ในบริบทของการสะท้อนวัฒนธรรมทั้งของตนเองและวัฒนธรรมอื่น พิจารณาว่าผู้คนในวัฒนธรรมของตนมีปฏิริยาตอบสนองต่องานศิลปะช่วยให้มีมุมมองและเข้าใจโลกทัศน์กว้างไกล ช่วยเสริมความรู้ ความเข้าใจ มโนทัศน์ด้านอื่นๆ สะท้อนให้เห็นมุมมองของชีวิต สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และความเชื่อ ความศรัทธาทางศาสนา ด้วยลักษณะธรรมชาติของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ การเรียนรู้ เทคนิค วิธีการทำงาน ตลอดจนการเปิดโอกาสให้แสดงออกอย่างอิสระ ทำให้ผู้เรียนได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้คิดริเริ่มสร้างสรรค์ ดัดแปลง จินตนาการ มีสุนทรียภาพ และเห็นคุณค่าของศิลปะ วัฒนธรรมไทยและสากล

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะเสริมสร้างให้ชีวิตมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ช่วยให้มีความจิตใจที่งดงาม สมาธิที่แน่วแน่ สุขภาพกายและสุขภาพจิต มีความสมดุลเป็นรากฐานของการพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของมนุษยชาติโดยส่วนตน และส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของสังคมโดยรวม

คุณภาพของผู้เรียน

เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะแล้ว ผู้เรียนจะมีสภาพจิตใจที่งดงาม มีสุนทรียภาพ มีรสนิยม รักความสวยงาม รักความเป็นระเบียบ มีการรับรู้อย่างพินิจพิเคราะห์เห็นคุณค่าความสำคัญของศิลปะ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ตลอดจนศิลปะวัฒนธรรมอันเป็นมรดกทางภูมิปัญญาของคนในชาติ สามารถค้นพบศักยภาพความสนใจของตนเองอันเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพทางศิลปะ มีจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ มีความเชื่อมั่นพัฒนาตนเองได้ และแสดงออกได้อย่างสร้างสรรค์ มีสมาธิในการทำงาน มีระเบียบวินัย รับผิดชอบ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เมื่อจบการศึกษาในช่วงชั้นที่ 2 ผู้เรียนจะมีคุณภาพ ดังนี้

- สร้างและนำเสนอผลงานศิลปะจากจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ การสังเกตทางศิลปะ ได้แก่ ทักษะธาตุ องค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ ทักษะในการใช้เทคนิคให้เกิดผลตามความต้องการของตนเอง และอธิบายให้ผู้อื่นรับรู้โดยใช้ศัพท์เบื้องต้นทางศิลปะได้

- รับรู้ทางศิลปะ ได้แก่ ทักษะธาตุ องค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ ซึ่งสามารถช่วยในการวิเคราะห์งานศิลปะ และอธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจในความสวยงามและความไพเราะของศิลปะได้

- ระบุงานศิลปะที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในท้องถิ่นได้ อธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจประวัติศาสตร์หรือเหตุการณ์ในปัจจุบันมีผลหรือได้รับอิทธิพลจากงานศิลปะได้

- นำความรู้ทางศิลปะสาขาต่างๆ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและการเรียนรู้กลุ่มสาระอื่นๆ

- สนใจสร้างงานศิลปะ มีความสุขกับการทำงาน มั่นใจในการแสดงออก ยอมรับความสามารถของผู้อื่น

- ตระหนัก ชื่นชมในคุณค่าของศิลปะ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล

แนวทางการจัดการเรียนรู้กลุ่มศิลปะ

กลุ่มศิลปะมุ่งส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยให้รู้จักแสวงหาความรู้ และประสบการณ์จากแหล่งเรียนรู้และห้องสมุด เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้อย่างเพียงพอ และเกิดการเรียนรู้ให้ได้มีการเรียนรู้อย่างหลากหลายทั้งในและนอกห้องเรียน รวมทั้งนอกสถานศึกษาด้วย เช่น ในชุมชนใกล้ๆ บริเวณสถานศึกษา ตลาด วัด หรือสถานที่สำคัญๆ ในชุมชน ให้ผู้เรียนทุกคนได้เรียนรู้ และสามารถคิดสร้างสรรค์ และวิเคราะห์วิจารณ์แก้ปัญหา และทำสิ่งที่แตกต่างให้ดีขึ้น

กระบวนการเรียนรู้กลุ่มศิลปะ

การจัดการเรียนรู้กลุ่มศิลปะ ต้องการการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ตั้งแต่ผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้เรียนต้องเรียนรู้ให้ครบถ้วนด้วยสมอง กาย ใจ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ด้วยการจัดการให้ผู้เรียนขวนขวายหาความรู้ เพิ่มความรับผิดชอบ กล้าแสดงออก และเน้นการทำงานเป็นกลุ่ม ผู้เรียนใช้กระบวนการคิดสร้างแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนั้น กลุ่มศิลปะจึงเพิ่มประสบการณ์การทำงานจริงตามสภาพการณ์ให้มากยิ่งขึ้นไปตามช่วงชั้นในการจัดการเรียนรู้จะเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พัฒนาความฉลาดทางสติปัญญาและอารมณ์ให้เห็นคุณค่าของตนเองเพื่อการแสดงออกอย่างอิสระ เพิ่มการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติได้จริง เพิ่มโครงการตามศักยภาพเพื่อให้ผู้เรียนมีความสุข มีเสรีภาพในการเรียนและแสวงหาความรู้ได้ตามความต้องการ

ยุทธศาสตร์การเรียนรู้กลุ่มศิลปะ

1. การเรียนรู้แบบพัฒนาความสามารถในกระบวนการคิดของผู้เรียน

เป็นยุทธศาสตร์การเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องมีการใช้ข้อมูลทางศิลปะกับกระบวนการคิดของตนเอง และการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นด้วยการตัดสินใจ / เลือกยุทธศาสตร์ กระบวนการ / ประเมินตนเอง / วางแผนปฏิบัติงาน / ลงมือปฏิบัติงาน / ตรวจสอบและปรับปรุงผลงานอยู่เสมอ

- คิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creative Thinking) ด้วยการสร้างแนวคิดใหม่ / แสวงหาพิจารณาทางเลือกอย่างหลากหลาย / ประยุกต์ปรับเข้าหาแนวทาง / สำรวจทางเลือกที่เหมาะสม / ตั้งข้อตกลงร่วมกัน

- คิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) ด้วยกระบวนการตรวจสอบ / ทำให้ชัดเจน / จัดระบบ / ให้เหตุผล / วิเคราะห์ / ทำให้กระจ่างชัด / ตั้งสมมติฐาน / ทำนาย / ประเมิน / สังเคราะห์

- คิดไตร่ตรอง (Reflective Thinking) วิธีนี้จะคิดด้วยการตั้งคำถาม ถามตนเอง / เชื่อมโยงความคิดก่อนหน้าความคาดหวังและประสบการณ์ปัจจุบันเข้าด้วยกัน / ประเมิน / วิเคราะห์ตั้งสมมติฐาน / แสวงหาพิจารณาทางเลือกที่เหมาะสม

2. การเรียนรู้แบบการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism)

เป็นยุทธศาสตร์การเรียนรู้โดยการปฏิบัติ เป็นวิธีการแสวงหาความรู้ด้วยการปฏิบัติทดลองหาเหตุผลด้วยตนเอง สัมผัสจริงด้วยตนเอง สร้างด้วยตนเองเป็นประสบการณ์ตรง

3. การเรียนรู้แบบการประเมินตนเอง (Self Assessment)

เป็นยุทธศาสตร์การเรียนรู้ที่มีการลำดับขั้นตอนไว้ชัดเจน โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ประเมินตนเอง หรือประเมินเพื่อนในชั้นเรียน อย่างมีเหตุผล

4. การเรียนรู้แบบเรียนรู้ด้วยการแก้ปัญหา (Problem – based Learning)

เป็นยุทธศาสตร์การเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้ศึกษาเอง หาทาง แก้ปัญหาด้วยตนเอง ตั้งแต่การกำหนดปัญหาและค้นหาวิธีการแก้ปัญหาด้วยวิธีและขั้นตอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน

5. การเรียนรู้แบบเชื่อมโยงบูรณาการความรู้สหสาขา (Multidisciplinary Approach)

เป็นยุทธศาสตร์การเรียนรู้ที่สามารถบูรณาการการเชื่อมโยงความรู้และกระบวนการทั้งในกลุ่มสาระและระหว่างกลุ่มสาระ

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น

สาระที่ 1 : ทักษะศิลป์

มาตรฐาน ศ 1.1	มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น ป.4-6
สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ตามจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์คุณค่างานทัศนศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่องานศิลปะอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	1. สื่อความคิด จินตนาการ ความรู้สึก ความประทับใจ ด้วยวิธีการต่างๆ อย่างมั่นใจ
	2. สำรวจ ทดลอง สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ คิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใช้ทัศนธาตุ โดยใช้เทคนิควิธีการใหม่ๆ ในการสร้างงานทัศนศิลป์ตามความสนใจ
	3. เลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ในการทำกิจกรรมทัศนศิลป์ได้อย่างเหมาะสม ปลอดภัย และมีความรับผิดชอบ
	4. แสดงออกถึงความรู้สึกในการรับรู้ความงามด้วยวิธีการต่างๆ ตามความสนใจ
	5. แสดงความคิดเห็น อธิบายความหมายของงานทัศนศิลป์ ทัศนธาตุและความงามของศิลปะ
	6. นำความรู้และวิธีการทางทัศนศิลป์ไปใช้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ และชีวิตประจำวัน
มาตรฐาน ศ 1.2	
เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล	1. รู้ความเป็นมาและความสำคัญของศิลปะในท้องถิ่นและศิลปะไทย
	2. ฟังพอใจและยอมรับในภูมิปัญญาของการสร้างงานทัศนศิลป์ การสืบทอด การทำงานศิลปะที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล

จากที่กล่าวมาในข้างต้นแสดงให้เห็นว่า จุดประสงค์ของวิชาศิลปะศึกษาในระดับประถมศึกษาให้ความสำคัญในส่วนของ การแสดงออกอย่างอิสระตามความคิด จินตนาการของเด็กมากกว่าเน้นด้านการฝึกทักษะ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะได้ช่วยเสริมสร้างให้ชีวิตมนุษย์เปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ช่วยให้มีจิตใจงดงาม สมานฉันท์ สุขภาพกายและสุขภาพจิต มีความสมดุลเป็นรากฐานของการพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของมนุษย์โดยส่วนตน และส่งผลกระทบต่อ การยกระดับคุณภาพชีวิตของสังคมอีกด้วย

3. พัฒนาการของเด็กกับการแสดงออกทางศิลปะ

การแสดงออกทางการวาดภาพของเด็กหรือศิลปะเด็กนั้น มีความจำเป็นต้องอาศัยความเชื่อมโยงกันทั้งในส่วนของหลักสูตรการสอน พัฒนาการของเด็ก อีกทั้งทางด้านจิตวิทยา พัฒนาการ (Development Psychology) ดังที่ (วิรุณ ตั้งเจริญ 2526 : 230) กล่าวว่า ศิลปศึกษาในการสอนเด็ก มีความสัมพันธ์กับระบบการเรียนการสอนและจิตวิทยาในการเรียนการสอนไปพร้อมๆ กัน ซึ่งจะมีส่วนช่วยทำให้เราได้รู้ถึงพัฒนาการทางศิลปะของเด็ก อีกทั้งยังเป็นบทบาทสำคัญต่อการเรียนการสอนศิลปศึกษา

นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย อายุประมาณ 10-12 ปี จัดอยู่ในขั้นเข้าสู่วัยรุ่น (Preadolescence) วัยนี้จะคาบเกี่ยวกับวัยเรกรุ่นและวัยรุ่นตอนต้น ซึ่งพัฒนาการของเด็กวัยดังกล่าวมีลักษณะโดยสรุป ได้ดังนี้

1. พัฒนาการทางกาย เด็กในวัยนี้มีมีส่วนสูงและน้ำหนักเพิ่มขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย เด็กหญิงจะเติบโตเร็วกว่าเด็กชาย เด็กในวัยนี้มีความสนใจเรื่องเพศมากขึ้น และถือว่าเป็นวัยที่มีสุขภาพที่ดีที่สุด เด็กจะให้ความสนใจในเรื่องกีฬา การใช้กำลัง ชอบในการผจญภัยหรือต่อสู้

2. พัฒนาการทางอารมณ์ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายอย่างรวดเร็วจึงมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ของเด็กด้วย เด็กวัยนี้สามารถยอมรับกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่ถือเป็นแนวปฏิบัติได้ เด็กเริ่มมองทุกอย่างอย่างมีเหตุผล มีความคิดเห็นเกี่ยวกับศีลธรรมจรรยา รู้อะไรถูก รู้อะไรผิด รู้จักพิจารณาสิ่งต่างๆ ด้วยความเป็นธรรมมากขึ้น เด็กวัยนี้ควรได้รับการช่วยเหลือให้สามารถควบคุมอารมณ์และปรับปรุงแก้ไขตนเองอยู่เสมอ มิฉะนั้นอาจกลายเป็นเด็กที่มีอารมณ์รุนแรงหรือเจ็บบขี้มได้ เด็กมีความต้องการเพิ่มขึ้นจากวัยเด็กตอนกลางหลายอย่าง เช่น อาหารการพักผ่อน และกีฬา ความเข้าใจในการเจริญเติบโตตามธรรมชาติและยังต้องการความรักความอบอุ่น การยกย่องจากผู้ใหญ่

3. พัฒนาการทางสังคม เด็กในวัยนี้ทั้งหญิงและชายจะเล่นกันน้อยลง เริ่มมีการเข้ากลุ่มแบ่งแยกเพศ ต้องการให้กลุ่มยอมรับตนเอง เริ่มปลีกตัวจากบุคคลในครอบครัวเป็นของตัวเองมากขึ้น ไม่ชอบให้ผู้ใหญ่เข้ามายุ่งเกี่ยวในเรื่องส่วนตัว ชอบความเป็นอิสระ เด็กในวัยนี้จะเรียนรู้แก้ปัญหาจากประสบการณ์จากการเล่นและยึดการเล่นเป็นการระบายความเครียด เพราะกิจกรรมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติเป็นความต้องการของร่างกายและจิตใจ ผู้ใหญ่ควรมหากิจกรรมที่สร้างสรรค์ให้กับเด็ก เช่น เด็กชายวัย 10 ขวบ จะสนใจการเล่นเป็นทีม การเล่นกลางแจ้งที่มีกฎเกณฑ์ ใช้ความว่องไว โลดโผน ในเด็กหญิงชอบการครีวและการแสดงเกี่ยวกับเรื่องจริง กิจกรรมต่างๆ จึงนับว่าเป็นประโยชน์มากสำหรับเด็กในวัยนี้

4. พัฒนาการทางสติปัญญา เด็กวัยนี้มีความสามารถในการใช้เหตุผลมากขึ้น ความสามารถในการใช้คำพูดที่เป็นนามธรรมสูง สามารถเข้าใจความหมายต่างๆ ได้ดีขึ้น ความจำ

พัฒนาขึ้น และพร้อมที่จะปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ใหม่ๆ ได้อย่างรวดเร็ว มักจะอยากรู้อยากเห็นในทุกเรื่อง แต่จะเป็นช่วงเวลาอันสั้น และจะตั้งความหวังกับผลสำเร็จของงานสูงมาก จึงควรสนับสนุนให้ทำกิจกรรม จากง่ายไปยาก เพื่อให้ได้รู้ถึงความสามารถของตนเองได้

เด็กในวัยนี้จะสามารถควบคุมตัวเองได้มากขึ้น สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ดีขึ้น มีความเชื่อมั่นในตนเอง ปัญหาของเด็กในวัยนี้ คือ การเจริญเติบโตเข้าสู่วัยรุ่น อาจเกิดไม่พร้อมกัน อาจทำให้เกิดปัญหาทางอารมณ์และสังคมเนื่องจากการปรับตัวไม่เหมาะสม จากสาเหตุดังกล่าว ทำให้พบว่าพัฒนาการทางด้านสติปัญญาเป็นการเรียนรู้ส่วนหนึ่งของเด็กวัยดังกล่าว ที่จะมีผลเกี่ยวโยงไปถึงพัฒนาการทางศิลปะเด็กเนื่องจากลักษณะพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กมีดังนี้

1. มีความสนใจสิ่งต่างๆ นานขึ้น
2. เริ่มฟังเหตุผลของผู้ใหญ่ และต้องการให้ผู้ใหญ่รับฟังเหตุผลของตน
3. การแก้ไขปัญหาเด็กมีความคิดความสามารถที่จะดำเนินการด้วยตนเอง โดยการตัดสินใจจะอาศัยประสบการณ์และคิดอย่างไตร่ตรอง
4. ความอยากรู้อยากเห็น เด็กวัยนี้ชอบแสวงหาความจริง และมักชอบถามเรื่องเกี่ยวกับตนเอง
5. ความสนใจในทักษะ ต้องการงานเพื่อหาความสามารถและประสบการณ์ใหม่
6. ความคิดคำนึง การเล่นสมมุติจะน้อยลง เริ่มสนใจปัญหาสังคมและโลกภายนอก ชอบอภิปรายและแสดงความคิดเห็น และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
7. เข้าใจเกี่ยวกับเวลา ความแม่นยำ สามารถลำดับวันเดือนปีได้ถูกต้อง (สุชา จันทรเฒ, 2541)

ทฤษฎีพัฒนาการด้านศิลปะของเด็ก

พัฒนาการทางศิลปะของเด็ก หมายถึง ความเจริญงอกงามในการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก ซึ่งแบ่งออกได้หลายระดับด้วยกัน หรือหมายถึง การเจริญขึ้นตามขั้นของอายุ ในการประกอบกิจกรรมทางศิลปะ ให้สามารถใช้มือบังคับเครื่องมือไปในทางที่ต้องการและถูกต้องตามวิธีการอย่างง่ายๆ และค่อยๆ เริ่มยากขึ้นตามลำดับ พร้อมทั้งใช้ความคิดที่ตัวเองมีอยู่แสดงออกมาเป็นภาพตามความรู้สึกนึกคิดของตัวเอง (สมสมร ภู่ประกร, 2531 : 10)

แนวคิดเกี่ยวกับการแสดงออกทางการวาดภาพระบายสีของเด็ก โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1957) ได้ศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับศิลปะเด็ก จนมีผลสรุปออกมาเป็นทฤษฎีที่ใช้ในการเรียนการสอนอยู่ในปัจจุบันอย่างกว้างขวาง และจากการที่เขาได้ศึกษาและวิเคราะห์ผลงานภาพวาดของเด็กที่มีเชื้อชาติต่างๆ กันทั่วโลกเป็นจำนวนมาก โดยอิงทฤษฎีพัฒนาการด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม สุนทรียภาพ การรับรู้ และการคิดสร้างสรรค์ แล้วสรุปเป็นเกณฑ์พิจารณาการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ในด้านการวาดภาพคน การจัดวางบนพื้นที่ว่าง การ

ใช้สี และการออกแบบ ของเด็กตามช่วงอายุต่างๆ เริ่มจากอายุ 2 ปี ไปจนถึงอายุ 17 ปี โดยแบ่งออกเป็น 6 ชั้น ดังนี้

1. ชั้นขีดเขียน (Scribbling Stage) ในชั้นนี้เด็กมีอายุระหว่าง 2-4 ปี เด็กที่อยู่ในชั้นนี้ยังมองไม่เห็นว่าการขีดเขียนคืออะไร ยังใช้ความสนุกสนานในการเคลื่อนไหวร่างกาย ความสำคัญของชั้นนี้อยู่ที่กระบวนการมากกว่าความสำเร็จ เด็กยังไม่สามารถควบคุมการเคลื่อนไหวของมือกับเครื่องมือได้ถูกต้อง เด็กแสดงออกด้วยการใช้มือป่ายหรือละเลงสิ่งที่เลอะเทอะ โคลน น้ำ ฯลฯ หรือเด็กอาจขีดเป็นเส้นที่ขาดๆ วนๆ ไม่เป็นรูปร่างอะไรทั้งนั้น เด็กไม่อาจลากเส้นจากซ้ายไปขวา หรือจากบนลงล่าง เส้นต่างๆ จากการขีดเขียนของเด็กแสดงให้เห็นถึงการเคลื่อนไหวที่ไม่มีการควบคุมของร่างกาย แต่การขีดเขียนเช่นนี้จะไม่อยู่ในลักษณะเดิมตลอดไปจนถึงอายุ 4 ปี หากแต่มีพัฒนาการเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 3 ระยะ คือ

1.1 การขีดเขียนอย่างไม่มีระบบ (Disordered Scribbling) เป็นการขีดเขียนอย่างไม่มี ความหมาย เส้นที่ได้จึงยุ่งเหยิงไม่เป็นระเบียบ เนื่องจากยังไม่สามารถควบคุมมือของตนได้ โดยเส้นที่เกิดขึ้นจากการเคลื่อนไหวของแขน การขีดเขียนนี้แม้จะไม่มี ความหมาย แต่เป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับเด็ก

1.2 การขีดเขียนอย่างมีการควบคุม (Controlled Scribbling) ช่วงนี้เด็กสามารถควบคุมการเคลื่อนไหวของแขนได้ สามารถควบคุมการลากเส้น โดยประสานตากับมือของเด็กเริ่มมีความสัมพันธ์กัน เด็กเริ่มมีความเชื่อมั่นในการลากเส้น เส้นที่เคยขีดเขียนอย่างไร้ความหมายเริ่มเปลี่ยนเป็นเส้นโค้งวนซ้ำๆ ในลักษณะเดิม ทั้งในแนวตั้งและแนวนอน

1.3 การตั้งชื่อเส้นที่ขีดเขียน (Naming Scribbling) เด็กวัยนี้จะเริ่มเล่าเรื่อง อธิบายในสิ่งที่ตนกำลังขีดเขียน เด็กสามารถสื่อความคิดของตนออกมาเป็นภาษาได้ และมีการกำหนดชื่อของสิ่งต่างๆ ที่สร้างขึ้น แม้ว่าจะไม่เป็นภาพจะไม่เป็นรูปร่างอย่างที่เด็กอธิบายก็ตาม โดยพัฒนาการของเด็กจะเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงจากการนึกคิดในการเคลื่อนไหว (Kinesthetic Thinking) มาเป็นความคิดคำนึง (Imaginative Thinking) ที่เกี่ยวกับภาพโดยสมบูรณ์

2. ชั้นวาดภาพโดยเริ่มต้นใช้สัญลักษณ์ง่ายๆ ให้มีความหมาย (Pre-Schematic Stage) ชั้นนี้เด็กจะมีอายุประมาณ 4-7 ปี เป็นขั้นที่ต่อกับการเขียนภาพในชั้นขีดเขียนหรือสร้างให้ปรากฏภาพและรูปร่าง แสดงความสัมพันธ์ระหว่างภาพที่ตนเขียนกับของจริงในโลกภายนอก ซึ่งจะพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ ตามขั้นอายุและวุฒิภาวะของเด็ก

ก. การวาดภาพคน เด็กจะเขียนวงกลมแทนศีรษะ มีเส้นยาวแทนแขนและขา ยังไม่มีลำตัวในระยะต้น ซึ่งนักค้นคว้าพยายามตั้งฉายาให้เพื่ออำนวยความสะดวกแก่การทำความเข้าใจว่า มนุษย์ลูกอ๊อด (Tadpole) และเรียกช่วงวัยนี้ว่าวัยวาดรูปคนแบบลูกอ๊อด (Tadpole Stage) ในรูปคนนี้ บางครั้งแสดงลักษณะว่าเด็กบันทึกนิ้วมือนิ้วเท้าด้วย รูปคนส่วนมากมักหันหน้าเข้าหาผู้ดู ยิ้มแย้มแจ่มใส

เมื่อเด็กอายุมากขึ้นจะแสดงออกเป็นลำตัวและมีรายละเอียดของใบหน้าเพิ่มขึ้น แต่จะเป็นเพียงสัญลักษณ์ของส่วนนั้นเท่านั้น

ข. การจัดภาพวางบนพื้นที่ว่าง เด็กในวัยนี้ยังไม่เข้าใจว่าควรวาดภาพในส่วนใดจึงจะเหมาะสม ภาพจึงขาดระเบียบ บริเวณใดมีพื้นที่ว่างเด็กจะวาดสิ่งต่างๆ ลงในบริเวณนั้น โดยไม่คำนึงถึงความสัมพันธ์ของสิ่งเหล่านี้ ซึ่งสิ่งที่เด็กวาดจะไม่มีความสัมพันธ์กับพื้นที่ว่างเลย

ค. การใช้สี เด็กจะใช้สีตามอารมณ์ ยังไม่สามารถใช้สีได้อย่างถูกต้อง เด็กใช้สีที่สะดุดตาและความชอบส่วนตัวเป็นหลัก ไม่มีความสัมพันธ์กับความเป็นจริง แต่บางครั้งเด็กอาจใช้สีตรงกับความเป็นจริง เมื่อเด็กมีความประทับใจในสีนั้นๆ

ง. การออกแบบ เด็กยังไม่เข้าใจในการออกแบบ จึงยังไม่มีกรออกแบบ

3. ขั้นวาดภาพอย่างมีรูปแบบเป็นของตนเอง (Schematic Stage) ขั้นนี้เด็กจะมีอายุ

ประมาณ 7-9 ปี เด็กจะมีความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของตนเองกับสิ่งแวดล้อมได้ดีขึ้น รู้จักนำตนเองเข้าไปสัมพันธ์กับคนอื่นอันเป็นประสบการณ์ที่สำคัญยิ่ง เพราะเป็นพื้นฐานของการใช้ช่องไฟ เด็กจะเข้าใจว่าภาพของตนควรจะอยู่ที่ใด มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมเพียงใด ทำให้เด็กแสดงออกโดยใช้สัญลักษณ์ที่เรียกว่า เส้นฐาน (Base Line)

การเขียนเส้นฐานนั้นเป็นสากล ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของพัฒนาการตามธรรมชาติของเด็กเช่นเดียวกับการวิ่งหรือกระโดด นอกจากนี้เด็กยังมักเขียนภาพที่เรียกว่า ภาพแบบมองทะลุเห็นภายใน (X-Ray) ภาพแบบพับกลาง เนื่องจากเด็กยังเห็นตนเองมีความสำคัญอยู่จึงถือตนเองเป็นศูนย์กลาง และสัมพันธ์ต่างๆ เข้ากับตน (Egocentric) สำหรับการใช้สี เด็กค้นพบเองตามธรรมชาติว่าความสัมพันธ์ระหว่างสีกับวัตถุไม่ใช่การเลือกตามอารมณ์ แต่เป็นสิ่งที่เห็นจริง

ลักษณะการวาดภาพระบายสีของเด็กในพัฒนาการขั้นนี้ โดยทั่วไปจะสังเกตได้จากส่วนประกอบในภาพ ดังนี้

ก. การวาดภาพคน เด็กมักใช้เส้นและรูปทรงเรขาคณิต เช่น รูปสามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม เส้นหนา เส้นบางและอาจแสดงเครื่องแต่งกายด้วยเส้น และรูปทรงเหล่านี้เป็นเพียงสัญลักษณ์แทนส่วนต่างๆ แต่ถ้าแยกออกจากกันแล้วจะไม่มี ความหมาย และจะไม่มีลักษณะใดที่แสดงให้เห็นว่าเป็นส่วนหนึ่งของร่างกาย นอกจากนี้หากเด็กให้ความสำคัญแก่ส่วนใดของร่างกาย เด็กก็จะวาดให้มีขนาดใหญ่เกินกว่าความเป็นจริง หรืออาจเน้นส่วนนั้นให้ชัด ในบางครั้งเด็กอาจไม่วาดหรือละเลยรายละเอียดส่วนที่เด็กเห็นว่าไม่สำคัญ นอกจากนี้ การวาดภาพคนของเด็กวัยนี้จะแสดงอาการกิริยาท่าทางการเคลื่อนไหวของร่างกายแข็งกระด้างผิดธรรมชาติ วาดมือ แขน ขา และเท้าผิดไปจากลักษณะของความจริง รวมทั้งวาดตา จมูก ปาก ด้วยสัญลักษณ์ง่ายๆ และแตกต่างกัน เช่น จุด วงกลม เส้นตั้ง เส้นนอน เส้นโค้ง ตลอดจนวาดภาพคนแสดงเครื่องแต่งกาย โดยใช้เส้นและรูปทรงเรขาคณิต

ข. การใช้พื้นที่ว่าง เด็กจะวาดภาพต่างๆ บนเส้นฐานซึ่งอาจมีทั้งเส้นนอน เส้นเอียง เส้นโค้ง โดยวาดสิ่งต่างๆ บนเส้นนี้ทั้งหมดในลักษณะตั้งฉากกับเส้นฐาน เด็กบางรายอาจใช้ขอบกระดาษแทนเส้นฐาน นอกจากนี้เด็กมักกำหนดใช้ขอบกระดาษด้านบนเป็นเขตของท้องฟ้า และดวงอาทิตย์ ซึ่งจะต้องอยู่สูงกว่าสิ่งอื่นๆ ทั้งหมด ยังจัดระยะของวัตถุให้สัมพันธ์กันไม่ได้ บางครั้งอาจวาดภาพแบบมองทะลุเห็นภายในบ้านและบางทีเป็นภาพแบบพับกลางหรือแบบหมุนกระดาษ

ค. การใช้สี เด็กในวัยนี้สามารถใช้สีได้ตรงตามความเป็นจริงของวัตถุนั้น เพราะเด็กเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของสีและวัตถุ เด็กมักใช้สีซ้ำๆ กัน ในการระบายวัตถุนิตเดียวกัน ไม่ว่าจะ เป็นอยู่ในสภาพการณ์อย่างไร แต่บางครั้งเด็กอาจใช้สีตามความพอใจในการระบายสิ่งอื่นๆ นอกจากนี้การใช้สีของเด็กยังสามารถแสดงรอยแปรงหรือเส้นในการระบายสีซ้ำๆ ไปในแนวทางหรือทิศทางเดียวกัน รวมทั้งสามารถระบายสีในพื้นที่หรือขอบเขตที่จำกัดได้

ง. การออกแบบ เด็กวัยนี้ออกแบบแสดงรายละเอียด การตกแต่งเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย หรือเครื่องประดับ ทั้งยังแสดงความแตกต่างระหว่างเพศได้ และสามารถแสดงลักษณะการประดิษฐ์ตกแต่งรายละเอียดส่วนประกอบในภาพและมีการแสดงออกโดยอิสระเป็นตัวของตัวเอง

4. ขั้นการวาดภาพตามความเป็นจริง (The Drawing Realistic) เด็กในช่วงนี้จะมีอายุประมาณ 9-11 ปี เป็นระยะที่เด็กมีความรู้สึกแบ่งแยกเพศ สนใจเฉพาะในหมู่เพศเดียวกัน เริ่มมีความต้องการอยู่ในสังคมอย่างอิสระ อยากแสดงอะไรที่เป็นตัวของตัวเอง เด็กเริ่มมีความเข้าใจความแตกต่างระหว่างเพศ เด็กหญิงเริ่มสนใจและเอาใจใส่ในการแต่งกายและชอบงานรีนรีนต่างๆ เด็กชายชอบการชุมนุมกัน ในการเขียนรูปคนจะเน้นเสื้อผ้า เครื่องแต่งกายตามเพศของตน และย้ำในรายละเอียดอื่นๆ เพิ่มเติมจากเส้นเรขาคณิตเพราะใช้เส้นเรขาคณิตอย่างเดียวไม่เพียงพอแก่การแสดงออก สำหรับการ ใช้พื้นที่ว่าง เด็กพบว่า มีพื้นฐาน (Plane) ซึ่งมีความหมายและสำคัญกว่าเส้นฐาน แต่ยังไม่รู้จักเส้นระดับ ไม่สามารถจัดระยะระหว่างวัตถุให้มีความสัมพันธ์กันได้ การใช้สีจะเปลี่ยนจากการใช้สีตามความเป็นจริงของวัตถุมาเป็นการใช้สีตามความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ และประสบการณ์ของตน หรือตามสภาพของวัตถุ ลักษณะภาพวาดของเด็กในขั้นนี้พอสังเกตได้จากส่วนประกอบในภาพได้ ดังนี้

ก. การวาดภาพคน เด็กในวัยนี้จะวาดภาพได้ถูกต้องมากขึ้น เด็กจะวาดเส้นอื่นๆ เพิ่มเติม และเน้นความแตกต่างระหว่างเพศโดยเฉพาะเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย แต่ยังไม่มีความคิดรวบยอดในสิ่งที่เห็นอย่างถูกต้อง เช่น เด็กจะยังไม่วาดรูปเสื้อผ้าที่มีรอยพับหรือรอยย่น และการเคลื่อนไหวของเสื้อผ้าเมื่อร่างกายเคลื่อนไหว ภาพที่ปรากฏจะไม่ใช่ว่าสิ่งที่เด็กถ่ายทอดออกมาจากภาพที่สายตาสังเกตเห็น แต่จะเป็นลักษณะเค้าโครงของสิ่งที่เขาเห็นมากกว่า เราจะพบว่าเด็กได้รับความรู้สึกในเรื่องราวของรายละเอียดแต่จะไม่มีความรู้สึกในเรื่องของอากัปกริยา การแสดงรูปร่างลักษณะมนุษย์ในภาพวาดของเด็กขั้นนี้จะมีลักษณะแข็งกระด้าง หรือมีท่าทางแข็งกว่าของจริง นอกจากนี้

ภาพวาดของเด็กจะแสดงท่าทางการเคลื่อนไหวของร่างกาย แต่จะมีลักษณะผิดกับความเป็นจริงตามธรรมชาติ

ข. การใช้พื้นที่ว่าง ในขั้นการพัฒนาการนี้เด็กจะพบว่าพื้นราบ (Plane) ซึ่งเป็นภาพที่มองจากด้านบนลงมาสู่พื้นมีความสำคัญมากกว่าเส้นฐาน (Base Line) แต่ยังไม่สามารถถ่ายทอดได้เหมือนกับความเป็นจริง ภาพวาดของเด็กจะมีลักษณะแบนราบ เด็กยังไม่สามารถแสดงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ได้ถูกต้องตามความเป็นจริง แต่เด็กจะสามารถแสดงขนาดของสิ่งที่วาดได้เหมาะสมกับพื้นที่ที่กำหนดให้เท่านั้น

ค. การใช้สี เด็กจะเปลี่ยนจากการใช้สีหนึ่งสีใดสำหรับวัตถุหนึ่ง โดยเฉพาะมาเป็นการใช้สีตามความรู้สึก อารมณ์ ความคิด และประสบการณ์ของตนหรือตามสภาพของวัตถุในขณะนั้น

ง. การออกแบบ เด็กในวัยนี้เริ่มรู้จักการออกแบบหรือตกแต่งและใช้สิ่งต่างๆ ตามหน้าที่ของสิ่งนั้นๆ เช่น แบบของเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ เครื่องใช้ต่างๆ

5. ขั้นวาดภาพเหมือนของจริง (Pseudo Realistic Stage) ขั้นนี้เด็กมีอายุอยู่ในช่วง 11-13 ปี เป็นระยะที่เข้าสู่วัยรุ่น ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ พัฒนาการในด้านสติปัญญาของเด็กเจริญพอที่จะรู้ปัญหาต่างๆ อย่างไรก็ดี ความคิดคำนึงยังไม่เท่าผู้ใหญ่ จะเห็นว่าการกระทำเป็นอย่างเด็กๆ อยู่ เด็กในวัยนี้จะมีความรู้สึกต่อประสบการณ์ทางการสร้างสรรค์ต่างกัน ซึ่งแบ่งเป็นสองพวก คือ

5.1 พวกที่ทำตามที่มองเห็น (Visually minded) เด็กพวกนี้มีการกระทำทางการสร้างสรรค์ทางจักษุสัมผัส ช่างสังเกต เอาใจใส่ในความแตกต่างของสี แสงและเงา ตลอดจนระยะใกล้ไกล ชอบเขียนภาพแสดงสิ่งแวดล้อม โดยเขียนในแบบที่ตนเป็นผู้ดูงานของตน และเขียนภาพคนได้ใกล้เคียงความเป็นจริง เช่น เสื้อผ้ามีรอยยับตามท่าทางของผู้สวมใส่ในอิริยาบถต่างๆ การใช้ช่องไฟเด็กเริ่มรู้จักเส้นระดับและแสดงระยะใกล้ไกล

5.2 พวกที่ทำตามความคิด (Non-Visually minded) เด็กพวกนี้ถือว่าความรู้สึกนึกคิดของเขามีความสำคัญในการแสดงออกเป็นอย่างยิ่ง งานมีความสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์กับสิ่งแวดล้อม เป็นสำคัญ รู้สึกว่าตนเองเป็นนักแสดงออก (Expressionist) เขียนภาพโดยการนำเอาตัวเองเข้าไปร่วมอยู่ในภาพ ชอบเขียนภาพที่เกี่ยวกับตนเองและความรู้สึกของร่างกายมากกว่าลักษณะภายนอกที่มองเห็น การใช้ช่องไฟเด็กเห็นความสำคัญของการแสดงออกของตน เด็กมีพัฒนาการเกี่ยวกับระยะระหว่างวัตถุได้ดีขึ้น จึงสามารถจัดความสัมพันธ์กับเรื่องที่ไม่เป็นไปตามธรรมชาติ จะเห็นได้ว่าการแสดงออกทางการวาดภาพของเด็กนั้นจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามวัยของเด็กและอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมรอบตัว

ก. การวาดภาพคน เด็กในวัยนี้จะวาดภาพได้ถูกต้องมากขึ้น ใช้เส้นตามความเป็นจริงของรูปร่าง และมีสัดส่วนของร่างกายถูกต้องมากขึ้น มีข้อต่อระหว่างส่วนประกอบของร่างกาย เช่น ที่ไหล่ ข้อศอก หัวเข่า เป็นต้น เน้นท่าทางการเคลื่อนไหวต่างๆ ซึ่งเหมือนความเป็นจริงมีรอยพับ

รอยย่นของเสื้อผ้าตามอาการเคลื่อนไหว ส่วนเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายนั้น เด็กวัยนี้มักจะวาดเพียงเพื่อแสดงความแตกต่างระหว่างเพศเท่านั้น

ข. การใช้พื้นที่ว่าง เด็กในวัยนี้สามารถใช้เส้นระดับและแสดงระยะใกล้ไกล ใช้พื้นที่ว่างในลักษณะที่เป็น 3 มิติ แสดงออกโดยเขียนขนาดวัตถุให้เล็กลงตามระยะ เขียนแสงและเงาตามที่เห็นบางครั้งอาจใช้เส้นฐานในลักษณะการแสดงออกด้วยความรู้สึกนึกคิดที่สูงขึ้นไป และสามารถจัดความสัมพันธ์ของระยะวัตถุในภาพได้

ค. การใช้สี ในขั้นพัฒนาการนี้เด็กจะใช้สีตามความต้องการปรับสีให้เข้ากับธรรมชาติตามลำดับระยะทางและตามความรู้สึก มีการใช้สีให้สัมพันธ์กับอารมณ์ เพื่อแสดงระยะใกล้ไกลหรือแสงเงา

ง. การออกแบบ รู้จักการออกแบบในการจัดหรือตกแต่งทางความสวยงามและหน้าที่ของการใช้ประโยชน์ เช่น ภาพที่แสดงถึงการจัดบริเวณบ้าน ห้องรับแขก แบบของชุดเครื่องเรือน

6. ขั้นการตัดสินใจ (The Period of Decision) ขั้นนี้เด็กมีอายุในช่วง 14-17 ปี เด็กที่อยู่ในขั้นพัฒนาการนี้ จะมีพัฒนาการในด้านต่างๆ ก่อนข้างสมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพัฒนาการทางด้านร่างกาย จึงทำให้สามารถควบคุมการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ศิลปะต่างๆ ได้เป็นอย่างดี เด็กในวัยนี้จะมีช่วงความสนใจที่ยาวนานเพียงพอที่จะวาดภาพแสดงรายละเอียดได้เสร็จสมบูรณ์ การแสดงออกของเด็กในช่วงอายุนี้ สามารถจำแนกได้เป็น 3 แบบ คือ

6.1 แบบ Visual Type คือ การที่มองเห็นอย่างไรในความเป็นจริงตามธรรมชาติ ก็จะถ่ายทอดภาพออกมาตามที่ตามองเห็น คล้ายการถ่ายภาพของกล้องถ่ายรูป โดยจะวาดเส้นรอบนอกต่างๆ ไป ก่อนจึงจะลงรายละเอียดภายใน ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความกลมกลืน แสงเงา สัดส่วน ที่ควรจะเป็นตามความเป็นจริง

6.2 แบบ Haptic Type คือ การถ่ายทอดภาพออกมาโดยเอาตัวเองเป็นศูนย์กลาง มีทัศนคติความรู้สึก อารมณ์ ประสบการณ์อย่างไร จะกำหนดให้ภาพที่แสดงออกมาเป็นเช่นนั้น เน้นที่การแสดงออก (Expression) ที่อยู่ภายในอย่างเต็มที่

6.3 แบบผสมกันระหว่าง Visual Type กับ Haptic Type ลักษณะการวาดภาพระยะบาสีของเด็กในขั้นพัฒนาการนี้ อาจสังเกตได้จากส่วนประกอบในภาพ ดังนี้

ก. การวาดภาพคน กลุ่มที่เป็นแบบ Visual Type จะวาดภาพคนตามที่เป็นจริง พยายามจะถ่ายทอดลักษณะคนที่เป็นธรรมชาติแท้จริง ในขณะที่กลุ่มแบบ Haptic Type จะวาดภาพคนที่มีรูปร่าง สัดส่วนบิดเบือนไปตามความรู้สึก อารมณ์ที่ต้องการแสดงออก แต่อย่างไรก็ตามการวาดภาพของเด็กในวัยนี้มีพัฒนาการขึ้นมาก นิยมการวาดภาพที่มีอากัปกริยาท่าทางที่แตกต่างกันออกไป ทำให้การวาดภาพคนดูมีชีวิตชีวาเหมือนมีการเคลื่อนไหว

ข. การจัดวางภาพบนพื้นที่ว่าง เด็กในวัยนี้จะจัดวางภาพที่ซับซ้อน ในมุมมองต่างๆ นิยมวาดภาพที่วางทับกัน ทำให้ภาพมีความน่าสนใจ ชอบตกแต่งภาพให้มีความกลมกลืน

ค. การใช้สี จะพบว่าเด็กในช่วงวัยนี้จะนิยมใช้สีตามที่ เป็นจริงตามธรรมชาติ คำนึงถึงสีที่เป็นจริงในสภาพการณ์ต่างๆ เช่น สีของสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว หรือไกลออกไป

ง. การออกแบบ ในด้านความคิดที่แสดงออก จะพบว่าเด็กในวัยนี้เป็นช่วงที่ตัดสินใจว่าความจริงเป็นอย่างไร จึงมักวาดภาพที่แสดงถึงชีวิตความเป็นจริงในสังคม มีการเยาะเย้ยและประชดประชันสังคม

ดังนั้นครูต้องช่วยในการส่งเสริมพัฒนาทักษะและควรเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกซึ่งอารมณ์ และความรู้สึกนึกคิดของตน เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านความคิดสร้างสรรค์อารมณ์ และทัศนคติที่ดีต่อสังคมด้วย สอดคล้องกันกับแนวทางในการกำหนดขั้นพัฒนาการทางการสร้างสรรค์ของเด็กที่ได้แบ่งตามระดับอายุและพิจารณาตามการแสดงออกทางศิลปะของ (เดอ ฟรานซิสโก, 1958) ที่แบ่งออกได้ 5 ขั้นดังนี้

1. ขั้นใช้มือ (Manipulative Stage)
2. ขั้นก่อนสัญลักษณ์ (Pherymbolic Stage)
3. ขั้นสัญลักษณ์ (Symbolic Stage)
4. ขั้นเริ่มต้นของจริง (Stage of Inceptive Realism)
5. ขั้นวิเคราะห์ของจริง (Stage of Analytical Realism)

การพัฒนาการทางศิลปะของเด็กนั้น จินตนาการของเด็กเป็นส่วนหนึ่ง ซึ่งสามารถบ่งบอกได้ถึงพัฒนาการทางการวาดภาพของเด็กได้อีกทางหนึ่ง โดยในส่วนดังกล่าว กริฟฟิธส์ (Griffiths, 1945 อ้างใน อารี พันธุ์มณี, 2540 : 49-50) และประเทิน มหาจันทร์ (2531 : 117) ได้แบ่งระยะของจินตนาการที่แสดงออกทางการวาดภาพ ที่สามารถสรุปได้เป็น 11 ขั้น ดังนี้

ระยะที่ 1 เป็นระยะที่ขีดเขียนซึ่งยังไม่สามารถแยกความแตกต่างได้

ระยะที่ 2 เป็นระยะที่เขียนรูปทรงเรขาคณิตหยาบๆ ส่วนมากเป็นวงกลม สีเหลี่ยม พร้อมทั้งให้ชื่อด้วย เช่น ประตู หน้าต่าง แอปเปิ้ล เป็นต้น

ระยะที่ 3 เป็นระยะที่วาดรูปสิ่งของโดยการใช้เส้น และสีเหลี่ยม หรือวงกลมเท่านั้น

ระยะที่ 4 เป็นระยะที่วาดภาพโดยใช้วงกลมและเส้น โดยมีจุดมุ่งหมายหลักเป็นเค้าโครงของมนุษย์

ระยะที่ 5 เป็นระยะที่ตั้งชื่อภาพที่ตนเองเขียนขึ้นเป็นสิ่งที่ต่างๆ ที่ต่อเนื่องกันไป

ระยะที่ 6 เป็นระยะที่ตั้งใจเขียนสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ ในช่วงเวลาหนึ่ง งานที่วาดเด่นชัดขึ้นกล้าแสดงออก มีความเอาใจใส่มากขึ้นและมีรายละเอียด

ระยะที่ 7 เป็นระยะการวาดภาพต่อเนื่องกัน แต่ความสัมพันธ์ของภาพชัดเจนขึ้นและสามารถดูออกและเข้าใจได้

ระยะที่ 8 เป็นระยะวาดภาพสังเคราะห์บางส่วน แสดงความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในภาพ

ระยะที่ 9 เป็นระยะที่วาดภาพบริสุทธิ์เพียงภาพเดียว

ระยะที่ 10 เป็นระยะที่วาดภาพผสมกันหลายๆ ภาพ

ระยะที่ 11 เป็นระยะพัฒนาการการวาดภาพเป็นชุดๆ ต่างกัน

จากการศึกษาในส่วนของขั้นพัฒนาการทางศิลปะของเด็ก และจินตนาการทางการวาดภาพของเด็ก จะพบว่าการเขียนภาพของเด็กส่วนมากแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ตามลักษณะนิสัยทางการสร้างสรรค์ทางศิลปะของเด็ก ซึ่งในแนวคิดดังกล่าว วิเตอร์ โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1953 และพิระพงษ์ กุลพิสาร 2531) ได้ให้แนวความคิดที่สอดคล้องกัน ซึ่งสรุป ได้ดังนี้

ลักษณะนิสัยในการสร้างสรรค์ทางศิลปะของเด็ก

1. ประเภทแสดงออกตามที่เห็น (Visual Type) เป็นการแสดงออกซึ่งติดต่อผ่านทาง การสังเกตทางการเห็น ซึ่งรวบรวมการเลียนแบบทางการรับรู้อย่างไม่มีการเกณฑ์ของเด็ก โดยความประทับใจในการเห็นบางส่วนถูกรวบรวมออกมาเป็นจินตนาการ การเห็นที่อยู่ภายในใจของเด็กแต่ ละคนสามารถวิเคราะห์ถึงลักษณะเฉพาะทางรูปร่างและโครงสร้างของวัตถุที่แสดงออกมาตาม อิทธิพลของแสงเงา สี บรรยากาศ และระยะทางสำหรับเด็ก ความยุ่งยากและความเปลี่ยนแปลง เป็นประสบการณ์ที่ให้ความตื่นเต้นและให้ความพอใจ ภาพวาดประเภทนี้จึงมีลักษณะเหมือนจริง

2. ประเภทแสดงออกตามความรู้สึก (Haptic Type) คือการที่เด็กถ่ายทอดโลกที่อยู่ภายใน ตัวของเขาออกมาเป็นภาพ เด็กจะทำตามความรู้สึกของตนเองโดยไม่สนใจความเป็นจริง เด็กจะใส่ อารมณ์ความรู้สึกลงไปภาพ เมื่อสนใจในส่วนตัวก็จะแสดงความรู้สึกในส่วนนั้น และตัดทอน สิ่งที่อยู่รู้สึกว่าไม่สำคัญออกไป ความประทับใจจากการสัมผัส รส กลิ่น น้ำหนัก อุณหภูมิ และ ประสบการณ์ทั้งหมด ของเด็กไปสู่การสร้างความสัมพันธ์กับโลกภายนอก ขนาดและรูปร่างของ สิ่งของแต่ละสิ่งมีความเป็นอัตตา การคิดมีความสัมพันธ์กับรายละเอียดที่ตั้งอยู่บนอารมณ์เป็น สำคัญ เด็กที่มีการแสดงออกประเภทนี้ มีความสุขกับพื้นผิวและความรู้สึกถึงความน่าเพลิดเพลิน ถึงวัสดุต่างๆ ด้วยมือ โดยไม่ทดลองพยายามแปลพื้นผิวเหล่านั้นไปสู่ภาพลักษณะทางการเห็น ศิลปะที่ได้จึงเต็มไปด้วยการคิดฝันและมีลักษณะเกินความจริงหรือไม่เหมือนจริง

นอกจากพัฒนาการทางศิลปะของเด็กนั้นมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับวัยของเด็กแล้ว ยัง พบว่าสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวเด็กนี้มีอิทธิพลส่งผลไปสู่การแสดงออกทางการวาดภาพของเด็ก ดังที่ ไฮโลวิทซ์, หลุยส์ และลูเก้ และประเทิน มหาจันทร์ ได้กล่าวถึง ลักษณะภาพวาดของเด็กที่ได้รับ อิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก โดยแบ่งออกเป็น 4 แบบดังนี้

1. ภาพวาดตามความสนใจ เด็กจะวาดตามความคิดของเขาเอง
 2. วาดตามอิสระ โดยกำหนดตามหัวเรื่องให้เด็กคิดสิ่งที่จะวาดเอง
 3. วาดภาพจากของจริง โดยเด็กจะวาดภาพตามแบบที่กำหนดให้
 4. วาดจากตัวอย่างที่ให้ เด็กจะวาดตามตัวอย่างที่กำหนดให้ทุกประการ
- (ประเทิน มหาจันทร์ 2531 : 117)

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่า วัย จินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนสภาพแวดล้อมต่างมีอิทธิพล ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีผลต่อพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็ก โดยเฉพาะด้านศิลปะศึกษา อันเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาเปลี่ยนแปลงเด็กไปในทิศทางต่างๆ ต่อไปในอนาคต

เด็กช่วงก่อนวัยรุ่น (Predolescent)

เด็กอายุ 10-12 ปี การพัฒนาการทางการรับรู้ทางศิลปะและสังคมรอบตัวเด็กที่เริ่มเปลี่ยนไปพร้อมกันกับวัยของเด็ก ซึ่งในส่วนพฤติกรรมการแสดงออกทางศิลปะของเด็กโดยรวม นั้น แชปแมน (Chapman, 1978 : 186-190) ได้กล่าวไว้ โดยสรุปได้ดังนี้

เด็กในวัยดังกล่าวนี้ ถือว่าเป็นช่วงระยะที่เห็นลักษณะแตกต่างได้ชัดเจนระหว่างช่วงวัยเด็กตอนต้นและเด็กวัยรุ่นตอนต้น ซึ่งเป็นช่วงวัยที่เริ่มได้รับอิสระเสรีจากผู้ปกครอง และได้รับความไว้วางใจจากครูเพิ่มขึ้น โดยเริ่มรู้จักในการตัดสินใจด้วยตัวเองและร่วมกันตัดสินใจกับเพื่อนๆ ในวัยเดียวกัน ปกติการแสดงออกทางศิลปะของเด็กในวัยดังกล่าว ส่วนมากมักจะเป็นการวาดภาพโดยให้รายละเอียดของภาพ เสนอเรื่องราว ซึ่งมาจากประสบการณ์ของตนหรือสิ่งที่ตนพบเห็นในชีวิตประจำวันหรือตามสภาพสังคมหรือวัฒนธรรมที่ตนอาศัยอยู่ นอกเสียจากว่าเด็กจะได้รับการศึกษาพิเศษ

การที่ได้รับการปลูกฝังแบบอย่างมาตามบทบาท สถานะที่ถูกกำหนดไว้ในสังคม จึงมีส่วนทำให้เด็กชายมีความสนใจในเครื่องยนต์ กลไก และวีรบุรุษ สำหรับเด็กหญิง ก็จะชื่นชอบในการวาดภาพวิว ดอกไม้ และความสวยงาม เด็กบางคนเริ่มรู้จักการวางแผนการทำงานของตนไว้ล่วงหน้า โดยมีการวาดรายละเอียดจากส่วนใหญ่มหาส่วนย่อย รู้จักการแก้ปัญหาเรื่องการจัดองค์ประกอบภายในภาพ โดยคำนึงถึงเรื่องระยะห่างและช่องว่าง มีการใช้ภาพ X-Ray และมีเส้นฐานมากมาย ในเด็กอายุ 12 ปี จะเริ่มมีการวาดภาพทับซ้อนกันได้ มีการทำภาพให้เล็กลงเมื่อภาพอยู่ในระยะไกล ในลักษณะของภาพแสดงมิติ (Perspective) และการสร้างบรรยากาศของภาพเพื่อผลทางการลวงตา

การเลือกใช้สีของเด็ก เริ่มมีความซับซ้อนมากขึ้น การศึกษาทฤษฎีการผสมสีจะทำให้เด็กมีความเข้าใจมากขึ้น โดยเฉพาะในเด็กชั้นอายุ 12 ปี เด็กจะเริ่มสนใจในเรื่องของแสงเงา และการสร้างอารมณ์ของภาพโดยการใช้สี เส้น และพื้นผิวได้ รู้จักการใช้เส้นเฉียงในการแสดงการเคลื่อนไหวของภาพ เริ่มมีความถูกต้องในส่วนของการสัมพันธ์ด้านขนาด และสัดส่วน แต่เด็กวัยนี้ ยังคงนิยมวาดภาพในลักษณะใหญ่และเล็กเกินความเป็นจริง อีกทั้งยังนิยมวาดภาพที่มีรายละเอียดซับซ้อนในเส้นของรอบนอกอีกด้วย

ความสนใจในสิ่งต่างๆ รอบตัวเด็กที่แสดงออกมาในงานศิลปะของเด็กนั้น เมื่ออายุเริ่ม 10 ปี เด็กจำนวนมากยังให้ความสนใจอยู่กับสิ่งแวดล้อมรอบข้างของตน โดยให้ความสำคัญกับการให้รายละเอียดในจินตนาการของตน และในเด็กระดับอายุที่สูงขึ้น ส่วนมากจะให้ความสนใจ

หลงใหลในสิ่งแปลกประหลาด ความลึกลับมหัศจรรย์ เรื่องแนววิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะเรื่องไดโนเสาร์ ซึ่งบ่อยครั้งที่เราเจอว่า การจินตนาการในการทำงานของเด็กที่มีลักษณะเป็นผลงานล้อเลียน ตลกขบขัน หรือนำสะพรึงกลัว สิ่งดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนไปในศิลปะของเด็กในวัยดังกล่าว

ในปี 1978 Chapman ได้เสนอว่า การสังเกตเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมความเชื่อมั่นและเอาชนะความบกพร่องในส่วนดังกล่าว โดยการได้รับการรับรู้และเข้าใจจากสิ่งนั้นโดยตรง การที่ครูให้หัวข้อนักเรียนวาดภาพจากการสังเกตสิ่งแวดล้อมต่างๆ น่าจะเป็นส่วนช่วยให้เด็กรู้จักสังเกตในรายละเอียดและช่วยในการสร้างสรรค์งานให้เป็นที่น่าพอใจมากขึ้น จะพบว่าเด็กอายุ 10-12 ปี เป็นช่วงวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ซึ่งส่งผลไปถึงการเปลี่ยนแปลงทางศิลปะของเด็กด้วย จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว มีผลทำให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องพยายามที่จะทำการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจในพัฒนาการของเด็กในวัยดังกล่าวให้มากขึ้น และจากการศึกษาค้นคว้าอย่างต่อเนื่องของผู้เชี่ยวชาญทำให้ทราบถึงแนวการเปลี่ยนแปลงทางการวาดภาพของเด็ก ซึ่งจะกล่าวดังต่อไปนี้

การเปลี่ยนแปลงทางพัฒนาการทางการวาดภาพของเด็ก

จากการศึกษาขั้นพัฒนาการทางด้านศิลปะของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ (1987) จะพบได้ว่าพัฒนาการทางศิลปะของเด็กนั้น มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามวุฒิภาวะและวัยของเด็ก การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันทำให้ประเด็นทางพัฒนาการด้านศิลปะของเด็กมีข้อมูลเพิ่มเติมและมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากขึ้น ผลมาจากการค้นคว้าหาข้อมูลใหม่ๆ เกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กโดยนักจิตวิทยาพัฒนาการปัจจุบัน (Developmental Psychology) ที่ได้ทำการค้นคว้าหาข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กทำให้เกิดแนวทฤษฎีเปลี่ยนแปลงละเอียดขึ้นกว่าเดิม

เดวิด เฮนรี เฟลด์แมน (David Henry Feldman) ได้ทำการเสนอผลงานข้อมูลที่ได้ค้นพบในด้านพัฒนาการทางความคิด (Cognitive Development) ที่ได้ทำการศึกษาเพิ่มเติมจากทฤษฎีของเพียเจต์เดิมออกไป ที่ได้จัดว่าเป็นกลุ่มนักจิตวิทยาพัฒนาการกลุ่มใหม่ (Non Universalist) เฟลด์แมน กล่าวถึง จิตวิทยาพัฒนาการกลุ่มใหม่นี้ว่า นักจิตวิทยาในกลุ่มดังกล่าวมีแนวคิดที่เชื่อว่าคนรอบตัวของเด็กมีส่วนร่วมจากในการพัฒนาเด็กประกอบด้วย ความเอาใจใส่ พยายามในตัวของเด็กเองนั้น จะช่วยให้เกิดความเข้าใจและการพัฒนาที่ดีขึ้น ซึ่งพวกเขาเชื่อว่าภูมิหลัง ประสบการณ์ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมต่างมีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวเด็กได้ทั้งสิ้น

ข้อมูลที่ได้จากนักจิตวิทยาพัฒนาการแบบไม่ครอบจักรวาลนี้ ได้ช่วยสนับสนุนถึงความสำคัญในการเรียนการสอนศิลปะอย่างเป็นระบบแบบหลักสูตรศิลปศึกษาแบบ DBAE ที่พยายามพัฒนามาตั้งแต่ในช่วงกลางทศวรรษที่ 1960 เฟลด์แมน (Feldman, 1987 : 247-252) มีความเห็นว่าจิตวิทยาพัฒนาการแบบใหม่นั้นจะช่วยในด้านพัฒนาการทางความคิดของเด็กให้ดีกว่าแนวทฤษฎีแบบเดิมที่มีอยู่ โดยคิดว่าจากสิ่งที่พวกเขาค้นพบจากการวิจัยทางด้านจิตวิทยาพัฒนาการ

ช่วงหลังนี้ สามารถนำมาใช้เป็นส่วนสนับสนุนในการค้นคว้างานวิจัยทางด้านศิลปศึกษาได้เป็นอย่างดี

ในด้านของหลักสูตร DBAE เชื่อว่า ศิลปะปฏิบัติ (Art Production) จะเป็นส่วนช่วยนำเด็กไปสู่การเรียนรู้แกนอีก 3 แกน คือ ประวัติศาสตร์ศิลป์ (Art History) ศิลปะวิจารณ์ (Art Criticism) และสุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) ได้อันจะช่วยให้เด็กเกิดความเข้าใจในศิลปะเพิ่มขึ้น และจะมีผลต่อวิชาศิลปศึกษา โดยสิ่งแวดล้อมและคนรอบตัวเด็กจะมีส่วนช่วยต่อการรับรู้ของเด็ก ซึ่งต่างจากผิดไปจากแนวความเชื่อแบบเดิมแบบแนวหลักสูตรของปรัชญาพัฒนาการ ที่เชื่อว่าการพัฒนาการในตัวของเด็กเป็นการพัฒนาการที่บริสุทธิ์ เป็นธรรมชาติที่ใหญ่ไม่ควรเข้าไปยุ่งวุ่นวายกับการเจริญเติบโตทางพัฒนาการในส่วนดังกล่าว ดังนั้นนักจิตวิทยาในกลุ่มดังกล่าวจึงให้ความสำคัญเกี่ยวกับการวางแผนในการจัดการเรียนการสอนให้กับเด็ก เพราะเขาเชื่อว่าการพัฒนาการของเด็กขึ้นอยู่กับ การวางแผนอย่างจริงจังโดยความรู้ที่แน่นต้องมีขั้นตอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนวัยต่างๆ ด้วย และจากสิ่งที่ยังได้รับการสนับสนุนจากการค้นคว้าวิจัยอีกมากที่ค้นพบว่า สิ่งแวดล้อมต่างๆ รอบตัวเด็กล้วนแต่มีอิทธิพลต่อความรู้ของเด็กซึ่งมิใช่จะมาแต่จากภายในตัวของเด็กเองเพียงอย่างเดียว จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทำให้พบว่าการเรียนการสอนเป็นสิ่งแวดล้อมหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการแสดงออกและพัฒนาการทางศิลปะของเด็ก ซึ่งจากการศึกษาดังกล่าว ทำให้เราทราบถึงแนวทางในการหาวิธีการที่เหมาะสมในการพัฒนาเด็กทางด้านศิลปศึกษาด้วย โดยกลุ่มนักจิตวิทยาพัฒนาการกลุ่มดังกล่าว (Non Universalist) ยังชี้แจงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่ค้นพบอีกสิ่งหนึ่งเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กโดยกล่าวว่า พัฒนาการของเด็กนั้นไม่ใช่จะเจริญงอกงามตามวัยที่สูงขึ้นของเด็กตลอดไป เพราะเด็กจะมีอยู่ช่วงหนึ่งที่เกิดพัฒนาการถอยหลัง กล่าวคือ ในขณะที่มีพัฒนาการด้านหนึ่งสูงขึ้นพัฒนาการในบางด้านอาจต่ำลงไปแบบสวนทาง

กระบวนการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เป็นกระบวนการของพัฒนาการทางด้านการวาดภาพของเด็กช่วงอายุ 7-13 ปี ที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น เป็นลำดับขั้นซึ่งช่วงปรับเปลี่ยนพัฒนาการดังกล่าวที่เรียกว่า “ช่วงต่อระหว่างพัฒนาการ” (Transition) นั้นจัดเป็นระยะระหว่างความเปลี่ยนแปลงทางพัฒนาการ เป็นช่วงที่สับสนวุ่นวายในระบบเครือข่ายด้านความคิด ในการวาดภาพของเด็กด้วยซึ่งจะมีอิทธิพลต่อเด็กในแต่ละขั้นพัฒนาการ โดยการปรับเปลี่ยนพัฒนาการที่อยู่ระหว่างระยะนั้นจะดึงเด็กให้เกิดพัฒนาการที่ถอยลง

พัฒนาการทางการวาดภาพเด็กลักษณะ U-Shaped

การ์ดเนอร์ (Gardner, 1982 cited in Feldman, 1987) ได้ทำการศึกษาการวาดภาพของเด็ก โดยพบว่าช่วงเวลาของเด็กแสดงออกอย่างมั่นใจ โดยแสดงถึงความรู้สึกนึกคิดที่ออกมาจากภายในตัวเด็กเอง ที่เรียนได้ว่าเป็นลักษณะการแสดงออกที่ชื่อและบริสุทธิ์ (พีระพงษ์ กุลพิศาล, 2531 : 193) ซึ่งจะมีอยู่เพียงระหว่างช่วงอายุ 2-8 ปี หรือหลังจากนั้นเล็กน้อย วัย 5 ขวบนั้นถือได้ว่าเป็น “ช่วงวัยทองของการสร้างสรรค์งานศิลปะ” เนื่องจากการแสดงออกทางการวาดภาพ

ของเด็กในวัยนี้จะมีพัฒนาการสูง มีความเชื่อมั่นและกล้าที่จะแสดงออกเห็นได้จากความมั่นใจในการวาดภาพที่เทียบได้ดั่งศิลปิน (Gardner, 1982 cited in Feldman, 1987) แต่หลังจากอายุ 8-10 ปี สิ่งแวดล้อมรอบตัวของเด็กเริ่มเข้ามามีอิทธิพลต่อภาพวาดของเด็กมากขึ้น และส่วนที่สำคัญเนื่องมาจากพัฒนาการด้านระบบสมองของเด็กเองที่มีการพัฒนาเปลี่ยนไปตามวัย สภาพแวดล้อมและโอกาส (Berrett and Linght, 1976 ; Wilson and Wilson, 1997 อ้างถึงใน มะลิฉัตร เอื้ออนันท์, 2541)

จากการศึกษาค้นคว้าดังที่ได้กล่าวมาในข้างต้น เดวิส (Davis, 1988) ได้ทำการศึกษาต่อเนื่องในเรื่องดังกล่าวและยังพบว่าพัฒนาการด้านสุนทรียะของเด็กที่ปรากฏให้เห็นในลักษณะโค้งรูปตัวยูขึ้น ในส่วนของพัฒนาการของเด็กนั้นจะพบว่า เด็กที่มีช่วงอายุอยู่ระหว่าง 5 ปี นั้น พัฒนาการทางการวาดภาพของเด็กจะอยู่ในช่วง “ตำแหน่งสูงที่สุดของโค้งรูปตัวยู” ที่เทียบได้กับ ศิลปินจะลดต่ำลง โดยในช่วงวัยเด็กตอนกลางหรือช่วงอายุประมาณ 8-11 ปี พัฒนาการทางการวาดภาพของเด็กจะลงมาอยู่ใน “ส่วนต่ำที่สุดของตัวยู” หากว่าเด็กไม่ได้รับการพัฒนาทางด้านศิลปะอย่างต่อเนื่องในช่วงดังกล่าว จะส่งผลให้พัฒนาการของเด็กเปลี่ยนแปลงไป กลายเป็นลักษณะคล้าย รูปตัว “L” ซึ่งจะพบได้ว่า ผู้ใหญ่ที่ไม่ได้เป็นศิลปินหรือที่ไม่ได้มีความถนัดทางด้านศิลปะนั้น ลักษณะการวาดก็ไม่ต่างไปจากเด็กวัยดังกล่าว

สรุปได้ว่า หากเด็กในช่วงวัยดังกล่าวได้รับการส่งเสริมพัฒนาการด้านการวาดภาพ และด้านสุนทรียะในช่วงวัยดังกล่าวแล้วนั้น ความสามารถของพวกเขาที่จะคงยากที่จะพัฒนาต่อไปได้ในที่สุดแม้กระทั่งเติบโตเป็นผู้ใหญ่

วิลต์ (Wilt) กล่าวถึงความคิดสร้างสรรค์ว่าในช่วงการรวมกลุ่มเพื่อนวัยเดียวกันนั้น เด็กจะต้องปฏิบัติตามกลุ่มเพื่อนและสังคม ทำให้ความคิดอิสระหยุดชะงัก ซึ่งจะอยู่ในช่วงอายุ 10 ปี เพราะขณะนั้นสังคมเริ่มเน้นบทบาทระหว่างเพศอย่างชัดเจน ดังนั้นในเด็กส่วนใหญ่พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์จะไม่พัฒนาขึ้นแต่จะเลือนหายยกเว้นบางคนเท่านั้น

ผลการศึกษาของมินนิโซตา (Minnesota Studies) ได้ศึกษาพบว่าพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จะสูงขึ้นจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และจะเริ่มลดลงในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 4 และจะเริ่มพัฒนาการต่อในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 พอถึงช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จะกลับลดน้อยลงและจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

การศึกษาของซัลลิแวน (Sullivan) ได้กล่าวในเรื่องพัฒนาการเด็กว่า ช่วงอายุที่เด็กเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 เด็กต้องพัฒนาทักษะหลายๆ ด้าน ต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม ทำให้เด็กมีความไม่เป็นอิสระแก่ตน ดังนั้นเด็กจึงกลัวการไม่ได้รับการยอมรับทางสังคมมีความกังวลในเรื่องต่างๆ เกิดความเครียดจึงทำให้ไม่สามารถคิดสร้างสรรค์ได้

การ์ตูนเนอร์ (1980) และ อาร์มไฮม์ (1960) ได้ให้ทัศนะเสริมเกี่ยวกับสิ่งที่เขาได้ศึกษาค้นพบเกี่ยวกับการวาดภาพของเด็กวัยดังกล่าวว่า ภาพวาดของเด็กโตนั้นมีความเหมือนจริงมากขึ้น การนำความรู้สึกไปสู่การแสดงออกด้วยตัวของเด็กเอง บางทีอาจจะเป็นเพราะการแสดงออกทางความรู้สึกของเด็กไม่เป็นที่พอใจ ซึ่งนานครั้งที่จะได้รับการรายงานเกี่ยวกับเรื่องนี้และเนื่องจากการวาดภาพของเด็กโตไม่ได้รับการให้ความสำคัญมากนัก ผลจากการละเลยจุดนี้เอง จึงทำให้มีการใช้ภาษาเข้ามาแทนที่ (อรอนงค์ ฤทธิ์ฤาชัย, 2538)

จากข้อมูลในข้างต้น สรุปได้ว่าพัฒนาการทางศิลปะของเด็กแบ่งออกเป็น 6 ช่วง และช่วงอายุ 9-12 ปี เป็นวัยที่เด็กจะเริ่มสร้างงานเหมือนจริง จะแสดงออกเกี่ยวกับประสบการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเอง ตระหนักในความเป็นจริงของสิ่งแวดล้อม มีความคิดสร้างสรรค์มากขึ้น เข้าใจสิ่งแวดล้อมได้ดี เด็กที่มีความรู้ความเข้าใจการแสดงออกจะเริ่มเหมือนจริงมากขึ้น การวาดรูปคนในวัยนี้ จะแสดงออกถึงความคิดรวบยอดเกี่ยวกับคนชัดเจนมากขึ้น จากการศึกษาพบว่า การแสดงออกทางการวาดภาพของเด็กนั้นที่พบมากกับเด็กในระดับชั้นอนุบาลจนกระทั่งประถมศึกษาตอนต้นและจะเริ่มลดลงในช่วงประถมศึกษาตอนปลายเนื่องจากเด็กเริ่มมีความคิดเป็นของตัวเอง ต้องการเข้าอยู่ร่วมกับคนในสังคม อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทางด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งมีอิทธิพลส่งผลต่อการแสดงออกทางการวาดภาพของเด็กในช่วงวัยดังกล่าว และการพัฒนาทางด้านความคิดสร้างสรรค์ของเด็กจะมีแนวโน้มดีขึ้นหลังจากเด็กอยู่ในระดับชั้นที่สูงขึ้นหากเด็กได้รับการส่งเสริมที่ดีและถูกต้องสอดคล้องกับลักษณะพัฒนาการทางศิลปะของเด็กที่เป็นแบบ U-Shaped ที่ได้กล่าวมาในข้างต้น ดังนั้น ครูต้องช่วยในการส่งเสริมพัฒนาและควรเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกทางศิลปะ ถึงอารมณ์ และความรู้สึกนึกคิดของตน เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านความคิดสร้างสรรค์ อารมณ์ และทัศนคติที่ดีต่อสังคมด้วย

4. การวาดภาพของเด็ก

การแสดงออกทางศิลปะของเด็กๆ นั้น เป็นภาพสะท้อนถึงความรู้สึกนึกคิด ภายในจิตใจ ออกมาอย่างซื่อบริสุทธิ์ จริงใจและตรงไปตรงมา จากจิตสำนึกของเด็กโดยไม่รู้ตัว ไม่มีการเสแสร้งแกล้งทำหรือจิตมாயาใดๆ มีความรู้สึกอย่างไรก็จะแสดงออกอย่างนั้น กิจกรรมศิลปะ นอกเหนือจากการส่งเสริมในการแสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการแล้ว ศิลปะยังมีกิจกรรมนานาชนิดที่ช่วยเสริมสร้างสุขภาพจิต และพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็กทุกเพศทุกวัย เพื่อลดความตึงเครียดและความคับแค้นใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนและมีความประพฤติที่ไม่เหมาะสมกับวัย พ่อแม่ผู้ปกครองที่ฉลาดและครูอาจารย์ที่มีความเข้าใจจิตวิทยาการศึกษาย่อมจะยอมรับนับถือผลงานที่เด็กแสดงออกโดยไม่นึกว่าเป็นเรื่องที่เหลวไหลไร้สาระ เพราะว่าการสร้างสรรค์ศิลปะของเด็ก หมายถึง การถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด ความปรารถนา

ความรัก โกรธเกลียด อิจฉาริษยา ฯลฯ ที่ซ่อนเร้นอยู่ในจิตใจของเด็ก สะท้อนถึงสภาพเหล่านี้ลงในผลงานศิลปะนั้นๆ ด้วย (เลิศ อานันทนา, 2523 : 219-220) และยังคงกล่าวไว้อีกว่า ไม่ว่าเด็กจะเขียนภาพและระบายสีอย่างไรก็ตาม การแสดงออกย่อมขึ้นอยู่กับเหตุผลสำคัญ 2 ประการคือ พื้นฐานความรู้ และประสบการณ์ ถ้าขาดองค์ประกอบสองประการนี้ หรือขาดไปอย่างใดอย่างหนึ่งการแสดงออกย่อมยากจะเกิดขึ้นได้ การส่งเสริมให้เด็กแสดงออกอย่างอิสระเสรีโดยไม่มีการบังคับขู่เข็ญใดๆ รูปแบบภาพเขียนของเด็กก็จะมีลักษณะเป็นไปตามความสัมพันธ์กับความรู้ ความสนใจ และประสบการณ์ของแต่ละคน ผลงานที่แสดงออกจะมีลักษณะที่ไม่ซ้ำกัน รูปแบบภาพเขียนจะเปลี่ยนแปลงไปตามวัย โดยเริ่มจากลักษณะง่ายๆ แบบสัญลักษณ์ แล้วจึงค่อยพัฒนาไปสู่รูปแบบที่มีรายละเอียดซับซ้อนและมีขนาดสัดส่วนถูกต้องเหมือนจริงเมื่อเด็กเจริญวัยขึ้น (เลิศ อานันทนา, 2523 : 135-136)

(Harris , 1963 อ้างถึงใน โกศล ภูพลอย, 2532) การวาดภาพของเด็กจึงเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ ตามวุฒิภาวะของเด็กแต่ละคน ซึ่งเป็นเสมือนสื่อของการแสดงออกในรูปของการรับรู้และกลไก โดยเริ่มจากการสร้างมโนทัศน์ขั้นต้นง่ายๆ ก่อน เมื่อเด็กเริ่มวาดรูปคนครั้งแรกเขาไม่ได้ระวังและสำนึกกับรูปที่เขาวาดว่าเป็นรูปคนหรือเปล่า แต่เป็นการแสดงความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก ซึ่งความจริงอาจเป็นรูปสัตว์ก็ได้ เพราะเด็กไม่ได้วาดสิ่งต่างๆ ตามลักษณะที่เขามองเห็น หากแต่จะเขียนไปในแบบที่เขาเรียนรู้ ในระยะเริ่มแรกภาพวาดของเด็กจะยังไม่มีความหมาย แต่จะเป็นเพียงการจัดลำดับภาพวาดเท่านั้น เมื่อเด็กมีความเจริญทางวุฒิภาวะมากขึ้นเด็กจะเริ่มวาดภาพจากแบบง่ายๆ ไปสู่แบบที่ซับซ้อนและมีลักษณะรูปธรรมมากขึ้น ส่วนในเด็กเล็กที่สามารถวาดภาพเป็นรูปธรรมได้นั้น มักขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของกล้ามเนื้อและการเคลื่อนไหวมากกว่า ประสบการณ์ทางสายตาของเด็ก แต่เมื่อเด็กเติบโตขึ้นความเจริญวัยและประสบการณ์ในการวาดภาพของเด็กจะเพิ่มขึ้น ภาพวาดจะเป็นเสมือนการแสดงออกทางสุนทรียภาพสำหรับเด็กโต ส่วนเด็กเล็กๆ จะมีการแสดงออกทางสุนทรียภาพในลักษณะนามธรรมซึ่งเป็นเพียงมโนทัศน์ขั้นต้น ภาพวาดจะแสดงถึงความรู้สึกภายในของเด็ก เมื่อเด็กโตขึ้นจึงจะสามารถใช้เทคนิค และ วิจารณ์งานของตนสอดคล้องกับภาพวาดของเขา

ดังนั้นครูจึงควรมีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับการแสดงออกทางศิลปะของเด็กด้วยเพื่อจะส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กต่อไปได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

5. ศิลปะสำหรับเด็กด้อยโอกาส

ดังที่ได้ทราบกันเป็นอย่างดีว่า เด็กกำพร้าในสถานสงเคราะห์นั้น คือ เด็กด้อยโอกาสที่พลัดหลงและตกหล่นออกไปจากระบบครอบครัว และใช้ชีวิตเป็นเด็กเร่ร่อนไม่ได้รับการศึกษา

อีกทั้งยังต้องเผชิญชีวิตอยู่กับความทุกข์ยากอดอยากและหิวโหย สิ่งเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการต่างๆ ด้านของเด็กกำพร้า (กรมประชาสงเคราะห์ พ.ศ. – ม.ย. 2530 : 4)

การที่เด็กไม่ได้รับความอบรมเลี้ยงดูที่ดี ไม่ได้รับความรักความอบอุ่นไปถึงการขาดโอกาสทางการศึกษา ย่อมจะทำให้เด็กมีปัญหาด้านพัฒนาการหลายๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา (สุชา จันท์ธรม 2522 : 57-61) ดังนั้น จึงสมควรที่จะต้องรีบดำเนินการให้ความช่วยเหลือเด็กกำพร้าเหล่านี้โดยเร็วที่สุด

ศิลปะนั้นเป็นธรรมชาติส่วนหนึ่งของเราทุกคนเป็นหนทางที่จะนำเราไปสู่อิสรภาพในการแสดงออก เกิดการเรียนรู้ได้แก้ไขปัญหา เกิดความเพลิดเพลินมีสมาธิ มีกำลังใจ ศิลปะจึงสามารถช่วยบำบัดหรือปรับพฤติกรรมที่บกพร่องและเป็นปัญหาให้กับทุกคนได้ (Kramer, 1977 : 131)

การใช้กิจกรรมทางศิลปะเพื่อปรับพฤติกรรมที่บกพร่องและเป็นปัญหาในด้านต่างๆ ของเด็กจะสัมฤทธิ์ผลได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยระยะเวลา ตลอดจนการวางแผนเตรียมกิจกรรมที่เหมาะสมกับการพัฒนาเด็กตามความบกพร่องนั้นๆ (Anderson, 1978 : 50-53) ซึ่งคุณค่าที่เด็กจะได้รับในการปฏิบัติกิจกรรมแต่ละกิจกรรมจะมีต่อไปนี้

1. การวาดภาพ (Drawing) มีคุณค่าในด้านการพัฒนากล้ามเนื้อมัดย่อยช่วยให้การทำงานของกล้ามเนื้อสัมพันธ์กับสายตา ช่วยผ่อนคลายความเครียดทางอารมณ์ (ดำรง วงศ์อุปราช 2529 : 126-129) รู้จักสำรวจตัวเองมีสมาธิเพิ่มขึ้น รู้จักตำแหน่งด้านล่าง ด้านบน หรือ ซ้ายและขวา รู้จักรูปร่าง รูปทรง ใจเย็น มีความพยายาม แสดงออกด้วยความรู้สึกรักของตนเอง รู้จักแยกแยะแก้ไขปัญหา ทำงานได้สำเร็จ ตระหนักถึงสภาพแวดล้อมว่ามีอะไรบ้าง ได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์และสติปัญญา ผลที่ได้ก็คือ ทักษะ (Anderson, 1978 and Kramer, 1977)

2. การระบายสี (Painting) มีคุณค่าคล้ายคลึงกับการวาดภาพแต่สิ่งที่ได้เพิ่มมาก็คือ เด็กสามารถแยกแยะสีได้ (Anderson, 1978)

3. พิมพ์ด้วยอวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกาย (Footprints, Handprints, Fingerprints) เหมาะสำหรับเด็กเล็ก มีคุณค่าในด้านการพัฒนากล้ามเนื้อมัดย่อย และมัดใหญ่ ทำให้รู้จักตำแหน่งตระหนักถึงสภาพแวดล้อม สามารถแยกแยะสีได้ พัฒนาการความคิดสร้างสรรค์และสติปัญญา (Muller, 1986)

4. ปะติด (Collage) มีคุณค่าในด้านการแยกแยะทำให้รู้จักเปรียบเทียบความเหมือนกันและแตกต่างกันในกลุ่ม รู้จักความสัมพันธ์ส่วนต่างๆ ของร่างกาย ตระหนักถึงสภาพแวดล้อม ใจเย็นมีความพยายาม อดทน พัฒนาการความคิดสร้างสรรค์และสติปัญญา (Anderson, 1978)

5. การปั้นหรือทำเซรามิก (Sculpture, Ceramic) มีคุณค่าในด้านการพัฒนากล้ามเนื้อมัดใหญ่และมัดย่อย รู้จักความสัมพันธ์ของส่วนต่างๆ บนร่างกาย แยกแยะรูปร่าง รูปทรง มีสมาธิ อดทน รอบคอบ พัฒนาการความคิดสร้างสรรค์และสติปัญญา (เรื่องเดียวกัน : 105-106)

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมด เป็นการนำเสนอเพียงตัวอย่างบางส่วนของกิจกรรมทางศิลปะที่ ถูกนำมาใช้เพื่อปรับพฤติกรรมที่บกพร่องหรือเป็นปัญหาในด้านต่างๆ ของเด็กประโยชน์ที่เด็กจะได้รับในขณะที่ทำกิจกรรมทางศิลปะคือ ได้ระบายความรู้สึกภายในออกมา และค่อยๆ เรียนรู้ที่จะ ควบคุมอารมณ์และปรับพฤติกรรมที่บกพร่องหรือเป็นปัญหาของตน ซึ่งส่งผลให้เด็กมีการพัฒนาที่ ดีขึ้น หรืออย่างน้อยก็คงที่ไม่ถดถอยและลดต่ำไปกว่าเดิม จึงกล่าวได้ว่ากิจกรรมทางศิลปะสามารถใช้บำบัด รักษา หรือปรับพฤติกรรมที่บกพร่องและเป็นปัญหาของเด็กได้เป็นอย่างดี (Kramer, 1977 : 125)

ประเทิน มหาจันทร์, 2506 อ้างถึงใน นนทศุกรีย์ คำทันเจริญ, 2523 กล่าวไว้ว่า เด็กที่มีความเจริญในด้านต่างๆ กับเด็กที่ยังไม่เจริญจะแสดงออกทางการวาดแตกต่างกัน ความเจริญของเด็กในด้านต่างๆ ผลงานจะแสดงออกมาอย่างไรนั้น กล่าวถึงดังนี้

ก. เด็กที่มีความเจริญในด้านหัวข้อปัญหา ภาพที่เด็กวาดจะแสดงถึงเหล่านี้

1. ภาพไม่เป็นแบบที่ซ้ำซาก เด็กบางคนหัวข้อปัญหาไม่ค่อยเจริญจะวาดภาพซ้ำ อยู่แต่อย่างเดียว
2. แสดงความแจ่มชัดออกมาในภาพ เด็กฉลาดจะวาดได้โดยละเอียดแม้จะเป็นเพียงส่วนประกอบย่อยๆ เช่น เส้นผม เล็บ ขนตา ส่วนเด็กที่หัวข้อปัญหายังไม่เจริญมักจะเขียนไว้ เป็นจุดๆ เท่านั้น
3. แสดงความคิดอย่างเด่นชัดออกมาในภาพที่เขาวาด เช่น วาดครูกับบิดาของเขา ก็จะแตกต่างกัน
4. เมื่อเปรียบกับผลงานครั้งหลังสุดกับผลงานครั้งก่อนๆ จะเห็นว่าเด็กมีความงอกงามทางการวาดมากขึ้น

ข. เด็กที่มีความเจริญทางอารมณ์ ภาพที่เด็กวาดจะแสดงถึงเหล่านี้

1. วาดเปลี่ยนแบบไปเสมอไม่ซ้ำซาก
2. รู้จักเปรียบเทียบขนาดของสิ่งของที่วาดได้ถูกต้องใกล้ความจริง
3. วาดในขอบเขตที่จำกัดได้ เด็กบางคนครุให้วาดในกรอบสี่เหลี่ยมแต่มักจะวาด ล้าออกมาหรือไม่ถึงกรอบ
4. เด็กที่มีอารมณ์ผิดปกติ มักวาดภาพผิดความจริงมาก เช่น อาจวาดฟันโต ตาโต ปากใหญ่ หรือใช้สีจุดคาดเกินควรเป็นการแสดงออกทางอารมณ์อย่างรุนแรง

สำหรับทางด้านจิตใจนั้นผลงานทางการวาดก็แสดงให้เห็นถึงสภาพจิตใจได้มากทีเดียว เช่น เด็กที่ชอบวาดอะไรซ้ำๆ มักมีอารมณ์ไม่ปกติ เด็กที่มีอารมณ์เป็นอิสระเส้นที่วาดมักจะติดต่อกัน โดยไม่ขาดตอน เด็กที่ถูกบังคับกดขี่ขาดอิสระเส้นที่วาดจะไม่ติดต่อกันเลย เด็กที่วาดรูปซ้ำๆ มักเป็นเด็กที่ขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง ต้องการความอบอุ่นและความปลอดภัย เด็กที่ฉลาดและอายุ

นั้นเส้นที่วาดมักเบาไม่แน่นอน ส่วนเด็กที่กำลังใจดีเส้นที่วาดจะมั่นคงหนักแน่น ถ้าเส้นวาดหนักและหนาหมายถึงว่าจิตใจของเด็กมั่นคงไม่เอนเอียง

ค. เด็กที่มีความเจริญทางสังคม ภาพที่เด็กวาดจะแสดงสิ่งเหล่านี้

1. สามารถแสดงรายละเอียดในภาพได้มาก เพราะเด็กได้มีโอกาสสร้างความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมได้มาก

2. เด็กรู้จักสร้างจุดสำคัญของภาพก่อน แล้วสร้างส่วนประกอบที่ละเอียดในภายหลัง

ง. เด็กที่มีความเจริญทางร่างกาย ภาพที่เด็กวาดจะแสดงสิ่งเหล่านี้

1. เด็กที่มีสุขภาพดี จะแสดงความรู้สึกที่เป็นอิสระออกมาในภาพ

2. มักแสดงเคลื่อนไหวในภาพ เช่น ถ้าวาดคนวิ่งเขาจะแสดงอาการเคลื่อนไหวให้ปรากฏที่ขา เป็นต้น

3. เด็กสามารถบังคับมือให้ลากเส้นได้เรียบร้อย ทำให้รูปชัดเจนไม่เปรอะเปื้อนเสีงงงาม

4. เด็กแสดงออกทางภาพซึ่งมีร่องรอยชี้ให้เห็นความไวต่อความรู้สึกของเด็ก เช่น มีการเน้นที่ตา มือ ปาก เพื่อแสดงความรู้สึกบางอย่างออกมาในภาพ

5. เด็กที่มีความบกพร่องในส่วนใดจะแสดงออกมาในภาพเพื่อการชดเชยสิ่งที่ต้นบกพร่อง เช่น หูหนวก ก็มักจะวาดเน้นที่หู

6. เด็กที่มีสุขภาพไม่สมบูรณ์จะวาดภาพในขอบเขตที่จำกัดไม่ได้

จ. เด็กที่มีความเจริญทางสุนทรียภาพ

ความเจริญในด้านนี้ หมายถึง การรู้จักคุณค่าของสิ่งที่สวยงาม รู้จักจำแนกว่าอะไรสวยอะไรไม่สวย การวาดภาพของเขาจะแสดงสิ่งเหล่านี้

1. แสดงการตกแต่งประดับประดาภาพของเขาได้อย่างงดงาม

2. เด็กรู้จักจัดระเบียบของภาพได้ดี รู้ว่าอะไรควรวางไว้ที่ใด

3. เด็กจะคำนึงถึงความสำคัญของส่วนรวมในภาพก่อนแล้วจึงตกแต่งประดับประดารายละเอียดภายหลัง

4. เด็กจะคำนึงถึงเรื่องความสะอาด ความมีระเบียบของภาพที่เขาวาดด้วย

ฉ. เด็กที่มีความเจริญในทางสร้างสรรค์

เด็กที่มีความเจริญในทางสร้างสรรค์นั้นสามารถวางแนวความคิดใหม่ๆ แปลกๆ ได้โดยไม่ต้องมีสิ่งเร้ามาเร้า เวลาวาดมักไม่ต้องคอยถามครู หรือดูเพื่อน เขาจะวาดไปตามความคิดของเขา ส่วนเด็กที่ชอบเลียนแบบเพื่อนเป็นเด็กขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ขาดความคิดในการสร้างสรรค์

เด็กที่มีความเจริญในทางสร้างสรรค์ ภาพที่เด็กวาดจะแสดงสิ่งต่อไปนี้

1. มักหาเรื่องราวที่แปลกๆ และเหมาะสมมาวาดได้
2. เด็กจะปรับปรุงสัญลักษณ์ที่เขาวาดอยู่เสมอ เช่น แต่ก่อนเคยวาดปากคนเป็นขีดเฉยๆ และตาเป็นจุด ก็จะสามารแก้ไขปรับปรุงการวาดให้ดีขึ้นเรื่อยๆ
3. เด็กรู้จักวาดภาพที่คิดขึ้นเป็นเรื่องเป็นราวต่างๆ ได้ทั้งรู้จักตั้งชื่อภาพได้อย่างเหมาะสม

ข. เด็กที่มีความเจริญทางการรับรู้ ภาพวาดจะแสดงสิ่งเหล่านี้ คือ

1. เด็กจะสามารถกระยะเปรียบเทียบได้อย่างถูกต้อง เช่น แขนต้องไม่โตกว่าขา นิ้วมือจะวาดได้ครบถ้วน
2. เด็กจะวาดจากส่วนใหญ่ของภาพก่อน แล้วจึงเพิ่มเติมส่วนย่อยภายหลัง
3. เด็กจะลากเส้นสายติดต่อกันไปโดยมาก ไม่ขยุกขยิกหรือขาดตอน
4. เด็กสามารถใช้สีได้ใกล้เคียงกับสีธรรมชาติ

การแสดงออกทางศิลปะของเด็กนั้น เป็นสิ่งที่สะท้อนถึงสภาพอารมณ์ ความรู้สึก ประสบการณ์ ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ รวมถึงพัฒนาการและความเจริญงอกงามทางด้านต่างๆ ให้ปรากฏออกมา การศึกษาภาพที่เด็กวาดนั้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ทำให้ครูสามารถเข้าใจได้ว่าเด็กที่ตนกำลังสอนอยู่นั้นมีสภาพทางจิตใจเป็นอย่างไร เพราะภาพที่เด็กวาดจะเป็นเหมือนกระจกเงาที่ส่องให้เห็นตัวเด็กได้ทั้งทางร่างกายและจิตใจ สภาพของเด็กเป็นอย่างไร เขาก็จะแสดงออกมานั้นในภาพที่เขาวาดโดยไม่มีกรปิดบังอำพราง ทำให้ทราบความต้องการของเด็กแต่ละคนได้ และเป็นแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการในด้านต่างๆ ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

6. เด็กด้อยโอกาส

ในประเทศไทยมีการให้คำนิยาม “เด็ก” แตกต่างกัน โดยเฉพาะคำนิยามในทางกฎหมายที่ปรากฏในประมวลกฎหมาย พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา ประกาศ หรือระเบียบต่างๆ ดังนี้

- พระราชบัญญัติส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ.2521 มาตรา 3 กำหนดว่า “เยาวชน” หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุไม่เกินยี่สิบห้าปี
- พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 มาตรา 4 บัญญัติว่า “เด็ก” หมายความว่า บุคคลอายุเกินเจ็ดปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่เกินสิบสี่ปีบริบูรณ์ “เยาวชน” หมายความว่า บุคคลอายุเกินสิบสี่ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์

- พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ.2523 มาตรา 6 กำหนด “ให้ผู้ปกครองของเด็กซึ่งมีอายุย่างเข้าปีที่แปดส่งเด็กนักเรียนเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาจนกว่าจะมีอายุย่างเข้าปีที่สิบห้า...”

- ระเบียบกรมประชาสงเคราะห์ว่าด้วยการสงเคราะห์เด็กภายในครอบครัว พ.ศ.2529 ข้อ 4 บัญญัติว่า “เด็กซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศไทยที่เพิ่งได้รับการสงเคราะห์ตามระเบียบนั้น ต้องอายุไม่เกิน 18 ปี หรือที่อยู่ในระหว่างการศึกษาคงต้องมีอายุไม่เกิน 20 ปีบริบูรณ์...”

ในปัจจุบันอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กขององค์การสหประชาชาติ ค.ศ.1989 (Convention on the Rights of the Child) ได้กำหนดคำนิยามของคำว่า “เด็ก” หมายถึง “มนุษย์ทุกคนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี นอกเสียจากว่าภายใต้กฎหมายที่มีผลบังคับใช้ต่อเด็กผู้นั้น ได้มีการกำหนดอายุการบรรลุนิติภาวะของการเป็นผู้ใหญ่ไว้ต่ำกว่านั้น” เนื่องจากประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีสมาชิกของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ในปี พ.ศ.2535 ดังนั้นประเทศไทยจึงผูกพันและต้องดำเนินการต่างๆ เกี่ยวกับเด็กตามความหมายที่ให้ไว้ในอนุสัญญานี้ (กมลินทร์ พินิจภูวดล, 2541 : 1-5)

ความหมายของ “เด็กด้อยโอกาส”

“เด็กด้อยโอกาส” (Under Privileged Children หรือ Disadvantaged Children) หมายถึง กลุ่มเด็กที่ประสบกับปัญหาต่างๆ หรือตกอยู่ในสภาวะแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม หรืออยู่ในสถานภาพที่ด้อยกว่าเด็กโดยทั่วไป และต้องการความช่วยเหลือจากสังคมเป็นกรณีพิเศษ เพื่อให้มีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีพัฒนาการที่ถูกต้องกับวัยและบรรลุถึงศักยภาพสูงสุด ตามความหมายดังกล่าวนี้อาจเรียกกว่า “เด็กด้อยโอกาส” ว่าเป็น “เด็กที่อยู่ในสภาวะยากลำบาก” (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ และองค์การกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ, 2533 : 2)

วัลลภ ตั้งคณานุรักษ์ (2537) ได้กล่าวไว้ว่า “เด็กด้อยโอกาส” หรือ “เด็กในสภาวะยากลำบาก” มีความหมายครอบคลุมถึงเด็กใน 3 ลักษณะด้วยกัน คือ

1. เด็กที่อยู่ในพื้นที่ที่ทำให้ด้อยโอกาส ได้แก่เด็กในสลัม เด็กในแหล่งก่อสร้าง เด็กในชนบทห่างไกล เด็กในเขตชายแดน เด็กตามเกาะแก่งห่างไกล

2. เด็กที่อยู่ในสถานการณ์นำห่วย ได้แก่เด็กในสถานค้าประเวณี เด็กในโรงงาน เด็กข้างถนนที่ขายพวงมาลัย ขายหนังสือพิมพ์ เร่ร่อน เด็กพิการในลักษณะต่างๆ และเด็กถูกละเมิด ถูกข่มขืนในครอบครัว

3. เด็กที่อยู่ในสถานสงเคราะห์และสถานพินิจ สถานสงเคราะห์ หมายถึง ที่ที่让孩子เข้ารับบริการสงเคราะห์อยู่อาศัยและให้การดูแลในด้านต่างๆ ปัจจุบันมีทั้งภาครัฐและเอกชนที่เปิดสถานสงเคราะห์รองรับเด็กๆ ไว้ ส่วนสถานพินิจ หมายถึง ที่ที่รองรับเด็กซึ่งถูกพิพากษาจากศาลคดีเด็กและเยาวชน ให้กักตัวไว้เพื่อแก้ไขให้มีพฤติกรรมดีขึ้น

ประเภทของเด็กด้อยโอกาส

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, (2544) ทรงปาฐกถาเรื่อง การศึกษาของผู้ด้อยโอกาส ได้ทรงจำแนกผู้ด้อยโอกาสไว้ 15 ประเภท คือ

1. ผู้ที่อยู่ในถิ่นทุรกันดาร บริการทางการศึกษาเข้าไปไม่ถึงได้ยากหรือไม่มีเลย
 2. ผู้ที่ไม่มีเงินเรียน
 3. ผู้ที่สติปัญญาไม่ดี
 4. คนเจ็บป่วย ผู้ขาดอาหาร ไม่มีเรี่ยวแรงความสามารถในการเล่าเรียนและทำงานได้น้อยลง
 5. คนที่มีร่างกายบกพร่องพิการ หรือมีปัญหาทางจิต
 6. เด็กกำพร้า ขาดผู้อุปการะ
 7. ผู้ที่บิดามารดา ผู้ปกครองต้องย้ายถิ่นอยู่เสมอ เช่น อาชีพก่อสร้าง หรือรับจ้างทำการเกษตร แบบโยกย้ายไปมา พวกชาวเรือ หรือชาวประมง
 8. เด็กเร่ร่อน หรือ Street Children
 9. แรงงานเด็ก ทหารเด็ก และโสเภณีเด็ก
 10. ผู้ที่ไม่มีโอกาสศึกษาในวัยเรียน ด้วยความลำบากต่างๆ นานา หรือว่าเป็นผู้ที่ไม่เอาใจใส่ ด้อยโอกาส เพราะไม่มีใครมาเตือนให้ตั้งใจตอนเด็กๆ
 11. ผู้ต้องขัง หรือผู้ต้องโทษ
 12. ผู้ลี้ภัย ผู้หลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย และบุคคลไร้สัญชาติ
 13. ผู้ที่ไม่เข้าใจภาษาที่ใช้เป็นสื่อการสอน
 14. ผู้ที่อยู่ในแวดวงสังคมที่ไม่ส่งเสริมการศึกษา แวดวงสังคมนี้อาจหมายถึง ครอบครัวพ่อแม่ หรือสังคมส่วนรวม
 15. ผู้ที่มีสติปัญญาเลิศล้ำ หรือผู้ที่ฉลาดเกินไป
- สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและการกระจายรายได้ ได้แบ่งเด็กด้อยโอกาสออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้
1. เด็กถูกปล่อยปละละเลย หรือเด็กถูกทอดทิ้ง เป็นเด็กที่ถูกให้อยู่ตามลำพังในระยะเวลาชั่วคราวหรือตลอดไป อันเนื่องมาจากบิดามารดา ผู้ปกครอง องค์กร หรือสถาบันที่มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบดูแล ละเลยไม่เอาใจใส่ดูแล ทำให้เด็กขาดการพัฒนาการที่ถูกต้องทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสติปัญญา ประกอบด้วยเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่ยากจนมาก เด็กถูกทอดทิ้งและเด็กกำพร้า เด็กเร่ร่อน เด็กถูกกรรมกรก่อสร้าง เด็กในชุมชนแออัด เด็กชาวไทยต่างวัฒนธรรมและเด็กชาวเขา เด็กไร้สัญชาติและเด็กต่างชาติ
 2. เด็กถูกละเมิดสิทธิ เป็นเด็กที่ถูกทารุณ หรือ ถูกเอาเปรียบในลักษณะต่างๆ และไม่ได้รับการเคารพในสิทธิอันพึงมีพึงได้ ประกอบด้วย เด็กที่ถูกทารุณกรรมทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์

และสติปัญญา ตลอดจนการกระทำทารุณทางเพศและการข่มขืนกระทำชำเราเด็กที่ถูกใช้แรงงาน ก่อนถึงวัยอันสมควร หรือ แรงงานเด็ก (เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี ตามข้อเสนอแนะขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ) เด็กในธุรกิจบริการทางเพศ

3. เด็กประพฤตินั้นไม่เหมาะสม ประกอบด้วย เด็กที่อยู่ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก เด็กติดยาเสพติดและสารระเหย เด็กมั่วสุมในสถานบริการและสถานเริงรมย์ และเด็กตั้งครรภ์นอกสมรส

4. เด็กพิการ เป็นเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือสติปัญญา โดยทางการมองเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว จิตใจหรือพฤติกรรม สติปัญญา หรือการเรียนรู้

5. เด็กได้รับเชื้อ หรือได้รับผลกระทบจากเอดส์ ได้แก่ เด็กที่มีเชื้อเอช-ไอ-วี หรือเอดส์ เด็กที่อาจจะมีเชื้อเอช-ไอ-วี หรือเอดส์ เด็กกำพร้า และเด็กที่ถูกทอดทิ้ง เนื่องจากพ่อแม่ตายเพราะเชื้อเอช-ไอ-วี หรือเอดส์ และเด็กที่มีเชื้อเอช-ไอ-วี หรือเอดส์ แต่อยู่กับครอบครัวที่มีเชื้อเอช-ไอ-วี หรือเอดส์

กมลินทร์ พินิจกุล (2541) ได้จำแนกเด็กค้อยโอกาส หรือเด็กที่อยู่ในสภาวะยากลำบาก ออกเป็นกลุ่มต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. **เด็กถูกละเมิดสิทธิ** เป็นเด็กที่ถูกทารุณ หรือ ถูกเอาเปรียบในลักษณะต่าง ๆ และไม่ได้รับการเคารพในสิทธิอันพึงมีพึงได้ ประกอบด้วย

เด็กที่ถูกทารุณกรรม หมายถึง เด็กที่ถูกทำร้าย หรือ คุกคามต่อสุขภาพ หรือสวัสดิภาพ โดยบุคคลอื่น ด้วยการกระทำที่มีลักษณะเป็นการประทุษร้ายต่อ ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และ สติปัญญา ตลอดจนการกระทำทารุณทางเพศ และการข่มขืนกระทำชำเรา

เด็กที่ถูกใช้แรงงานก่อนถึงวัยอันสมควร หรือ แรงงานเด็ก หมายถึง เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี (ตามข้อเสนอแนะขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ) ซึ่งทำงานโดยได้รับค่าตอบแทนในการทำงานหรือไม่ก็ตาม ในภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรมการผลิต พาณิชยกรรม และบริการ และงานขนส่ง เด็กเหล่านี้จะมีโอกาสถูกเอาเปรียบจากนายจ้าง ในเรื่องแรงงาน ค่าจ้าง สภาพการกินอยู่ และโอกาสพัฒนาความก้าวหน้าในชีวิต

เด็กในธุรกิจบริการทางเพศ หมายถึง เด็กที่ประกอบอาชีพหารายได้จากการให้บริการทางเพศ อาจมาอยู่ในธุรกิจบริการทางเพศด้วยความสมัครใจ หรือถูกบังคับขู่เชือด กักขังหน่วงเหนี่ยวไว้ให้บริการ

2. **เด็กถูกปล่อยปละละเลย หรือ เด็กถูกทอดทิ้ง** เป็นเด็กที่ถูกให้อยู่ตามลำพังในระยะเวลาชั่วคราว หรือตลอดไป อันเนื่องมาจากบิดามารดา ผู้ปกครอง องค์กร หรือ สถาบันที่มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบดูแล ได้ละเลย เอาใจใส่ดูแล ทำให้เด็กขาดพัฒนาการที่ถูกต้องทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสติปัญญา ประกอบด้วย

เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่ยากจนมาก

เด็กถูกทอดทิ้งและเด็กกำพร้า

เด็กเร่ร่อน หมายถึง เด็กที่ไม่มีถิ่นที่อยู่อาศัย และเร่ร่อนตามถนน หรือ ที่สาธารณะ ซึ่งอาจแบ่งออกเป็นหลายประเภท เช่น

- ตามสถานที่เร่ร่อน ได้แก่ เด็กที่มีอาชีพอยู่บนถนน เด็กที่มีอาชีพอยู่ข้างถนน และเด็กที่เร่ร่อนนอนตามใต้สะพาน ตามตลาด ตามหาดทราย หรือ สถานที่ที่กำลังก่อสร้าง

- ตามลักษณะการหาเลี้ยงชีพ ได้แก่ กลุ่มเร่ร่อนขอทาน กลุ่มออกแรง ประกอบอาชีพแก๊งค์ก่อกวนสังคม กลุ่มบริการทางเพศ

- ตามวิธีการดำรงชีวิต ได้แก่ เร่ร่อนตามวิถีชีพของครอบครัว ซึ่งจะเคลื่อนย้ายตามครอบครัวไปตามแหล่งงาน เช่น กรรมกรก่อสร้าง ชาวเรือเร่ เป็นต้น และ เร่ร่อนตามวิถีชีพของตน เพราะปัจจัยผลักดันจากครอบครัว ความยากจน ครอบครัวแตกแยก ขาดความอบอุ่น

เด็กถูกรกรรกรก่อสร้าง

เด็กในชุมชนแออัด

เด็กชาวไทยต่างวัฒนธรรม และเด็กชาวเขา

เด็กไร้สัญชาติและเด็กต่างชาติ

3. เด็กประพฤติน่าไม่สมควร ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะของตัวเด็ก สภาพปัญหาทางครอบครัว และสภาพแวดล้อมทางสังคม ทำให้เด็กเหล่านี้มีการกระทำ หรือความประพฤติที่ไม่ถูกต้อง หรือเบี่ยงเบนจากกฎเกณฑ์ของสังคม ก่อให้เกิดเป็นปัญหาทางสังคมขึ้น ประกอบด้วย

เด็กที่อยู่ในสถานพินิจ และคุ้มครองเด็ก

เด็กติดยาเสพติด และสารระเหย

เด็กมั่วสุมในสถานบริการ และสถานเริงรมย์

เด็กตั้งครรภ์นอกสมรส

4. เด็กพิการ เป็นเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย หรือสติปัญญา โดยทางการมองเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว จิตใจหรือพฤติกรรม สติปัญญา หรือ การเรียนรู้อื่นๆ

5. เด็กที่ได้รับเชื้อหรือได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ ได้แก่ เด็กที่มีเชื้อ เอช-ไอ-วี หรือเอดส์ เด็กที่อาจจะมิใช่เชื้อ เอช-ไอ-วี หรือ เอดส์ เด็กกำพร้า และเด็กที่ถูกทอดทิ้ง เนื่องจากพ่อแม่ตายเพราะเชื้อ เอช-ไอ-วี หรือ เอดส์ และเด็กที่ไม่มีเชื้อ เอช-ไอ-วี หรือเอดส์ แต่อยู่กับครอบครัวที่มีเชื้อ เอช-ไอ-วี หรือ เอดส์

สถาบัน มูลนิธิเด็ก (2545) ได้แบ่งประเภทของเด็กด้วยโอกาสไว้ดังนี้

1. เด็กถูกละเมิดสิทธิ เป็นกลุ่มที่ขาดโอกาสในการพัฒนาและดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ในสถานภาพที่ด้อยกว่าเด็กโดยทั่วไป รวมทั้งถูกรังแกการในลักษณะของการละเมิดสิทธิที่เด็กควรพึงได้รับอีกด้วย โดยแบ่งเป็น

1.1 เด็กถูกรังแก หมายถึง เด็กที่ถูกทำอันตรายหรือคุกคามต่อสุขภาพหรือสวัสดิภาพ โดย

บุคคลอื่น ด้วยการทำให้บาดเจ็บทั้งทางร่างกายและจิตใจ ด้วยการกระทำทารุณทางเพศ

1.2 แรงงานเด็ก หมายถึง เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี ซึ่งทำงาน โดยได้รับค่าตอบแทนในการทำงานหรือไม่ก็ตาม ในภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรมการผลิต พาณิชยกรรมและการบริการ และงานขนส่ง

1.3 โสเภณีเด็ก หมายถึง เด็กทั้งหญิงและชายที่มีอายุ 15 ปี และต่ำกว่า ซึ่งประกอบอาชีพหารายได้จาก การให้บริการทางเพศ

1.4 เด็กถูกข่มขืน หมายถึง เด็กอายุ 15 ปี และต่ำกว่าที่ถูกกระทำอาชญากรรมที่กระตุ้นพฤติกรรมทางเพศ หรือมีแนวโน้มไปในเรื่องเพศ ซึ่งผู้กระทำนั้นกระทำอย่างบังคับ มีการขู่ข่มขู่ต่อเด็ก เพื่อให้เด็กตอบสนองความต้องการทางเพศของตน โดยเด็กนั้นไม่ยินยอม

2. เด็กถูกปล่อยปละละเลย เป็นกลุ่มที่เสียเปรียบและขาดโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาตามวัย ตลอดจนเป็นกลุ่มที่สังคมมักไม่ค่อยให้ความสนใจ หรือเอาใจใส่ดูแลเท่าที่ควร โดยแบ่งเป็น

2.1 เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่ยากจนมาก

2.2 เด็กถูกทอดทิ้งและเด็กกำพร้า

2.3 เด็กเร่ร่อน

2.4 เด็กถูกกรรมกรก่อสร้าง

2.5 เด็กในสลัม

2.6 เด็กชนกลุ่มน้อย

3. เด็กประพฤติตนไม่สมควร ทั้งอาจเนื่องจากลักษณะของตัวเด็กสภาพปัญหาทางครอบครัว หรือความประพฤติที่ไม่ถูกต้อง หรือเบี่ยงเบนจากหลักเกณฑ์ของสังคม ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดปัญหาทางสังคมได้ในที่สุด ประกอบด้วย

3.1 เด็กติดสารเสพติดและสารระเหย

3.2 เด็กมีวุฒุมในสถานบันเทิงและสถานเริงรมย์

3.3 เด็กตั้งครุภัณฑ์นอกสมรส

4. เด็กพิการทางกายและสติปัญญา ได้แก่

4.1 เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น

4.2 เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

4.3 เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย

4.4 เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

กองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2527) ได้จัดกลุ่มเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาไว้ดังนี้

1. เด็กในชุมชนแออัด

2. เด็กชาวเขา

3. เด็กไทยมุสลิมในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้

4. เด็กยากจน
5. เด็กชาวเรือและชาวเล
6. เด็กที่มีภูมิลำเนาอยู่ห่างไกลคมนาคม
7. เด็กกำพร้า

ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กและครอบครัว (2548) ได้แบ่งเด็กด้อยโอกาสออกเป็น 10 ประเภท ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ประกอบด้วย

1. เด็กยากจน (มากเป็นพิเศษ) หมายถึง เด็กซึ่งเป็นบุตรของคนยากจนที่มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ (ครอบครัวมีรายได้เฉลี่ยไม่เกิน 20,000 บาทต่อปี) ครอบครัวอยู่รวมกันหลายคน ขาดแคลนปัจจัยพื้นฐานมีชีวิตอยู่อย่างลำบาก รวมถึงเด็กในแหล่งชุมชนแออัดหรือบุตรของกรรมการก่อสร้าง หรือเด็กจากครอบครัวที่อยู่ในถิ่นทุรกันดาร ห่างไกล ขาดโอกาสที่ได้รับการศึกษาและบริการอื่นๆ

2. เด็กที่มีปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด หมายถึง เด็กที่ติดสารระเหยหรือยาเสพติดให้โทษ หรือเด็กกลุ่มเสี่ยง การถูกชักนำให้ประพฤตินั้นไม่เหมาะสม เกี่ยวข้องผูกพันกับกลุ่มมิจาชีพ ผู้มีอิทธิพล หรือบุคคลที่แสวงหาผลประโยชน์จากการประกอบอาชีพผิดกฎหมาย เป็นเด็กด้อยโอกาสที่มีแนวโน้มสูงต่อการก่อปัญหาในสังคม

3. เด็กที่ถูกทอดทิ้ง หมายถึง เด็กที่มารดาคลอดทิ้งไว้ใน โรงพยาบาลหรือสถานที่ต่างๆ รวมไปถึงเด็กที่พ่อแม่ปล่อยให้ใช้ชีวิตอยู่ตามลำพังหรืออยู่กับบุคคลอื่น โดยไม่ได้รับเลี้ยงดูจากพ่อแม่ ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจากปัญหาการหย่าร้าง หรือครอบครัวแตกแยก มีสภาพชีวิตอยู่ท่ามกลางความสับสน ขาดความรัก ความอบอุ่นตลอดถึงเด็กที่ขาดผู้อุปการะเลี้ยงดู อันเนื่องมาจากสาเหตุอื่นๆ

4. เด็กที่ถูกทำร้ายอย่างทารุณ หมายถึง เด็กที่ถูกล่วงละเมิดทางร่างกาย ทางเพศหรือทางจิตใจ มีชีวิตอยู่อย่างไม่เป็นสุข ระวัง หวาดกลัว เนื่องจากถูกทำร้ายทารุณ ถูกบีบบังคับกดดันจากพ่อแม่หรือผู้ปกครอง ซึ่งมีสภาพจิตใจหรืออารมณ์ไม่เป็นปกติ หรือถูกล่วงละเมิดทางเพศในลักษณะต่างๆ จากบุคคลที่อยู่ใกล้ตัว

5. เด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์หรือโรคติดต่อร้ายแรงที่สังคมรังเกียจ หมายถึง เด็กที่ติดเชื้อเอดส์หรือที่มีพ่อแม่เจ็บป่วยด้วยโรคเอดส์ เป็นเด็กที่มักจะถูกมองอย่างรังเกียจ ไม่สามารถเข้ารับการศึกษารับบริการอื่นๆ ร่วมกับเด็กปกติทั่วไปได้

6. เด็กในชนกลุ่มน้อย หมายถึง เด็กที่เป็นบุตรหลานของบุคคลที่มีวัฒนธรรมแตกต่างไปจากประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ มีปัญหาเกี่ยวกับการถือสัญชาติไทย จนเป็นสาเหตุให้ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาหรือบริการอื่นๆ ส่วนใหญ่อพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่ตามบริเวณแนวชายแดนของประเทศไทย

7. เด็กเร่รอน หมายถึง เด็กที่ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งแน่นอน ดำรงชีวิตอยู่อย่างไร้ทิศทาง ขาดปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เสี่ยงต่อการประสบอันตรายและเป็นปัญหาสังคม

8. เด็กถูกบังคับให้ขายแรงงานหรือแรงงานเด็ก หมายถึง เด็กที่ต้องทำงานหรือถูกบังคับให้ใช้แรงงานหรือหารายได้ด้วยการขายแรงงานก่อนถึงวัยอันสมควร ถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้าง ไม่มีโอกาสได้รับการพัฒนาให้เติบโตตามหลักพัฒนาการอันเหมาะสมกับวัย

9. เด็กที่อยู่ในธุรกิจบริการทางเพศหรือโสเภณีเด็ก หมายถึง เด็กที่มีความสมัครใจ หรือถูกบังคับล่อลวงให้ขายบริการทางเพศหรือถูกชักจูงให้ขายบริการทางเพศหรือถูกชักจูงให้ตกอยู่ในสภาพที่เสี่ยงต่อการประกอบอาชีพขายบริการทางเพศ

10. เด็กในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน หมายถึง เด็กที่กระทำความผิดและถูกควบคุมอยู่ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนตามกฎหมาย ตลอดถึงเด็กที่ตั้งครรภ์นอกสมรส ซึ่งมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ เช่น การทำแท้ง การฆ่าตัวตาย การทอดทิ้งทารก จากข้อมูลดังกล่าวสรุปได้ว่า เด็กด้อยโอกาสเป็นกลุ่มเด็กที่ประสบกรณีปัญหาในด้านต่างๆ หรืออยู่ในสภาวะที่ยากลำบาก หรืออยู่ในสภาวะที่ด้อยกว่าเด็กทั่วไป เนื่องจากการถูกปล่อยปละละเลย ความยากจน ถูกทอดทิ้ง ถูกละเมิดสิทธิ ถูกทารุณ ถูกเอารัดเอาเปรียบ พิจาร หรือได้รับเชื้อและอื่นๆ หากได้รับการศึกษาอบรมเลี้ยงดู ดูแลติดตามและแนะนำให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ โดยเฉพาะส่งเสริมการแสดงออกทางการวาดภาพ ซึ่งเป็นการพัฒนาสังคมและประเทศชาติทางหนึ่ง เพราะการพัฒนาอารมณ์ และจิตใจของเด็กนั้น เป็นการเตรียมคนให้มีคุณภาพสำหรับอนาคตต่อไป

7. โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 23 จังหวัดพิษณุโลก

ประวัติโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 23

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระราชดำริโปรดเกล้าฯ ให้มูลนิธิราชประชานุเคราะห์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการดำเนินการช่วยเหลือสงเคราะห์เด็กและเยาวชนในครอบครัวที่มีฐานะยากไร้ทางเศรษฐกิจและสังคมให้ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง ตลอดจนเป็นการเสริมสร้างความมั่นคงของชาติอีกทางหนึ่ง

มูลนิธิราชประชานุเคราะห์ฯ และกระทรวงศึกษาธิการจึงพิจารณาเห็นสมควรให้จัดตั้งโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 23 ขึ้นที่ หมู่ 14 บ้านเพิ่มนคร อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งเป็นพื้นที่อำเภอตามแนวตะเข็บชายแดน ติดประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประชาชนส่วนหนึ่งเป็นชาวไทยภูเขา อาชีพทำไร่ทำนา ฐานะความเป็นอยู่ยากจน การจัดในลักษณะดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับแนวคิดประการหนึ่งในการจัดการศึกษาแบบโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ ภายใต้การดูแลของกองการศึกษาสงเคราะห์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

ในแรกเริ่มของการจัดตั้งโรงเรียน นายไกรสิทธิ์ ไกรสิทธิ์พงษ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดพิษณุโลก เขต 2 ในสมัยนั้น ดำเนินการประสานงานขอใช้ที่ดินสาธารณประโยชน์ของสภา

ตำบลเนินเพิ่ม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก จำนวนประมาณ 300 ไร่ เป็นที่ตั้งโรงเรียนมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ ฯ ร่วมกับจังหวัดพิษณุโลก ทำพิธีวางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2536 และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ พระราชทานเงินจากมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ ฯ จำนวน 4,000,000 บาท ก่อสร้างบ้านพักครู 1 หลัง, หอนอน 1 หลัง, โรงครัว 1 หลัง และหอถ้ำน้ำประปา 1 ชุด และสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ฯ ทรงเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาดังกล่าว จึงพระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์ จำนวน 1,000,000 บาท ก่อสร้างหอนอน 1 หลัง โดยมอบให้กองพลพัฒนาที่ 3 กองทัพภาคที่ 3 รับผิดชอบการก่อสร้าง และแล้วเสร็จ

เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2537 โรงเรียนเปิดทำการสอนในวันที่ 16 พฤษภาคม 2537 เป็นปีการศึกษาแรก รับเด็กเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 70 คน, ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 80 คน และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 80 คน รวมทั้งสิ้น 230 คน เป็นนักเรียนประเภทประจำ ไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ตลอดการศึกษาในโรงเรียนแห่งนี้ ในเบื้องต้นกองการศึกษาพิเศษ (ชื่อเดิมของกองการศึกษาสงเคราะห์) ให้โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ตาก เป็นโรงเรียนพี่เลี้ยง และแต่งตั้งให้นายมด อินทนนท์ ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ตาก ปฏิบัติหน้าที่ผู้บริหารสถานศึกษา และมีข้าราชการครูปฏิบัติงาน จำนวน 3 คน

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จเยี่ยมโรงเรียนเมื่อวันที่ 7 กันยายน 2537

ปัจจุบัน โรงเรียนเปิดทำการเรียนการสอนครบทุกระดับชั้น คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง 6 ผู้อำนวยการโรงเรียนคนปัจจุบัน คือ นายวุฒิสักดิ์ เหล็กคำ

ภารกิจ

1. ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กด้อยโอกาสอย่างทั่วถึง และมีประสิทธิภาพ
2. พัฒนาบุคลากรให้มีความพร้อมและมีศักยภาพเพียงพอต่อการปฏิบัติงาน โรงเรียนประจำ และเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพ
3. ครู พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา และมีทักษะในงานอาชีพอย่างหลากหลาย ส่งเสริมการมีทักษะในงานอาชีพอย่างหลากหลาย
4. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ
5. ส่งเสริมงานตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์

เป้าหมาย

โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 23 พัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีอาชีพ ใช้เทคโนโลยีในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

ปรัชญา

ให้การศึกษายาวชน ฝึกฝนวิชา ศึกษาเท่าเทียม เปี่ยมด้วยคุณธรรม
วิสัยทัศน์

เป็นผู้นำการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี สำหรับเด็กด้อยโอกาสอย่างทั่วถึง ให้มี
ประสิทธิภาพตามมาตรฐานการศึกษา มุ่งมั่นพัฒนางานอาชีพอย่างหลากหลาย และสืบสานงานตาม
แนวพระราชดำริ

การจัดการเรียนการสอน

โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 23 มีการจัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่
ที่ 1 ถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งครอบคลุมพื้นที่บริการดังนี้

1. ในจังหวัดพิษณุโลก ทุกอำเภอ
2. จังหวัดอุตรดิตถ์

โรงเรียนได้เน้นการจัดการศึกษาเพื่อเด็กด้อยโอกาส 10 ประเภท ให้เด็กเหล่านี้ได้รับ
การศึกษาอย่างทั่วถึงอันจะเป็นกำลังสำคัญต่อการพัฒนาประเทศและเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ ไม่เป็น
ภาระของสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

ด้วยวิสัยทัศน์ของโรงเรียนที่มุ่งเน้นการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา
และมุ่งพัฒนาอาชีพอย่างหลากหลาย เพื่อสนองพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

โรงเรียนจึงได้จัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ใน
โรงเรียนให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอน เช่น ภูมิปัญญาชาวบ้านเรื่องพืชสมุนไพร กระจาย
คำ การทอผ้า เป็นต้น

อีกทั้งโรงเรียนยังได้ส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะการเรียนรู้ที่เป็นการปฏิบัติและแก้ปัญหา
ด้วยตนเองดังเช่น โครงการ สอ. โครงการเลี้ยงสุกร โครงการทำสวนองุ่น โครงการเลี้ยงปลาใน
กระชัง ซึ่งโครงการเหล่านี้ช่วยให้นักเรียนมีทักษะด้านงานอาชีพสามารถนำไปประกอบเป็นอาชีพ
ในอนาคตได้ อันจะเป็นอีกหนึ่งทางเลือกของนักเรียน หากไม่ได้ศึกษาต่อ

การจัดการเรียนการสอนด้านงานอาชีพ โรงเรียนได้จัดโครงการเรียนร่วมหลักสูตรระยะ
สั้น กับวิทยาลัยการอาชีพนครไทยและสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาคเหนือตอนล่าง จังหวัด
พิษณุโลก

ทางด้านวิชาการ นอกจากโรงเรียนจะมีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ
ด้วยวิธีการที่หลากหลายแล้ว โรงเรียนได้จัดการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียมในระดับ
มัธยมศึกษาทุกระดับชั้น และได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียมในระดับ
ประถมศึกษา ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2546 ซึ่งการจัดการเรียนการสอนดังกล่าวช่วยให้

นักเรียนเข้าใจบทเรียนและสามารถนำเทปการเรียนการสอนในเรื่องที่ไม่เข้าใจกลับไปศึกษาด้วยตนเองได้ด้วย

และเนื่องจากโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 23 เป็นโรงเรียนประจำ นักเรียนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในโรงเรียน ดังนั้นการจัดระบบการพักอาศัยของนักเรียนตามเรือนนอนจึงจัดให้เอื้อต่อการพัฒนาอัจฉริยภาพทางด้านต่างๆ และพัฒนาความเป็นเลิศทางวิชาการของนักเรียน เช่น จัดให้มีเรือนนอนภาษาอังกฤษ เรือนนอนคณิตศาสตร์ เรือนนอนวิทยาศาสตร์ เรือนนอนเกษตรและอื่นๆ ประกอบกับการจัดครูดูแลนักเรียนตามเรือนนอนให้เหมาะสมกับเรือนนอน เพื่อเป็นที่ปรึกษา เพื่อให้สามารถส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของนักเรียนได้อย่างเต็มที่

การแก้ปัญหาและอุปสรรคในด้านต่างๆ ของโรงเรียน

ปัญหาและการแก้ไขปัญหา

1. สภาพพื้นที่ของโรงเรียน เนื่องจากบริเวณที่ตั้งของโรงเรียนเป็นที่เชิงเขา และป่าเสื่อมโทรม สภาพพื้นดินเป็นดินเหนียว เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาปรับปรุงบริเวณ

ฤดูร้อน จะเป็นฝุ่นฟุ้งกระจาย และแห้งแล้ง การเกษตรไม่ค่อยได้ผล และเกิดไฟป่าประจำ

ฤดูฝน จะมีน้ำป่าไหลหลาก กัดเซาะถนนชำรุดเสียหาย การสัญจรไม่สะดวก เพราะถนนดินเดิมลื่นมากและเกิดโรคไข้หวัด

ฤดูหนาว อากาศจะหนาวมาก จะเกิดโรคผิวหนังและโรคระบบทางเดินหายใจ

การแก้ปัญหา

- ประสานงานขอความร่วมมือทั้งส่วนราชการและเอกชน ขุดสระ บ่อบาดาล
- จัดหางบประมาณสนับสนุนในการปรับปรุงถนน และระบบน้ำ
- ขอความอนุเคราะห์เครื่องจักรบางส่วนในการปรับปรุงถนนและระบบน้ำ
- จัดทำแนวกันไฟชั่วคราว และถาวร
- จัดหาเครื่องกันหนาว โดยมีใช้งบประมาณ
- ให้ความรู้และดูแลนักเรียนในเรื่องสุขภาพอนามัยมากเป็นพิเศษ

2. อัตราการเข้า-ออกงานของครูอัตราจ้างมีสูง เนื่องจากได้งานที่มั่นคง

การแก้ไขปัญหา

- จัดสวัสดิการที่เหมาะสม เพื่อลดค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน
- มอบหมายหน้าที่หนึ่งให้ครูอัตราจ้างรับผิดชอบมากกว่าหนึ่งคน เพื่อทดแทน
- การสรรหาครูอัตราจ้างจากการคัดเลือกบุคคลที่มีคุณภาพและตรงความต้องการของ

โรงเรียน

3. การขาดแคลนสนามกีฬา เนื่องจากไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ การปรับปรุงและจัดทำสนามค่อนข้างลำบาก เพราะสภาพพื้นที่เป็นที่ลาดเชิงเขา ดินแดงมีหินปน และไม่สม่ำเสมอ

การแก้ไขปัญหา

- จัดทำขึ้นเอง โดยได้รับความร่วมมือจากนักเรียนและคณะครูในเรื่องแรงงาน
- ขอความอนุเคราะห์ส่วนราชการและเอกชนในเรื่องเครื่องจักรเล็ก

4. โรงเรียนอยู่ห่างไกลจากที่ตั้งอำเภอ และจังหวัด การติดต่อกับราชการต่างๆ ต้องใช้เวลาในการเดินทางและสิ้นเปลืองเชื้อเพลิง รวมทั้งการนำนักเรียนไปร่วมกิจกรรมต่างๆ ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงในการจ้างเหมารถ

การแก้ไขปัญหา

- จัดหารถยนต์บรรทุก 6 ล้อ เพื่อไว้ใช้ในกิจการของโรงเรียนและกิจกรรมของนักเรียน โดยได้รับการบริจาคจากหน่วยงานภาคเอกชน

- วางแผนการไปปฏิบัติหน้าที่ราชการให้ได้เนืองานมากที่สุด และวางแผนเส้นทาง

5. ปัญหาการใช้ภาษาไทยของนักเรียนชาวไทยภูเขา ระดับประถมศึกษาปีที่ 1 เนื่องจากประเพณีและวัฒนธรรมด้านภาษา

การแก้ไขปัญหา

- สอนซ่อมเสริมนอกเวลาเรียน โดยขอความร่วมมือจากครูผู้สอน และครูเรือนนอน รวมทั้งบุคลากรอื่นๆ

6. ที่พักของนักเรียนไม่เพียงพอ เนื่องจากมีนักเรียนประมาณ 900-1,000 คน และมีเรือนนอน 10 หลัง ซึ่งหลังหนึ่งสามารถรับนักเรียนเข้าพักได้ 70 คน ดังนั้นในเรือนนอนหนึ่งหลังจะมีนักเรียนพักประมาณ 90-100 คน ซึ่งทำให้อยู่กันอย่างแออัด

การแก้ไขปัญหา

- จัดสร้างที่พักเพิ่มเติม สำหรับนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยให้ก่อสร้างเอง และโรงเรียนให้การสนับสนุนเรื่องวัสดุ

7. ปัญหายาเสพติด เนื่องจากโรงเรียนตั้งอยู่ในพื้นที่ขนส่งและจำหน่ายยาเสพติด ทำให้นักเรียนมีอัตราการเสี่ยงสูง

การแก้ไขปัญหา

- ผนึกกำลังและป้องกัน โดยการให้ความรู้ การควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด โดยขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข

- จัดกิจกรรมเสริมสร้างภูมิป้องกันการติดยาเสพติด ได้แก่ กีฬา ดนตรี งานอาชีพ ห้องสมุด และกิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น

8. ระบบน้ำเพื่อการอุปโภคและบริโภคไม่เพียงพอและไม่ได้มาตรฐานเนื่องจากระบบประปายังไม่ถึงโรงเรียน

การแก้ไขปัญหา

- จัดหาภาชนะเก็บกักน้ำฝนไว้ใช้เมื่อขาดแคลน
- จัดหาน้ำจากประปาเป็นครั้งคราวเมื่อขาดแคลน
- จัดหาเครื่องกรองน้ำติดตั้งไว้ตามจุดต่างๆ เช่นบริเวณเรือนนอน อาคารเรียน และโรงอาหาร
- ปรับปรุง ซ่อมแซมระบบน้ำ ภาชนะเก็บกักน้ำ และแหล่งน้ำภายในโรงเรียน
- ใช้น้ำจากระบบประปาภูเขา

นโยบายปฏิรูปการศึกษาด้านการจัดการศึกษาเพื่อผู้ด้อยโอกาส

ของคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาเพื่อคนพิการ ผู้ด้อยโอกาส และผู้มีความสามารถพิเศษ

1. ต้องพัฒนาให้มีหลักสูตรและวิธีการเรียนการสอนที่สามารถสนองต่อวิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของเด็กด้อยโอกาสกลุ่มต่างๆ มีการจัดหลักสูตรที่เหมาะสม โดยใช้เด็กเป็นหลักในกระบวนการการเรียนรู้
2. การให้บริการทางการศึกษา ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยต้องมีมาตรการช่วยเหลือเป็นพิเศษ เพื่อให้เด็กด้อยโอกาสได้เข้าถึงบริการทางการศึกษาเหล่านี้ เช่น บัตรอุดหนุนการศึกษาพิเศษ ซึ่งแสดงสิทธิในการศึกษาขั้นพื้นฐานในอัตราพิเศษจากบุคคลทั่วไป
3. มีระบบการจัดการให้คนจากทุกส่วนในสังคม ทั้งหน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชน ครอบครัวยุวมชน และท้องถิ่นได้มีบทบาท และร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาแก่เด็กด้อยโอกาส ตลอดจนเด็กเองได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการจัดการศึกษา
4. มีระบบการรับนักเรียนที่ยืดหยุ่น เหมาะสมและสามารถเข้าเรียนโดยไม่มีข้อผูกพันหรือเงื่อนไขในการศึกษาขั้นพื้นฐาน เช่น ขาดหลักฐานทะเบียนบ้าน ขาดสูติบัตร หรือเมื่อมีเด็กต้องย้ายตามผู้ปกครองและต้องย้ายโรงเรียน เมื่อประสงค์กลับเข้าเรียนได้หลังจากออกโรงเรียนไปชั่วคราว ไม่ว่าจะด้วยเหตุใดๆ และได้รับวุฒิบัตรตามระดับชั้นที่จบการศึกษา
5. มีระบบการเรียนการสอนที่เป็นการผลักดันเด็กออกจากโรงเรียนไม่ว่าโดยตรงหรือทางอ้อม มีการเอาใจใส่ดูแลเฉพาะและเป็นพิเศษแก่เด็กด้อยโอกาสที่เข้าสู่บริการทางการศึกษา
6. มีการสนับสนุนและความช่วยเหลือในการจัดการศึกษาแก่เด็กด้อยโอกาสขององค์กรเอกชนทั้งในด้านงบประมาณ ด้านวิชาการ สวัสดิการ การพัฒนาบุคลากร ตลอดจนลดอุปสรรคในด้านกฎหมายและกฎระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานขององค์กรเอกชน
7. มีการประสานงาน และสร้างเครือข่ายของหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชนในการดำเนินงานเกี่ยวกับการศึกษาของเด็กด้อยโอกาส

การรับเด็กเข้าเรียนในโรงเรียนสังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์

การรับนักเรียนเข้าเรียน เป็นกระบวนการสำคัญในการให้ความช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส ปัจจุบันกรมสามัญศึกษาเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่กำหนดแนวทางและระเบียบว่าด้วยการรับนักเรียนเข้าเรียนในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ภายใต้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยหลักฐาน วัน เดือน ปีเกิด ในการรับนักเรียน เข้าเรียนในสถานศึกษา พ.ศ. 2535 และแนวปฏิบัติในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎร และเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทย เด็กด้อยโอกาสที่เข้าเรียนในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ ส่วนใหญ่เป็นเด็กที่อยู่ห่างไกลจากจุดที่ตั้งของโรงเรียน ทั้งนี้ จะมีหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน ที่เกี่ยวกับการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสเป็นผู้คัดเลือกเด็ก และนำเด็กที่อยู่ในสภาวะยากลำบากส่งเข้าเรียน

เด็กด้อยโอกาสกลุ่มเป้าหมาย คือ เด็กที่อยู่ในสภาวะยากลำบาก เนื่องจากมีชีวิตความเป็นอยู่ด้อยกว่าเด็กทั่วไป เนื่องจากเป็นผู้ประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาสังคม หรือปัญหาอื่นๆ จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือเป็นพิเศษ เพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีพัฒนาการที่ถูกต้องเหมาะสมกับวัย และสามารถบรรลุถึงศักยภาพขั้นสูงสุดได้ และเพื่อให้สอดคล้องกับการกำหนดประเภทของเด็กด้อยโอกาสในลักษณะสากล กองการศึกษาสงเคราะห์ กรมสามัญศึกษา จึงได้กำหนดแบ่งเด็กด้อยโอกาสออกเป็น 10 ประเภท ประกอบด้วย

1. เด็กถูกบังคับให้ขายแรงงาน หรือแรงงานเด็ก หมายถึง เด็กที่ต้องทำงานหรือถูกบังคับให้ทำงานหารายได้ด้วยการขายแรงงานก่อนถึงวัยอันควร ถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้าง ไม่มีโอกาสได้รับการพัฒนาให้เป็นไปตามหลักการพัฒนาการอันเหมาะสมกับวัย
2. เด็กเร่ร่อน หมายถึง เด็กที่ไม่มีที่อยู่เป็นแหล่งแน่นอน ดำรงชีวิตอยู่อย่างไร้ทิศทาง ขาดปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพชีวิต พักอาศัยอยู่ตามใต้สะพาน สวนสาธารณะ ข้างถนน วัด ที่พักผู้โดยสารรถประจำทาง ชายหาด หรือบนโต๊ะขายของที่วางเปล่าในตลาด
3. เด็กที่อยู่ในธุรกิจทางเพศ หมายถึง เด็กชาย-หญิง ที่มีอายุไม่ครบ 18 ปีบริบูรณ์ มีความสมัครใจ หรือถูกบังคับล่อวงให้ขายบริการทางเพศ หรือตกอยู่ในสภาพที่เสี่ยงต่อการถูกชักจูงให้ประกอบอาชีพขายบริการทางเพศ
4. เด็กที่ถูกทอดทิ้ง หมายถึง เด็กที่มารดาคลอดทิ้งไว้ในโรงพยาบาล หรือ ตามสถานที่ต่างๆ รวมไปถึงเด็กที่พ่อแม่ปล่อยให้ไม่มีชีวิตอยู่ลำพัง หรือกับบุคคลอื่น โดยไม่ได้รับการเลี้ยงดูจากพ่อแม่ ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจากปัญหาการหย่าร้าง หรือครอบครัวแตกแยก มีสภาพชีวิตอยู่ท่ามกลางความสับสน ขาดความรัก ความอบอุ่น ถึงเด็กที่ขาดผู้อุปการะเลี้ยงดู อันเนื่องมาจากสาเหตุอื่นๆ
5. เด็กที่ถูกทำร้ายทารุณ หมายถึง เด็กที่ถูกล่วงละเมิดทางร่างกาย ทางเพศ หรือทางจิตใจ มีชีวิตอยู่อย่างไม่เป็นสุข ระวัง หวาดกลัว เนื่องจากถูกทำร้ายทารุณ ถูกบีบบังคับกดดันจากพ่อ

แม่หรือผู้ปกครองซึ่งมีสภาพจิตใจหรืออารมณ์ไม่ปกติ หรือถูกล่วงละเมิดทางเพศในลักษณะต่างๆ จากบุคคลที่อยู่ใกล้ตัว

6. เด็กยากจน (มากเป็นพิเศษ) หมายถึง เด็กซึ่งเป็นบุตรหลานของคนยากจนที่มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ ครอบครัวอยู่กันหลายคน ขาดแคลนปัจจัยพื้นฐาน มีชีวิตอยู่อย่างลำบาก รวมถึงเด็กในแหล่งชุมชนแออัด หรือบุตรของกรรมกรก่อสร้าง หรือเด็กจากครอบครัวที่อยู่ในถิ่นทุรกันดารห่างไกลที่ขาดโอกาสที่จะได้รับการศึกษาและบริการอื่นๆ

7. เด็กในชนกลุ่มน้อย หมายถึง เด็กที่เป็นบุตรหลานของบุคคลที่มีวัฒนธรรมแตกต่างไปจากประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศ มีปัญหาเกี่ยวกับการถือสัญชาติไทย

8. เด็กที่มีปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด หมายถึง เด็กที่ติดสารระเหย หรือยาเสพติดให้โทษ หรือเด็กกลุ่มเสี่ยงต่อการถูกชักนำให้ประพฤติน่าไม่เหมาะสม เกี่ยวข้องผูกพันกับกลุ่มมิจฉาชีพ ผู้มีอิทธิพล หรือบุคคลที่แสวงหาผลประโยชน์จากการประกอบอาชีพผิดกฎหมายเป็นเด็กด้อยโอกาสที่มีแนวโน้มสูงต่อการแก้ปัญหาในสังคม

9. เด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ หรือโรคติดต่อร้ายแรงที่สังคมรังเกียจ หมายถึง เด็กที่ติดเชื้อเอดส์ หรือมีพ่อแม่เจ็บป่วยด้วยโรคเอดส์ เป็นเด็กที่มักจะถูกมองอย่างรังเกียจจนไม่สามารถเข้ารับการศึกษารับบริการอื่นๆ ร่วมกับเด็กปกติทั่วไปได้

10. เด็กในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน หมายถึง เด็กที่กระทำผิดและถูกควบคุมอยู่ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนตามกฎหมาย ตลอดถึงเด็กหญิงที่ตั้งครรภ์นอกสมรส ซึ่งมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ เช่น การทำแท้ง การฆ่าตัวตาย การทอดทิ้งทารก

จำนวนนักเรียนในโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 23 แบ่งตามประเภทของเด็กด้อยโอกาส ได้ดังนี้

ลำดับที่	ประเภทของเด็กด้อยโอกาส	จำนวนนักเรียน (คน)
1	เด็กถูกบังคับให้ขายแรงงาน	-
2	เด็กเร่ร่อน	-
3	เด็กที่อยู่ในธุรกิจทางเพศ	17
4	เด็กที่ถูกทอดทิ้ง	66
5	เด็กที่ถูกทำร้ายทารุณ	-
6	เด็กยากจน (มากเป็นพิเศษ)	431
7	เด็กในชนกลุ่มน้อย	456
8	เด็กที่มีปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด	2
9	เด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์	-

ลำดับที่	ประเภทของเด็กด้อยโอกาส	จำนวนนักเรียน (คน)
10	เด็กในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน	-
รวมจำนวนนักเรียนทั้งหมด		972

จะเห็นได้ว่าโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 23 สังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์ เป็นโรงเรียนที่ให้โอกาสทางการศึกษาแก่เด็กที่ยากไร้และด้อยโอกาส ให้มีโอกาสดำเนินการศึกษาและพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านต่างๆ โดยมีหลักสูตรและวิธีการจัดการเรียนการสอนที่สามารถสนองต่อวิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของเด็กที่เหมาะสม การส่งเสริมการแสดงออกทางการวาดภาพเป็นการเสริมสร้างลักษณะนิสัยอันดีให้เกิดขึ้นแก่เด็ก ซึ่งจะมีผลในการส่งเสริมความเจริญงอกงามของเด็กในด้านต่างๆ ต่อไป

8. แบบสอบวาดรูปคนก๊ออิน์ฟ-แฮร์ริส

แบบสอบวาดภาพก๊ออิน์ฟ-แฮร์ริส เป็นแบบสอบเขาวนั้ปัญญาวัฒนธรรมเสมอภาค (The Culture-Fair Intelligence Test) ซึ่งขยายและปรับปรุงมาจากแบบสอบวาดรูปคนก๊ออิน์ฟซึ่งทำเป็นแบบสอบมาตรฐานมาตั้งแต่ปี ค.ศ.1926 ถึงปี ค.ศ.1963 โดยไม่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเลย แบบสอบฉบับเดิมนั้น ในการทดสอบผู้ทดสอบจะบอกผู้รับการทดสอบให้วาดภาพคนหนึ่งคนโดยวาดให้ดีที่สุดเท่าที่จะวาดได้ ในฉบับปรับปรุงได้เน้นความแม่นยำของเด็กในการสังเกตและพัฒนาการของความคิดเชิงนามธรรมมากกว่าที่จะเน้นทักษะทางศิลปะ ซึ่งก็คล้ายกันกับแบบสอบฉบับเดิมให้คะแนนโดยนับส่วนต่างๆ ของร่างกายที่วาดในภาพ รายละเอียดของเสื้อผ้าสัดส่วนจริงสัดส่วนตามปรากฏแก่สายตา และลักษณะที่คล้ายกันนี้ ข้อที่ให้คะแนนได้มีทั้งหมด 73 ข้อ สำหรับมาตราผู้ชาย (Man Scale) ข้อเหล่านี้เลือกมาโดยใช้หลักการจำแนกอายุ ความสัมพันธ์กับคะแนนรวมของแบบสอบ และความสัมพันธ์กับแบบสอบเขาวนั้ปัญญากลุ่ม ข้อมูลสำหรับจุดมุ่งหมายนี้ได้มาจากการทดสอบกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเด็กชาย 50 คนและเด็กหญิง 50 คนในแต่ละระดับชั้นตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงชั้นที่ 5 ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเมืองและบริเวณชนบทของรัฐมินเนโซตา และรัฐวิสคอนซิน สุ่มเลือกตามการแบ่งชั้นอาชีพของบิดา

ในการปรับปรุง ผู้รับการทดสอบต้องวาดรูปผู้หญิงและรูปตัวเอง ด้วยเกณฑ์การวาดภาพคนผู้หญิง (Woman Scale) มีข้อให้คะแนน 71 ข้อ ซึ่งคล้ายคลึงกับข้อให้คะแนนในการวาดภาพคนผู้ชาย ส่วนการวาดภาพตัวเอง(Self Scale) พัฒนาขึ้นมาเพื่อให้เป็นแบบทดสอบ แบบแสดงออกของบุคลิกภาพ แต่ข้อคั้นที่ได้จากการประยุกต์ใช้ยังไม่เป็นที่พอใจ ปกติวิธีที่ได้จากการวาดภาพคนผู้ชายและการวาดภาพคนผู้หญิงได้จากกลุ่มตัวอย่างใหม่ซึ่งประกอบด้วยเด็ก 300 คน ในแต่ละ

ระดับอายุ ตั้งแต่ 5 ถึง 15 ปี กลุ่มตัวอย่างนี้คัดเลือกเพื่อให้เป็นตัวแทนของประชากรสหรัฐอเมริกา ในด้านอาชีพของบิดาและภูมิภาคของภูมิลำเนา คะแนนดิบจากแต่ละมาตราจะแปลงเป็นคะแนนมาตรฐานที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 100 และความเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าเท่ากับ 15

ความเที่ยงและความตรงของแบบสอบวาดภาพ

ความเที่ยงของแบบสอบถูกประเมินไว้ 2 แบบคือ (Dale B.Harris, อ้างถึงใน นนทศุกรีย์ คำทันเจริญ, 2523)

1. ความคงที่ของผู้ตรวจให้คะแนน
2. ความคงที่ของการวาดภาพของเด็ก

ความตรงของแบบสอบก็ได้ประเมินไว้ 2 แบบเช่นกัน คือ

1. พิจารณาจากผลหลายๆด้าน จากประสบการณ์เฉพาะอย่าง และการฝึกเกี่ยวกับการวาดภาพ
2. หาความสัมพันธ์ทางสถิติกับการวัดทางเขาวงกตปัญหาอื่นๆ และหาความสัมพันธ์กับความสามารถอื่นๆที่สัมพันธ์กับลักษณะที่ประเมินโดยมาตราการวาดภาพ (Drawing Scale)

ความเที่ยงของแบบสอบวาดรูปคน (Draw-a-Man Test) ได้มีการวิจัยซ้ำกันหลายหน และให้วิธีการหลายวิธีในการศึกษา แม็คคาธิ (McCarthy) (Dale B.Harris, อ้างถึงใน นนทศุกรีย์ คำทันเจริญ, 2523) ทดสอบกับเด็กนักเรียนชั้นที่ 3 และชั้นที่ 4 จำนวน 386 คน โดยมีการควบคุมอย่างรอบคอบ ความเที่ยงแบบทดสอบซ้ำ (Test-retest) ในช่วง 1 สัปดาห์มีค่าเท่ากับ 0.68 และความเที่ยงแบบแบ่งครึ่ง (Split-half) มีค่าเท่ากับ 0.89 การนำภาพวาดเดิมให้อีกคนหนึ่งตรวจให้คะแนนก็ได้ค่าความเที่ยงระหว่างผู้ตรวจให้คะแนน (Interscorer Reliability) เท่ากับ 0.90 และในกรณีที่ผู้ตรวจให้คะแนนคนเดิมตรวจให้คะแนนซ้ำอีกได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.94

สตรัมเปียร์ (Strumpeer) และไมนี่ (Mienie) (Dale B.Harris, อ้างถึงใน นนทศุกรีย์ คำทันเจริญ, 2523) ได้ศึกษาความเที่ยงของแบบสอบวาดภาพกูดอินฟ-แฮร์ริส โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กผิวขาวอายุเฉลี่ย 11.44 ปี จำนวน 79 คน จากโรงเรียนประถมในแอฟริกา ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงแบบสอบซ้ำทั้งช่วง 4 เดือน สำหรับมาตราผู้ชาย และมาตราผู้หญิงเท่ากับ 0.73 และคะแนนรวมเป็น 0.80 ความเที่ยงแบบข้อคู่-ข้อคี่ สำหรับมาตราผู้ชายมีค่า 0.88 มาตราผู้หญิงมีค่า 0.92 สัมประสิทธิ์ความเที่ยงระหว่างผู้ตรวจให้คะแนน 2 คน มาตราผู้ชายมีค่า 0.91 มาตราผู้หญิงมีค่า 0.92 และคะแนนรวมมีค่า 0.94

ยูล (Yule) ล็อกเยอร์ (Lockyer) และนูเน (Noone) (D. J. W. Strumpeer and C. J. P. Mienie, 1968) ได้ศึกษาความเที่ยงของแบบสอบวาดภาพโดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่มีอายุเฉลี่ย 10 ปี 1 เดือน จำนวน 131 คน จากเมืองอีสเช็ด ออฟ ไวท์ (Isle of Wight) พบว่าความเที่ยงระหว่างผู้ตรวจให้คะแนน 3 คนแยกตามระดับอายุและเพศมีค่าตั้งแต่ 0.83 ถึง 0.93 ในกลุ่มย่อยและ

ตั้งแต่ 0.86 ถึง 0.91 ในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และได้สรุปว่าค่าความเที่ยงค่อนข้างต่ำกว่าที่แฮร์ริส รายงานไว้

ซินห์ (Sinha, 1970) ศึกษาความเที่ยงของแบบสอบวาดภาพโดยทดสอบกับเด็กอังกฤษที่มีอายุตั้งแต่ 7-11 ปีจำนวน 506 คน พบว่าความเที่ยงแบบสอบซ้ำค่อนข้างต่ำ คือมีค่าอยู่ระหว่าง 0.57-0.74 โดยใช้กลุ่มตัวอย่างคนละกลุ่มกับที่ใช้ศึกษาปกติวิสัย ในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดค่าความเที่ยงสำหรับมาตราผู้ชายเป็น 0.65 มาตราผู้หญิงเป็น 0.58 ความเป็นเอกพันธ์ของข้อ (Item-Homogeneity) โดยใช้สูตรคูเคอร์-ริชาร์ดสัน 20 (Kuder-Richardson 20) มีค่าระหว่าง 0.84 ถึง 0.90 ความเที่ยงระหว่างผู้ตรวจให้คะแนน 2 คน แยกตามกลุ่มอายุมีค่า 0.65 ถึง 0.88 เมื่อรวมทั้งหมด ความเที่ยงของผู้ตรวจ (Scorer Reliability) สำหรับมาตราผู้ชายเป็น 0.81 และมาตราผู้หญิงเป็น 0.98

แฮร์ริสพบว่า การทดสอบซ้ำกับเด็กอนุบาลโดยทดสอบในวันต่อมาได้ผลไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ และคะแนนจากการวาดภาพเก่ากับการวาดภาพใหม่มีค่าสหสัมพันธ์กันอยู่ระหว่าง 0.91 และ 0.98 ในกลุ่มเด็กที่มีอายุใกล้เคียงกันค่าสหสัมพันธ์ระหว่างการวาดภาพคนผู้ชายและการวาดภาพคนผู้หญิงสูงเท่ากับความเที่ยงแบบแบ่งครึ่งของการวาดภาพคนผู้ชายที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างที่เทียบเคียงกัน ได้ ด้วยเหตุนี้แฮร์ริสจึงเสนอแนะให้ถือว่าการวาดภาพคนผู้ชายและการวาดภาพคนผู้หญิงเป็นชุดสลับกัน (Alternate Form) และให้ใช้ค่าเฉลี่ยของคะแนนมาตรฐานทั้งสอง เพื่อให้มีความเที่ยงมากขึ้น

จากการศึกษาของสตรัมเปียร์ (D. J. W. Strumpeier and C. J. P. Mienie, "A Validation of the Harris-Goodenough Test, 1968) พบว่าสหสัมพันธ์ระหว่างการวาดภาพคนผู้ชายและการวาดภาพคนผู้หญิงสำหรับคะแนนดิบเป็น 0.78 และคะแนนการวาดภาพคนเป็น 0.80 และได้ให้ข้อเสนอแนะว่าการวาดภาพคนผู้หญิงไม่สามารถใช้เป็นแบบสอบคู่ขนาน (Parallel Form) กับการวาดภาพคนผู้ชายได้อย่างแท้จริงนัก ถ้าจะให้ได้ผลที่น่าเชื่อถือได้ก็โดยการรวมคะแนนทั้งสองภาพเข้าด้วยกัน ค่าแก้ของสัมประสิทธิ์ความเที่ยงภายในก็จะเป็น 0.87 สำหรับคะแนนดิบและ 0.94 สำหรับคะแนนมาตรฐานรวม

ข้อมูลเกี่ยวกับความตรงตามทฤษฎีของแบบสอบวาดภาพ ได้จากค่าสหสัมพันธ์กับแบบสอบเขาวัวปัญหาอื่นๆ จากการศึกษานี้ของแฮร์ริส (Anne Anastasi, Psychological Testing, 1968) ค่าสหสัมพันธ์เหล่านี้ต่างกันมาก แต่ส่วนใหญ่ก็มีค่ามากกว่า 0.5 ในการศึกษาเกี่ยวกับเด็กนักเรียนชั้น 4 จำนวน 100 คน พบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างแบบสอบวาดรูปคนและแบบสอบอื่นๆ ที่ทราบองค์ประกอบแล้ว ความสัมพันธ์สูงที่สุดกับแบบสอบการใช้เหตุผล ความถนัดเชิงอวกาศ (Spatial Aptitude) และความแม่นยำในการรับรู้ แต่ด้านการประสานงานกล้ามเนื้อและตา (Motor Coordination) มีบทบาทน้อยมากที่ระดับอายุนี้สำหรับเด็กอนุบาล แบบสอบวาดรูปคนมีค่าสหสัมพันธ์สูงกว่ากับความถนัดเชิงตัวเลขและมีสหสัมพันธ์ต่ำกว่ากับความรวดเร็ว และความ

แม่นยำในการรับรู้เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กระดับชั้น 4 ข้อค้นพบเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าแบบสอบนี้อาจจะวัดหน้าที่ที่แตกต่างกันบ้างในระดับอายุต่างกัน

แบบสอบวาดภาพคนกับความสามารถพิเศษทางศิลปะ

กูดอินฟ์ได้รายงานการศึกษาความสัมพันธ์ของแบบสอบวาดภาพคนกับการฝึกฝนทางศิลปะไว้หลายครั้ง เพื่อศึกษาว่าเด็กที่มีความสามารถพิเศษทางศิลปะเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กที่มีความสามารถทั่วไปเท่าๆ กันนั้น จะได้คะแนนจากแบบสอบวาดภาพคนสูงกว่าหรือไม่ ผลจากการศึกษาพบว่า เด็กที่ได้รับการฝึกวาดภาพคนมาก่อนจะทำแบบสอบได้คะแนนดีกว่า อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีหลักฐานว่าการฝึกทางศิลปะแบบใดที่มีผลทำให้ได้คะแนนมากกว่ากัน จากการศึกษาครั้งนี้ กูดอินฟ์สังเกตเห็นว่า เด็กที่มีประสบการณ์ในการใช้ดินสอเพียงเล็กน้อยควรได้ฝึกการวาดภาพด้วยดินสอก่อนที่จะทำการทดสอบ เพื่อจัดข้อบกพร่องที่อาจมีผลมาจากความไม่คุ้นเคยกับสิ่งที่จะใช้วาด และยังพบว่าความตั้งใจมีผลต่อการรู้จักวาดภาพด้วยตนเอง ซึ่งพบว่าจะมีมากขึ้นในเด็กที่มีอายุสูงขึ้น

ความแตกต่างระหว่างเพศจากการทดสอบวาดภาพ

จากการทดสอบวาดภาพ กูดอินฟ์พบว่า เพศหญิงได้คะแนนสูงกว่าเพศชายอย่างเห็นได้ชัดทุกๆ ระดับอายุ ยกเว้นที่อายุ 12 ปี โดยเชื่อว่า เนื่องจากเด็กผู้หญิงอ่านหนังสือและมินิฮัยชอบศึกษามากกว่าเด็กผู้ชาย จึงทำให้แนวโน้มในการส่งเสริมเด็กผู้หญิงทำได้รวดเร็วกว่าเด็กผู้ชาย

กูดอินฟ์ ได้สรุปถึงความแตกต่างในการวาดภาพของเด็กหญิงกับเด็กชายไว้ ดังนี้

1. ความแตกต่างในเรื่องความสนใจด้านการออกกำลังอาจเป็นเหตุผลที่ทำให้เด็กผู้ชายวาดเท้าและความกว้างของแขนขาใหญ่โตเกินความจริง เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กผู้หญิง ซึ่งมีแนวโน้มจะทำให้ส่วนต่างๆ เหล่านี้เล็กลง และนี่ก็เป็นแนวทางที่ทำให้เด็กผู้ชายมักวาดภาพในรูปกำลังแสดงท่าทางมากกว่าผู้หญิง ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าสิ่งนี้เป็นความต้องการที่จะแสดงการเคลื่อนไหวซึ่งจะนำไปสู่ท่าทางที่เปลี่ยนจากรูปหน้าตรงไปเป็นรูปหน้าข้างก็ได้

2. เด็กผู้หญิงมีแนวโน้มที่จะวาดหัว ลำตัว และตาให้มีขนาดใหญ่เกินความจริง และมักวาดตาใหญ่กว่าเท้า ขณะที่เด็กผู้ชายมักวาดเท้าใหญ่กว่าศีรษะ อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปแล้วเด็กผู้ชายจะแสดงสัดส่วนได้ดีกว่าเด็กผู้หญิง ขณะที่เด็กผู้หญิงทำได้ดีในแง่จำนวนข้อและจำนวนรายละเอียดของภาพ

เซอร์ล็อก (Herlock, 1956) ได้สรุปการศึกษาของนักวิจัยท่านอื่นๆ เกี่ยวกับการวาดภาพของเด็กไว้ ดังนี้

1. เมื่อเด็กมีอายุราว 6 ปี เด็กจะเขียนภาพแสดงความแตกต่างของเพศได้ เช่น ลักษณะของผม เสื้อผ้า หน้าตา
2. เด็กอายุระหว่าง 5-11 ปี วาดภาพเพศเดียวกันกับตนเองมากกว่าเพศตรงข้าม
3. เด็กอายุระหว่าง 11-12 ปี เด็กผู้หญิงจะเริ่มเขียนภาพคนซึ่งเป็นเพศตรงข้าม

4. เด็กชายเขียนภาพคนน้อยกว่าเด็กหญิง แต่เขียนตัวคนมีสัดส่วนถูกต้องมากกว่าเด็กหญิง
5. การเขียนภาพคน เด็กหญิงเขียนเครื่องประดับมากกว่าเด็กชาย
6. เด็กหญิงเขียนหน้าคนแบบหน้าตรงมากกว่าเด็กชาย แต่เด็กชายเขียนหน้าเต็มและหน้าข้างๆ เท่ากัน

การพัฒนาแบบทดสอบวาดภาพคนกูดอล์ฟ

เหตุที่แบบทดสอบวาดรูปคนกูดอล์ฟให้วาดภาพคน ก็เนื่องจากภาพคนเป็นภาพที่เด็กมีความคุ้นเคย มีการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อยในลักษณะที่จำเป็น มีโครงร่างทั่วไปที่ง่ายๆ ซึ่งเด็กเล็กสามารถวาดได้ และมีความซับซ้อนในรายละเอียดซึ่งทำให้เด็กหรือผู้ใหญ่ใช้ความสามารถได้อย่างเต็มที่ และภาพคนที่เด็กชอบวาดมากที่สุดและสาเหตุที่ใช้ภาพผู้ชายเป็นภาพแรกก็เนื่องจากเสื้อผ้าของผู้ชายเป็นแบบเดียวกันมากกว่าเสื้อผ้าของผู้หญิงหรือเด็ก จึงเป็นภาพที่เหมาะสมที่สุด

การพัฒนาภาพเริ่มแรก กูดอล์ฟเลือกภาพวาด 10 ภาพอย่างสุ่มจากผลงานที่อยู่บนชั้นต้นกับที่อยู่บนชั้นที่เจริญแล้วของเด็กอนุบาลและเด็กประถม 1 ถึงประถม 4 รวม 100 ภาพ จากการสำรวจในกลุ่มตัวอย่างเล็กๆ นี้สามารถมองเห็นความเปลี่ยนแปลงของภาพวาดตามระดับอายุ และพัฒนาการทางเชาวน์ปัญญาที่เพิ่มขึ้น

ในแบบทดสอบวาดภาพเริ่มแรกนี้มีข้อที่ให้คะแนนได้อยู่ 40 ข้อ การให้คะแนนแต่ละข้อขึ้นอยู่กับ การปรากฏหรือไม่ปรากฏของส่วนประกอบที่ระบุไว้ ขึ้นกับวิธีการแสดงความสัมพันธ์ด้านปริมาณและด้านมิติ หรือขึ้นอยู่กับ การประสานงานของมือและตาด้วย

เกณฑ์ที่ใช้ในการหาความตรงของแต่ละข้อ ได้แก่

1. มีความถูกต้องตามระเบียบ
2. ความสำเร็จในการวาดภาพของเด็กเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วตามระดับอายุ
3. มีการแยกอย่างชัดเจนระหว่างผลงานของเด็กที่ระดับอายุเดียวกันแต่อยู่ในระดับชั้นต่างกัน

ต่อมา มีการปรับปรุงหลายครั้งจนกระทั่งมาตรฐานที่พิมพ์ในปี ค.ศ.1926 ให้คะแนนได้ 51 ข้อ

การพัฒนาการวาดภาพคนกูดอล์ฟ-แฮร์ริส

เนื่องจากมีปัญหาว่าไอคิวที่ได้จากแบบทดสอบวาดภาพกับไอคิวที่ได้จากแบบเชาวน์ปัญญาทั่วไปถูกใช้ในการวินิจฉัยสภาพทางสมองที่แตกต่างกัน อีกทั้งมีหลายคนที่น่าภาพวาดของคนมาเป็นเครื่องมือในการขายออก ดังนั้นจึงมีการปรับปรุงการวาดภาพคนกูดอล์ฟเสียใหม่ โดยขยายให้ใช้ได้กับเด็กวันรุ่น ให้มีการสำรวจข้อใหม่ และพัฒนาให้ใช้ในการขายออกได้ ดังนั้นแบบทดสอบวาดภาพฉบับใหม่จึงให้วาดภาพ 3 ภาพติดต่อกันไป ซึ่งจากการทดลองพบว่าเด็กอนุบาลเต็มใจที่จะวาดภาพทั้งหมดแต่อาจมีอุปสรรคในการวาดภาพตัวเอง ส่วนเด็กโตๆ มักไม่เต็มใจที่จะวาดทั้งหมด

การวาดภาพคนผู้ชายฉบับปรับปรุง

ในการหา ความตรงของข้อใช้กลุ่มตัวอย่าง 100 คนสุ่มมาจากแต่ละระดับอายุตามการกระจายของอาชีพบิดาซึ่งแบ่งออกเป็น 7 ชั้นคือ (1) ระดับอาชีพชั้นสูง (2) กึ่งอาชีพชั้นสูงและผู้จัดการ (3) เสมียน, การค้าที่ต้องใช้ทักษะ และธุรกิจการขายปลีก (4) ชวนา (5) อาชีพที่ใช้ทักษะบ้าง พนักงานและธุรกิจขนาดเล็ก (6) การค้าที่ใช้ทักษะเพียงเล็กน้อยและอาชีพอื่น ๆ ที่ต้องการการฝึกฝนหรือความสามารถเพียงเล็กน้อย (7) อาชีพรับจ้างรายวันทุกระดับ

สำหรับการเลือกข้อเพื่อรวมเข้าไว้ในมาตราใช้เกณฑ์ต่อไปนี้เป็น

1. ข้อถามควรแสดงการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและสม่ำเสมอตามอายุในรูปแบบเปอร์เซ็นต์ของเด็กที่ได้คะแนนในข้อนั้น
2. ข้อถามควรแสดงความสัมพันธ์กับการวัดทางเซาวิปัญญาทั่วไปบางอย่าง
3. ข้อถามควรแยกแยะระหว่างเด็กที่ได้คะแนนสูงกับเด็กที่ได้คะแนนต่ำเมื่อเทียบกับคะแนนทั้งหมด

จากเกณฑ์ทั้ง 3 ข้อนี้จึง ได้ทั้งหมด 73 ข้อ เมื่อจับกลุ่มทั้ง 73 ข้อเข้าด้วยกันแล้วจะได้เป็น 5 กลุ่มใหญ่ๆคือ

1. ส่วนต่างๆของร่างกาย (Body Parts)
2. การแสดงมิติ (Dimension) สัดส่วน (Proportion) และการแสดงส่วนลึก (Perspective)
3. เครื่องแต่งกายและการแสดงท่าทาง
4. ภาพวาดมีการควบคุมทางด้านกล้ามเนื้อและตาปรากฏให้เห็นชัดเจน
5. ตำแหน่งที่ตั้งของส่วนที่เฉพาะของร่างกาย

จากการศึกษาต่อไปพบว่าเมื่อได้คะแนนแล้วภาพที่มีความงามทางศิลปะจะจับกลุ่มกัน โดยมองเห็นได้ชัดเจน 2 กลุ่ม คือ เครื่องแต่งกายและการแสดงท่าทาง ส่วนภาพที่ไม่มีความงามทางศิลปะจะจับกลุ่มในด้านตำแหน่งที่ตั้งของส่วนต่างๆของร่างกาย

การวาดภาพคนผู้หญิง

การวาดภาพคนผู้หญิงได้มาโดยใช้วิธีการคัดเลือกข้อเช่นเดียวกับการวาดภาพคนผู้ชายแล้วจึงสร้างเป็นการวาดภาพฉบับขยายขึ้น ตอนแรกมีประมาณ 90 ข้อแต่ลดลงมาเหลือ 71 ข้อ เพื่อให้สอดคล้องตามเกณฑ์ทั้ง 3 ข้อที่กล่าวมาแล้ว

พัฒนาการของรูปร่างหน้าตาของภาพวาดผู้หญิง

ภาพวาดผู้หญิงของเด็กแสดงความชัดเจนบางอย่างและขั้นตอนที่แตกต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบระหว่างการวาดของเด็กหญิงกับเด็กชายที่อายุเท่ากัน

ในเด็กอายุน้อยๆภาพผู้ชายและภาพผู้หญิงไม่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดนัก สิ่งแรกที่มักปรากฏออกมาให้เห็นในการวาดภาพของผู้หญิงของเด็กก็คือผมซึ่งมักแสดงในลักษณะต่างๆกันมากกว่าในภาพผู้ชาย ในภาพผู้ชายการเขียนเส้นผมมักจะอยู่ในส่วนบนของศีรษะแต่ในภาพผู้หญิง

การแสดงผมส่วนใหญ่จะเขียนเส้นผมโดยรอบศีรษะและห้อยลงมาด้านข้างของใบหน้า และในภาพผู้หญิงผมมีแนวโน้มที่จะห้อยลงด้านข้าง แนวโน้มที่ปรากฏเช่นนี้ส่วนมากจะพบที่ระดับอายุ 6 ปีหรือ 7 ปี และอาจพบในอายุ 4 หรือ 5 ปีด้วยบางราย อย่างไรก็ตามมีที่สังเกตว่าเด็กส่วนใหญ่ทั้งชายและหญิงจะแยกความแตกต่างของเพศด้วยผม และพบว่าเด็กอายุ 5 ปีเขียนภาพที่มีขนตาและขนคิ้วแล้ว และเด็กหญิงวาดมากกว่าเด็กชาย เด็กอายุ 6-7 ปีมักวาดภาพเป็นรูปหน้าตรงและเด็กผู้หญิงมักวาดผมเป็นทรงต่างๆมากกว่าเด็กชาย นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กอายุ 6-7 ปีเริ่มมีความพยายามที่จะแยกลำตัวออกจากกระโปรงแล้ว เช่นอาจแยกด้วยเข็มขัด ถ้าลำตัวแสดงเป็นรูปสามเหลี่ยม ตำแหน่งของขาจะแยกห่างกันและต่อกับเส้นขอบของกระโปรงด้านข้างเสมอ เด็กอายุ 7-8 ปีทั้งชายและหญิงมักตกแต่งกระโปรงด้วยดอกไม้หรือรูปอื่นๆเพื่อแสดงเนื้อผ้า ปากรูปคันทร (Cosmetic Lips) มักพบในเด็กอายุ 9 ปีขึ้นไป และจะพบมากขึ้นกว่านี้ในเพศหญิง หน้าอก สะโพก และน่องมักพบในเด็กอายุ 9-10 ปีขึ้นไป

ส่วนใหญ่ในทุกๆข้อของมาตราผู้หญิง เด็กที่มีความบกพร่องทางสมองจะวาดได้ช้ากว่าเด็กปกติและมีความบกพร่องมากกว่าในด้านสัดส่วนของภาพและขนาดการบังคับไหล่ ขากรรไกร และนิ้ว การขจัดความโปร่งใสของภาพ(Transparency) และการประสานงานกล้ามเนื้อและตา(Motor Coordination) โดยเฉพาะการบังคับเส้นและส่วนนูนส่วนเว้าของร่างกาย แต่เด็กที่มีความบกพร่องทางสมองจะมีความบกพร่องน้อยกว่าเด็กปกติในการรวมส่วนที่เป็นลักษณะเฉพาะของร่างกาย ดังนั้นจึงมีผู้แนะนำให้ใช้มาตราผู้หญิงในการเปรียบเทียบเด็กที่มีความบกพร่องทางสมองกับเด็กปกติ

ภาพวาดกับการฉายออก

มีหลักฐานว่า ภาพวาดของตัวเองอาจเผยให้เห็นความบกพร่องบางอย่างของผู้วาด (Dale B.Harris, อ้างถึงใน นนทศุกรีย์ คำตันเจริญ, 2523) เช่นความปกติทางระบบประสาท หรือความผิดปกติของอวัยวะบางส่วนซึ่งการพัฒนามাত্রาตัวเองขึ้นมาก็เพื่อต้องการใช้ในการวินิจฉัยบุคลิกภาพของเด็ก จากการศึกษาที่แล้วมาพบว่าไม่ได้ผลน่าพอใจนัก แต่อย่างไรก็ตามภาพวาดก็แสดงถึงอารมณ์ของผู้วาดได้ด้วย (Yamamoto, 1972.) เช่นภาพเล็กๆ มักจะแทนความรู้สึกที่มีต่อตัวเองเพียงเล็กน้อย เห็นว่าตัวเองไม่ค่อยมีความสำคัญและสูญเสียเพื่อนๆ รวมทั้งสภาพแวดล้อมไป บางครั้งจะพบภาพวาดเรื่อยๆบนหน้ากระดาษและเหมือนกับลอยอยู่ ลักษณะนี้ก็เป็นสัญลักษณ์ของเด็กที่รู้สึกเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมเพียงเล็กน้อย ส่วนภาพที่ใหญ่เกือบติดขอบกระดาษด้านบนและด้านล่างมักจะมาจากเด็กที่รู้สึกว่าถูกกดดันโดยสิ่งรอบๆตัว ไม่มีความเบิกบานใจ

จากข้อมูลกล่าวต้นกล่าวสรุปได้ว่า แบบทดสอบวาดรูปคนกึ่งอัตโนมัติ-แฮร์ริส เป็นทดสอบที่มีการพัฒนาให้ใช้ในการฉายออกได้ โดยการวาดรูปคน 3 ภาพ ติดกัน คือ ภาพผู้ชาย ภาพผู้หญิง และภาพตนเอง ตามลำดับซึ่งลักษณะการแสดงออกทางการวาดภาพของเด็กนั้น บ่งบอกถึงอารมณ์ความรู้สึกนึกคิด ประสบการณ์ต่างๆ ของเด็กอย่างเห็นได้ชัด การศึกษาลักษณะการฉายออก

ทางการวาดภาพคนจะช่วยให้ทราบถึงการแสดงออกทางการวาดภาพคนและลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพคนของเด็ก และยังเป็นแนวทางในการสอนวาดภาพคนและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะสำหรับเด็กต่อไป

9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

นนท์สุกรีย์ คำตันเจริญ (2522) ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาวุฒิภาวะทางเชาว์ปัญญาของเด็กไทยในระดับอนุบาล โดยใช้แบบทดสอบวาดภาพกูดอินโฟ-แฮร์ริส โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวุฒิภาวะทางเชาว์ปัญญาของเด็กไทยระดับอนุบาล แยกตามระดับอายุและเพศ โดยใช้แบบทดสอบวาดภาพกูดอินโฟ-แฮร์ริส และประเมินค่าความตรงและความเที่ยงของแบบทดสอบกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับอนุบาลชั้นปีที่ 1 และ 2 ในสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 328 คน พบว่า

1. วุฒิภาวะทางเชาว์ปัญญาของนักเรียนที่ระดับอายุ 4 ปี 5 ปี และ 6 ปี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ในมาตราผู้ชาย มาตราผู้หญิง และมาตราตัวเอง และวุฒิภาวะทางเชาว์ปัญญาเพิ่มขึ้นตามระดับอายุตั้งแต่ 4 ปี จนถึง 6 ปี
2. วุฒิภาวะของนักเรียนชายและหญิงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ในมาตราผู้หญิงและมาตราตัวเอง แต่ในมาตราผู้ชายแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และวุฒิภาวะทางเชาว์ปัญญาของนักเรียนหญิงสูงกว่าชายในมาตราผู้หญิงและมาตราตัวเอง นอกจากนี้ยังไม่มีปฏิกริยาร่วมกันระหว่างระดับอายุและเพศ
3. วุฒิภาวะทางเชาว์ปัญญา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพร้อมในการเรียนอ่าน
4. สัมประสิทธิ์ความเที่ยงของแบบทดสอบวาดภาพมีค่าตั้งแต่ .91 ถึง .96 สัมประสิทธิ์ความตรงของแบบสอบเมื่อใช้ความพร้อมในการเรียนอ่านเป็นเกณฑ์ มีค่า .40 โดยสัมประสิทธิ์ความตรงมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

อุทัยวรรณ บัวผัน (2530) ได้ทำวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบความสามารถทางศิลปะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย แบบเข้มงวดกวดขัน และแบบปลดปล่อย การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบ 1) ความสามารถทางศิลปะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูต่างกัน 2) ความสามารถทางศิลปะของนักเรียนชายและหญิง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 3) ความสามารถทางศิลปะของนักเรียนที่มีเพศต่างกันและการอบรมเลี้ยงดูต่างกัน

ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูต่างกันมีความสามารถทางศิลปะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 2) นักเรียนชายและหญิงชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีความสามารถทางศิลปะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 3) นักเรียนหญิงที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีค่าเฉลี่ยของคะแนนความสามารถทางศิลปะสูงที่สุด และเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่นๆ ปรากฏว่า นักเรียนหญิงที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบนี้มีค่าเฉลี่ยของคะแนนความสามารถทางศิลปะแตกต่างจากกลุ่มนักเรียนชายทุกประเภทของการอบรมเลี้ยงดูและแตกต่างจากกลุ่มนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 แต่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 กับกลุ่มนักเรียนที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน

โกศล ภูพลอย (2532) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 10” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 10 จำนวน 130 คน โดยใช้เครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามหลักทฤษฎีขั้นพัฒนาการทางศิลปะของโลเวนเฟลด์ ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านการวาดภาพคน นักเรียนแสดงออกโดยการเน้นความแตกต่างระหว่างเพศด้วยเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย และทรงผมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 99.23 แสดงออกทางกริยาการเคลื่อนไหวน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 98.46
2. ด้านการจัดพื้นที่ นักเรียนแสดงออกโดยแสดงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ในภาพได้ถูกต้องตามความเป็นจริงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 98.46 แสดงออกทางลักษณะสามมิติน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 15.38
3. ด้านการใช้สี นักเรียนแสดงออกโดยใช้เส้นในการระบายสีซ้ำๆ ไปตามทิศทางเดียวกันมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 92.31 แสดงออกถึงความแตกต่างของสีที่ใกล้เคียงกันน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50.77
4. ด้านการออกแบบ นักเรียนแสดงออกโดยเน้นการตกแต่งเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายเครื่องประดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 83.08 แสดงออกถึงความแตกต่างระหว่างเพศน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 66.92

จรัสศักดิ์ ส่งแสงขจร (2531) ได้ทำวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบภาพวาดของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินและเด็กปกติในชั้นสาธิตการศึกษาพิเศษ อนุบาลละอออุทิศ สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ สวนดุสิต การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ เปรียบเทียบภาพวาดของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินและเด็กปกติที่ระดับอายุ และเพศเดียวกัน ในชั้นสาธิตการศึกษาพิเศษ อนุบาลละอออุทิศ สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ สวนดุสิต ประชากรที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักเรียน

ระดับอนุบาลศึกษา ซึ่งประกอบด้วยเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน อายุ 4-6 ปี จำนวน 30 คน และเด็กที่มีสภาพการฟังเป็นปกติอายุระหว่าง 4-6 ปี จำนวน 45 คน โดยการสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบทดสอบวาดภาพผู้ด้อยอินฟ-แฮร์ริส แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างผลการวิจัยพบว่า

1. คะแนนภาพวาดคนของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน และเด็กปกติ ที่ระดับอายุเดียวกันไม่แตกต่างกัน
2. คะแนนภาพวาดคนของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน และเด็กปกติ ในเพศเดียวกันไม่แตกต่างกัน
3. ผลการวิเคราะห์ภาพวาดของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน และเด็กปกติ ตามหลักการพัฒนาการทางศิลปะของโลเวนเฟลด์ โดยทั่วไปไม่แตกต่างกัน แต่มีเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินบางคนแสดงลักษณะพิเศษในภาพวาดคน ที่แสดงถึงการขาดความมั่นใจในตัวเอง และความมั่นคงทางอารมณ์ของเด็ก นอกจากนี้ยังพบว่า เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินบางคนแสดงรายละเอียดในภาพวาดมากกว่าเด็กปกติ เช่น เข็มกลัดติดเสื้อ เข็มขัด กระดุม และเชือกผูกรองเท้า เป็นต้น

ศุภลักษณ์ ชนเกษพิศาล (2535) ได้ทำวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ภาพวาดระบายสีของเด็กกำพร้าอายุ 7 ถึง 9 ปี ในสถานสงเคราะห์ สังกัดกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาพวาดระบายสีของเด็กกำพร้าอายุ 7 ถึง 9 ปี ในสถานสงเคราะห์ สังกัดกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย จำนวน 63 คน โดยใช้เครื่องมือวิจัยที่สร้างขึ้นจากทฤษฎีขั้นพัฒนาการทางศิลปะ ของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์

ผลวิจัยพบว่า เด็กกำพร้าอายุ 7 ถึง 9 ปี ในสถานสงเคราะห์สามารถแสดงออกทางศิลปะในด้านต่างๆ คือ การวาดภาพคน การจัดพื้นที่และการออกแบบ ตกแต่งรายละเอียด เป็นไปตามขั้นพัฒนาการที่อยู่ในขั้นวาดภาพอย่างมีรูปแบบเป็นของตนเอง (Schematic Stage) ของ วิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ ยกเว้นด้านการใช้สีเท่านั้นที่พบว่า เด็กกำพร้าส่วนมากไม่สามารถแสดงออกได้ตรงตามเกณฑ์ดังกล่าว

ลักษณะภาพวาดระบายสีที่เด็กกำพร้าอายุ 7 ถึง 9 ปี แสดงออกในแต่ละด้าน สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ด้านการวาดภาพคน เด็กกำพร้าร้อยละ 100 แสดงออกในด้านนี้โดยการวาดภาพคน เฉพาะด้านหน้า (หน้าตรง) และร้อยละ 49.21 วาดเสื้อผ้าโดยใช้รูปทรงเรขาคณิตแทน
2. ด้านการจัดพื้นที่ เด็กกำพร้าร้อยละ 82.54 แสดงออกในด้านนี้โดยการวาดภาพเป็นแบบสองมิติ และร้อยละ 23.81 วาดภาพแบบมองเห็นภายใน (x-ray)
3. ด้านการใช้สี เด็กกำพร้าร้อยละ 38.10 แสดงออกในด้านนี้โดยการใช้สีได้ใกล้เคียงกับสีของวัตถุตามที่ตามองเห็น และมีแบบการใช้สีเป็นของตนเองอย่างชัดเจน

4. ด้านการออกแบบ ตกแต่งรายละเอียด เด็กกำพร้าร้อยละ 68.25 แสดงออกในด้านนี้ โดยการใช้สัญลักษณ์ซ้ำๆ แสดงจังหวะในการออกแบบ

นงลักษณ์ คำเนิงธรรม (2536) ได้ทำวิจัยเรื่อง ศึกษาความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติงาน ของครูพี่เลี้ยง เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาทางร่างกาย ในศูนย์อบรมเด็กด้อยโอกาสในวัด กรุงเทพมหานคร ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติในศูนย์ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก และเปรียบเทียบความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติ ระหว่างครูพี่เลี้ยงศูนย์ฯ ขนาดใหญ่กับครูพี่เลี้ยงศูนย์ฯ ขนาดเล็ก เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองและทางไปรษณีย์ จากกลุ่ม ตัวอย่างซึ่งเป็นครูพี่เลี้ยงศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ ในวัดของกรุงเทพมหานคร จำนวน 172 คน จาก 35 ศูนย์ฯ ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา 149 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 86.67 และได้ นำแบบสอบถามมา วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสหสัมพันธ์ และทดสอบความ แตกต่างด้วยค่า "ที" ผลการวิจัยพบว่า

1. ครูพี่เลี้ยงส่วนมากมีความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาทางร่างกาย อยู่ในระดับพอใช้ มีทักษะในระดับดี และ การปฏิบัติในระดับดี 2. ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติของครูพี่เลี้ยงในศูนย์ฯ ขนาดใหญ่และศูนย์ฯ ขนาดเล็ก มีความสัมพันธ์กันที่นัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .05 สำหรับความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติของครูพี่เลี้ยงในศูนย์ฯ ขนาดกลางไม่มีความสัมพันธ์กันที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3. ครูพี่เลี้ยงในศูนย์ฯ ขนาดใหญ่และศูนย์ฯ ขนาดเล็ก มีระดับความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติไม่แตกต่างกันที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุวรรณิ ยะหะกร (2538) ได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนเด็ก ด้อยโอกาสทางการศึกษาในแหล่งก่อสร้าง ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ หลักการที่นำมาใช้ในการ พัฒนากระบวนการเรียนการสอน ได้แก่ แนวคิด ทฤษฎีที่สามารถช่วยตอบสนองต่อความต้องการ และปัญหาต่างๆ ของเด็กในสภาพการณ์ที่เด็กเผชิญอยู่ กระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วยสาระสำคัญ 2 ส่วน คือ ขั้นตอนการสอน และปัจจัยสนับสนุนการสอน ผลการ ทดลองใช้กระบวนการเรียนการสอนในศูนย์เด็กก่อสร้าง 3 แห่ง พบว่า กระบวนการเรียน การสอนที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ เด็กมีความรู้ เจตคติ และ การนำความรู้ที่ เรียนไปปฏิบัติสูงขึ้นในทุกด้าน ส่วนครูผู้ทดลองใช้กระบวนการเรียนการสอนประเมินตนเองด้าน ความรู้และด้านเจตคติสูงขึ้น แต่ด้านสมรรถภาพการสอนสูงขึ้นตามเกณฑ์ที่กำหนด 4 คน ใน 6 คน เนื่องจากลักษณะเฉพาะของบุคคลไม่เอื้ออำนวย สำหรับความพึงพอใจต่อการ ใช้กระบวนการ เรียนการสอนอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

ฐิติวรรณ พุตระกูล (2542) การพัฒนาเกณฑ์ปกติของแบบทดสอบการวาดรูปคน (DRAW A PERSON : A Quantitative Scoring System) เพื่อใช้กับนักเรียน อายุ 5-17 ปี ที่ กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนในภาคกลางของประเทศไทย จุดประสงค์ของการวิจัย 1. ศึกษา คุณสมบัติในการวัดด้านความตรง (Validity) และความเที่ยง (Reliability) ของแบบทดสอบ

DAP เพื่อนำมาใช้กับเด็กนักเรียน อายุ 5 ปี 0 เดือน ถึง 17 ปี 11 เดือนที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียน 2. เพื่อสร้างเกณฑ์ปกติ (Norms) ของคะแนนจากแบบทดสอบ DAP เพื่อนำมาใช้กับเด็กไทย

ผลการวิจัยพบว่า 1. การศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนดิบรวมระหว่างเพศชาย เพศหญิงโดยใช้ t-test พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ $P < .01$ แต่ความแตกต่างมีเพียง 1 ใน 5 ของส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่านั้น จึงมีผลน้อยมาก ทำให้ไม่แยกตารางชาย-หญิง 2. การศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างคะแนนดิบรวม โดยพิจารณาจากสถานที่ตั้งของโรงเรียน โดยใช้ t-test พบว่าระดับค่าความแตกต่างของคะแนนจากนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ $P < .01$ แสดงสภาพภูมิประเทศไม่มีอิทธิพลต่อการใช้แบบทดสอบ 3. การศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนดิบรวม โดยพิจารณาจากฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ปกครอง โดยใช้ t-test พบว่า ค่าความแตกต่างของคะแนนทั้งสองกลุ่มไม่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ $P < .01$ แสดงว่าฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ปกครองไม่มีอิทธิพลต่อการใช้แบบทดสอบ DAP

พดุงศักดิ์ กชสำโรง (2542) ได้ทำวิจัยเรื่อง ผลการสอนวาดภาพระบายสีที่มีต่อการแสดงออกทางด้านความรู้ความเข้าใจและทางด้านอารมณ์ของเด็กในมูลนิธิคุ้มครองเด็ก : กรณีเด็กที่ถูกล่วงเกินทางเพศ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาผลการสอนวาดภาพระบายสีที่มีต่อการแสดงออกทางด้านความรู้ความเข้าใจและทางด้านอารมณ์ของเด็กในมูลนิธิคุ้มครองเด็ก ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นเด็กหญิงที่ถูกล่วงเกินทางเพศ อายุ 9-12 ปี จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบสอบความรู้ความเข้าใจและอารมณ์ด้วยการวาดภาพของซิลเวอร์ (SDT) 2) แผนการสอนวาดภาพระบายสีจำนวน 10 แผน ซึ่งประกอบด้วยหัวข้อคำสั่ง 3 กลุ่มคือการวาดภาพจากการคาดการณ์ การวาดภาพจากการสังเกต การวาดภาพจากจินตนาการ 3) แบบประเมินผลงาน

ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการวาดภาพที่มีต่อการแสดงออกทางด้านความรู้ความเข้าใจและทางด้านอารมณ์พบว่า หลังการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการศึกษาในรายละเอียดพบว่า เด็กที่เรียนตามแผนการสอนวาดภาพระบายสี มีผลสัมฤทธิ์ทางการวาดภาพที่มีต่อการแสดงออกทางด้านความรู้ความเข้าใจและทางด้านอารมณ์สูงกว่าก่อนเรียน เมื่อศึกษารายละเอียดจากแบบทดสอบย่อย การวาดภาพจากการคาดการณ์ การวาดภาพจากการสังเกต การวาดภาพจากจินตนาการ พบว่ามีคะแนนสูงกว่าก่อนเรียน

พวงรัตน์ อุดลย์ (2542) ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาพัฒนาการทางศิลปะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามทฤษฎีของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ โดยใช้การประเมินผลเพิ่มสะสมผลงาน การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาพัฒนาการทางศิลปะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามทฤษฎีของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ โดยใช้การประเมินผลเพิ่มสะสมผลงาน กลุ่มตัวอย่างประชากร

คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2541 โรงเรียนเขาดกรรจ์ วิทยาคม จำนวน 25 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1. แบบสังเกตพฤติกรรมพัฒนาการทางศิลปะตามทฤษฎีของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ 2. แผนการสอนวิชาศิลปะกับชีวิต 3. แบบประเมินผลงานปฏิบัติ 4. แบบประเมินแฟ้มสะสมผลงานศิลปะ

ผลการวิจัยจากแบบสังเกตพฤติกรรมพัฒนาการทางศิลปะ ตามทฤษฎีของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ พบว่า

1. พัฒนาการทางด้านร่างกาย ในสัปดาห์ที่ 1 นักเรียนมีพัฒนาการในระดับน้อย และมีพัฒนาการต่อเนื่องจนถึงสัปดาห์ที่ 6 ในระดับปานกลาง
2. พัฒนาการทางด้านอารมณ์ ในสัปดาห์ที่ 1 นักเรียนมีพัฒนาการในระดับปานกลาง และมีพัฒนาการต่อเนื่องจนถึงสัปดาห์ที่ 6 ในระดับปานกลาง
3. พัฒนาการทางสังคม ในสัปดาห์ที่ 1 นักเรียนมีพัฒนาการในระดับปานกลาง และมีพัฒนาการต่อเนื่องจนถึงสัปดาห์ที่ 6 ในระดับปานกลาง
4. พัฒนาการทางด้านสติปัญญา ในสัปดาห์ที่ 1 นักเรียนมีพัฒนาการในระดับน้อย และมีพัฒนาการต่อเนื่องจนถึงสัปดาห์ที่ 6 ในระดับปานกลาง
5. พัฒนาการทางด้านความคิดสร้างสรรค์ ในสัปดาห์ที่ 1 นักเรียนมีพัฒนาการในระดับปานกลาง และมีพัฒนาการต่อเนื่องจนถึงสัปดาห์ที่ 6 ในระดับมาก
6. พัฒนาการทางด้านสุนทรียภาพ ในสัปดาห์ที่ 1 นักเรียนมีพัฒนาการในระดับน้อย และมีพัฒนาการต่อเนื่องจนถึงสัปดาห์ที่ 6 ในระดับปานกลาง
7. พัฒนาการทางการรับรู้ ในสัปดาห์ที่ 1 นักเรียนมีพัฒนาการในระดับน้อย และมีพัฒนาการต่อเนื่องจนถึงสัปดาห์ที่ 6 ในระดับปานกลาง

ผลการประเมินผลงานปฏิบัติจากการใช้แฟ้มสะสมผลงานโดยการประเมินตนเอง เพื่อนักเรียนและครูพบว่านักเรียนประเมินตนเอง เรื่องภาพสร้างสรรค์สูงสุด และเรื่องสีต่ำที่สุด เพื่อนักเรียนประเมินเรื่องพื้นผิวสูงสุด และเรื่องเส้นต่ำที่สุด ครูประเมินเรื่องพื้นผิวสูงสุด และเรื่องสีต่ำที่สุด

ผลการประเมินแฟ้มสะสมงานศิลปะ โดยการประเมินตนเอง เพื่อนักเรียน และครูพบว่านักเรียนประเมินตนเองเรื่องการยอมรับในตนเองและยอมรับผู้อื่นสูงสุด และการวางแผนทำงานตามขั้นตอนการทำงานต่ำที่สุดเพื่อนักเรียนประเมินเรื่องการยอมรับในตนเองและยอมรับผู้อื่นสูงสุด และการนำความรู้ไปใช้แก้ปัญหาระหว่างปัญหาปฏิบัติงานต่ำที่สุด ครูประเมินเรื่องการยอมรับในตนเองและยอมรับผู้อื่นสูงสุดและความสมบูรณ์ของงานต่ำที่สุด

จารุณี เนตรบุตร (2543) ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาการทางศิลปะด้านการวาดภาพระบายสีระหว่างเด็กอายุ 9-12 ปี ที่มีภูมิหลังแตกต่างกันโดยใช้ทฤษฎีของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ ซึ่งมีรายละเอียด 4 เรื่องคือ การวาดภาพคน การใช้สี การจัดพื้นที่ในภาพ และการ

ออกแบบ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ คำสั่งวาดภาพระบายสี และแบบวิเคราะห์ พัฒนาการทางศิลปะด้านการวาดภาพระบายสีของเด็กอายุ 9-12 ปี ผลการวิจัย พบว่า

เด็กที่มีภูมิหลังแตกต่างกัน มีพัฒนาการทางศิลปะด้านการวาดภาพระบายสีแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนสาธิตแห่ง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีพัฒนาการดังกล่าวอยู่ในระดับสูงสุด เด็กเร่ร่อนมีพัฒนาการอยู่ใน ระดับปานกลาง และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนวัดบางปะกอกมีพัฒนาการอยู่ใน ระดับต่ำสุด

จันทิมา ปัญจวัฒน์ (2543) ได้ทำวิจัยเรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนนอกระบบโรงเรียน สำหรับเด็กด้อยโอกาสในวัดสวนแก้ว การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาการจัดกิจกรรม การเรียนนอกระบบโรงเรียนสำหรับเด็กด้อยโอกาสในวัดสวนแก้ว ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนนอกระบบโรงเรียนสำหรับเด็กด้อยโอกาสจัดเป็นแบบกลุ่มและแบบชั้นเรียน มากที่สุด กิจกรรมที่จัดมากที่สุดคือ กิจกรรมการเกษตรและกิจกรรมการสอนการดำเนินชีวิต การ สอนกิจกรรมเน้นการปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี ผู้สอนกิจกรรมเป็นแบบอย่างที่ดี ผู้เรียนได้เรียนในสิ่ง ที่ตนสนใจ และวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนการสอนเหมาะสมและเพียงพอ ด้านปัญหาและอุปสรรค ของการจัดกิจกรรม พบว่า เป็นปัญหาในระดับน้อย ปัญหา มี 5 ประเด็น โดยเรียงระดับความ เป็นปัญหาจากมากไปหาน้อยได้แก่ 1. การนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพ และวิธีการสอนไม่ ค่อยสอดคล้องกับเนื้อหาวิชา 2. ความชำนาญของผู้สอน ความเป็นกันเองและความสัมพันธ์ ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน 3. เด็กด้อยโอกาสรู้สึกมีปมด้อยและไม่มั่นใจในตนเอง 4. วัสดุที่ใช้ใน การเรียนการสอนไม่เพียงพอ และสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอนขาดแคลน 5. การ ประเมินผลไม่คำนึงถึงการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง และไม่ให้ผู้เรียนมีส่วนในการประเมินผล ส่วนประเด็นอื่นๆ พบว่าไม่เป็นปัญหา

ชัยวัฒน์ ผดุงพงษ์ (2543) ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาด ภาพระบายสีของนักเรียนไทยมุสลิมอายุ 7-9 ปี ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาเอกชนจังหวัดชายแดนภาคใต้ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการ แสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนไทยมุสลิม อายุ 7-9 ปี ในโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 315 คน กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้เป็นนักเรียนไทยมุสลิม อายุ 7-9 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2-4 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จังหวัดชายแดน ภาคใต้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แบบสอบถาม 2) แบบทดสอบการวาดภาพ ระบายสี 3) แบบประเมินค่า สร้างขึ้นจากหลักเกณฑ์ขั้นพัฒนาการทางศิลปะของวิกเตอร์ โลเวน เฟลด์

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนไทยมุสลิม สามารถวาดภาพระบายสีได้ตามทฤษฎีของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ ในขั้นที่ 3 คือ ขั้นวาดภาพได้คล้ายของจริง ดังนี้

1. ด้านการวาดภาพคน ลักษณะที่นักเรียนไทยมุสลิมแสดงออกได้มากที่สุดคือ วาดภาพคนเฉพาะด้านหน้าคิดเป็นร้อยละ 90.47 และแสดงออกน้อยที่สุดคือ วาดภาพเน้นส่วนที่เห็นที่สำคัญให้มีขนาดใหญ่ สิ่งที่เห็นว่าไม่สำคัญจะไม่วาด คิดเป็นร้อยละ 13.33
2. ด้านการใช้พื้นที่ว่าง ลักษณะที่นักเรียนไทยมุสลิมแสดงออกได้มากที่สุดคือ วาดภาพมีลักษณะแบนราบแบบ 2 มิติ คิดเป็นร้อยละ 95.23 แสดงออกน้อยที่สุดคือ วาดภาพแบบพับกลางหรือภาพแบบมองทะลุเห็นภายใน คิดเป็นร้อยละ 21.26
3. ด้านการใช้สี ลักษณะที่นักเรียนไทยมุสลิมแสดงออกได้มากที่สุดคือ ระบายสีโดยอิสระ คิดเป็นร้อยละ 92.96 และแสดงออกน้อยที่สุดคือ ระบายสีตกแต่งบนเสื้อผ้า เครื่องแต่งกายหรือรายละเอียดอื่นๆ ในภาพ คิดเป็นร้อยละ 21.26
4. ด้านการออกแบบ ลักษณะที่นักเรียนไทยมุสลิมแสดงออกได้มากที่สุดคือ วาดภาพแสดงออกโดยอิสระและเป็นตัวของตัวเอง คิดเป็นร้อยละ 97.46 และแสดงออกน้อยที่สุดคือ วาดภาพมีรูปแบบซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของสิ่งต่างๆ หรือเครื่องประดับต่างๆ เช่น เครื่องใช้ ทรงผม กำไล คิดเป็นร้อยละ 13.65

ปวีดา ชื่นเชย (2543) ได้ทำการศึกษาการวาดภาพคนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยทำวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 180 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แบบทดสอบการวาดคน และแบบตรวจให้คะแนนแบบทดสอบการวาดภาพคน DAP (Draw-a-Person : Aqualitative Scoring System) ของนาเกลริ (Naglieri, 1988) แปลโดย คารณี อุทัย อุทัยรัตนกิจ (2536) และ 2) แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพคน

ผลการวิจัยพบว่า 1) การวาดภาพคนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้คะแนนรวมในการวาดภาพคนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามลำดับ 2) การวาดภาพคนรูปผู้ชาย รูปผู้หญิง และรูปตนเอง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ได้คะแนนภาพวาดคนรูปผู้หญิงมากที่สุด รองลงมาได้แก่ภาพวาดรูปผู้ชาย และภาพวาดตนเองตามลำดับ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้คะแนนภาพวาดรูปคนผู้ชายมากที่สุด รองลงมาได้แก่ภาพวาดคนรูปตนเอง และภาพวาดคนรูปผู้หญิงตามลำดับ ส่วนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่าได้คะแนนภาพวาดรูปผู้ชายมากที่สุด รองลงมาได้แก่ภาพวาดคนรูปตนเอง และภาพวาดคนรูปผู้หญิงตามลำดับ 3) ลักษณะรายละเอียดของภาพคนที่พบมากที่สุดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ได้แก่การติดกับร่างกาย (การวาดแขน, ขา) และลักษณะที่พบน้อยที่สุดได้แก่ นิ้วมือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ลักษณะรายละเอียดของภาพคนที่พบมากที่สุดได้แก่ลำตัว ลักษณะที่พบน้อยที่สุดได้แก่นิ้วมือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ลักษณะรายละเอียดของภาพคนที่พบมากที่สุด

ได้แก่ลำตัว ลักษณะที่พบน้อยที่สุดได้แก่หู 4) ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพคนพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ชอบวาดภาพ โดยชอบวาดภาพคนเกี่ยวกับจินตนาการมากที่สุด และท่าทางของภาพคนที่นักเรียนอยากวาดมากที่สุด มีใกล้เคียงกัน 2 ท่าทาง คือ ทำยืนและท่ากำลังเคลื่อนไหวลักษณะต่างๆ ในการวาดภาพคน นักเรียนคิดว่าการวาดอวัยวะส่วนต่างๆ เช่น แขน ขา นิ้วมือ นิ้วเท้า เป็นสิ่งที่วาดยากที่สุด และนักเรียนอยากให้มีการสอนเกี่ยวกับ “การวาดภาพคน” เพิ่มเติมในส่วนวิธีการวาด “ท่าทางการเคลื่อนไหว” มากที่สุด นักเรียนคิดว่าการวาดภาพคนที่ยากที่สุด คือ การวาดภาพจากคนจริง และสิ่งที่นักเรียนอยากนำมาใช้ในการวาดภาพคนมากที่สุดได้แก่ ดินสอ นักเรียนส่วนมากมีความรู้สึกสนุกสนานระหว่างเรียนวิชาศิลปะ โดยกิจกรรมวาดภาพระบายสีเป็นกิจกรรมที่นักเรียนชอบมากที่สุด

กัญจนพร อ่วมสำอางค์ (2547) ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาคุณภาพชีวิตของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาสังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์ กรมสามัญศึกษา เขตภาคกลาง การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ ศึกษาและเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ทั้งโดยรวมและรายด้าน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดชัยนาท เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามวัดคุณภาพชีวิตรายด้าน 4 ด้าน และคุณภาพชีวิตโดยรวม ผลการวิจัยพบว่า

1) นักเรียนระดับมัธยมศึกษาสังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์มีคุณภาพชีวิตทั้งโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับค่อนข้างดี 2) เมื่อจำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา ประเภทเด็กด้อยโอกาส และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นักเรียนมีคุณภาพชีวิตทั้งโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ยกเว้นนักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีคุณภาพชีวิตด้านร่างกายและสติปัญญาแตกต่างกัน และคุณภาพชีวิตด้านจิตใจและอารมณ์แตกต่างกัน นักเรียนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีคุณภาพชีวิตด้านปัจจัยที่จำเป็นในการดำรงชีวิตแตกต่างกัน นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและปานกลางกับนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำมีคุณภาพชีวิตด้านร่างกายและสติปัญญาแตกต่างกัน นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกับนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำมีคุณภาพชีวิตด้านจิตใจและอารมณ์แตกต่างกัน

จุรีรัตน์ บุญรินทร์ (2547) ได้ทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดกิจกรรมทัศนศิลป์สร้างสรรค์สำหรับเด็กด้อยโอกาสอายุระหว่าง 9-12 ปี กรณีศึกษา : นักเรียนที่สังกัดโรงเรียนเฉลิมมณีฉาย วิทยาการ จังหวัดสมุทรปราการ การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ ศึกษารูปแบบของการจัดกิจกรรมทัศนศิลป์สำหรับเด็กด้อยโอกาสที่มีอายุระหว่าง 9-12 ปี และเพื่อให้เด็กเกิดความรู้ ความเข้าใจด้านศิลปะในเบื้องต้น ทั้งยังศึกษาความพึงพอใจในรูปแบบของการจัดกิจกรรมทางทัศนศิลป์จากการทดลองใช้รูปแบบกิจกรรมต่างๆ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ รูปแบบกิจกรรมที่ใช้ในการทดลองจำนวน 21 กิจกรรม แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมทัศนศิลป์สร้างสรรค์

แบบสอบถามรายละเอียดข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง และแบบสังเกตพฤติกรรมที่เกิดขึ้นระหว่างการ
ทำกิจกรรมทัศนศิลป์สร้างสรรค์ของเด็กด้อยโอกาสที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ผลการวิจัยพบว่า

1) ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เรียนด้านความพึงพอใจต่อการปฏิบัติกิจกรรม
ทัศนศิลป์สร้างสรรค์สำหรับเด็กด้อยโอกาสอยู่ในระดับที่เหมาะสม มี 8 กิจกรรม โดยเรียงลำดับ
จากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ คือ กิจกรรมเขียนเจลาโต้ท้องทะเล และกิจกรรมการทำดอกไม้กินได้ มี
ค่าเฉลี่ยเท่ากัน กิจกรรมปั้นดินญี่ปุ่น กิจกรรมการหล่อปูนปลาสเตอร์ กิจกรรมการทำดอกไม้จาก
กระดาษทิชชู กิจกรรมการทำสมุดบันทึกทำมือและกิจกรรมการทำกับดักอวกาศมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน
และกิจกรรมการทำตุ๊กตาจากกระดาษหนังสือพิมพ์ ตามลำดับ

2) ความคิดเห็นโดยส่วนใหญ่ของผู้เข้าร่วมกิจกรรมตลอดโครงการการจัดกิจกรรม
ทัศนศิลป์สร้างสรรค์ เห็นว่ามีความเหมาะสม เด็กรู้สึกสนุกสนานที่ได้ทำกิจกรรมทางทัศนศิลป์ที่
นอกเหนือจากการเรียน เปลี่ยนบรรยากาศในการเรียนรู้ การจับกลุ่มทำงานเป็นการแลกเปลี่ยน
ความคิดได้ดี กิจกรรมสามารถนำไปประกอบเป็นอาชีพได้ หรือประยุกต์ได้กับชีวิตประจำวัน

3) เด็กด้อยโอกาสที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีความตั้งใจและมีความสนใจในกิจกรรมร้อยละ
51.03 มีความกระตือรือร้นในการทำงานร้อยละ 44.73 มีความสนุกสนานในการทำงานร้อยละ
44.31 มีการซักถามขณะทำกิจกรรมร้อยละ 40.95 เด็กเกิดการเรียนรู้และเข้าใจในวิธีการทำงาน
ร้อยละ 45.15 มีการแก้ปัญหาในการทำงานร้อยละ 48.51 มีการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดีร้อยละ
49.77 มีความคิดสร้างสรรค์ร้อยละ 52.08 ผลสำเร็จของชิ้นงานคิดเป็นร้อยละ 58.17 และมีความ
พึงพอใจในผลงานที่เกิดขึ้นร้อยละ 39.27

4) ความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์อาจารย์ประจำชั้นต่อกิจกรรมทัศนศิลป์สร้างสรรค์
พบว่า นักเรียนให้ความสนใจในระดับหนึ่ง คิดว่าเป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์เพราะเป็นการช่วย
เสริมในการจัดการเรียนนอกเหนือจากวิชาทฤษฎี ซึ่งตามปกตินักเรียนจะเบื่อ ไม่ตั้งใจ โดย
การศึกษาทั้งด้วยตนเองและจากกิจกรรมที่ผู้สอนกำหนดให้ จะช่วยให้เด็กมีความเข้าใจมากขึ้น
นอกจากนี้อาจารย์ผู้สอนยังให้ความสนใจต่อกิจกรรมที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนว่า เป็นกิจกรรม
ที่น่าสนใจ สามารถสร้างความสนใจและสามารถนำไปประยุกต์สำหรับประกอบอาชีพเพื่อหา
รายได้เสริมให้แก่เด็กได้ เพิ่มเติมจากการเรียนตามปกติที่เกิดขึ้นในห้องเรียน ส่วนปัญหาที่พบมาก
ในการจัดการเรียนการสอนคือ นักเรียนบางส่วนไม่ให้ความร่วมมือ หรือขาดสมาธิในการทำ
กิจกรรม

ปัทมา วรรณสิน (2547) ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาระดับความสามารถด้านการวาดภาพ
ของเด็กอายุ 10-12 ปี ตามเกณฑ์ของคล้าก การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับ
ความสามารถด้านการวาดภาพของเด็กอายุ 10-12 ปี ตามเกณฑ์ของคล้าก (Clark, 1991) กลุ่ม
ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ เด็กที่มีอายุระหว่าง 10-12 ปี ที่กำลังศึกษาในระดับชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 5-6 จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แบบทดสอบ

ระดับความสามารถด้านการวาดภาพของเด็ก CDAT (Clark's Drawing Abilities Test) 2) แบบประเมินค่ามาตรฐานตามเกณฑ์ของคลาร์ก 3) แบบสังเกตพฤติกรรมการแสดงออกขณะวาดภาพ 4) แบบสอบถามสถานภาพ-ภูมิหลังของนักเรียน และความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมการวาดภาพ CDAT ผลการวิจัยได้พบว่า

1. จากภาพวาด CDAT ทั้ง 4 หัวข้อ ได้พบว่า ระดับความสามารถในการวาดภาพบ้านมีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด (ร้อยละ 57.6) รองลงมาคือระดับความสามารถในการวาดภาพแฟนตาซี/จินตนาการ ภาพกลุ่มคนในสนามเด็กเล่น และภาพคนวิ่ง/เดินด้วยความเร็ว (ร้อยละ 57.2, 51.0 และ 49.8) ตามลำดับ ทั้งนี้เมื่อแบ่งตามเกณฑ์ประเมินค่าภาพวาดทั้ง 4 หัวข้อ ได้พบว่าจากค่าเฉลี่ยของระดับความสามารถด้านการวาดภาพจัดอยู่ในระดับพอใช้ทั้งหมด

2. เมื่อพิจารณาจากรายการประเมินค่าตามคุณสมบัติที่กำหนดตามเกณฑ์มาตรฐานของ CDAT ได้พบว่า คะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ คุณสมบัติด้านเทคนิคในส่วนของทักษะการแก้ปัญหา (ร้อยละ 58.0) ส่วนคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ คุณสมบัติด้านประสาทสัมผัสในส่วนของทักษะด้านระดับค่าน้ำหนักแสง-เงา (ร้อยละ 40.2) สรุปได้ว่าระดับความสามารถด้านการวาดภาพของทักษะทั้งหมดอยู่ในเกณฑ์ระดับพอใช้

3. จากการสังเกตพฤติกรรมการแสดงออกขณะวาดภาพ ได้พบว่า เด็กส่วนใหญ่มีความคล่องแคล่วในการปฏิบัติกิจกรรม (ร้อยละ 66.9) และสามารถปฏิบัติกิจกรรมเสร็จทันเวลาที่กำหนด (ร้อยละ 79.9) มีการสนทนากันระหว่างปฏิบัติกิจกรรม (ร้อยละ 64.2) และเปรียบเทียบผลงานตนเองกับผู้อื่น (ร้อยละ 53.3)

4. จากแบบสอบถามสถานภาพ-ภูมิหลัง ได้พบว่า เด็กชอบกิจกรรมการวาดภาพระบายสีมากที่สุด (ร้อยละ 50) เด็กประเมินระดับความสามารถทางศิลปะของตนเองมากที่สุดอยู่ในระดับดี (ร้อยละ 43.3) ในส่วนความคิดเห็นของเด็กเกี่ยวกับกิจกรรมการวาดภาพ CDAT ได้พบว่า เด็กส่วนใหญ่ชอบวาดภาพหัวข้อ ภาพแฟนตาซี/จินตนาการมากที่สุด (ร้อยละ 50) โดยเด็กมีความคิดเห็นว่า ภาพกลุ่มคนในสนาม วาดยากมากที่สุด (ร้อยละ 36.6) เด็กต้องการให้มีการสอนวาดภาพคน สัตว์ สิ่งมีชีวิต เพิ่มเติมมากที่สุด (ร้อยละ 43.3)

วัฒนาพร คงทัพ (2548) ได้ทำวิจัยเรื่องการศึกษาการวาดภาพคนของเด็กออทิสติก อายุ 9-12 ปี โดยใช้แบบทดสอบการวาดภาพกูดอินโฟ-แฮร์ริส การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการวาดภาพคนของเด็กออทิสติก อายุ 9-12 ปี โดยใช้แบบทดสอบการวาดภาพกูดอินโฟ-แฮร์ริส กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ เด็กออทิสติกที่เรียนร่วมในชั้นเรียนปกติ และห้องเรียนคู่งานออทิสติก อายุ 9-12 ปี จำนวน 40 คน ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แบบทดสอบการวาดภาพกูดอินโฟ-แฮร์ริส 2) แบบสังเกตพฤติกรรมในการวาดภาพ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า

1) การวาดภาพคนของเด็กออทิสติกเพศชาย อายุ 9-12 ปี ได้คะแนนในการวาดภาพผู้ชายมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ภาพตัวเอง และภาพผู้หญิงตามลำดับ, การวาดภาพคนของเด็กออทิสติกเพศหญิง อายุ 9-12 ปี ได้คะแนนในการวาดภาพตัวเองมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ภาพผู้หญิง และภาพผู้ชายตามลำดับ

2) ลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพผู้ชายและภาพตนเองของเด็กชายมากที่สุดคือ ตา, ปาก และแขน และลักษณะที่ไม่ปรากฏในการวาดภาพผู้ชาย คือ การฆ่าเลือด ,ผม (ต้องแสดงให้เห็นแสงเงาหรือรอยหวี), สัดส่วนของเท้าที่เหมือนจริง, ภาพด้านข้าง และการเคลื่อนไหวของขา, ลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพผู้หญิงของเด็กชายมากที่สุดคือศีรษะ, ตา และผม และลักษณะที่ไม่ปรากฏในการวาดภาพผู้หญิง คือ รูปแบบรองเท้า และน่อง

3) ลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพผู้หญิง และภาพตนเองของเด็กหญิงมากที่สุดคือ ศีรษะ, ตา และลักษณะที่ไม่ปรากฏในการวาดภาพผู้หญิง คือ น่อง, ลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพผู้ชายของเด็กหญิงมากที่สุดคือ ศีรษะ, ตา และลักษณะที่ไม่ปรากฏในการวาดภาพผู้ชายของเด็กหญิงมากที่สุดคือ ศีรษะ, ตา, ปาก, ผม, แขน, ขา, เท้า และแขน 2 มิติ และลักษณะที่ไม่ปรากฏในการวาดภาพชายคือ รอยยื่นของคาง, ผม (ต้องแสดงแสงเงาหรือรอยหวี), นิ้วหัวแม่มือ, สะโพก, หัวเข่า, สัดส่วนเท้าที่เหมือนจริง, สัดส่วนของศีรษะ, รูปร่างของศีรษะ, เสื้อผ้า, ภาพด้านข้าง, การเคลื่อนไหวของขา และการสเก็ตภาพ

4) พฤติกรรมในการวาดภาพคนของเด็กออทิสติก อายุ 9-12 ปี พบว่า พฤติกรรมที่พบมากที่สุดเมื่อได้รับคำสั่งให้ทำแบบทดสอบ คือ วาดภาพตามความคิดและประสบการณ์ของตนเอง , พฤติกรรมที่พบมากที่สุดขณะวาดภาพ คือ ทำงานต่อเนื่อง ไม่ลุกไปไหน และพฤติกรรมที่พบมากที่สุดเมื่อผลงานเสร็จสมบูรณ์คือ วางงานทิ้งไว้แล้วไปทำกิจกรรมอย่างอื่น

กฤษ เกตุเลข (2549) ได้ทำวิจัยเรื่อง กรณีศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีกับภูมิหลังของเด็กในสถานแรกรับเด็กชายปากเกร็ด (บ้านภูมิเวท) การวิจัยครั้งนี้จุดมุ่งหมายเพื่อ ศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีกับภูมิหลังของเด็กในสถานแรกรับเด็กชายปากเกร็ด (บ้านภูมิเวท) จังหวัดนนทบุรี และศึกษาภูมิหลังและความแตกต่างโดยใช้กิจกรรมวาดภาพระบายสีของเด็ก เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองได้แก่ กิจกรรมศิลปะ และการสัมภาษณ์ภูมิหลังของเด็ก ผลการวิจัยพบว่า

1) การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี โดยการใช้กิจกรรมศิลปะนั้น เด็กได้มีความสนใจในการร่วมทำกิจกรรมต่างๆ เป็นอย่างดี และยังสามารถสะท้อนถึงชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กแต่ละคน และเป็นการสร้างสรรค์จินตนาการให้เด็กกล้าทำ กล้าคิดอย่างมีความสุข

2) กิจกรรมศิลปะสามารถเชื่อมโยงกับภูมิหลังของเด็กที่มีสภาพความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เด็กแต่ละคนอย่างเป็นกันเองและได้รู้ถึงสภาพปัญหาหลักคือ พ่อ-แม่ หย่าร้างกัน และสภาพความเป็นอยู่ของครอบครัวที่ยากจน ส่วนใหญ่จะหาเช้ากินค่ำ และไม่มีเวลาให้กัน

ในระหว่างครอบครัว บ้างก็ถูกทิ้งให้อยู่ตามลำพัง จึงทำให้เกิดสภาพปัญหาทางสังคม คือ เด็กไร้ที่พึ่ง เด็กพลัดหลง เด็กเร่ร่อน เด็กที่อยู่ในครอบครัวยากจน และเด็กที่ประพฤตินั้นไม่สมควรแก่วัย แต่เด็กเหล่านี้มีความฝันที่แตกต่างกันไปในทางที่ดี

งานวิจัยต่างประเทศ

อนัสตาซี (Anastasi, 1968) ได้ศึกษาและรวบรวมภาพวาดและภาพระบายสีของเด็กอายุ 6-12 ปี จาก 31 ประเทศ พบว่า ภาพวาดของเด็กจะแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของเด็ก ซึ่งสังเกตได้ทุกรูปที่เด็กเลือกวาด ภาพที่เด็กเลือกวาดมากนั้น เช่น ภาพคน สัตว์ ต้นไม้ เป็นต้น ถึงอย่างไรก็ตามลักษณะเด่นของภาพในแต่ละประเทศก็แตกต่างกันไป เช่น เด็กอเมริกันกับอินเดียแดง เด็กกรีซ และเด็กบราซิล พอใจที่จะวาดสิ่งต่างๆ ภายในบ้าน ส่วนเด็กจากเคนมาร์ค และญี่ปุ่น ก็สนใจสิ่งต่างๆ ภายนอกบ้าน นอกจากนี้ในแต่ละประเทศยังนิยามวาดภาพสัตว์ต่างๆ แตกต่างกันไป เช่น ในออสเตรเลียวาดจิงโจ้ ในแอฟริกาวาดอูฐ และในอเมริกาใต้วาดสมเสร็จ นอกจากนี้ภาพที่เด็กวาดก็แสดงให้เห็นถึงอาชีพที่สำคัญของแต่ละชาติ เช่น วาดภาพปิ่นต้นปาล์ม เพื่อเก็บลูกหรือภาพการใช้อูฐในการเดินทาง การขนส่ง ส่วนการวาดภาพจากจินตนาการนั้น เนื้อหาของภาพที่วาดยังสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อทางศาสนาซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละชาติ

โฮโรวิทซ์ และคนอื่นๆ (Horovitz and others, 1976) ทำการศึกษาภาพวาดของเด็ก พบว่า ในการวาดภาพนั้นเด็กได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อม โดยพบลักษณะการวาดภาพแบ่งออกเป็น 4 ลักษณะคือ 1) วาดตามความสนใจ โดยเด็กวาดภาพตามความคิดริเริ่มของตนเอง 2) วาดอย่างอิสระจากหัวข้อที่กำหนดให้ โดยเด็กจะเป็นผู้คิดวิธีการวาดด้วยตนเอง 3) วาดจากแบบจริง โดยเด็กจะวาดภาพจากรูปที่กำหนดให้เป็นตัวอย่าง 4) วาดตามแบบที่กำหนด โดยเด็กจะวาดภาพลอกเลียนให้เหมือนต้นแบบทุกประการ

เบอร์ตัน (Berton, 1981) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการใช้เส้นลักษณะแรงเงาในการวาดภาพ การจัดพื้นที่และความหมายของการวาดภาพของเด็กอายุ 8-15 ปี โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กนักเรียนอายุ 8-15 ปี วิจัยดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยให้เด็กวาดภาพคนจากความทรงจำ และวาดจากการสังเกต โดยจะสัมภาษณ์เด็กเกี่ยวกับการใช้เส้นและความหมายของเส้น และผลการวิจัยพบว่า

- 1) เด็กที่วาดภาพจากความทรงจำมักจะใช้เส้นและพื้นที่ว่างได้ไม่ดีเท่ากับการวาดภาพด้วยการสังเกต
- 2) การวาดภาพจากการทรงจำและการวาดภาพจากการสังเกต สามารถแสดงภาพสามมิติได้เหมือนกันโดยเฉพาะด้านความหนาหรือความลึก
- 3) การวาดภาพคนมีรูปแบบคล้ายกันแต่การแสดงลักษณะสามมิติ และการแรเงาเด็กโตจะสามารถแสดงออกได้ดีกว่า
- 4) แนวคิดการใช้เส้น การใช้พื้นที่ว่าง สัดส่วนแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของเด็กแต่ละคน ซึ่งประโยชน์ที่ได้

จากการวิจัย ทำให้ทราบถึงความแตกต่างในความสามารถของเด็กระหว่างการวาดภาพจากความทรงจำและการสังเกต

พาริสัน (Pariser, 1985) “Two Methods of Teaching Drawing Skills” ศึกษาพฤติกรรมการวาดภาพของเด็กว่าการวาดของเด็กวัยชั้นประถมศึกษาชั้นนั้นพัฒนาเช่นไร ทำเช่นไร เด็กจะวาดรูปได้คล่องแคล่วและวาดได้โดยเสรี กลุ่มตัวอย่าง เด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาวิธีดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีการวาดภาพ 2 วิธีในการค้นคว้าคือ วิธีการวาดภาพวัตถุจริงโดยที่เด็กมองแต่วัตถุลักษณะ Blind Center กับวิธีการวาดภาพลอกเลียนแบบ โดยใช้รูปสัตว์ที่เขียนเป็นลายเส้นของศิลปินต้นแบบ

ผลการวิจัยที่ได้ กลุ่มทดลองต้องการวาดภาพลักษณะการรับรู้ถ่ายทอดจากวัตถุจริงมีลักษณะการวาดภาพแสดงการถ่ายทอดวัตถุนั้นตามที่เด็กเห็น แต่เด็กบางคนยังวาดรูปสื่อแสดงการถ่ายทอดจากรูปแบบที่เด็กเคยเห็นมาก่อน เช่น ภาพจากในการ์ตูน ส่วนการวาดภาพของเด็กที่ใช้วิธีการลอกเลียนแบบรูปศิลปินนั้น มีพฤติกรรมคล้ายกันคือ ลอกเส้นและรูปแบบตามที่เห็นในตัวอย่าง และรูปวาดของเด็กบางคนแทรกประสบการณ์ในการรับรู้ของตนลงในรูป ในลักษณะการแสดงออกเฉพาะตัวเด็ก เช่น การเติมสิ่งแวดล้อมลงไปในรูปแบบด้วย ประโยชน์ที่ได้จากการทดลอง ทำให้ทราบถึงพฤติกรรมการวาดภาพของเด็ก ประสบการณ์การรับรู้ของเด็กที่มีต่อการวาดภาพของเด็กแต่ละช่วงอายุ

ตั้งเจริญ (Tungcharoen, 1987) ทำการศึกษาข้ามวัฒนธรรมเรื่องความเกี่ยวพันของการรับรู้และความสามารถในการวาดภาพระหว่างเด็กอเมริกันและเด็กในประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลของวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการรับรู้และการวาดภาพของเด็ก กลุ่มตัวอย่างคือเด็กอเมริกันและเด็กไทยที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมอยู่ในระดับปานกลาง ศึกษาอยู่ในระดับเกรด 1, เกรด 3, และเกรด 5 จำนวน 135 คน ซึ่งทำการวัดความรู้ความเข้าใจ ความคิดรวบยอด ความสามารถที่ซ่อนเร้นอยู่ใน และความละเอียดลออ โดยสังเกตจากการวาดภาพคนและวิเคราะห์ด้วยแบบทดสอบของกูดอินน์-แฮร์ริส ผลการศึกษาพบว่า

- 1) เด็กไทยมีความรู้ความเข้าใจ การวิเคราะห์ การรับรู้มากกว่าเด็กอเมริกันในทุกด้าน
- 2) เด็กเพศชายมีความสามารถมากกว่าเด็กเพศหญิงในด้านความรู้ความเข้าใจ ความสามารถในการแสดงเนื้อหาและการรับรู้
- 3) เด็กเพศชายและเด็กเพศหญิงในสหรัฐอเมริกาการรับรู้ทางตาเท่าเทียมกัน ส่วนในเรื่องการรับรู้และความเข้าใจเด็กเพศหญิงจะมีมากกว่าเพศกว่า
- 4) เด็กเพศชายมีการวิเคราะห์ การรับรู้มากกว่าเด็กเพศหญิง

Naglieri and Prewett (1990) ศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างระบบการใช้คะแนนของแบบทดสอบ DAP และระบบการให้คะแนนของ G-HDT กับนักเรียนจำนวน 89 คน เป็นนักเรียนเกรด 1-3 จำนวน 45 คน และเป็นนักเรียนเกรด 5-7 จำนวน 44 คน ซึ่งจากการ

ทดสอบครั้งที่ 1 พบว่า คะแนนที่ได้รับจากการตรวจโดยระบบการให้คะแนนทั้ง 2 ระบบ มีความสัมพันธ์กันสูงมาก คือ r มีค่าระหว่าง .75-.84 จากการทดสอบครั้งที่ 2 ศึกษาแก่นักเรียน จำนวน 100 คน โดยการสุ่มตัวอย่าง มาจากเด็กที่มีอายุ 9 ปี และมีการแบ่งกลุ่มชาย-หญิง ให้มีจำนวนเท่ากัน คือ จำนวนกลุ่มละ 50 คน มีการตรวจให้คะแนนโดยระบบการให้คะแนน 2 ระบบ ซึ่งเป็นอิสระต่อกัน

ระบบที่ 1 การดำเนินการโดยให้ผู้ตรวจทำการตรวจรูปร่างของนักเรียนทั้งหมดด้วยระบบการให้คะแนนระบบเดียวกันจนหมด แล้วจึงทำการตรวจด้วยวิธีการให้คะแนนในอีกระบบหนึ่งทำเช่นนี้จนครบทั้งหมด

ระบบที่ 2 เรียงลำดับรูปร่างสำหรับการใช้ในการตรวจให้คะแนนใหม่อีกครั้ง หลังจากนั้นใช้ผู้ตรวจ 2 คน แบ่งกันตรวจคนละครึ่ง

ผลที่ได้รับจากการตรวจทั้ง 2 ระบบ พบว่ามีความสัมพันธ์กันสูงมาก ค่าสหสัมพันธ์ของคะแนนรวมเท่ากับ .87

จานีน อี เปเรซ (Perez, 1994) ได้ทำการวิจัยเพื่อสำรวจการศึกษาศิลปะที่ได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมทางด้านวัฒนธรรม โดยเปรียบเทียบจากผลงานศิลปะเด็กหลายชาติในด้านต่างๆ ได้แก่ 1) ด้านใจของศิลปะเด็กที่เป็นสากล 2) ด้านใดที่สมควรในการแทรกแซง (การอบรม, สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม) 3) การพัฒนาในระยะใดที่เป็นการทำให้เป็นสากลและความสัมพันธ์ที่แปรได้ปรากฏในงานศิลปะของเด็กๆ จากวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ประชากรที่ใช้ศึกษาเป็นการนำตัวอย่างจากการเก็บรวบรวมงานศิลปะเด็กจากบ้านศิลปะเด็ก จำนวน 8,000 ชิ้น ที่มหาวิทยาลัยแห่งรัฐ อิลลินอยส์ ตัวอย่างที่ใช้ศึกษาจากงานศิลปะอย่างน้อยที่สุด 96 ชิ้น ที่สร้างโดยนักเรียนอายุตั้งแต่ 6 ปี ถึง 16 ปี การปรากฏของสัญลักษณ์ที่เป็นสากลในการวาดเขียนของเด็ก เป็นจุดรวมสำคัญในการศึกษานี้ ความมีอยู่ทั่วไปของเรื่องราวต่างๆ และสัญลักษณ์ต่างๆ สะท้อนถึงความเป็นธรรมดาสามัญ ระหว่างวัฒนธรรมของความรู้สึกพื้นฐานและความต้องการ สัญลักษณ์ที่สร้างขึ้นโดยเด็กๆ เริ่มจะมีความสำคัญในการศึกษาของวัฒนธรรมต่างๆ ถ้าหากศิลปะเป็นรูปแบบสากลของการสื่อสาร สัญลักษณ์ต่างๆ เกิดขึ้นเป็นภาษาของประสบการณ์ของพวกเขาเด็ก ๆ และเป็นการสะท้อนออกมาจากโลกของพวกเขา การวิเคราะห์งานศิลปะเด็กจาก 12 ประเทศ ได้พิสูจน์ให้เห็นว่า การทำให้ดีขึ้นในความเจริญของการแสดงถึงความสามารถกับอายุในตัวอย่างของหลายๆ ชาติ แต่การเพิ่มการสนับสนุนในด้านความคิดไปด้วยกับศิลปะเด็กนั้นจะหาที่เสมอเหมือนไม่ได้เช่นเดียวกับความเป็นเด็กที่สร้างสรรค์งานนี้ขึ้นมา ในการวาดเขียนของเด็กโตส่วนใหญ่มีความคล้ายคลึงกันพอจะมองเห็นได้มากกว่าความแตกต่างกัน การเกิดขึ้นของการใช้เครื่องหมายนั้นเป็นการทำให้บริสุทธิ์ขึ้นที่ละเล็กที่ละน้อยเช่นเดียวกับการเติบโตเต็มที่ของเด็ก และผลของสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมและประสบการณ์ที่สะท้อนออกมาของปฏิกิริยาของเด็กไปยังสิ่งแวดล้อมของเขาและสิ่งที่หวังที่เป็นสังเกตได้ของผู้ใหญ่และการแสดงออกที่น้อยกว่าของการวาดเขียนของเด็กแต่ละคน ศิลปะได้รับอิทธิพลจากการเรียนรู้ของประสบการณ์,

สิ่งแวดล้อม, บุคลิกลักษณะ การเรียนรู้รูปแบบต่างๆ และสภาพเศรษฐกิจสังคม และความพยายาม
ใดๆ ที่จะเปรียบเทียบศิลปะที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ควรจะพิจารณาถึงความเป็นไปได้สำหรับ
ความมีอคติ

ลิ – ชูเซน (Chen, 1997) ได้ทำการศึกษาเรื่องของอิทธิพลแห่งวัฒนธรรมในภาพวาดของ
เด็กจากเด็กอเมริกาและได้ค้นพบว่า ในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา การสร้างสรรค์ของเด็กในการวาด
เขียนเป็นการมุ่งให้เป็นอิสระจากอิทธิพลจากโลกภายนอกและเป็นอิสระจากประสบการณ์ทาง
วัฒนธรรมของพวกเขา การศึกษานี้เป็นการนำไปสู่คำถามของความเชื่อนี้ และสำรวจธรรมชาติ
ของประสบการณ์การวาดเขียนของเด็กและความสัมพันธ์นั้นกับสังคม วัฒนธรรมและ
องค์ประกอบของสิ่งแวดล้อม จุดหมายสุดท้ายเห็นการทำให้เกิดความกระตือรือร้นสำหรับการศึกษา
ศิลปะและความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรม จุดมุ่งหมายของการสำรวจเป็นความประสงค์กับระเบียบ
วิธีที่เปรียบเทียบข้ามวัฒนธรรมกับการนำมารวมกันในการเก็บรวบรวมกันในการเก็บรวบรวมการ
วาดเขียนของเด็กๆ จากภาคตะวันตก-กลางของสหรัฐอเมริกาและได้ค้น การทดสอบ
ความสามารถในการวาดเขียนของคลาร์ก (Clark' Drawing Abilities-test CDAT) ได้ถูกนำมาใช้
ในการเก็บรวบรวมการวาดเขียนของเด็ก เด็กนักเรียนเกรด 2, 4, 6 และ 8 ได้ถูกคัดเลือกจาก
โรงเรียนรัฐบาลในสองประเทศนี้ มีจำนวนนักเรียนรวม 372 คน จากการทดสอบที่ได้ค้น และ
นักเรียนจากภาคตะวันตก-กลางของสหรัฐอเมริกา การวิเคราะห์ที่พอใจเป็นวิธีที่เลือกสำหรับการ
วิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งทำให้สมบูรณ์โดยเทคนิคที่เปรียบเทียบระหว่างวัฒนธรรมของการ์ดเนอร์ ในปี
1962 (Gardner's 1962) และวิธีการทำดัชนีสารคดีสำคัญและการจัดจำพวกของทอมป์สัน ในปี
1955 (Thompson's 1995) แผนการวิเคราะห์แบบใหม่ได้ถูกพัฒนาขึ้นให้เป็นประโยชน์
เช่นเดียวกับมาตรฐานสำหรับการวิเคราะห์ของข้อมูลแห่งการมองเห็นในปริมาณมาก อย่างไรก็ตาม
การอธิบายตีความจากข้อมูลนี้ได้นำไปสู่ศาสตร์แห่งระเบียบวิธีแห่งคุณลักษณะ ทฤษฎีการสังเกต
และการวาดภาพโดยแม็คฟีในปี 1961 (McFee's Perception-and-Deliation (1961) Theory) ได้ใช้
ในการสร้างโครงสร้างเกี่ยวกับแนวความคิดเห็นที่จะใช้ชี้้นำในการสำรวจของประสบการณ์แห่ง
การมองเห็นของเด็กจากทัศนียภาพทั้ง 5 ดังต่อไปนี้ 1) การอนุรักษ์วัฒนธรรม 2) การ
เปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม 3) การทำให้เหมาะสมกับสังคม 4) สิทธิที่ได้รับในการศึกษาเรื่องความ
งาม 5) การตอบสนองกับธรรมชาติ ผลจากการศึกษานี้ เพื่อจัดให้เกิดความเข้าใจของ
ประสบการณ์การวาดเขียนของเด็ก เช่นเดียวกับการเกี่ยวข้องกันกับสิ่งแวดล้อมวัฒนธรรมที่เป็น
ความจริง จากประสบการณ์ในการวาดเขียนที่ได้รับในแต่ละชั้น การพัฒนาทักษะในการวาดเขียน
ของเด็กควรจะเข้าใจเช่นเดียวกับการเรียนรู้ทางเดิม ในอันซึ่งเป็นสากลและองค์ประกอบของ
ความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมที่ทำปฏิกริยากับสิ่งอื่นๆ ที่กำหนดขอบเขตสาระของการแสดงออก
ของการวาดเขียนของเด็ก

งานวิจัยของเดวิส (Davis, 1988) ; Drawing's Demise : U-Shaped Development in Graphic Symbolization. ศึกษาพัฒนาการลักษณะรูป “ตัวยู” ในการวาดภาพของเด็ก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย : ทำการสุ่มตัวอย่างจำนวน 140 คน แบ่งเป็น 7 กลุ่ม กลุ่มละ 20 คน แบ่งเพศชาย-หญิง จำนวนเท่าๆ กัน ได้แก่ กลุ่มที่ 1 เด็กอายุ 5 ปี กลุ่มที่ 2 เด็กอายุ 8 ปี กลุ่มที่ 3 เด็กอายุ 11 ปี กลุ่มที่ 4 วัยรุ่นอายุ 14 ปี (ไม่ได้เป็นศิลปิน) กลุ่มที่ 5 วัยรุ่นอายุ 14 ปี (เป็นศิลปิน) กลุ่มที่ 6 ผู้ใหญ่ (ไม่ได้เป็นศิลปิน) กลุ่มที่ 7 ผู้ใหญ่ (เป็นศิลปิน) วิชดำเนินการทดลอง ให้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด วาดภาพ 4 ภาพ ดังนี้ 1. วาดอะไรก็ได้ 2. วาดภาพจิตใจ 3. วาดภาพเสียใจ 4. วาดภาพโกรธ. การวิเคราะห์ข้อมูลอาศัยเกณฑ์การให้คะแนน 1-4 คะแนน โดยวัดจาก 1. ลักษณะการแสดงออก 2. ความสมดุลภายในภาพ 3. ความเหมาะสมในการใช้เส้น 4. การจัดวางภาพ สถิติที่ใช้ในการทดลอง ค่าไคสแควร์ ผลการวิจัย พบว่า คะแนนภาพวาดของกลุ่มที่ 7 (ศิลปิน) กับ คะแนนภาพวาดของทุกกลุ่ม ยกเว้นกลุ่มที่ 1 เด็กอายุ 5 ปี มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p < .05$ ด้วยวิธีหาความต่างระหว่างคู่แบบเชฟเฟ (Scheffe')

งานวิจัยของโจลี่ และบาร์โล (Jolly and Barlow, 2005) เรื่อง “Autistic children's expressive drawing” เป็นการศึกษาเรื่องการแสดงออกทางศิลปะของเด็กออทิสติก มุ่งศึกษาเรื่องทักษะทางศิลปะของเด็กออทิสติก พบว่า เด็กออทิสติกวาดภาพได้ต่ำกว่าเด็กปกติในวัยเดียวกันแต่ดีกว่าเด็กที่บกพร่องทางการเรียนรู้ เป็นเพราะเด็กออทิสติกบกพร่องทางอารมณ์ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่มีผลต่อการวาดภาพ และเป็นเรื่องที่ยากที่จะควบคุมให้เด็กออทิสติกทำตามคำสั่ง อีกทั้งไม่สามารถประเมินความสามารถโดยเปรียบเทียบกับเด็กปกติในวัยเดียวกัน ดังนั้นจึงต้องดูรายละเอียดของภาพและสร้างเกณฑ์ขึ้นมาใช้เฉพาะกลุ่มเด็กออทิสติก

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า ภาพคนเป็นสิ่งที่เด็กมักแสดงออกควบคู่ไปกับจินตนาการอยู่เสมอ เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางพัฒนาการของเด็กทางด้านศิลปะและด้านอื่นๆ ได้อย่างชัดเจน และสิ่งที่มีผลต่อการแสดงออกทางการวาดภาพคนของนั้น ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว สภาพแวดล้อมที่เด็กอาศัยอยู่ วัฒนธรรม ประสบการณ์การเรียนรู้ทักษะในการฝึกปฏิบัติ เป็นต้น การแสดงออกทางการวาดภาพของเด็กแต่ละคนจะแตกต่างกัน ดังนั้นครูต้องมีความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็กด้วย โดยเฉพาะเด็กด้อยโอกาสในโรงเรียนสังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์ เพราะเป็นเด็กที่ต้องการความรักความอบอุ่น การดูแลเอาใจใส่ ซึ่งมาจากสภาพครอบครัวที่หลากหลายและแตกต่างกัน การที่ครูและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้พยายามที่จะศึกษาและทำความเข้าใจถึงการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก โดยเฉพาะในการสอนวาดภาพคนโดยละเอียด ควรใช้ให้เหมาะสมกับเด็กในกลุ่มต่างๆ จะเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยในการสร้างเสริมให้เด็กมีพื้นฐานในการวาดภาพคนที่ดี สร้างความมั่นใจในการแสดงออกในการวาดภาพคนให้เด็กตั้งแต่ชั้นประถมศึกษา จะมีส่วนทำให้การแสดงออกทางศิลปะของเด็กมีแนวโน้มในการ

พัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น ดังนั้นจึงเป็นส่วนหนึ่งที่เราควรได้รับความสนใจในการสนับสนุน ส่งเสริม และพัฒนาเด็กด้วยโอกาสต่อไป

จะเห็นได้ว่า ศิลปศึกษาเป็นวิชาที่มีความสำคัญมาก ส่งเสริมพัฒนาการในด้านต่างๆ เพื่อความองงามทางสุนทรียภาพ และความคิดสร้างสรรค์ ให้เด็กได้มีความสุขสนุกสนาน ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะที่ได้ช่วยเสริมสร้างให้ชีวิตมนุษย์เปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ช่วยให้มีจิตใจงดงาม สมาธิแน่น สุขภาพกายและสุขภาพจิต มีความสมดุลเป็นรากฐานของการพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของมนุษย์โดยส่วนตน และส่งผลกระทบต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของสังคมอีกด้วย ซึ่งการแสดงออกทางการวาดรูปคนในวัย 10-12 ปีนี้ จะแสดงออกถึงความคิดรวบยอดเกี่ยวกับคนชัดเจนมาก หากเด็กได้รับการส่งเสริมที่ดีและถูกต้องสอดคล้องกับลักษณะพัฒนาการทางศิลปะของเด็กที่เป็นแบบ U-Shaped ที่ได้กล่าวมาในข้างต้น ดังนั้น ครูต้องช่วยในการส่งเสริมพัฒนาและควรเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกทางศิลปะ ถึงอารมณ์ และความรู้สึกนึกคิดของตน เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านความคิดสร้างสรรค์ อารมณ์ และทัศนคติที่ดีต่อสังคมด้วย ดังนั้นครูจึงควรมีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับการแสดงออกทางศิลปะของเด็กด้วยเพื่อจะส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กต่อไปได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม เนื่องจากเด็กด้วยโอกาสเป็นกลุ่มเด็กที่ประสบการณปัญหาในด้านต่างๆ หรืออยู่ในสภาวะที่ยากลำบาก หรืออยู่ในสภาวะที่ด้อยกว่าเด็กทั่วไป ซึ่งจะเห็นได้ว่าโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 23 สังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์ เป็นโรงเรียนที่ให้โอกาสทางการศึกษาแก่เด็กที่ยากไร้ และด้วยโอกาส ให้มีโอกาสดูได้รับการศึกษาและพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านต่างๆ โดยมีหลักสูตรและวิธีการจัดการเรียนการสอนที่สามารถสนองต่อวิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของเด็กที่เหมาะสม ซึ่งจะมีผลในการส่งเสริมความเจริญองงามของเด็กในด้านต่างๆ ต่อไป และแบบทดสอบวาดรูปคนกึ่งอินฟ-แฮร์ริส เป็นทดสอบที่มีการพัฒนาให้ใช้ในการฉายออกได้ โดยการวาดรูปคน 3 ภาพติดกัน คือ ภาพผู้ชาย ภาพผู้หญิง และภาพตนเอง ตามลำดับซึ่งลักษณะการแสดงออกทางการวาดภาพของเด็กนั้น บ่งบอกถึงอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด ประสบการณ์ต่างๆ ของเด็กอย่างเห็นได้ชัด

ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาการวาดภาพคนโดยใช้แบบทดสอบวาดรูปคนกึ่งอินฟ-แฮร์ริส ของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์ให้ทราบถึงการแสดงออกทางการวาดภาพคน เพื่อจะช่วยเหลือเป็นข้อมูลในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการพัฒนาสุขภาพจิตและกายในการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสติปัญญา อารมณ์ สังคม การรับรู้สุนทรียภาพ และการสร้างสรรค์ ให้เด็กเป็นผู้ที่มีพัฒนาการที่สมบูรณ์และดีขึ้น

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาการวาดภาพคนโดยใช้แบบสอบวาดรูปคนกูดอิน์ฟ-แฮร์ริส (Goodenough - Hariss Drawing Test) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนสังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์ โดยมีรายละเอียดในการดำเนินงานวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษารวบรวมข้อมูล
2. กลุ่มตัวอย่างประชากร
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล
7. การนำเสนอผลการวิเคราะห์การวิจัย

1. ศึกษารวบรวมข้อมูล

1.1 ศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูล และความรู้จากตำรา บทความเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ เกี่ยวกับ ศิลปะระดับประถมศึกษา พัฒนาการของเด็กกับการแสดงออกทางศิลปะ และการวาดภาพของเด็ก

1.2 ศึกษาค้นและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 23 จังหวัดพิษณุโลก สังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์

1.3 ศึกษาแบบทดสอบและเกณฑ์การให้คะแนน แบบสอบวาดรูปคนกูดอิน์ฟ-แฮร์ริส (Goodenough - Hariss Drawing Test)

2. กลุ่มตัวอย่างประชากร

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 จากโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 23 จังหวัดพิษณุโลก สังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์ เด็กผู้ชาย 45 คน และเด็กผู้หญิง 45 คน รวมมีเด็กจำนวน 90 คน โดยสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Random sampling) ดังนี้

ตารางที่ 1 ระดับชั้นและจำนวนนักเรียนที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างประชากร

นักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 23 จังหวัดพิษณุโลก				
เพศ	ป. 4	ป. 5	ป. 6	รวม
ชาย	15	15	15	45
หญิง	15	15	15	45
รวม	30	30	30	90

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีขั้นตอนดังนี้

รายการที่ 1 แบบทดสอบที่ใช้ในการวิจัย

- แบบทดสอบการวาดภาพคนกูดอิน์ฟ-แฮร์ริส (Goodenough - Harris Drawing Test) โดยที่ผู้วิจัยศึกษา แบบทดสอบการวาดภาพคนกูดอิน์ฟ-แฮร์ริส (Goodenough - Harris Drawing Test) อย่างละเอียด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รายการที่ 2 เกณฑ์การให้คะแนน

- เกณฑ์การให้คะแนนการวาดภาพคนผู้ชาย การวาดภาพคนผู้หญิง และการวาดภาพตนเอง ตามเกณฑ์ของกูดอิน์ฟ-แฮร์ริส (Goodenough - Harris Drawing Test) โดยที่ผู้วิจัยศึกษา เกณฑ์การให้คะแนนในการวาดภาพคนผู้ชาย การวาดภาพคนผู้หญิง และฝึกการให้คะแนนจากภาพตัวอย่างในแบบทดสอบ

แบบประเมินคะแนนของแบบทดสอบในแต่ละภาพ จะมีเกณฑ์กำหนดในแต่ละรายข้อ หากภาพวาดของเด็กมีรายละเอียดตรงกับเกณฑ์กำหนดรายข้อ ก็จะได้คะแนนรายข้อนั้นๆ แต่หากไม่ปรากฏในภาพวาดก็จะได้คะแนน ซึ่งคะแนนนี้จะมีความเท่ากับ 0-1 เท่านั้น (ศูนย์-หนึ่ง) การวาดภาพคนผู้ชายมีเกณฑ์การให้คะแนน 73 ข้อ การวาดภาพคนผู้หญิงมีเกณฑ์การให้คะแนน 71 ข้อ ส่วนมาตราตัวเองจะอิงกับการวาดภาพคนผู้ชายและการวาดภาพคนผู้หญิง กล่าวคือ หากประชากรเป็นชายในการวาดภาพตัวเองก็ใช้เกณฑ์ประเมินของการวาดภาพคนผู้ชาย หากประชากรเป็นหญิง ก็ใช้เกณฑ์ประเมินการวาดภาพคนผู้หญิง

สำหรับเกณฑ์ประเมินคะแนนในแต่ละภาพนั้น กูดอิน์ฟ-แฮร์ริส ได้พิจารณาจากเกณฑ์ต่างๆ ดังนี้

- ส่วนต่างๆ ของร่างกาย (Body parts)
- การแสดงมิติ (Dimension) สัดส่วน (Proportion) และทัศนียภาพ (Perspective)
- เครื่องแต่งกาย และการแสดงท่าทาง

- การควบคุมกล้ามเนื้อมือ และตา
- ตำแหน่งของส่วนต่างๆ ในร่างกาย

แบบทดสอบการวาดภาพกึ่งอินฟ-แฮร์ริส เป็นแบบทดสอบมาตรฐานที่ไม่ใช้ภาษาคำอ่าน ถ้อยคำและมีความเสมอภาคทางวัฒนธรรม สามารถใช้ได้ตั้งแต่เด็กตั้งแต่อายุ 3-15 ปี โดยให้ผู้ถูกทดสอบวาดภาพคนเต็มตัว 3 รูป คือ ภาพผู้ชาย ภาพผู้หญิง และภาพตนเอง วาดแต่ละภาพลงบนกระดาษแต่ละแผ่น การทดสอบมีวัตถุประสงค์และอุปกรณ์ในการวิจัย ดังนี้

- กระดาษวาดภาพสีขาว ขนาด A4
- ดินสอดำ
- ยางลบ

รายการที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพคน เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ที่ดัดแปลงและเรียบเรียงมาจากเอกสารและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็นด้านต่างๆ ได้ดังนี้

- อิทธิพลที่มีต่อการวาดภาพคนของเด็ก
- การแสดงออกทางการวาดภาพคนของเด็ก
- พัฒนาการวาดภาพคนของเด็ก
- ผลที่เด็กได้รับจากการวาดภาพคนของเด็ก

4. ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

4.1 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะการแสดงออกทางการวาดภาพและแบบทดสอบการวาดรูปคนกึ่งอินฟ-แฮร์ริส และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือแบบสอบถาม

4.2 เนื่องจากเครื่องมือในรายการที่ 1 และรายการที่ 2 เป็นเครื่องมือที่มีความเป็นมาตรฐาน และมีการทดสอบหาค่าความเที่ยงในการทดสอบอยู่ในเกณฑ์สูง จึงสามารถนำมาใช้ในแบบทดสอบการวาดภาพคนได้

4.3 ศึกษาแนวทางในการสร้างเครื่องมือแบบสอบถามความคิดเห็น จากเอกสาร สิ่งตีพิมพ์ต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.4 สร้างแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพคน

4.5 นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นไปขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ปรากฏชื่อในภาคผนวก ก เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความตรงตามเนื้อหา

โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแก้ไขเครื่องมือวิจัย ทั้งแบบทดสอบการวาดภาพ เกณฑ์การให้คะแนน และแบบสังเกตพฤติกรรมการแสดงออกในการวาดภาพ ดังนี้

- นักวิชาการด้านศิลปศึกษา เป็นผู้มีความเข้าใจ และมีผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก
- เป็นผู้เชี่ยวชาญในการสอนศิลปะระดับประถมศึกษา ที่มีประสบการณ์การสอน และการวิเคราะห์งานศิลปะ
- ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเด็กคือยโโอกาสที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก

ผู้วิจัยนำผลของการตรวจเครื่องมือที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้เครื่องมือมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการวิจัย ก่อนนำไปทดลองใช้

4.6 นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เพชรบูรณ์ จำนวน 30 คน ที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงให้เหมาะสม โดยผ่านความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

4.7 นำเครื่องมือที่ทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาความสอดคล้องกันของคะแนนระหว่างผู้วิจัยและผู้ตรวจอื่น (ชื่อผู้ตรวจดังปรากฏในภาคผนวก)

- เครื่องมือในรายการที่ 1 แบบทดสอบการวาดภาพคนกูดอินน์ฟ-แฮร์ริส นำมาตรวจตามเกณฑ์การให้คะแนนที่ตั้งไว้ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างผู้ตรวจ โดยใช้สูตรเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient) จากการวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the Social Sciences)

สูตร

$$r_{xy} = \frac{n \sum xy - (\sum x)(\sum y)}{\sqrt{[n \sum x^2 - (\sum x)^2][n \sum y^2 - (\sum y)^2]}}$$

- N = จำนวนของนักเรียน
- X = คะแนนจากผู้ตรวจคนที่ 1
- Y = คะแนนจากผู้ตรวจคนที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในการตรวจให้คะแนนระหว่างผู้ตรวจคนที่ 1 และผู้ตรวจคนที่ 2 และความเที่ยงในการตรวจซ้ำ

การตรวจให้ คะแนน	การตรวจครั้งที่ 1			การตรวจครั้งที่ 2		
	คะแนน ภาพผู้ชาย	คะแนน ภาพผู้หญิง	คะแนน ภาพตนเอง	คะแนน ภาพผู้ชาย	คะแนน ภาพผู้หญิง	คะแนน ภาพตนเอง
ผู้ตรวจคนที่ 1	43.70	42.30	44.90	40.80	42.90	42.10
ผู้ตรวจคนที่ 2	43.50	42.80	44.50	41.30	43.70	42.00
ค่าสหสัมพันธ์ ระหว่างผู้ตรวจ คนที่ 1 และ 2	0.958	0.969	0.939	0.996	0.988	0.997

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีนัยสำคัญ ดังนี้

1. เมื่อค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เข้าใกล้ .00 (ประมาณ .30 และต่ำกว่า) ถือว่าค่าสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ
2. เมื่อค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เข้าใกล้ .50 (ประมาณ .30-.70) ถือว่าค่าสัมพันธ์อยู่ในระดับกลาง
3. เมื่อค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เข้าใกล้ 1.00 (ประมาณ .70-.90) ถือว่าค่าสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง (หากสูงกว่า .90 ถือว่าอยู่ในระดับสูงมาก)

จากการตรวจให้คะแนนและหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ในการหาความสัมพันธ์ระหว่างผู้ตรวจคนที่ 1 และผู้ตรวจคนที่ 2 (ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ก) ได้ดังนี้ ค่าที่ได้จากการคำนวณสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในการตรวจให้คะแนนการวาด ระหว่างผู้ตรวจคนที่ 1 และผู้ตรวจคนที่ 2 มีค่าสหสัมพันธ์อยู่ในระดับสูงมาก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสามารถทำการตรวจให้คะแนนการวาดภาพคน ของนักเรียนทั้งหมดต่อไปได้ด้วยตนเอง

- เครื่องมือในรายการที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพคน นำมาหาข้อบกพร่องของคำถาม แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

4.8 นำเครื่องมือที่ผ่านการทดลองใช้ ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา โดยให้วาดภาพคนผู้ชาย ภาพคนผู้หญิง และภาพตัวเอง แล้วให้ทำแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพคน

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

5.1 ผู้วิจัยได้ขออนุญาตจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นำไปขอความร่วมมือจากนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 23 จังหวัดพิษณุโลก

สังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์ ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างประชากร แล้วจึงนัดหมายวันเวลา ในการเก็บข้อมูล

5.2 ผู้วิจัยดำเนินการจัดเก็บข้อมูลการวาดภาพด้วยตนเอง ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

5.2.1 ผู้วิจัยเริ่มต้นอธิบายรายละเอียดของการทำแบบทดสอบ เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจตรงกัน

5.2.2 ผู้วิจัยแจกแบบทดสอบรายการที่ 1 และรายการที่ 3

5.2.3 เริ่มทำการทดสอบโดยให้กลุ่มตัวอย่างวาดภาพตามคำสั่ง โดยใช้เวลาในการวาดทั้ง 3 ภาพ 15 นาที ลงในแบบทดสอบที่ได้แจกให้ อุปกรณ์ที่ใช้คือ กระดาษสีขาว ขนาด A4 จำนวน 1 ชุด ประกอบด้วย แบบทดสอบการวาดภาพคน และแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพคน ดินสอคำ และยางลบ เมื่อกลุ่มตัวอย่างคนใดวาดภาพแรกซึ่งเป็นภาพผู้ชายเสร็จสมบูรณ์แล้วก็วาดภาพผู้หญิง และภาพตัวเองเป็นลำดับสุดท้าย โดยไม่ต้องรอผู้ทำแบบทดสอบคนอื่นๆ เสร็จแล้วให้ทำแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการวาดภาพคน

5.2.4 ผู้วิจัยเก็บแบบทดสอบและแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

5.2.5 ผู้วิจัยนำผลการวาดภาพคนของกลุ่มตัวอย่างตรวจสอบตามเกณฑ์ของแบบสอบถามการวาดภาพคนคู่อินโฟ-แฮร์ริส ด้วยตนเอง

5.2.6 ผู้วิจัยนำเครื่องมือในรายการที่ 3 (แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพคน) ตรวจสอบด้วยตนเอง

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. การวิเคราะห์แบบทดสอบการวาดภาพคนของนักเรียน ใช้วิธีค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบทดสอบการวาดภาพคน
2. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการวาดภาพคน ของนักเรียน ใช้วิธีแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ (Percentage)

7. การนำเสนอผลการวิเคราะห์การวิจัย

โดยนำเสนอผลการวิจัย ในรูปตารางประกอบความเรียง

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์เพื่อ การศึกษาผลการแสดงออกทางการวาดภาพคนโดยใช้แบบสอบวาดรูปคนกูดอินน์ฟ-แฮร์ริส (Goodenough - Hariss Drawing Test) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนสังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์ ในการวิจัยนี้ได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปของนักเรียน

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลภาพรวมการวาดภาพคนผู้ชาย คนผู้หญิง และตนเองของนักเรียนทั้งหมด

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะของส่วนต่างๆ ของร่างกายที่ปรากฏในการวาดภาพคน ของนักเรียนชาย

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะของส่วนต่างๆ ของร่างกายที่ปรากฏในการวาดภาพคน ของนักเรียนหญิง

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพคน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปของนักเรียน

ตารางที่ 3 ค่าความถี่และร้อยละของจำนวนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำแนกตามเพศ และ อายุ

อายุ	ป.4				ป.5				ป.6			
	ชาย	หญิง	รวม	%	ชาย	หญิง	รวม	%	ชาย	หญิง	รวม	%
10	6	10	16	53.3	-	-	-	-	-	-	-	-
11	4	3	7	23.3	8	4	12	40	-	-	-	-
12	3	2	5	16.7	2	5	7	23.3	4	3	7	23.3
13	1	-	1	3.3	2	4	6	20	4	8	12	40
14	-	-	-	-	2	-	2	6.7	6	4	10	33.3
15	1	-	1	3.3	1	2	3	10	1	-	1	3.3
รวม	15	15	30	100	15	15	30	100	15	15	30	100

จากตารางที่ 3 พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อายุ 10 ปี มีจำนวนมากที่สุด คือ 16 คน เป็นเพศชาย 6 คน เป็นเพศหญิง 10 คน คิดเป็นร้อยละ 53.3, รองลงมาเป็นอายุ 11 ปี จำนวน 7 คน เป็นเพศชาย 4 คน เป็นเพศหญิง 3 คน คิดเป็นร้อยละ 23.3, น้อยที่สุดได้แก่ อายุ 13 ปี จำนวน 1 คน เป็นเพศชาย 1 คน คิดเป็นร้อยละ 3.3, อายุ 15 ปี จำนวน 1 คน เป็นเพศชาย 1 คน คิดเป็นร้อยละ 3.3

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อายุ 11 ปี มีจำนวนมากที่สุด คือ 12 คน เป็นเพศชาย 8 คน เป็นเพศหญิง 4 คน คิดเป็นร้อยละ 40, รองลงมาเป็นอายุ 12 ปี จำนวน 7 คน เป็นเพศชาย 2 คน เป็นเพศหญิง 5 คน คิดเป็นร้อยละ 23.3, น้อยที่สุดได้แก่ อายุ 14 ปี จำนวน 2 คน เป็นเพศชาย 2 คน คิดเป็นร้อยละ 6.7 และ อายุ 13 ปี จำนวน 6 คน เป็นเพศชาย 2 คน เป็นเพศหญิง 4 คน คิดเป็นร้อยละ 20, อายุ 15 ปี จำนวน 3 คน เป็นเพศชาย 1 คน เป็นเพศหญิง 2 คน คิดเป็นร้อยละ 10

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อายุ 13 ปี มีจำนวนมากที่สุด คือ 12 คน เป็นเพศชาย 4 คน เป็นเพศหญิง 8 คน คิดเป็นร้อยละ 40, รองลงมาเป็นอายุ 14 ปี จำนวน 16 คน เป็นเพศชาย 6 คน เป็นเพศหญิง 4 คน คิดเป็นร้อยละ 33.3, น้อยที่สุดได้แก่ อายุ 15 ปี จำนวน 1 คน เป็นเพศชาย 1 คน คิดเป็นร้อยละ 3.3 และ อายุ 12 ปี จำนวน 7 คน เป็นเพศชาย 4 คน เป็นเพศหญิง 3 คน คิดเป็นร้อยละ 23.3

ตารางที่ 4 คำร้อยละ สภาพทั่วไปของนักเรียน

ข้อมูล	จำนวน (N=90)	ร้อยละ
1. สภาพครอบครัวของบิดามารดา		
ก. บิดามารดาอยู่ด้วยกัน	69	76.7
ข. บิดามารดาแยกกันอยู่หรือหย่าร้างกัน	10	11.1
ค. บิดาหรือมารดาเสียชีวิต	11	12.3
2. ครอบครัวของนักเรียนมีใครประกอบอาชีพเกี่ยวกับศิลปะหรือไม่		
- มี	29	32.2
- ไม่มี	61	67.8
3. นักเรียนมีความถนัด-ชอบ ศิลปะในด้านใด		
ก. งานปั้น	8	8.9
ข. งานพิมพ์	3	3.3
ค. งานวาดภาพระบายสี	67	74.4
ง. งานสร้างสรรค์ด้วยวัสดุต่างๆ	5	5.6
จ. อื่นๆ	7	7.8
4. นักเรียนเคยเข้ารับการอบรม การเข้าค่าย หรือเรียนพิเศษเกี่ยวกับศิลปะหรือไม่		
- เคย	39	43.3
- ไม่เคย	51	56.7

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นถึงสภาพทั่วไปของนักเรียน ดังนี้

สภาพครอบครัวของบิดามารดาอยู่ด้วยกัน มีจำนวนมากที่สุด จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 76.7 รองลงมาได้แก่ บิดาหรือมารดาเสียชีวิต จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 12.3 และน้อยที่สุดได้แก่ บิดามารดาแยกกันอยู่หรือหย่าร้าง จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 11.1

ครอบครัวของนักเรียนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับศิลปะ จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 32.2 และไม่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับศิลปะ จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 67.8

นักเรียนมีความถนัด-ชอบ ศิลปะในด้านงานวาดภาพระบายสี มีจำนวนมากที่สุด จำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 74.4 รองลงมาได้แก่ งานปั้น จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 8.9, อื่นๆ ได้แก่ งานวาดภาพระบายสีและงานสร้างสรรค์ด้วยวัสดุต่างๆ งานปั้นและงานพิมพ์ งานประดิษฐ์ จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 7.8, งานสร้างสรรค์ด้วยวัสดุต่างๆ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 5.6 และน้อยที่สุด ได้แก่ งานพิมพ์ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 3.3

นักเรียนที่เคยเข้ารับการอบรม การเข้าค่าย หรือเรียนพิเศษเกี่ยวกับศิลปะ จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 43.3 และไม่เคย จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 56.7

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลภาพรวมการวาดภาพคนผู้ชาย คนผู้หญิง และตนเองของนักเรียนทั้งหมด

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ยคะแนนการวาดภาพ คนผู้ชาย คนผู้หญิง และตนเอง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

ชั้น	เพศ	จำนวน	ภาพคนผู้ชาย		ภาพคนผู้หญิง		ภาพตนเอง		คะแนนรวม	
			\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
ป.4	ชาย	15	48.80	6.07	45.20	7.09	47.20	6.23	47.06	6.05
	หญิง	15	53.40	1.88	52.80	4.49	50.00	4.24	52.06	3.95
	รวม	30	51.10	4.99	49.0	6.99	48.60	5.44	49.56	5.91
ป.5	ชาย	15	49.66	7.94	46.73	8.25	47.13	7.39	47.84	7.80
	หญิง	15	57.53	6.03	56.26	6.27	57.00	6.80	56.93	6.25
	รวม	30	53.60	8.00	51.50	8.68	52.06	8.59	52.38	8.38
ป.6	ชาย	15	53.33	4.16	50.93	6.05	49.53	5.55	51.26	5.43
	หญิง	15	54.93	5.33	55.60	6.67	51.93	6.77	54.15	6.36
	รวม	30	54.13	4.77	53.26	6.69	50.73	6.20	52.71	6.05
รวมทั้งหมด		90	52.94	6.18	51.25	7.62	50.46	6.95	51.55	6.99

จากตารางที่ 5 สรุปค่าเฉลี่ยคะแนนการวาดภาพคนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ทั้งเพศชายและเพศหญิง ปรากฏคะแนนดังนี้ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ได้ค่าเฉลี่ยคะแนน ภาพวาดคนผู้ชาย เท่ากับ 51.10 (S.D.=4.99), ภาพวาดคนผู้หญิง เท่ากับ 49.0 (S.D.=6.99), ภาพวาดตนเอง เท่ากับ 48.60 (S.D.=5.44), คะแนนเฉลี่ยทั้ง 3 ภาพ เท่ากับ 49.56 (S.D.=5.91)

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้ค่าเฉลี่ยคะแนนภาพวาดคนผู้ชาย เท่ากับ 53.60 (S.D.=8.00), ภาพวาดคนผู้หญิง เท่ากับ 51.50 (S.D.=8.68), ภาพวาดตนเอง เท่ากับ 52.06 (S.D.=8.59), คะแนนเฉลี่ยทั้ง 3 ภาพ เท่ากับ 52.38 (S.D.=8.38)

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้ค่าเฉลี่ยคะแนนภาพวาดคนผู้ชาย เท่ากับ 54.13 (S.D.=4.77), ภาพวาดคนผู้หญิง เท่ากับ 53.26 (S.D.=6.69), ภาพวาดตนเอง เท่ากับ 50.73 (S.D.=6.20), คะแนนเฉลี่ยทั้ง 3 ภาพ เท่ากับ 52.71 (S.D.=6.05)

เฉลี่ยคะแนนการวาดภาพคนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ได้ค่าเฉลี่ยคะแนนภาพวาดคนผู้ชาย เท่ากับ 52.94 (S.D.=6.18), ภาพวาดคนผู้หญิง เท่ากับ 51.25 (S.D.=7.62), ภาพวาดตนเอง เท่ากับ 50.46 (S.D.=6.95), คะแนนเฉลี่ยทั้ง 3 ภาพ เท่ากับ 51.55 (S.D.=6.99)

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะของส่วนต่างๆ ของร่างกายที่ปรากฏในการวาดภาพคนของนักเรียนชาย

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ย ลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้ชาย ของนักเรียนชายชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

ลักษณะที่ปรากฏใน ภาพวาดคนผู้ชาย	ค่าเฉลี่ยของลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้ชายของนักเรียนชาย							
	ป.4 (N=15)		ป.5 (N=15)		ป.6 (N=15)		คะแนนรวม	
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
1. ศีรษะ	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
2. คอ	0.80	0.41	1.00	0.00	1.00	0.00	0.93	0.25
3. คอ 2 มิติ	0.60	0.50	0.86	0.35	0.80	0.41	0.75	0.43
4. ตา	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
5. คิ้วหรือขนตา	0.80	0.41	0.86	0.35	0.93	0.25	0.86	0.34
6. ลูกนัยตา	0.13	0.35	0.06	0.25	0.53	0.51	0.24	0.43
7. สัดส่วนของตา	0.26	0.45	0.40	0.50	0.53	0.51	0.40	0.49
8. การชำเลื่อง	0.00	0.00	0.00	0.00	0.26	0.45	0.08	0.28
9. จมูก	0.93	0.25	1.00	0.00	1.00	0.00	0.97	0.14
10. จมูก 2 มิติ	0.80	0.41	0.80	0.41	0.93	0.25	0.84	0.36
11. ปาก	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
12. ปาก 2 มิติ	0.06	0.25	0.06	0.25	0.20	0.41	0.11	0.31
13. จมูกและปาก 2 มิติ	0.00	0.00	0.06	0.25	0.13	0.35	0.06	0.25
14. คางและหน้าผาก	0.86	0.35	1.00	0.00	1.00	0.00	0.95	0.20
15. รอยยื่นของคางต่างจากริมฝีปาก	0.40	0.50	0.20	0.41	0.46	0.51	0.35	0.48

ลักษณะที่ปรากฏใน ภาพวาดคนผู้ชาย	ค่าเฉลี่ยของลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้ชายของนักเรียนชาย							
	ป.4 (N=15)		ป.5 (N=15)		ป.6 (N=15)		คะแนนรวม	
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
16. เส้นขากรรไกร	0.20	0.41	0.66	0.48	0.46	0.51	0.44	0.50
17. สันจมูก	0.26	0.45	0.33	0.48	0.80	0.41	0.46	0.50
18. ผม (1)	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
19. ผม (2)	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
20. ผม (3)	0.00	0.00	0.13	0.35	0.20	0.41	0.11	0.31
21. ผม (4)	0.00	0.00	0.13	0.35	0.20	0.41	0.11	0.31
22. หู	0.80	0.41	0.86	0.35	0.86	0.35	0.84	0.36
23. สัดส่วนของหูและที่ตั้ง	0.26	0.45	0.46	0.51	0.66	0.48	0.46	0.50
24. นิ้ว	0.86	0.35	1.00	0.00	0.53	0.51	0.80	0.40
25. จำนวนนิ้วถูกต้อง	0.46	0.51	0.60	0.50	0.46	0.51	0.51	0.50
26. รายละเอียดของนิ้ว ถูกต้อง	0.53	0.51	0.86	0.35	0.46	0.51	0.62	0.49
27. แสดงส่วนตรงข้ามของ นิ้วหัวแม่มือ	0.46	0.51	0.40	0.50	0.46	0.51	0.44	0.50
28. มือ	0.80	0.41	0.93	0.25	0.46	0.51	0.73	0.44
29. ข้อมือ ข้อเท้า	0.73	0.45	0.80	0.41	0.46	0.51	0.66	0.47
30. แขน	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
31. ไหล่ (1)	1.00	0.00	0.93	0.25	1.00	0.00	0.97	0.14
32. ไหล่ (2)	0.93	0.25	0.93	0.25	1.00	0.00	0.95	0.20
33. แขนข้างลำตัวหรือกำลัง แสดงท่าทางหรืออยู่ด้านหลัง	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
34. ข้อศอก	0.20	0.41	0.20	0.41	0.53	0.51	0.31	0.46
35. ขา	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
36. สะโพก (1)	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
37. สะโพก (2)	0.13	0.35	0.00	0.00	0.06	0.25	0.06	0.25
38. หัวเข่า	0.13	0.35	0.26	0.45	0.53	0.51	0.31	0.46
39. เท้า	0.93	0.25	1.00	0.00	1.00	0.00	0.97	0.14
40. เท้า 2 มิติ	0.86	0.35	0.66	0.48	1.00	0.00	0.84	0.36
41. สันเท้า	0.86	0.35	0.80	0.41	1.00	0.00	0.88	0.31
42. ความลึกของเท้า	0.66	0.48	0.53	0.51	0.93	0.25	0.71	0.45
43. รายละเอียดของเท้า	0.60	0.50	0.60	0.50	0.80	0.41	0.66	0.47
44. รอยต่อของแขนและขา(1)	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
45. รอยต่อของแขนและขา(2)	0.93	0.25	1.00	0.00	1.00	0.00	0.97	0.14
46. ลำตัว	0.93	0.25	1.00	0.00	1.00	0.00	0.97	0.14

ลักษณะที่ปรากฏใน ภาพวาดคนผู้ชาย	ค่าเฉลี่ยของลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้ชายของนักเรียนชาย							
	ป.4 (N=15)		ป.5 (N=15)		ป.6 (N=15)		คะแนนรวม	
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
47. ลำตัว 2 มิติ	0.93	0.25	1.00	0.00	1.00	0.00	0.97	0.14
48. สัดส่วนของศีรษะ (1)	0.66	0.48	0.40	0.50	0.53	0.51	0.53	0.50
49. สัดส่วนของศีรษะ (2)	0.60	0.50	0.46	0.51	0.53	0.51	0.53	0.50
50. สัดส่วนของหน้า	0.53	0.51	0.46	0.51	0.40	0.50	0.46	0.50
51. สัดส่วนของแขน (1)	1.00	0.00	0.86	0.35	0.93	0.25	0.93	0.25
52. สัดส่วนของแขน (2)	0.86	0.35	0.66	0.48	0.93	0.25	0.82	0.38
53. สัดส่วนของขา	0.80	0.41	0.80	0.41	0.53	0.51	0.71	0.45
54. แขนขา 2 มิติ	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
55. เครื่องแต่งกาย (1)	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
56. เครื่องแต่งกาย (2)	0.73	0.45	0.93	0.25	1.00	0.00	0.88	0.31
57. เครื่องแต่งกาย (3)	0.80	0.41	0.86	0.35	0.93	0.25	0.86	0.34
58. เครื่องแต่งกาย (4)	0.66	0.48	0.73	0.45	1.00	0.00	0.80	0.40
59. เครื่องแต่งกาย (5)	0.53	0.51	0.60	0.50	0.86	0.35	0.66	0.47
60. ภาพด้านข้าง (1)	0.26	0.45	0.06	0.25	0.00	0.00	0.11	0.31
61. ภาพด้านข้าง (2)	0.20	0.41	0.06	0.25	0.00	0.00	0.08	0.28
62. หน้าตรง	0.80	0.41	0.93	0.25	1.00	0.00	0.91	0.28
63. การประสานงาน กล้ามเนื้อ ตาและมือ เส้น	0.73	0.45	0.06	0.25	0.46	0.51	0.42	0.49
64. การประสานงาน กล้ามเนื้อตาและมือ รอยต่อ	0.26	0.45	0.20	0.41	0.26	0.51	0.24	0.43
65. การประสานงาน กล้ามเนื้อตาและมือ ยอดเยี่ยม	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
66. รูปทรงของศีรษะ	0.86	0.35	0.73	0.45	0.80	0.41	0.80	0.40
67. รูปทรงของลำตัว	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
68. รูปทรงของแขนและขา	0.93	0.25	0.60	0.50	0.46	0.51	0.66	0.47
69. ลักษณะของใบหน้า	0.73	0.45	0.93	0.25	1.00	0.00	0.88	0.31
70. เทคนิคการสเก็ตภาพ	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
71. เทคนิครูปแบบ	0.66	0.48	0.86	0.35	1.00	0.00	0.84	0.36
72. การเคลื่อนไหวของแขน	1.00	0.00	0.93	0.25	1.00	0.00	0.97	0.14
73. การเคลื่อนไหวของขา	0.93	0.25	1.00	0.00	0.93	0.25	0.14	0.20

จากตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ย ลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้ชาย ของนักเรียนชายชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 สามารถสรุปได้ ดังนี้

ลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้ชาย ที่พบมากที่สุด คือ ศีรษะ, ตา, ปาก, ผม(1), ผม (2), แขน, แขนข้างลำตัวหรือกำลังแสดงท่าทางหรืออยู่ด้านหลัง, ขา, สะโพก(1), รอยต่อของแขน และขา(1), แขน ขา 2 มิติ, เครื่องแต่งกาย(1), รูปทรงของลำตัว และ เทคนิคการสเก็ตภาพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.00

ลักษณะที่ไม่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้ชาย คือ การประสานงานของกล้ามเนื้อตาและมือ ยอดเยี่ยม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.00

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ย ลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้หญิง ของนักเรียนชายชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

ลักษณะที่ปรากฏใน ภาพวาดคนผู้หญิง	ค่าเฉลี่ยของลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้หญิงของนักเรียนชาย							
	ป.4 (N=15)		ป.5 (N=15)		ป.6 (N=15)		คะแนนรวม	
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
1. ศีรษะ	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
2. คอ	0.80	0.41	1.00	0.00	1.00	0.00	0.93	0.25
3. คอ 2 มิติ	0.60	0.50	0.66	0.48	0.80	0.41	0.68	0.46
4. ตา	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
5. ขนตาหรือขนคิ้ว	0.73	0.45	0.93	0.25	0.93	0.25	0.86	0.34
6. ลูกนัยตา	0.06	0.25	0.00	0.00	0.40	0.50	0.15	0.36
7. สัดส่วนของตา	0.20	0.41	0.40	0.50	0.46	0.51	0.35	0.48
8. แก้ม	0.06	0.25	0.00	0.00	0.20	0.41	0.08	0.28
9. จมูก	1.00	0.00	1.00	0.00	0.93	0.25	0.97	0.14
10. จมูก 2 มิติ	0.86	0.35	0.86	0.35	0.93	0.25	0.88	0.31
11. สันจมูก	0.66	0.48	0.46	0.51	0.73	0.45	0.62	0.49
12. รูจมูก	0.06	0.25	0.20	0.41	0.33	0.48	0.20	0.41
13. ปาก	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
14. ปาก 2 มิติ	0.00	0.00	0.40	0.50	0.20	0.41	0.20	0.40
15. ริมนิปากรูปคันศร	0.00	0.00	0.20	0.41	0.06	0.25	0.08	0.28
16. จมูกและปาก 2 มิติ	0.00	0.00	0.40	0.50	0.20	0.41	0.20	0.40
17. คางและหน้าผาก	0.60	0.50	0.86	0.35	0.93	0.25	0.80	0.40
18. เส้นขากรรไกร	0.53	0.51	0.66	0.48	0.80	0.41	0.66	0.47
19. ผม (1)	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
20. ผม (2)	0.93	0.25	0.93	0.25	0.93	0.25	0.93	0.25
21. ผม (3)	0.26	0.45	0.26	0.45	0.66	0.48	0.40	0.49
22. ผม (4)	0.40	0.50	0.53	0.51	0.93	0.25	0.62	0.49

ลักษณะที่ปรากฏใน ภาพวาดคนผู้หญิง	ค่าเฉลี่ยของลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้หญิงของนักเรียนชาย							
	ป.4 (N=15)		ป.5 (N=15)		ป.6 (N=15)		คะแนนรวม	
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
23. สายสร้อยหรือต่างหู	0.00	0.00	0.20	0.41	0.20	0.41	0.13	0.34
24. แขน	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
25. ไหล่	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
26. แขนข้างลำตัวหรือกำลัง แสดงท่าทางหรืออยู่ด้านหลัง	1.00	0.00	1.00	0.00	0.93	0.25	0.97	0.14
27. ข้อศอก	0.26	0.45	0.20	0.41	0.40	0.50	0.28	0.45
28. นิ้วมือ	0.86	0.35	0.86	0.35	0.86	0.35	0.86	0.34
29. จำนวนนิ้วถูกต้อง	0.73	0.45	0.33	0.48	0.46	0.51	0.51	0.50
30. รายละเอียดของนิ้ว ถูกต้อง	0.60	0.50	0.60	0.50	0.66	0.48	0.62	0.49
31. แสดงส่วนตรงข้ามกับ นิ้วหัวแม่มือ	0.53	0.51	0.40	0.50	0.46	0.51	0.46	0.50
32. มือ	0.80	0.41	0.86	0.35	0.86	0.35	0.84	0.36
33. ขา	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
34. สะโพก	1.00	0.00	0.86	0.35	0.66	0.48	0.84	0.36
35. เท้า (1)	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
36. เท้า (2) : สักส่วน	0.80	0.41	0.73	0.45	0.66	0.48	0.73	0.44
37. เท้า (3) : รายละเอียด	0.40	0.50	0.40	0.50	0.60	0.50	0.46	0.50
38. รองเท้า (1) : รองเท้า ผู้หญิง	0.60	0.50	0.60	0.50	0.66	0.48	0.62	0.49
39. รองเท้า (2) : รูปแบบ	0.46	0.51	0.73	0.45	0.66	0.48	0.62	0.49
40. การวางเท้าเหมาะสมกับ ภาพ	0.40	0.50	0.66	0.48	0.60	0.50	0.55	0.50
41. รอยต่อของแขนและขา (1)	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
42. รอยต่อของแขนและขา (2)	0.73	0.45	1.00	0.00	0.86	0.35	0.86	0.34
43. เครื่องแต่งกาย	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
44. แขนเสื้อ (1)	0.86	0.35	0.86	0.35	1.00	0.00	0.91	0.28
45. แขนเสื้อ (2)	0.53	0.51	0.66	0.48	0.80	0.41	0.66	0.47
46. เส้นคอ (1)	0.13	0.35	0.20	0.41	0.33	0.48	0.22	0.42
47. เส้นคอ (2) : ปกเสื้อ	0.80	0.41	0.86	0.35	1.00	0.00	0.88	0.31
48. เอว (1)	0.93	0.25	1.00	0.00	0.93	0.25	0.95	0.20
49. เอว (2)	0.60	0.50	0.66	0.48	0.86	0.35	0.71	0.45
50. รูปแบบของกระโปรง แสดงจีบหรือเครื่องตกแต่ง อื่นๆ	0.60	0.50	0.80	0.41	0.46	0.35	0.62	0.49

ลักษณะที่ปรากฏใน ภาพวาดคนผู้หญิง	ค่าเฉลี่ยของลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้หญิงของนักเรียนชาย							
	ป.4 (N=15)		ป.5 (N=15)		ป.6 (N=15)		คะแนนรวม	
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
51. ภาพไม่โปร่งใส	0.86	0.35	0.66	0.48	1.00	0.00	0.84	0.36
52. ชูคของผู้หญิง	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
53. ความสมบูรณ์ของเครื่อง แต่งตัว	0.73	0.45	0.60	0.50	0.93	0.25	0.75	0.43
54. ชนิดของเครื่องแต่งตัว	0.66	0.48	0.73	0.45	0.93	0.25	0.77	0.42
55. ลำตัว	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
56. ลำตัว 2 มิติ	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
57. สัดส่วนของศีรษะเมื่อ เทียบกับลำตัว	0.93	0.25	0.60	0.50	0.53	0.51	0.68	0.46
58. สัดส่วนของศีรษะ	0.60	0.50	0.46	0.51	0.40	0.50	0.48	0.50
59. สัดส่วนของแขน ขา	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
60. สัดส่วนของแขนเมื่อ เทียบกับลำตัว	1.00	0.00	0.73	0.45	0.93	0.25	0.88	0.31
61. ตำแหน่งของเอว	0.86	0.35	0.86	0.35	0.73	0.45	0.82	0.38
62. เนื้อที่ของกระโปรง	0.93	0.25	0.93	0.25	0.86	0.35	0.91	0.28
63. การประสานงาน กล้ามเนื้อ ตา และมือ :	0.33	0.48	0.06	0.25	0.26	0.45	0.22	0.42
รอยต่อ								
64. การประสานงาน กล้ามเนื้อ ตา และมือ : เส้น	0.00	0.00	0.00	0.00	0.06	0.25	0.02	0.14
65. การประสานงาน กล้ามเนื้อตาและมือยึดเชื่อม	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
66. รูปร่างของศีรษะ	0.46	0.51	0.46	0.51	0.60	0.50	0.51	0.50
67. หน้อก	0.26	0.45	0.33	0.48	0.66	0.48	0.42	0.49
68. ส่วนนูนของสะโพก	0.33	0.48	0.26	0.45	0.60	0.50	0.40	0.49
69. ความเร็วของแขน	0.80	0.41	0.66	0.48	0.80	0.41	0.75	0.43
70. น่อง	0.06	0.25	0.06	0.25	0.13	0.35	0.08	0.28
71. รูปร่างของหน้า	0.93	0.25	0.93	0.25	1.00	0.00	0.95	0.20

จากตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ย ลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้หญิง ของนักเรียนชายชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 สามารถสรุปได้ ดังนี้

ลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้หญิง ที่พบมากที่สุด คือ ศีรษะ, ตา, ปาก, ผม(1), แขน, ไหล่, ขา, เท้า(1), รอยต่อของแขนและขา(1), เครื่องแต่งกาย, ชูคของผู้หญิง, ลำตัว, ลำตัว 2 มิติ และ สัดส่วนของแขนและขา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.00

ลักษณะที่ไม่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้หญิง คือ การประสานงานของกล้ามเนื้อตาและมือ
ยอดเยี่ยม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.00

ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ยลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพตนเอง ของนักเรียนชายชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

ลักษณะที่ปรากฏใน ภาพวาดตนเอง	ค่าเฉลี่ยของลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพตนเองของนักเรียนชาย							
	ป.4 (N=15)		ป.5 (N=15)		ป.6 (N=15)		คะแนนรวม	
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
1. สีระยะ	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
2. คอ	0.73	0.45	1.00	0.00	1.00	0.00	0.91	0.28
3. คอ 2 มิติ	0.66	0.48	0.86	0.35	0.73	0.45	0.75	0.43
4. ตา	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
5. คิ้วหรือขนตา	0.93	0.25	0.80	0.41	0.93	0.25	0.88	0.31
6. ลูกนัยตา	0.06	0.25	0.00	0.00	0.33	0.48	0.13	0.34
7. สัดส่วนของตา	0.26	0.45	0.33	0.48	0.60	0.50	0.40	0.49
8. การชำเลือง	0.00	0.00	0.00	0.00	0.20	0.41	0.06	0.25
9. จมูก	0.93	0.25	1.00	0.00	1.00	0.00	0.97	0.14
10. จมูก 2 มิติ	0.80	0.41	0.73	0.45	0.86	0.35	0.80	0.40
11. ปาก	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
12. ปาก 2 มิติ	0.13	0.35	0.06	0.25	0.13	0.35	0.11	0.31
13. จมูกและปาก 2 มิติ	0.06	0.25	0.06	0.25	0.13	0.35	0.08	0.28
14. คางและหน้าผาก	0.86	0.35	1.00	0.00	0.93	0.25	0.93	0.25
15. รอยขึ้นของคางต่างจากริม ฝีปาก	0.26	0.45	0.33	0.48	0.40	0.50	0.33	0.47
16. เส้นขากรรไกร	0.26	0.45	0.60	0.50	0.33	0.48	0.40	0.49
17. สันจมูก	0.33	0.48	0.46	0.51	0.60	0.50	0.46	0.50
18. ผม (1)	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
19. ผม (2)	1.00	0.00	0.93	0.25	1.00	0.00	0.97	0.14
20. ผม (3)	0.00	0.00	0.13	0.35	0.13	0.35	0.08	0.28
21. ผม (4)	0.00	0.00	0.13	0.35	0.13	0.35	0.08	0.28
22. หู	0.60	0.50	0.80	0.41	0.80	0.41	0.73	0.44
23. สัดส่วนของหูและที่ตั้ง	0.26	0.45	0.40	0.50	0.66	0.48	0.44	0.50
24. นิ้ว	0.73	0.45	0.93	0.25	0.53	0.51	0.73	0.44
25. จำนวนนิ้วถูกต้อง	0.46	0.51	0.13	0.35	0.33	0.48	0.31	0.46
26. รายละเอียดของนิ้ว ถูกต้อง	0.60	0.50	0.60	0.50	0.40	0.50	0.53	0.50

ลักษณะที่ปรากฏใน ภาพวาดตนเอง	ค่าเฉลี่ยของลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพตนเองของนักเรียนชาย							
	ป.4 (N=15)		ป.5 (N=15)		ป.6 (N=15)		คะแนนรวม	
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
27. แสดงส่วนตรงข้ามของ นิ้วหัวแม่มือ	0.33	0.48	0.26	0.45	0.46	0.51	0.35	0.48
28. มือ	0.73	0.45	0.93	0.25	0.53	0.51	0.73	0.44
29. ซ้อมือ ซ้อเท้า	0.73	0.45	0.66	0.48	0.60	0.50	0.66	0.47
30. แขน	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
31. ไหล่ (1)	0.93	0.25	0.93	0.25	1.00	0.00	0.95	0.20
32. ไหล่ (2)	0.86	0.35	0.93	0.25	1.00	0.00	0.93	0.25
33. แขนข้างลำตัวหรือกำลัง แสดงท่าทางหรืออยู่ด้านหลัง	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
34. ซ้อมอก	0.26	0.45	0.13	0.35	0.40	0.50	0.26	0.44
35. ขา	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
36. สะโพก (1)	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
37. สะโพก (2)	0.00	0.00	0.00	0.00	0.26	0.45	0.08	0.28
38. หัวเข่า	0.00	0.00	0.20	0.41	0.33	0.48	0.17	0.38
39. เท้า	0.86	0.35	1.00	0.00	1.00	0.00	0.95	0.20
40. เท้า 2 มิติ	0.73	0.45	0.73	0.45	0.93	0.25	0.80	0.40
41. ส้นเท้า	0.86	0.35	0.73	0.45	0.86	0.35	0.82	0.38
42. ความลึกของเท้า	0.46	0.51	0.60	0.50	0.80	0.41	0.62	0.49
43. รายละเอียดของเท้า	0.46	0.51	0.40	0.50	0.73	0.45	0.53	0.50
44. รอยต่อของแขนและขา (1)	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
45. รอยต่อของแขนและขา (2)	0.93	0.25	0.93	0.25	1.00	0.00	0.95	0.20
46. ลำตัว	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
47. ลำตัว 2 มิติ	1.00	0.00	1.00	0.00	0.93	0.25	0.97	0.14
48. สัดส่วนของศีรษะ (1)	0.66	0.48	0.60	0.50	0.33	0.48	0.53	0.50
49. สัดส่วนของศีรษะ (2)	0.66	0.48	0.46	0.45	0.26	0.45	0.46	0.50
50. สัดส่วนของหน้า	0.53	0.51	0.26	0.45	0.33	0.48	0.37	0.49
51. สัดส่วนของแขน (1)	0.86	0.35	0.73	0.45	0.86	0.35	0.82	0.38
52. สัดส่วนของแขน (2)	0.80	0.41	0.60	0.50	0.80	0.41	0.73	0.44
53. สัดส่วนของขา	0.80	0.41	0.60	0.50	0.66	0.48	0.68	0.46
54. แขนขา 2 มิติ	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
55. เครื่องแต่งกาย (1)	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
56. เครื่องแต่งกาย (2)	0.80	0.41	0.86	0.35	0.86	0.35	0.84	0.36

ลักษณะที่ปรากฏใน ภาพวาดตนเอง	ค่าเฉลี่ยของลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพตนเองของนักเรียนชาย							
	ป.4 (N=15)		ป.5 (N=15)		ป.6 (N=15)		คะแนนรวม	
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
57. เครื่องแต่งกาย (3)	0.86	0.35	0.73	0.45	0.80	0.41	0.80	0.40
58. เครื่องแต่งกาย (4)	0.73	0.45	0.66	0.48	0.93	0.25	0.77	0.42
59. เครื่องแต่งกาย (5)	0.73	0.45	0.46	0.51	0.33	0.48	0.51	0.50
60. ภาพด้านข้าง (1)	0.00	0.00	0.00	0.00	0.06	0.25	0.02	0.14
61. ภาพด้านข้าง (2)	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
62. หน้าตรง	1.00	0.00	1.00	0.00	0.93	0.25	0.97	0.14
63. การประสานงาน กล้ามเนื้อ ตาและมือ เส้น	0.66	0.48	0.33	0.48	0.46	0.51	0.48	0.50
64. การประสานงาน กล้ามเนื้อตาและมือ รอยต่อ	0.26	0.45	0.20	0.41	0.26	0.45	0.24	0.43
65. การประสานงาน กล้ามเนื้อตาและมือ ยอดเยี่ยม	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
66. รูปทรงของศีรษะ	0.80	0.41	0.73	0.45	0.66	0.48	0.73	0.44
67. รูปทรงของลำตัว	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
68. รูปทรงของแขนและขา	0.86	0.35	0.64	0.49	0.20	0.41	0.56	0.50
69. ลักษณะของใบหน้า	0.60	0.50	0.80	0.41	0.86	0.35	0.75	0.43
70. เทคนิคการสเก็ตภาพ	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
71. เทคนิครูปแบบ	0.80	0.41	0.86	0.35	0.86	0.35	0.84	0.36
72. การเคลื่อนไหวของแขน	0.73	0.45	0.80	0.41	0.9	0.25	0.82	0.38
73. การเคลื่อนไหวของขา	0.80	0.41	1.00	0.00	1.00	0.00	0.93	0.25

จากตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ย ลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพตนเอง ของนักเรียนชายชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 4-6 สามารถสรุปได้ ดังนี้

ลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพตนเอง ที่พบมากที่สุด คือ ศีรษะ, ตา, ปาก, ผม(1), แขน,
แขนข้างลำตัวหรือกำลังแสดงท่าทางหรืออยู่ด้านหลัง, ขา, สะโพก(1), รอยต่อของแขนและขา(1),
ลำตัว, แขน ขา 2 มิติ, เครื่องแต่งกาย(1), รูปทรงของลำตัว และ เทคนิคการสเก็ตภาพ มีค่าเฉลี่ย
เท่ากับ 1.00

ลักษณะที่ไม่ปรากฏในการวาดภาพตนเอง คือ ภาพด้านข้าง(2) และ การประสานงานของ
กล้ามเนื้อตาและมือ ยอดเยี่ยม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.00

**ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะของส่วนต่างๆ ของร่างกายที่ปรากฏในการวาดภาพคน
ของนักเรียนหญิง**

**ตารางที่ 9 ค่าเฉลี่ย ลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้ชาย ของนักเรียนหญิงชั้นประถมศึกษาปีที่
4-6**

ลักษณะที่ปรากฏใน ภาพวาดคนผู้ชาย	ค่าเฉลี่ยของลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้ชายของนักเรียนหญิง							
	ป.4 (N=15)		ป.5 (N=15)		ป.6 (N=15)		คะแนนรวม	
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
1. ศีรษะ	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
2. คอ	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
3. คอ 2 มิติ	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
4. ตา	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
5. คิ้วหรือขนตา	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
6. ลูกนัยตา	0.06	0.25	0.66	0.48	0.66	0.48	0.46	0.50
7. สัดส่วนของตา	0.00	0.00	0.26	0.45	0.26	0.45	0.17	0.38
8. การชำเลื่อง	0.00	0.00	0.33	0.48	0.60	0.50	0.31	0.46
9. จมูก	1.00	0.00	1.00	0.00	0.93	0.25	0.97	0.14
10. จมูก 2 มิติ	0.86	0.35	0.93	0.25	0.93	0.25	0.91	0.28
11. ปาก	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
12. ปาก 2 มิติ	0.06	0.25	0.40	0.50	0.26	0.45	0.24	0.43
13. จมูกและปาก 2 มิติ	0.06	0.25	0.00	0.50	0.26	0.45	0.24	0.43
14. คางและหน้าผาก	0.93	0.25	1.00	0.00	1.00	0.00	0.97	0.14
15. รอยยื่นของคางต่างจากริม ฝีปาก	0.20	0.41	0.33	0.48	0.40	0.50	0.31	0.46
16. เส้นขากรรไกร	0.73	0.45	0.53	0.51	0.46	0.51	0.57	0.49
17. สันจมูก	0.00	0.00	0.53	0.51	0.33	0.48	0.28	0.45
18. ผม (1)	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
19. ผม (2)	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
20. ผม (3)	0.00	0.00	0.21	0.42	0.13	0.35	0.11	0.32
21. ผม (4)	0.00	0.00	0.20	0.41	0.13	0.35	0.11	0.31
22. หู	0.73	0.45	0.86	0.35	0.86	0.35	0.82	0.38
23. สัดส่วนของหูและที่ตั้ง	0.13	0.35	0.53	0.51	0.60	0.50	0.42	0.49
24. นิ้ว	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
25. จำนวนนิ้วถูกต้อง	1.00	0.00	1.00	0.00	0.66	0.48	0.88	0.31
26. รายละเอียดของนิ้ว ถูกต้อง	1.00	0.00	0.93	0.25	0.80	0.41	0.91	0.28

ลักษณะที่ปรากฏใน ภาพวาดคนผู้ชาย	ค่าเฉลี่ยของลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้ชายของนักเรียนหญิง							
	ป.4 (N=15)		ป.5 (N=15)		ป.6 (N=15)		คะแนนรวม	
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
27. แสดงส่วนตรงข้ามของ นิ้วหัวแม่มือ	0.93	0.25	0.73	0.45	0.73	0.45	0.80	0.40
28. มือ	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
29. ข้อมือ ข้อเท้า	0.93	0.25	1.00	0.00	0.93	0.25	0.95	0.20
30. แขน	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
31. ไหล่ (1)	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
32. ไหล่ (2)	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
33. แขนข้างลำตัวหรือกำลัง แสดงท่าทางหรืออยู่ด้านหลัง	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
34. ข้อศอก	0.00	0.00	0.13	0.35	0.26	0.25	0.13	0.34
35. ขา	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
36. สะโพก (1)	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
37. สะโพก (2)	0.00	0.00	0.13	0.35	0.06	0.25	0.06	0.25
38. หัวเข่า	0.00	0.00	0.40	0.50	0.06	0.25	0.15	0.36
39. เท้า	1.00	0.00	1.00	0.00	0.93	0.25	0.97	0.14
40. เท้า 2 มิติ	1.00	0.00	0.93	0.25	0.93	0.25	0.95	0.20
41. ส้นเท้า	1.00	0.00	0.93	0.25	0.93	0.25	0.95	0.20
42. ความลึกของเท้า	1.00	0.00	0.86	0.35	0.93	0.25	0.93	0.25
43. รายละเอียดของเท้า	0.86	0.35	0.80	0.41	0.86	0.35	0.84	0.36
44. รอยต่อของแขนและขา(1)	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
45. รอยต่อของแขนและขา(2)	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
46. ลำตัว	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
47. ลำตัว 2 มิติ	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
48. สัดส่วนของศีรษะ (1)	0.86	0.35	0.86	0.35	0.80	0.41	0.84	0.36
49. สัดส่วนของศีรษะ (2)	0.86	0.35	1.00	0.00	1.00	0.00	0.95	0.21
50. สัดส่วนของหน้า	0.66	0.48	0.66	0.48	0.53	0.51	0.62	0.49
51. สัดส่วนของแขน (1)	0.93	0.25	1.00	0.00	0.93	0.25	0.95	0.20
52. สัดส่วนของแขน (2)	1.00	0.00	0.93	0.25	0.93	0.25	0.95	0.20
53. สัดส่วนของขา	0.93	0.25	1.00	0.00	1.00	0.00	0.97	0.14
54. แขนขา 2 มิติ	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
55. เครื่องแต่งกาย (1)	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
56. เครื่องแต่งกาย (2)	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
57. เครื่องแต่งกาย (3)	0.93	0.25	1.00	0.00	1.00	0.00	0.97	0.14
58. เครื่องแต่งกาย (4)	1.00	0.00	0.93	0.25	0.93	0.25	0.95	0.20

ลักษณะที่ปรากฏใน ภาพวาดคนผู้ชาย	ค่าเฉลี่ยของลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้ชายของนักเรียนหญิง							
	ป.4 (N=15)		ป.5 (N=15)		ป.6 (N=15)		คะแนนรวม	
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
59. เครื่องแต่งกาย (5)	1.00	0.00	0.93	0.25	1.00	0.00	0.97	0.14
60. ภาพด้านข้าง (1)	0.00	0.00	0.13	0.35	0.06	0.25	0.06	0.25
61. ภาพด้านข้าง (2)	0.00	0.00	0.13	0.35	0.06	0.25	0.06	0.25
62. หน้าตรง	1.00	0.00	0.93	0.25	1.00	0.00	0.97	0.14
63. การประสานงาน กล้ามเนื้อ ตาและมือ เส้น	0.60	0.50	0.40	0.50	0.26	0.45	0.42	0.49
64. การประสานงาน กล้ามเนื้อตาและมือ รอยต่อ	0.20	0.41	0.20	0.41	0.00	0.00	0.13	0.34
65. การประสานงาน กล้ามเนื้อตาและมือ ยอดเยี่ยม	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
66. รูปทรงของศีรษะ	1.00	0.00	0.80	0.41	0.80	0.41	0.86	0.34
67. รูปทรงของลำตัว	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
68. รูปทรงของแขนและขา	1.00	0.00	0.93	0.25	0.60	0.50	0.84	0.36
69. ลักษณะของใบหน้า	0.66	0.48	1.00	0.00	0.73	0.45	0.80	0.40
70. เทคนิคการสเก็ตภาพ	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
71. เทคนิครูปแบบ	1.00	0.00	0.93	0.25	1.00	0.00	0.97	0.14
72. การเคลื่อนไหวของแขน	0.80	0.41	0.86	0.35	0.86	0.35	0.84	0.36
73. การเคลื่อนไหวของขา	0.40	0.50	0.80	0.41	0.46	0.51	0.55	0.50

จากตารางที่ 9 ค่าเฉลี่ย ลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้ชาย ของนักเรียนหญิงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 สามารถสรุปได้ ดังนี้

ลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้ชาย ที่พบมากที่สุด คือ ศีรษะ, คอ, คอ 2 มิติ, ตา, คิ้วหรือขนตา, ปาก, ผม(1), ผม(2), นิ้ว, มือ, แขน, ไหล่(1), ไหล่(2), แขนข้างลำตัวหรือกำลังแสดงท่าทางหรืออยู่ด้านหลัง, ขา, สะโพก(1), รอยต่อของแขนและขา(1), รอยต่อของแขนและขา(2), ลำตัว, ลำตัว 2 มิติ, แขน ขา 2 มิติ, เครื่องแต่งกาย(1), เครื่องแต่งกาย(2), รูปทรงของลำตัว และเทคนิคการสเก็ตภาพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.00

ลักษณะที่ไม่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้ชาย คือ การประสานงานของกล้ามเนื้อตาและมือ ยอดเยี่ยม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.00

ตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ย ลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้หญิง ของนักเรียนหญิงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

ลักษณะที่ปรากฏใน ภาพวาดคนผู้หญิง	ค่าเฉลี่ยของลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้หญิงของนักเรียนหญิง							
	ป.4 (N=15)		ป.5 (N=15)		ป.6 (N=15)		คะแนนรวม	
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
1. ศีรษะ	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
2. คอ	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
3. คอ 2 มิติ	1.00	0.00	0.93	0.25	1.00	0.00	0.97	0.14
4. ตา	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
5. ขนตาหรือขนคิ้ว	1.00	0.00	1.00	0.00	0.93	0.25	0.97	0.14
6. ลูกนัยตา	0.20	0.41	0.73	0.45	0.66	0.48	0.53	0.50
7. สัดส่วนของตา	0.00	0.00	0.20	0.41	0.33	0.48	0.17	0.38
8. แก้ม	0.00	0.00	0.13	0.35	0.40	0.50	0.17	0.38
9. จมูก	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
10. จมูก 2 มิติ	0.86	0.35	0.86	0.35	0.86	0.35	0.86	0.34
11. สันจมูก	0.26	0.45	0.66	0.48	0.60	0.50	0.51	0.50
12. รูจมูก	0.00	0.00	0.40	0.50	0.40	0.50	0.26	0.44
13. ปาก	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
14. ปาก 2 มิติ	0.33	0.48	0.46	0.51	0.40	0.50	0.40	0.49
15. ริมฝีปากรูปคันศร	0.06	0.25	0.40	0.50	0.06	0.25	0.17	0.38
16. จมูกและปาก 2 มิติ	0.26	0.45	0.40	0.50	0.40	0.50	0.35	0.48
17. คางและหน้าผาก	0.86	0.35	0.93	0.25	0.93	0.25	0.91	0.28
18. เส้นขากรรไกร	0.73	0.45	0.93	0.25	0.93	0.25	0.86	0.34
19. ผม (1)	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
20. ผม (2)	1.00	0.00	0.93	0.25	0.93	0.25	0.95	0.20
21. ผม (3)	0.73	0.45	0.73	0.45	1.00	0.00	0.82	0.38
22. ผม (4)	0.80	0.41	0.86	0.35	1.00	0.00	0.88	0.31
23. สายสร้อยหรือต่างหู	0.40	0.50	0.53	0.51	0.40	0.50	0.44	0.50
24. แขน	1.00	0.00	0.93	0.25	1.00	0.00	0.97	0.14
25. ไหล่	0.93	0.25	1.00	0.00	0.93	0.25	0.95	0.20
26. แขนข้างลำตัวหรือกำลัง แสดงท่าทางหรืออยู่ด้านหลัง	1.00	0.00	1.00	0.00	0.86	0.35	0.95	0.36
27. ข้อศอก	0.06	0.25	0.33	0.48	0.06	0.25	0.15	0.36
28. นิ้วมือ	0.86	0.35	0.80	0.41	0.86	0.35	0.84	0.36
29. จำนวนนิ้วถูกต้อง	0.66	0.48	0.73	0.45	0.80	0.41	0.73	0.44

ลักษณะที่ปรากฏใน ภาพวาดคนผู้หญิง	ค่าเฉลี่ยของลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้หญิงของนักเรียนหญิง							
	ป.4 (N=15)		ป.5 (N=15)		ป.6 (N=15)		คะแนนรวม	
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
30. รายละเอียดของนิ้ว ถูกต้อง	0.66	0.48	0.80	0.41	0.73	0.45	0.73	0.44
31. แสดงส่วนตรงข้ามกับ นิ้วหัวแม่มือ	0.60	0.50	0.53	0.51	0.60	0.50	0.57	0.49
32. มือ	0.80	0.41	0.80	0.41	0.86	0.35	0.82	0.38
33. ขา	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
34. สะโพก	1.00	0.00	1.00	0.00	0.93	0.25	0.97	0.14
35. เท้า (1)	1.00	0.00	0.93	0.25	1.00	0.00	0.97	0.14
36. เท้า (2) : ส้นส่วน	0.93	0.25	0.86	0.35	0.80	0.41	0.86	0.34
37. เท้า (3) : รายละเอียด	0.73	0.45	0.60	0.50	0.73	0.45	0.68	0.46
38. รองเท้า (1) : รองเท้า ผู้หญิง	0.86	0.35	0.93	0.25	0.93	0.25	0.91	0.28
39. รองเท้า (2) : รูปแบบ	0.86	0.35	0.93	0.25	1.00	0.00	0.93	0.25
40. การวางเท้าเหมาะสมกับ ภาพ	0.93	0.25	0.86	0.35	0.86	0.35	0.88	0.31
41. รอยต่อของแขนและขา (1)	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
42. รอยต่อของแขนและขา (2)	0.93	0.25	1.00	0.00	0.93	0.25	0.95	0.20
43. เครื่องแต่งกาย	1.00	0.00	1.00	0.00	0.93	0.25	0.97	0.14
44. แขนเสื้อ (1)	1.00	0.00	1.00	0.00	0.93	0.25	0.97	0.14
45. แขนเสื้อ (2)	0.80	0.41	1.00	0.00	0.93	0.25	0.91	0.28
46. เส้นคอ (1)	0.13	0.35	0.26	0.45	0.26	0.45	0.22	0.42
47. เส้นคอ (2) : ปกเสื้อ	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
48. เอว (1)	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
49. เอว (2)	0.86	0.35	1.00	0.00	1.00	0.00	0.95	0.20
50. รูปแบบของกระโปรง แสดงจีบหรือเครื่องตกแต่ง อื่นๆ	0.80	0.41	0.73	0.45	0.73	0.45	0.75	0.43
51. ภาพไม่โปร่งใส	0.93	0.25	1.00	0.00	0.93	0.25	0.95	0.20
52. ชุดของผู้หญิง	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
53. ความสมบูรณ์ของเครื่อง แต่งตัว	0.93	0.25	0.93	0.25	1.00	0.00	0.95	0.20
54. ชนิดของเครื่องแต่งตัว	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
55. ลำตัว	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
56. ลำตัว 2 มิติ	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
57. ส้นส่วนของศีรษะเมื่อ	1.00	0.00	0.86	0.35	0.93	0.25	0.93	0.25

ลักษณะที่ปรากฏใน ภาพวาดคนผู้หญิง	ค่าเฉลี่ยของลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้หญิงของนักเรียนหญิง							
	ป.4 (N=15)		ป.5 (N=15)		ป.6 (N=15)		คะแนนรวม	
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
เทียบกับลำตัว								
58. สัดส่วนของศีรษะ	0.80	0.41	0.66	0.48	0.46	0.51	0.64	0.48
59. สัดส่วนของแขน ขา	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
60. สัดส่วนของแขนมือ	1.00	0.00	0.93	0.25	0.86	0.35	0.93	0.25
เทียบกับลำตัว								
61. ตำแหน่งของเอว	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
62. เนื้อที่ของกระโปรง	0.93	0.25	0.93	0.25	0.93	0.25	0.93	0.25
63. การประสานงาน กล้ามเนื้อ ตา และมือ :	0.13	0.35	0.06	0.25	0.06	0.25	0.08	0.28
รอยต่อ								
64. การประสานงาน กล้ามเนื้อ ตา และมือ : เส้น	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
65. การประสานงาน กล้ามเนื้อตาและมือยึดเชื่อม	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
66. รูปร่างของศีรษะ	0.73	0.45	0.93	0.25	0.86	0.35	0.84	0.36
67. หน้าอก	0.73	0.45	0.73	0.45	0.80	0.41	0.75	0.43
68. ส่วนนูนของสะโพก	0.73	0.45	0.80	0.41	0.73	0.45	0.75	0.43
69. ความเร็วของแขน	0.86	0.35	0.80	0.41	0.93	0.25	0.86	0.34
70. น่อง	0.06	0.25	0.46	0.51	0.20	0.41	0.24	0.43
71. รูปร่างของหน้า	0.93	0.25	0.93	0.25	0.86	0.35	0.91	0.28

จากตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ย ลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้หญิง ของนักเรียนหญิงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 สามารถสรุปได้ ดังนี้

ลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้หญิง ที่พบมากที่สุด คือ ศีรษะ, คอ, ตา, จมูก, ปาก, ผม(1), ขา, รอยต่อของแขนและขา(1), เส้นคอ(2) : ปกเสื้อ, เอว(1), ชูคของผู้หญิง, ชนิดของเครื่องแต่งตัว, ลำตัว, ลำตัว 2 มิติ, สัดส่วนของแขน ขา และ ตำแหน่งของเอว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.00

ลักษณะที่ไม่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้หญิง คือ การประสานงานกล้ามเนื้อตาและมือ : เส้น และ การประสานงานของกล้ามเนื้อตาและมือ ยึดเชื่อม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.00

ตารางที่ 11 ค่าเฉลี่ยลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพตนเอง ของนักเรียนหญิงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

ลักษณะที่ปรากฏใน ภาพวาดตนเอง	ค่าเฉลี่ยของลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพตนเองของนักเรียนหญิง							
	ป.4 (N=15)		ป.5 (N=15)		ป.6 (N=15)		คะแนนรวม	
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
1. ศีรษะ	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
2. คอ	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
3. คอ 2 มิติ	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
4. ตา	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
5. ขนตาหรือขนคิ้ว	0.93	0.25	1.00	0.00	0.93	0.25	0.95	0.20
6. ลูกนัยตา	0.06	0.25	0.66	0.48	0.66	0.48	0.46	0.50
7. สันคิ้วของตา	0.00	0.00	0.26	0.45	0.26	0.45	0.20	0.40
8. แก้ม	0.00	0.00	0.20	0.41	0.26	0.45	0.15	0.36
9. จมูก	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
10. จมูก 2 มิติ	0.86	0.35	0.86	0.35	0.86	0.35	0.86	0.34
11. สันจมูก	0.26	0.45	0.53	0.51	0.33	0.48	0.37	0.49
12. รูจมูก	0.13	0.35	0.33	0.48	0.20	0.41	0.22	0.42
13. ปาก	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
14. ปาก 2 มิติ	0.13	0.35	0.60	0.50	0.33	0.48	0.35	0.48
15. ริมฝีปากรูปคันศร	0.00	0.00	0.33	0.48	0.20	0.41	0.17	0.38
16. จมูกและปาก 2 มิติ	0.06	0.25	0.53	0.51	0.33	0.48	0.31	0.46
17. คางและหน้าผาก	0.80	0.41	0.86	0.35	0.80	0.41	0.82	0.38
18. เส้นขากรรไกร	0.66	0.48	0.86	0.35	0.46	0.51	0.66	0.47
19. ผม (1)	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
20. ผม (2)	1.00	0.00	0.93	0.25	0.93	0.25	0.95	0.20
21. ผม (3)	0.60	0.50	0.80	0.41	0.53	0.51	0.64	0.48
22. ผม (4)	0.80	0.41	0.86	0.35	0.73	0.45	0.80	0.40
23. สายสร้อยหรือต่างหู	0.20	0.41	0.20	0.41	0.06	0.25	0.15	0.36
24. แขน	1.00	0.00	0.93	0.25	1.00	0.00	0.97	0.14
25. ไหล่	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
26. แขนข้างลำตัวหรือกำลัง แสดงท่าทางหรืออยู่ด้านหลัง	1.00	0.00	1.00	0.00	0.93	0.25	0.97	0.14
27. ข้อศอก	0.00	0.00	0.26	0.45	0.06	0.25	0.11	0.31
28. นิ้วมือ	0.73	0.45	0.86	0.35	0.73	0.45	0.77	0.42
29. จำนวนนิ้วถูกต้อง	0.46	0.51	0.80	0.41	0.46	0.51	0.57	0.49

ลักษณะที่ปรากฏใน ภาพวาดตนเอง	ค่าเฉลี่ยของลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพตนเองของนักเรียนหญิง							
	ป.4 (N=15)		ป.5 (N=15)		ป.6 (N=15)		คะแนนรวม	
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
30. รายละเอียดของนิ้ว ถูกต้อง	0.66	0.51	0.86	0.35	0.40	0.50	0.64	0.48
31. แสดงส่วนตรงข้ามกับ นิ้วหัวแม่มือ	0.53	0.51	0.73	0.45	0.40	0.50	0.55	0.50
32. มือ	0.73	0.45	0.86	0.35	0.80	0.41	0.80	0.40
33. ขา	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
34. สะโพก	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
35. เท้า (1)	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
36. เท้า (2) : สักส่วน	0.86	0.35	0.93	0.25	0.66	0.48	0.82	0.38
37. เท้า (3) : รายละเอียด	0.73	0.45	0.80	0.41	0.86	0.35	0.80	0.40
38. รองเท้า (1) : รองเท้า ผู้หญิง	0.86	0.35	0.86	0.35	0.86	0.35	0.86	0.34
39. รองเท้า (2) : รูปแบบ	0.93	0.25	0.86	0.35	0.93	0.25	0.91	0.28
40. การวางเท้าเหมาะสมกับ ภาพ	0.93	0.25	0.80	0.41	0.66	0.48	0.80	0.40
41. รอยต่อของแขนและขา (1)	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
42. รอยต่อของแขนและขา (2)	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
43. เครื่องแต่งกาย	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
44. แขนเสื้อ (1)	0.93	0.25	1.00	0.00	1.00	0.00	0.97	0.14
45. แขนเสื้อ (2)	0.86	0.35	0.93	0.25	1.00	0.00	0.93	0.25
46. เส้นคอ (1)	0.06	0.25	0.46	0.51	0.46	0.51	0.33	0.47
47. เส้นคอ (2) : ปกเสื้อ	1.00	0.00	1.00	0.00	0.93	0.25	0.97	0.14
48. เอว (1)	0.93	0.25	1.00	0.00	1.00	0.00	0.97	0.14
49. เอว (2)	0.80	0.41	0.93	0.25	1.00	0.00	0.91	0.28
50. รูปแบบของกระโปรง แสดงจีบหรือเครื่องตกแต่ง อื่นๆ	0.60	0.50	0.80	0.41	1.00	0.00	0.80	0.40
51. ภาพไม่โปร่งใส	0.93	0.25	1.00	0.00	1.00	0.00	0.97	0.14
52. ชูคของผู้หญิง	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
53. ความสมบูรณ์ของเครื่อง แต่งตัว	0.86	0.35	1.00	0.00	1.00	0.00	0.95	0.20
54. ชนิดของเครื่องแต่งตัว	1.00	0.00	0.86	0.35	1.00	0.00	0.95	0.20
55. ลำตัว	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
56. ลำตัว 2 มิติ	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
57. สักส่วนของศีรษะเมื่อ	0.86	0.35	0.80	0.41	0.80	0.41	0.82	0.38

ลักษณะที่ปรากฏใน ภาพวาดตนเอง	ค่าเฉลี่ยของลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพตนเองของนักเรียนหญิง							
	ป.4 (N=15)		ป.5 (N=15)		ป.6 (N=15)		คะแนนรวม	
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
เทียบกับลำตัว								
58. สัดส่วนของศีรษะ	0.66	0.48	0.86	0.35	0.26	0.45	0.60	0.49
59. สัดส่วนของแขน ขา	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00
60. สัดส่วนของแขนมือ	0.93	0.25	1.00	0.00	1.00	0.00	0.97	0.14
เทียบกับลำตัว								
61. ตำแหน่งของเอว	1.00	0.00	0.93	0.25	0.93	0.25	0.95	0.20
62. เนื้อที่ของกระโปรง	0.86	0.35	0.93	0.25	1.00	0.00	0.93	0.25
63. การประสานงาน กล้ามเนื้อ ตา และมือ :	0.13	0.35	0.06	0.25	0.13	0.35	0.11	0.31
รอยต่อ								
64. การประสานงาน กล้ามเนื้อ ตา และมือ : เส้น	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
65. การประสานงาน กล้ามเนื้อตาและมือยึดเชื่อม	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
66. รูปร่างของศีรษะ	0.53	0.51	0.93	0.25	0.73	0.45	0.73	0.44
67. หน้าอก	0.66	0.48	0.60	0.50	0.33	0.48	0.53	0.50
68. ส่วนนูนของสะโพก	0.53	0.51	0.86	0.35	0.46	0.35	0.62	0.49
69. ความเร็วของแขน	0.73	0.45	0.86	0.35	0.86	0.35	0.82	0.38
70. น่อง	0.00	0.00	0.66	0.48	0.33	0.35	0.33	0.47
71. รูปร่างของหน้า	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00	1.00	0.00

จากตารางที่ 11 ค่าเฉลี่ย ลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพตนเอง ของนักเรียนหญิงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 สามารถสรุปได้ ดังนี้

ลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพตนเอง ที่พบมากที่สุด คือ ศีรษะ, คอ, คอ 2 มิติ, ตา, จมูก, ปาก, ผม(1), ไหล่, ขา, สะโพก, เท้า(1), รอยต่อของแขนและขา(1), รอยต่อของแขนและขา(2), เครื่องแต่งกาย, ชูคของผู้หญิง, ลำตัว, ลำตัว 2 มิติ, สัดส่วนของแขน ขา และ รูปร่างของหน้า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.00

ลักษณะที่ไม่ปรากฏในการวาดภาพตนเอง คือ การประสานงานกล้ามเนื้อตาและมือ : เส้น และ การประสานงานของกล้ามเนื้อตาและมือ ยึดเชื่อม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.00

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพคน

ตารางที่ 12 คำร้อยละ ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพคน

ข้อมูล	จำนวน (N=90)	ร้อยละ
1. นักเรียนชอบวาดภาพคนจากข้อใดมากที่สุด		
ก. วาดตามความสนใจ	56	62.2
ข. วาดตามอิสระ โดยการกำหนดหัวข้อ	14	15.6
ค. วาดจากแบบหรือตัวอย่างที่กำหนดให้	11	12.2
ง. อื่นๆ	9	10.0
2. นักเรียนชอบใช้ภาพใครเป็นแบบในการวาดมากที่สุด		
ก. พ่อแม่	26	28.9
ข. ดาราที่ชื่นชอบ	17	18.9
ค. เพื่อน	24	26.7
ง. อื่นๆ	23	25.6
3. นักเรียนชอบวาดภาพเกี่ยวกับเรื่องใดมากที่สุด		
ก. การใช้เวลาว่างกับครอบครัว	20	22.2
ข. การไปเที่ยวหรือพักผ่อนในสถานที่ต่างๆ เช่น ทะเล, น้ำตก	41	45.6
ค. การทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนๆ	20	22.2
ง. อื่นๆ	9	10.0
4. นักเรียนชอบวาดภาพคนในแบบใดมากที่สุด		
ก. ภาพคนแบบเหมือนจริง	8	8.9
ข. ภาพคนแบบการ์ตูน	31	34.4
ค. ภาพคนจากจินตนาการหรือคิดเอง	47	52.2
ง. อื่นๆ	4	4.4

ข้อมูล	จำนวน (N=90)	ร้อยละ
5. นักเรียนชอบวาดภาพใครมากที่สุด		
ก. ภาพตัวเอง	14	15.6
ข. ภาพคนอื่นที่เป็นผู้ชาย	20	22.2
ค. ภาพคนอื่นที่เป็นผู้หญิง	29	32.2
ง. อื่นๆ	27	30.0
6. นักเรียนชอบวาดภาพคนที่มีลักษณะท่าทางแบบใดมากที่สุด		
ก. ทำยืน	62	68.9
ข. ทำเดิน	13	14.4
ค. ทำนั่ง	4	4.4
ง. อื่นๆ	11	12.2
7. นักเรียนคิดว่าภาพคนที่มีลักษณะท่าทางแบบใดที่วาดยากที่สุด		
ก. ทำเดินหรือวิ่ง	22	24.4
ข. ทำจับหรือหยิบสิ่งของ	27	30.0
ค. ทำก้มหรือนั่ง	29	32.2
ง. อื่นๆ	12	13.3
8. นักเรียนคิดว่ารายละเอียดส่วนใดวาดยากที่สุด		
ก. ศีรษะ ใบหน้า	24	26.7
ข. อวัยวะส่วนต่างๆ เช่น แขนขา นิ้วมือ นิ้วเท้า เป็นต้น	43	47.8
ค. รายละเอียดต่างๆ เช่น รอยจับของกระโปรง ปกเสื้อ เป็นต้น	12	13.3
ง. อื่นๆ	11	12.2
9. รายละเอียดส่วนใดที่นักเรียนชอบวาดมากที่สุด		
ก. ทรงผม หน้าตา	24	26.7
ข. เสื้อผ้า เครื่องประดับ	49	54.4
ค. แขนขา	5	5.6
ง. อื่นๆ	12	13.3

ข้อมูล	จำนวน (N=90)	ร้อยละ
10. นักเรียนคิดว่าการวาดภาพขนาดของอวัยวะที่สัมพันธ์กัน ข้อใด วาดยากที่สุด		
ก. ขนาดของศีรษะและลำตัว	38	42.2
ข. ความยาวของแขนและขา	25	27.8
ค. ความยาวของขาและลำตัว	13	14.4
ง. อื่นๆ	14	15.6
11. นักเรียนคิดว่าการวาดเครื่องประดับชิ้นใดวาดยากที่สุด		
ก. สร้อยคอ	20	22.2
ข. เข็มขัด	12	13.3
ค. นาฬิกา	39	43.3
ง. อื่นๆ	19	21.1
12. นักเรียนชอบวาดภาพคนที่มีการแต่งกายแบบใดมากที่สุด		
ก. คนใส่เสื้อผ้าเครื่องแบบ เช่น ครู หมอ ตำรวจ ทหาร พยาบาล เป็นต้น	23	25.6
ข. คนใส่เสื้อผ้าที่ไม่เหมือนทั่วไป เช่น เทวดา นางฟ้า หรือ ชุดที่แปลกประหลาด เป็นต้น	19	21.1
ค. คนใส่เสื้อผ้าต่างๆ ไป เช่น เสื้อผ้าที่ใส่อยู่บ้าน หรือไปเที่ยว เป็นต้น	41	45.6
ง. อื่นๆ	7	7.8
13. นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไร ในขณะที่วาดภาพคน		
ก. มีความสุข สนุกสนาน เพลิดเพลิน ทุกครั้ง	59	65.6
ข. ไม่ค่อยมีความมั่นใจแต่ก็สนุกสนานในบางครั้ง	20	22.2
ค. เฉยๆ	9	10.0
ง. อื่นๆ	2	2.2

ข้อมูล	จำนวน (N=90)	ร้อยละ
14. นักเรียนคิดว่าการวาดภาพคนอย่างสมำเสมอมีประโยชน์อย่างไรมากที่สุด		
ก. ทำให้สามารถวาดภาพคนได้ดีขึ้น	51	56.7
ข. ทำให้เกิดความคิดอิสระในการวาดภาพมากขึ้น	15	16.7
ค. ทำให้เกิดความมั่นใจในการวาดภาพคนมากขึ้น	19	21.1
ง. อื่นๆ	5	5.6
15. นักเรียนชอบการสอนวาดภาพคนในลักษณะใดมากที่สุด		
ก. สอนวาดภาพแบบเป็นขั้นตอน	29	32.2
ข. สอนวาดภาพโดยมีการนำรูปจริงมาประกอบการวาด	24	26.7
ค. สอนวาดภาพโดยให้นักเรียนวาดด้วยตนเอง	32	35.6
ง. อื่นๆ	5	5.6

ตารางที่ 12 แสดงถึงความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพคน ดังนี้

นักเรียนชอบวาดภาพคนจากการวาดตามความสนใจ มากที่สุด จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 62.2 รองลงมา ได้แก่ วาดตามอิสระ โดยการกำหนดหัวข้อ จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 15.6, วาดจากแบบหรือตัวอย่างที่กำหนดให้ จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 12.2 และน้อยที่สุด ได้แก่ อื่นๆ วาดตามความรู้ วาดตามใจชอบ ยังไงก็ได้ ธรรมชาติ จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 10.0

นักเรียนชอบใช้ภาพพ่อแม่เป็นแบบในการวาด มากที่สุด จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 28.9 รองลงมาได้แก่ เพื่อน จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 26.7, อื่นๆ หนังสือการ์ตูน นักฟุตบอล ตามใจชอบ คิดเอง ชอบทุกคน ธรรมชาติ ตุ๊กตาต่างๆ จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 25.6 และน้อยที่สุด ได้แก่ ดาราที่ชื่นชอบ จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 18.9

นักเรียนชอบวาดภาพเกี่ยวกับการไปเที่ยวหรือพักผ่อนในสถานที่ต่างๆ เช่น ทะเล, น้ำตก มากที่สุด จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 45.6 รองลงมา ได้แก่ การใช้เวลาว่างกับครอบครัว จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 22.2 และ การทำกิจกรรมกับเพื่อนๆ จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 22.2 น้อยที่สุด ได้แก่ อื่นๆ การเล่นเกมกีฬา ตามใจชอบ การ์ตูน จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 10.0

นักเรียนชอบวาดภาพคนจากจินตนาการหรือคิดเอง มากที่สุด จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 52.2 รองลงมา ได้แก่ ภาพคนแบบการ์ตูน จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 34.4, ภาพคนแบบเหมือนจริง จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 8.9 และน้อยที่สุด ได้แก่ อื่นๆ ภาพเกมส์ จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 4.4

นักเรียนชอบวาดภาพคนอื่นที่เป็นผู้หญิง มากที่สุด จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 32.2 รองลงมา ได้แก่ อื่นๆ ตามใจชอบ ทุกคนที่อยากจะวาด ภาพแม่ ภาพที่อยากวาดขึ้นมาเอง วาดทั้งหญิงและชาย การ์ตูน อะไรก็ได้ สัตว์ ธรรมชาติ นักกีฬา จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 30.0, ภาพคนอื่นที่เป็นผู้ชาย จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 20.0 และน้อยที่สุด ได้แก่ ภาพตัวเอง จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 15.60

นักเรียนชอบวาดภาพคนที่มีลักษณะท่ายืน มากที่สุด จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 68.9 รองลงมา ได้แก่ ท่าเดิน จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 14.4, อื่นๆ ตามใจชอบ นอน ท่าต่อสู้ ชอบทุกท่า ร้องไห้ หัวเราะ ยิ้ม วัยรุ่น เตะฟุตบอล จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 12.2 น้อยที่สุด ได้แก่ ท่านั่ง จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 4.4

นักเรียนคิดว่าภาพคนที่มีลักษณะท่าก้มหรือนั่ง วาดยากที่สุด จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 32.2 รองลงมา ได้แก่ ท่าจับหรือหีบสิ่งของ จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 30.0, ท่าเดินหรือวิ่ง จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 24.4 น้อยที่สุด ได้แก่ อื่นๆ ท่ากอดกัน ไม่มี ยืนหรือเดิน จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 13.3

นักเรียนคิดว่ารายละเอียด อวัยวะส่วนต่างๆ เช่น แขนขา นิ้วมือ นิ้วเท้า เป็นต้น วาดยากที่สุด จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 47.8 รองลงมา ได้แก่ ศีรษะ ใบหน้า จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 26.7, รายละเอียดส่วนต่างๆ เช่น รอยจิบของกระโปรง ปกเสื้อ เป็นต้น จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 13.3 และน้อยที่สุด ได้แก่ อื่นๆ ไม่มี จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 12.2

รายละเอียดส่วนที่นักเรียนชอบวาดมากที่สุด คือ เสื้อผ้า เครื่องประดับ จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 54.4 รองลงมา ได้แก่ ทรงผม หน้าตา จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 26.7, อื่นๆ ทุกส่วนของร่างกาย จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 13.3 น้อยที่สุด ได้แก่ แขนขา จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 5.6

นักเรียนคิดว่าการวาดภาพขนาดของอวัยวะที่สัมพันธ์กัน ขนาดของศีรษะและลำตัว วาดยากที่สุด จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 42.2 รองลงมา ได้แก่ ความยาวของแขนและลำตัว จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 27.8, อื่นๆ ความยาวของไหล่และขา ไม่มี จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 15.6 และน้อยที่สุด ได้แก่ ความยาวของขาและลำตัว จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 14.4

นักเรียนคิดว่าการวาดเครื่องประดับชิ้นที่วาดยากที่สุด คือ นาฬิกา จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 43.3 รองลงมา ได้แก่ สร้อยคอ จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 22.2, อื่นๆ รองเท้า

ไม่มี กระเป๋า ต่างหู เสื้อผ้า จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 21.1 น้อยที่สุด ได้แก่ เข็มขัด จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 13.3

นักเรียนชอบวาดภาพคนที่มีการแต่งกายแบบคนใส่เสื้อผ้าต่างๆ ไป เช่น เสื้อผ้าที่ใส่อยู่ บ้าน หรือไปเที่ยว เป็นต้น มากที่สุด จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 45.6 รองลงมา ได้แก่ คนใส่เสื้อผ้าเครื่องแบบ เช่น ครู หมอ ตำรวจ ทหาร พยาบาล เป็นต้น จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 25.6, คนใส่เสื้อผ้าที่ไม่เหมือนทั่วไป เช่น เทวดา นางฟ้า หรือชุดที่แปลกประหลาด เป็นต้น จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 21.1 น้อยที่สุด ได้แก่ อื่นๆ ตามใจชอบ ชุดใส่เปรี้ยวๆ ไปเที่ยว ชุดนักกีฬา จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 7.8

นักเรียนมีความรู้สึก มีความสุข สนุกสนาน เพลิดเพลิน ทุกครั้ง ในขณะที่วาดภาพคนมากที่สุด จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 65.6 รองลงมา ได้แก่ ไม่ค่อยมีความมั่นใจแต่ก็ สนุกสนานในบางครั้ง จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 22.2, เฉยๆ จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 10.0 น้อยที่สุด ได้แก่ อื่นๆ แล้วแต่อารมณ์ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 2.2

นักเรียนคิดว่า การวาดภาพคนอย่างสม่ำเสมอมีประโยชน์ ทำให้สามารถวาดภาพคนได้ดีขึ้น มากที่สุด จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 56.7 รองลงมา ได้แก่ ทำให้เกิดความมั่นใจในการวาดภาพคนมากขึ้น จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 21.1, ทำให้เกิดความคิดอิสระในการวาดภาพมากขึ้น จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 16.7 น้อยที่สุด ได้แก่ อื่นๆ ทำให้มีความรู้มากขึ้น ทำให้รู้สึกว่าการวาดภาพสวยขึ้น จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 5.6

นักเรียนคิดว่าอยากให้มีการสอนวาดภาพคนในลักษณะสอนวาดภาพโดยให้นักเรียนวาดด้วยตนเอง มากที่สุด จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 35.6 รองลงมา ได้แก่ สอนวาดภาพแบบเป็นขั้นตอน จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 32.2, สอนวาดภาพโดยมีการนำรูปจริงมาประกอบการวาด จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 26.7 น้อยที่สุด ได้แก่ อื่นๆ วาดธรรมชาติตามอิสระของตัวเอง จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 5.6

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาผลการวาดภาพคนโดยใช้แบบทดสอบวาดรูปคนกูดอิน์ฟ-แฮร์ริส ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนสังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์” สรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการแสดงออกทางการวาดภาพคนโดยใช้แบบทดสอบวาดรูปคนกูดอิน์ฟ-แฮร์ริส ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนสังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์

กลุ่มตัวอย่างประชากร

กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 จากโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 23 จังหวัดพิษณุโลก สังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์ รวมทั้งสิ้นจำนวน 90 คน โดยสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Random sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีขั้นตอนดังนี้

รายการที่ 1 แบบทดสอบที่ใช้ในการวิจัย

- แบบทดสอบการวาดภาพคนกูดอิน์ฟ-แฮร์ริส (Goodenough - Harris Drawing Test) โดยที่ผู้วิจัยศึกษา แบบทดสอบการวาดภาพคนกูดอิน์ฟ-แฮร์ริส (Goodenough - Harris Drawing Test) อย่างละเอียด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รายการที่ 2 เกณฑ์การให้คะแนน

- เกณฑ์การให้คะแนนมาตราผู้ชาย มาตราผู้หญิง และมาตราตนเอง ตามเกณฑ์ของกูดอิน์ฟ-แฮร์ริส (Goodenough - Harris Drawing Test) โดยที่ผู้วิจัยศึกษาเกณฑ์การให้คะแนนในมาตราผู้ชาย มาตราผู้หญิง และฝึกการให้คะแนนจากภาพตัวอย่างในแบบทดสอบ

แบบประเมินคะแนนของแบบทดสอบในแต่ละมาตรา จะมีเกณฑ์กำหนดในแต่ละรายข้อ หากภาพวาดของเด็กมีรายละเอียดตรงกับเกณฑ์กำหนดรายข้อ ก็จะได้คะแนนรายข้อนั้นๆ แต่หากไม่ปรากฏในภาพวาดก็จะได้คะแนน ซึ่งคะแนนนี้จะมีค่า เท่ากับ 0-1 เท่านั้น (ศูนย์-หนึ่ง) มาตราผู้ชายมีเกณฑ์การให้คะแนน 73 ข้อ มาตราผู้หญิงมีเกณฑ์การให้คะแนน 71 ข้อ ส่วนมาตราตัวเองจะอิงกับมาตราผู้ชายและผู้หญิง กล่าวคือ หากประชากรเป็นชายในมาตราตัวเอง ก็ใช้เกณฑ์ประเมินของมาตราผู้ชาย หากประชากรเป็นหญิง ก็ใช้เกณฑ์ประเมินของมาตราผู้หญิง

รายการที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพคน เป็น เครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ที่ดัดแปลงและเรียบเรียงมาจากเอกสารและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง แบ่ง ออกเป็นด้านต่างๆ ได้ดังนี้

- อิทธิพลที่มีต่อการวาดภาพคนของเด็ก
- การแสดงออกทางการวาดภาพคนของเด็ก
- พัฒนาการวาดภาพคนของเด็ก
- ผลที่เด็กได้รับจากการวาดภาพคนของเด็ก

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. สภาพทั่วไปของนักเรียน
2. ภาพรวมการวาดภาพคนผู้ชาย คนผู้หญิง และตนเอง ของนักเรียนทั้งหมด
3. ลักษณะของส่วนต่างๆ ของร่างกายที่ปรากฏในการวาดภาพคน ของนักเรียนชาย
4. ลักษณะของส่วนต่างๆ ของร่างกายที่ปรากฏในการวาดภาพคน ของนักเรียนหญิง
5. ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพคน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปของนักเรียน

จากการศึกษาข้อมูลสภาพทั่วไปของนักเรียน จำนวน 90 คน พบว่า เป็นนักเรียนชาย จำนวน 45 คน เป็นนักเรียนหญิง จำนวน 45 คน โดยส่วนใหญ่มีอายุ 13-15 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 40.0 นักเรียนกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวนชั้นละ 30 คน โดยสภาพครอบครัวของบิดามารดาส่วนใหญ่อยู่ด้วยกัน คิดเป็นร้อยละ 76.7 และส่วนใหญ่ครอบครัวของนักเรียนไม่ได้ประกอบอาชีพเกี่ยวกับศิลปะ คิดเป็นร้อยละ 67.8 นักเรียนคิดว่าตัวเองมีความสามารถทางด้านศิลปะเกี่ยวกับการวาดภาพระบายสีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 74.4 และนักเรียนส่วนใหญ่ไม่เคยเข้ารับการอบรม การเข้าค่าย หรือเรียนพิเศษเกี่ยวกับศิลปะ คิดเป็นร้อยละ 56.7

ตอนที่ 2 ภาพรวมการวาดภาพคนผู้ชาย คนผู้หญิง และตนเอง ของนักเรียนทั้งหมด

ค่าเฉลี่ยคะแนนการวาดภาพ คนผู้ชาย คนผู้หญิง และตนเอง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ทั้งเพศชายและเพศหญิง พบว่า

- นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ได้ค่าเฉลี่ยคะแนนภาพวาดคนผู้ชาย เท่ากับ 51.10 (S.D.=4.99), ภาพวาดคนผู้หญิง เท่ากับ 49.0 (S.D.=6.99), ภาพวาดตนเอง เท่ากับ 48.60 (S.D.=5.44), คะแนนรวมทั้ง 3 ภาพ เท่ากับ 49.56 (S.D.=5.91)
- นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้ค่าเฉลี่ยคะแนนภาพวาดคนผู้ชาย เท่ากับ 53.60 (S.D.=8.00), ภาพวาดคนผู้หญิง เท่ากับ 51.50 (S.D.=8.68), ภาพวาดตนเอง เท่ากับ 52.06 (S.D.=8.59), คะแนนรวมทั้ง 3 ภาพ เท่ากับ 52.38 (S.D.=8.38)
- นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้ค่าเฉลี่ยคะแนนภาพวาดคนผู้ชาย เท่ากับ 54.13 (S.D.=4.77), ภาพวาดคนผู้หญิง เท่ากับ 53.26 (S.D.=6.69), ภาพวาดตนเอง เท่ากับ 50.73 (S.D.=6.20), คะแนนรวมทั้ง 3 ภาพ เท่ากับ 52.71 (S.D.=6.05)

รวมคะแนนการวาดภาพคนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ได้ค่าเฉลี่ยคะแนนภาพวาดคนผู้ชาย เท่ากับ 52.94 (S.D.=6.18), ภาพวาดคนผู้หญิง เท่ากับ 51.25 (S.D.=7.62), ภาพวาดตนเอง เท่ากับ 50.46 (S.D.=6.95), คะแนนรวมทั้ง 3 ภาพ เท่ากับ 51.55 (S.D.=6.99)

ตอนที่ 3 ลักษณะของส่วนต่างๆ ของร่างกายที่ปรากฏในการวาดภาพคน ของนักเรียน

ชาย

3.1 ค่าเฉลี่ย ลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้ชาย ของนักเรียนชายชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 พบว่า ลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้ชาย ที่พบมากที่สุด คือ ศีรษะ, ตา, ปาก, ผม(1), ผม(2), แขน, แขนข้างลำตัวหรือกำลังแสดงท่าทางหรืออยู่ด้านหลัง, ขา, สะโพก(1), รอยต่อของแขน และขา(1), แขน ขา 2 มิติ, เครื่องแต่งกาย(1), รูปทรงของลำตัว และ เทคนิคการสเก็ตภาพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.00

ลักษณะที่ไม่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้ชาย คือ การประสานงานของกล้ามเนื้อตาและมือ ยอดเยี่ยม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.00

3.2 ค่าเฉลี่ย ลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้หญิง ของนักเรียนชายชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 พบว่า ลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้หญิง ที่พบมากที่สุด คือ ศีรษะ, ตา, ปาก, ผม(1), แขน, ไหล่, ขา, เท้า(1), รอยต่อของแขนและขา(1), เครื่องแต่งกาย, ชุดของผู้หญิง, ลำตัว, ลำตัว 2 มิติ และ สัดส่วนของแขนและขา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.00

ลักษณะที่ไม่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้หญิง คือ การประสานงานของกล้ามเนื้อตาและมือ ยอดเยี่ยม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.00

3.3 ค่าเฉลี่ยลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพตนเอง ของนักเรียนชายชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 พบว่า ลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพตนเอง ที่พบมากที่สุด คือ ศีรษะ, ตา, ปาก, ผม(1), แขน, แขนข้างลำตัวหรือกำลังแสดงท่าทางหรืออยู่ด้านหลัง, ขา, สะโพก(1), รอยต่อของแขนและขา(1), ลำตัว, แขน ขา 2 มิติ, เครื่องแต่งกาย(1), รูปทรงของลำตัว และ เทคนิคการสเก็ตภาพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.00

ลักษณะที่ไม่ปรากฏในการวาดภาพตนเอง คือ ภาพด้านข้าง(2) และ การประสานงานของกล้ามเนื้อตาและมือ ยอดเยี่ยม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.00

ตอนที่ 4 ลักษณะของส่วนต่างๆ ของร่างกายที่ปรากฏในการวาดภาพคน ของนักเรียน

หญิง

4.1 ค่าเฉลี่ย ลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้ชาย ของนักเรียนหญิงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 พบว่า ลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้ชาย ที่พบมากที่สุด คือ ศีรษะ, คอ, คอ 2 มิติ, ตา, คิ้วหรือขนตา, ปาก, ผม(1), ผม(2), นิ้ว, มือ, แขน, ไหล่(1), ไหล่(2), แขนข้างลำตัวหรือกำลังแสดงท่าทางหรืออยู่ด้านหลัง, ขา, สะโพก(1), รอยต่อของแขนและขา(1), รอยต่อของแขนและขา(2),

ลำตัว, ลำตัว 2 มิติ, แขน ขา 2 มิติ, เครื่องแต่งกาย(1), เครื่องแต่งกาย(2), รูปทรงของลำตัว และ เทคนิคการสเก็ตภาพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.00

ลักษณะที่ไม่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้ชาย คือ การประสานงานของกล้ามเนื้อตาและมือ ยอดเยี่ยม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.00

4.2 ค่าเฉลี่ย ลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้หญิง ของนักเรียนหญิงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 พบว่า ลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้หญิง ที่พบมากที่สุด คือ สีระชะ, คอ, ตา, จมูก, ปาก, ผม(1), ขา, รอยต่อของแขนและขา(1), เส้นคอ(2) : ปกเสื้อ, เอว(1), ชุดของผู้หญิง, ชนิดของ เครื่องแต่งตัว, ลำตัว, ลำตัว 2 มิติ, สัดส่วนของแขน ขา และ ตำแหน่งของเอว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.00

ลักษณะที่ไม่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้หญิง คือ การประสานงานกล้ามเนื้อตาและมือ : เส้น และ การประสานงานของกล้ามเนื้อตาและมือ ยอดเยี่ยม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.00

4.3 ค่าเฉลี่ยลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพตนเอง ของนักเรียนหญิงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 พบว่า ลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพตนเอง ที่พบมากที่สุด คือ สีระชะ, คอ, คอ 2 มิติ, ตา, จมูก, ปาก, ผม(1), ไหล่, ขา, สะโพก, เท้า(1), รอยต่อของแขนและขา(1), รอยต่อของแขนและขา(2), เครื่องแต่งกาย, ชุดของผู้หญิง, ลำตัว, ลำตัว 2 มิติ, สัดส่วนของแขน ขา และ รูปร่างของหน้า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.00

ลักษณะที่ไม่ปรากฏในการวาดภาพตนเอง คือ การประสานงานกล้ามเนื้อตาและมือ : เส้น และ การประสานงานของกล้ามเนื้อตาและมือ ยอดเยี่ยม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.00

ตอนที่ 5 ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพคน

5.1 อิทธิพลที่มีต่อการวาดภาพคนของเด็ก

นักเรียนชอบวาดภาพคนจากการวาดตามความสนใจ มากที่สุด จำนวน 56 คน คิดเป็น ร้อยละ 62.2 รองลงมา ได้แก่ วาดตามอิสระ โดยการกำหนดหัวข้อ จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 15.6, วาดจากแบบหรือตัวอย่างที่กำหนดให้ จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 12.2 และน้อยที่สุด ได้แก่ อื่นๆ วาดตามความรู้ วาดตามใจชอบ ยังไงก็ได้ ธรรมชาติ จำนวน 9 คน คิดเป็น ร้อยละ 10.0

นักเรียนชอบใช้ภาพพ่อแม่เป็นแบบในการวาด มากที่สุด จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 28.9 รองลงมาได้แก่ เพื่อน จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 26.7, อื่นๆ หนังสือการ์ตูน นักฟุตบอล ตามใจชอบ คิดเอง ชอบทุกคน ธรรมชาติ ตุ๊กตาต่างๆ จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 25.6 และน้อยที่สุด ได้แก่ ดาราที่ชื่นชอบ จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 18.9

นักเรียนชอบวาดภาพเกี่ยวกับการไปเที่ยวหรือพักผ่อนในสถานที่ต่างๆ เช่น ทะเล, น้ำตก มากที่สุด จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 45.6 รองลงมา ได้แก่ การใช้เวลาว่างกับครอบครัว จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 22.2 และ การทำกิจกรรมกับเพื่อนๆ จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 22.2 น้อยที่สุด ได้แก่ อื่นๆ การเล่นกีฬา ตามใจชอบ การ์ตูน จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 10.0

5.2 การแสดงออกทางกรวาดภาพคนของเด็ก

นักเรียนชอบวาดภาพคนจากจินตนาการหรือคิดเอง มากที่สุด จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 52.2 รองลงมา ได้แก่ ภาพคนแบบการ์ตูน จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 34.4, ภาพคนแบบเหมือนจริง จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 8.9 และน้อยที่สุด ได้แก่ อื่นๆ ภาพเกมส์ จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 4.4

นักเรียนชอบวาดภาพคนอื่นที่เป็นผู้หญิง มากที่สุด จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 32.2 รองลงมา ได้แก่ อื่นๆ ตามใจชอบ ทุกคนที่อยากจะวาด ภาพแม่ ภาพที่อยากวาดขึ้นมาเอง วาดทั้งหญิงและชาย การ์ตูน อะไรก็ได้ สัตว์ ธรรมชาติ นักกีฬา จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 30.0, ภาพคนอื่นที่เป็นผู้ชาย จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 20.0 และน้อยที่สุด ได้แก่ ภาพตัวเอง จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 15.60

นักเรียนอยากวาดภาพคนที่มีลักษณะทำอื่น มากที่สุด จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 68.9 รองลงมา ได้แก่ ทำเดิน จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 14.4, อื่นๆ ตามใจชอบ นอน ทำต่อสู้อ ชอบทุกท่า ร้องไห้ หัวเราะ ยิ้ม ว่ายน้ำ ตะมุตะบอล จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 12.2 น้อยที่สุด ได้แก่ ทำนั่ง จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 4.4

นักเรียนคิดว่าภาพคนที่มีลักษณะท่าก้มหรือนั่ง วาดยากที่สุด จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 32.2 รองลงมา ได้แก่ ท่าจับหรือหยิบสิ่งของ จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 30.0, ท่าเดินหรือวิ่ง จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 24.4 น้อยที่สุด ได้แก่ อื่นๆ ท่ากอดกัน ไม่มี ยืนหรือเดิน จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 13.3

5.3 พัฒนาการวาดภาพคนของเด็ก

นักเรียนคิดว่ารายละเอียด อวัยวะส่วนต่างๆ เช่น แขนขา นิ้วมือ นิ้วเท้า เป็นต้น วาดยากที่สุด จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 47.8 รองลงมา ได้แก่ ศีรษะ ใบหน้า จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 26.7, รายละเอียดส่วนต่างๆ เช่น รอยจีบของกระโปรง ปกเสื้อ เป็นต้น จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 13.3 และน้อยที่สุด ได้แก่ อื่นๆ ไม่มี จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 12.2

รายละเอียดส่วนที่นักเรียนอยากวาดมากที่สุด คือ เสื้อผ้า เครื่องประดับ จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 54.4 รองลงมา ได้แก่ ทรงผม หน้าตา จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 26.7, อื่นๆ ทุกส่วนของร่างกาย จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 13.3 น้อยที่สุด ได้แก่ แขนขา จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 5.6

นักเรียนคิดว่าการวาดภาพขนาดของอวัยวะที่สัมพันธ์กัน ขนาดของศีรษะและลำตัว วาดยากที่สุด จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 42.2 รองลงมา ได้แก่ ความยาวของแขนและลำตัว จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 27.8, อื่นๆ ความยาวของไหล่และขา ไม่มี จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 15.6 และน้อยที่สุด ได้แก่ ความยาวของขาและลำตัว จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 14.4

นักเรียนคิดว่าการวาดเครื่องประดับชิ้นที่วาดยากที่สุด คือ นาฬิกา จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 43.3 รองลงมา ได้แก่ สร้อยคอ จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 22.2, อื่นๆ รองเท้า ไม่มี กระเป๋า ต่างหู เสื้อผ้า จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 21.1 น้อยที่สุด ได้แก่ เข็มขัด จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 13.3

นักเรียนชอบวาดภาพคนที่มีการแต่งกายแบบคนใส่เสื้อผ้าต่างๆ ไป เช่น เสื้อผ้าที่ใส่อยู่บ้าน หรือไปเที่ยว เป็นต้น มากที่สุด จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 45.6 รองลงมา ได้แก่ คนใส่เสื้อผ้าเครื่องแบบ เช่น ครู หมอ ตำรวจ ทหาร พยาบาล เป็นต้น จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 25.6, คนใส่เสื้อผ้าที่ไม่เหมือนทั่วไป เช่น เทวดา นางฟ้า หรือชุดที่แปลกประหลาด เป็นต้น จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 21.1 น้อยที่สุด ได้แก่ อื่นๆ ตามใจชอบ ชุดใส่เปรี้ยวๆ ไปเที่ยว ชุดนักกีฬา จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 7.8

5.4 ผลที่เด็กได้รับจากการวาดภาพคนของเด็ก

นักเรียนมีความรู้สึก มีความสุข สนุกสนาน เพลิดเพลิน ทุกครั้ง ในขณะที่วาดภาพคนมากที่สุด จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 65.6 รองลงมา ได้แก่ ไม่ค่อยมีความมั่นใจแต่ก็สนุกสนานในบางครั้ง จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 22.2, เฉยๆ จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 10.0 น้อยที่สุด ได้แก่ อื่นๆ แล้วแต่อารมณ์ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 2.2

นักเรียนคิดว่าการวาดภาพคนอย่างสม่ำเสมอมีประโยชน์ ทำให้สามารถวาดภาพคนได้ดีขึ้น มากที่สุด จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 56.7 รองลงมา ได้แก่ ทำให้เกิดความมั่นใจในการวาดภาพคนมากขึ้น จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 21.1, ทำให้เกิดความคิดอิสระในการวาดภาพมากขึ้น จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 16.7 น้อยที่สุด ได้แก่ อื่นๆ ทำให้มีความรู้มากขึ้น ทำให้รู้สึกว่าการวาดภาพสวยขึ้น จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 5.6

นักเรียนคิดว่าอยากให้มีการสอนวาดภาพคนในลักษณะสอนวาดภาพโดยให้นักเรียนวาดด้วยตนเอง มากที่สุด จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 35.6 รองลงมา ได้แก่ สอนวาดภาพแบบเป็นขั้นตอน จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 32.2, สอนวาดภาพโดยมีการนำรูปจริงมาประกอบการวาด จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 26.7 น้อยที่สุด ได้แก่ อื่นๆ วาดธรรมชาติตามอิสระของตัวเอง จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 5.6

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ ผลการแสดงผลออกทางการวาดภาพคนโดยใช้แบบสอบวาดรูปคนกูดอินน์ฟ-แฮร์ริส (Goodenough - Hariss Drawing Test) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนสังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์ ผู้วิจัยได้นำประเด็นที่สำคัญ มาอภิปรายตามหัวข้อดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 สภาพทั่วไปของนักเรียน

ส่วนที่ 2 การวาดภาพคนของนักเรียน

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพคน

ส่วนที่ 1 สภาพทั่วไปของนักเรียน

จากการศึกษาข้อมูลสภาพทั่วไปของนักเรียน จำนวน 90 คน พบว่า เป็นนักเรียนชายจำนวน 45 คน เป็นนักเรียนหญิง จำนวน 45 คน โดยส่วนใหญ่เด็กมีอายุ 13-15 ปี มากที่สุด เนื่องจากนักเรียนส่วนใหญ่เป็นชนกลุ่มน้อย ซึ่งมีถิ่นฐานอยู่บนภูเขาและอยู่ห่างไกลความเจริญจึงทำให้นักเรียนมาเข้าศึกษาซ้ำ นักเรียนกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยสภาพครอบครัวของบิดามารดาส่วนใหญ่อยู่ด้วยกัน และส่วนใหญ่ครอบครัวของนักเรียนไม่ได้ประกอบอาชีพเกี่ยวกับศิลปะ ซึ่ง กัญจนพร อ่วมสำอางค์ (2547) กล่าวว่า โดยปกติแล้วภูมิลำเนาจะเป็นที่หล่อหลอมความเชื่อของบุคคลที่มีผลต่อแบบแผนพฤติกรรมหรือการกระทำที่เป็นแบบแผนเดียวกันภายใต้สังคมและวัฒนธรรมนั้นๆ และคุณภาพชีวิตของบุคคลนั้น

นักเรียนมีความถนัดทางศิลปะเกี่ยวกับการวาดภาพระบายสีมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับปวีดา ชื่นเชย (2543) พบว่า กิจกรรมวาดภาพระบายสีเป็นกิจกรรมที่นักเรียนชอบมากที่สุด และนักเรียนส่วนใหญ่ไม่เคยเข้ารับการอบรม การเข้าค่าย หรือเรียนพิเศษเกี่ยวกับศิลปะ

ส่วนที่ 2 การวาดภาพคนของนักเรียน

- จากผลการวิเคราะห์คะแนนการวาดภาพ คนผู้ชาย คนผู้หญิง และตนเอง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ทั้งเพศชายและเพศหญิง พบว่า 1) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 วาดภาพคนผู้ชายได้คะแนนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ภาพคนผู้หญิง และวาดภาพตนเองน้อยที่สุด 2) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 วาดภาพคนผู้ชายได้คะแนนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ภาพตนเอง และวาดภาพผู้หญิงได้คะแนนน้อยที่สุด 3) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วาดภาพคนผู้ชายได้คะแนนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ภาพคนผู้หญิง และภาพตนเองได้คะแนนน้อยที่สุด

การวิเคราะห์การวาดภาพคนของนักเรียนทั้งหมดพบว่า นักเรียนได้คะแนนในการวาดภาพคนผู้ชายมากที่สุด ในทุกระดับชั้น ซึ่ง Harris (1963) กล่าวว่า เหตุที่แบบสออบวาดรูปคนให้วาดภาพคน ก็เนื่องจากภาพคนเป็นภาพที่เด็กมีความคุ้นเคย มีการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อยในลักษณะที่จำเป็น มีโครงร่างทั่วไปที่ง่าย ๆ ซึ่งเด็กเล็กสามารถวาดได้ และมีความซับซ้อนในรายละเอียดซึ่งทำให้เด็กหรือผู้ใหญ่ใช้ความสามารถได้อย่างเต็มที่ และภาพคนเป็นภาพที่เด็กชอบมากที่สุดและสาเหตุที่ใช้ภาพผู้ชายเป็นภาพแรกในการวาดก็เนื่องจาก เสื้อผ้าของผู้ชายเป็นแบบเดียวกันมากกว่าเสื้อผ้าของผู้หญิงหรือเด็ก จะเห็นได้ว่ารูปแบบและชุดของผู้ชายมีลักษณะที่เป็นแบบเดียวกัน ทำให้มีความง่ายต่อการวาดจึงทำให้นักเรียนวาดภาพคนผู้ชายได้คะแนนมากที่สุด และงานวิจัยของ จูดีรัตน์ อุตตะนันท์ (2530) ก็พบว่าเด็กนักเรียนชายในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชอบวาดภาพผู้ชายมาก โดยเนื้อหาจะเกี่ยวข้องกับเรื่องส่วนตัว และในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า นักเรียนหญิงสามารถวาดภาพผู้ชายได้ดีกว่าภาพผู้หญิง และตนเอง และ ปวีดา ชื่นเชย (2543) พบว่า นักเรียนชายชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 มีคะแนนในการวาดภาพผู้ชายและภาพตัวเองได้ดีกว่าภาพผู้หญิง

- ลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้ชายของนักเรียนที่พบมากที่สุด คือ ศีรษะ, ตา, ปาก, ผม(1), ผม(2), แขน, แขนข้างลำตัวหรือกำลังแสดงท่าทางหรืออยู่ด้านหลัง, ขา, สะโพก (1), รอยต่อของแขนและขา(1), แขนขา 2 มิติ, เครื่องแต่งกาย(1), รูปทรงของลำตัว และเทคนิคการสเก็ตภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ วัฒนพร คงทัพ (2547) พบว่า ลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพผู้ชายของเด็กหญิงคือ ศีรษะ, ตา, ปาก, ผม, แขน, ขา, เท้า และแขนขา 2 มิติ ซึ่งสอดคล้องกับ ปวีดา ชื่นเชย ที่พบว่า ในการวาดภาพคนของเด็กอายุ 9-12 ปี สามารถแสดงออกได้อย่างชัดเจนในส่วน of โครงสร้างโดยรวมของร่างกายมากกว่ารายละเอียดปลีกย่อย

เมื่อพิจารณการวาดภาพคนผู้ชายของนักเรียนชาย พบว่า การวาดภาพไม่ค่อยถูกสัดส่วน ภาพคนมีขนาดเล็กมากเมื่อเปรียบเทียบกับกระดาษ ศีรษะมีขนาดใหญ่เมื่อเปรียบเทียบกับลำตัว ลำตัวมีลักษณะที่แคบเข้า แสดงการเคลื่อนไหว หน้าตาแสดงความรู้สึกต่างๆ โดยส่วนใหญ่ไม่ค่อยยิ้ม วิรุณ ตั้งเจริญ (2539) กล่าวว่า การแสดงออกที่ชี้ให้เห็นถึงอารมณ์ความรู้สึก ศิลปะของเด็กจะมีลักษณะแสดงอารมณ์ด้วยการเน้นหรือขยายขนาดสิ่งที่เขาเห็นว่ามีความสำคัญให้ปรากฏเป็นผลงาน ซึ่งการแสดงออกในลักษณะนี้จะเป็นการลดความคับข้องใจ และช่วยระบายความรู้สึกเก็บกดของเด็ก นอกจากนี้ยังช่วยสนับสนุนการทำงานที่พร้อมด้วยอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด และสร้างความมั่นใจให้กับเด็กอีกด้วย

เมื่อพิจารณการวาดภาพคนผู้ชายของนักเรียนหญิง พบว่า โดยส่วนใหญ่เด็กนักเรียนจะวาดภาพคนผู้ชายที่ใส่ชุดทำงาน เสื้อเชิ้ต ผูกเนคไท โดยมีลักษณะที่สูงโปร่งและวาดได้ถูกสัดส่วน มีรูปแบบเป็นของตัวเองวาดภาพด้านหน้าและเอียงหน้าท่ามุม 45 องศา ภาพคนโดยส่วนใหญ่ไม่มีการเคลื่อนไหว และวาดภาพผู้ชายมีลักษณะที่อ่อนโยนคล้ายผู้หญิง Herlock (1956) กล่าวว่า เด็กหญิงเขียนหน้าคนแบบหน้าตรงมากกว่าเด็กชาย

- ลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพคนผู้หญิงของนักเรียนที่พบมากที่สุด คือ ศีรษะ, ตา, ปาก, ผม(1), ขา, รอยต่อของแขนและขา(1), เครื่องแต่งกาย, ชุดของผู้หญิง, ลำตัว 2 มิติ, และ สัดส่วนของแขนและขา

เมื่อพิจารณาการวาดภาพคนผู้หญิงของนักเรียนชาย พบว่า มีลักษณะที่แข็งทื่อ วาดตัวเล็กมาก ไม่ค่อยแสดงหน้าอก วาดไม่ถูกสัดส่วน ทำหน้ากลัว ใบหน้าและหน้าตาที่วาดแบบง่ายๆ หน้าตาแข็งทื่อ ไม่ค่อยยิ้มแย้มแจ่มใส ผมดูรุงรัง แสดงลักษณะการแต่งตัวที่ใส่กระโปรงและมีผมยาว ซึ่ง ประเทิน มหาจันทร์ (2531) กล่าวว่า เมื่อพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็กเจริญเติบโตขึ้น พัฒนาการด้านศิลปะของเด็กก็ก้าวหน้าขึ้นด้วย เด็กจะเริ่มควบคุมรูปแบบที่แสดงออกในงานศิลปะ มีการจัดรูปทรงให้สมบูรณ์ เพิ่มรายละเอียด ความแม่นยำมากขึ้น กล่าวคือ มีความพิถีพิถันเน้นรูปแบบมากกว่าการแสดงออก การวาดภาพของเด็กในวัยนี้ส่วนใหญ่จึงมีลักษณะแข็งกระด้าง ไม่มีชีวิตชีวาเพราะคอยระมัดระวังให้เหมือนจริง ใช้เวลาในการวาดภาพมากขึ้นเพราะคอยปรับปรุง ตกแต่งผลงานให้เป็นไปตามที่ต้องการ แต่การวาดภาพของเด็กวัยนี้จะประสบกับอุปสรรคเกี่ยวกับเทคนิคการวาดภาพ ไม่สามารถแสดงภาพได้ตามที่ต้องการ

เมื่อพิจารณาการวาดภาพคนผู้หญิงของนักเรียนหญิง พบว่า ภาพคนมีลักษณะที่สูงโปร่ง แสดงรายละเอียดที่ค่อนข้างเยอะ โดยส่วนใหญ่จะวาดผมยาวมีรายละเอียดเป็นเส้นๆ สวมใส่ชุดคนทำงาน มีเครื่องประดับ มีหน้าอก ใส่กระโปรง ยืนตรงโดยทำหน้าเอียง 45 องศา ใบหน้ามีลักษณะที่ยิ้มแย้มแจ่มใส ส่วนใหญ่จะวาดภาพหน้าตาที่เหมือนการ์ตูน ภาพไม่แสดงการเคลื่อนไหว ซึ่งสอดคล้องกับ นวลลอ ทินานนท์, (2542) กล่าวว่า เด็กหญิงจะสนใจในการแต่งกายมากขึ้น ก่อนหน้านี้เด็กจะวาดคนเหมือนๆ กันหมดไม่ว่าชายหรือหญิง แต่ขณะนี้เด็กเริ่มแสดงถึงความแตกต่างระหว่างเพศอย่างชัดเจน ด้วยเสื้อผ้าเครื่องประดับ เนื่องจาก สุกลักษณ์ ธนเกษพิศาล, (2535) กล่าวว่า เด็กในช่วง 10-12 ปีจะมีการสั่งสมประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนรู้ที่ผ่านๆ มา ซึ่งจะถ่ายทอดสิ่งที่ได้รับออกมาให้ผู้อื่นได้รู้และเข้าใจ และพบว่า เด็กกำพร้าส่วนใหญ่วาดภาพคนเฉพาะด้านหน้า

- ลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพตนเองของนักเรียนชายพบมากที่สุด คือ ศีรษะ, ตา, ปาก, ผม(1), แขน, แขนข้างลำตัวหรือกำลังแสดงท่าทางหรืออยู่ด้านหลัง, ขา, สะโพก(1), รอยต่อของแขนและขา(1), ลำตัว, แขน ขา 2 มิติ, เครื่องแต่งกาย(1), รูปทรงของลำตัว และ เทคนิคการสเก็ตภาพ ส่วนลักษณะที่ปรากฏในการวาดภาพตนเองของนักเรียนหญิงพบมากที่สุด คือ ศีรษะ, คอ, คอ 2 มิติ, ตา, จมูก, ปาก, ผม(1), ไหล่, ขา, สะโพก, เท้า(1), รอยต่อของแขนและขา(1), รอยต่อของแขนและขา(2), เครื่องแต่งกาย, ชุดของผู้หญิง, ลำตัว, ลำตัว 2 มิติ, สัดส่วนของแขน ขา และ รูปร่างของหน้า

เมื่อพิจารณาการวาดภาพตนเองของนักเรียนชาย พบว่า นักเรียนวาดภาพตัวเองที่มีขนาดเล็กมาก โดยสวมชุดทั่วไปและชุดนักเรียน มีการแสดงการเคลื่อนไหวของแขนและขา ศีรษะมี

ขนาดใหญ่และลำตัวแคบเข้า ซึ่ง กู๊ดอิน์ฟ กล่าวไว้ว่า ความแตกต่างในเรื่องความสนใจด้านการออกกำลังกายอาจเป็นเหตุผลที่ทำให้เด็กผู้ชายวาดเท้าและความกว้างของแขนขาใหญ่โตเกินความเป็นจริง เมื่อเปรียบเทียบกับผู้หญิง ซึ่งมีแนวโน้มจะทำให้ส่วนต่างๆ เหล่านี้เล็กลง และนี่ก็เป็นแนวทางที่ทำให้เด็กผู้ชายมักวาดภาพในรูปกำลังแสดงท่าทางมากกว่าผู้หญิง ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าสิ่งนี้เป็นความต้องการที่จะแสดงการเคลื่อนไหวซึ่งจะนำไปสู่ท่าทางที่เปลี่ยนจากหน้าตรงเป็นรูปหน้าข้างก็ได้ นอกจากนี้นักเรียนชายมีการวาดภาพที่แสดงอารมณ์ทางใบหน้า เช่น โกรธ โมโห เฉยๆ เบื่อ โดยส่วนใหญ่เด็กนักเรียนจะวาดภาพคนที่ไม่ค่อยยิ้ม ซึ่ง กัญจนพร อ่วมสำอางค์ (2547) พบว่านักเรียนชายกับนักเรียนหญิงมีค่าคะแนนคุณภาพชีวิตด้านจิตใจและอารมณ์แตกต่างกัน โดยนักเรียนหญิงสูงกว่านักเรียนชาย อาจเนื่องจากการคบเพื่อนของวัยรุ่นหญิงมักจะจริงจังและมีเพื่อนสนิทที่จะปรับทุกข์สุขกันได้ (Robinfele, 1960) พบว่า นักเรียนชายมีปัญหาด้านต่างๆ และต้องการความช่วยเหลือจากฝ่ายแนะแนวมากกว่านักเรียนหญิง ดังนั้นจึงทำให้นักเรียนชายได้ระบายอารมณ์ทางการวาดภาพคน

เมื่อพิจารณาการวาดภาพตนเองของนักเรียนหญิง พบว่า โดยส่วนใหญ่เด็กนักเรียนวาดภาพตัวเองที่ใส่ชุดนักเรียน ไม่มีหน้าอก ผมสั้นทรงนักเรียน ไม่มีเครื่องประดับ วาดภาพตัวเองที่มีลักษณะใหญ่บางภาพมีลักษณะที่ใหญ่เกินไป บางภาพก็มีลักษณะที่เล็กเกินไป โดยส่วนใหญ่เด็กนักเรียนจะวาดภาพคนขาว ปากเหมือนปากไก่ ตาโต กู๊ดอิน์ฟ ได้อธิบายไว้ว่า เด็กหญิงมีแนวโน้มที่จะวาดหัว ลำตัว และตาให้มีขนาดใหญ่เกินความจริง และมักวาดตาใหญ่กว่าเท้า ขณะที่เด็กผู้ชายมักวาดเท้าใหญ่กว่าศีรษะ อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปแล้วเด็กผู้ชายจะวาดแสดงสัดส่วนได้ดีกว่าเด็กหญิง ซึ่งขัดแย้งกับการแสดงออกทางการวาดภาพคนของนักเรียนในโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 23 ที่นักเรียนหญิงจะวาดภาพคนที่ได้สัดส่วนมากกว่าเด็กชาย

เมื่อพิจารณาลักษณะที่ไม่แสดงออกในการวาดภาพคนของเด็กสิ่งที่นักเรียนไม่สามารถแสดงออกได้ในทุกระดับชั้นเลย คือ การประสานงานของกล้ามเนื้อตาและมือยอดเยี่ยม เนื่องจากเกณฑ์การให้คะแนนในข้อนี้ Goodenough-Harris ได้อธิบายไว้ว่า เส้นทุกเส้นต้องลากอย่างหนักแน่น มีการเชื่อมต่อที่ถูกต้อง ไม่มีรอยลบขีดฆ่า ซึ่ง Eng (1931 ; 1957) ได้อธิบายไว้ว่าการวาดภาพของเด็กที่มีลักษณะเป็นแบบแผนไม่ได้เกิดเพราะความรู้สึกเป็นสิ่งสำคัญ แต่เกิดจากมโนทัศน์ที่มองวัตถุเป็นรูปธรรมมากขึ้น และเป็นนามธรรมน้อยลง เนื่องจากเด็กมีข้อจำกัดในเทคนิคของการวาดภาพ เนื่องจากการแสดงการเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อ ทำให้เด็กลากเส้นและรูปร่างซ้ำรอยเดิมหลายๆ ครั้ง จนกว่าจะเป็นไปตามรูปร่างที่เด็กคิดไว้ ซึ่งรูปร่างดังกล่าวก็จะมีลักษณะเป็นไปตามภาพต้นแบบที่ให้เด็กวาด จากการพิจารณาผลงานพบว่านอกจากนักเรียนจะลากเส้นที่ซ้ำๆ เส้นไม่มีความต่อเนื่องแล้ว ลักษณะที่พบอีกอย่างหนึ่งคือ การใช้ยางลบ จะเห็นได้ว่านักเรียนวาดแล้วมีการลบทุกคน ซึ่ง (Niolon, 2003) ได้กล่าวไว้ว่า ในการวาดภาพคนของนักเรียนนั้นส่วนใหญ่จะแสดงการลบเพื่อวาดใหม่ ซึ่ง การลบมาก แสดงให้เห็นถึงความไม่พอใจ

ในความสามารถของตัวเอง หรือวิตกกังวลเกี่ยวกับการตัดสินคุณภาพของงาน หรือเป็นทักษะของกล้ามเนื้อ อาจเป็นไปได้ว่ามีปัญหาทางประสาทวิทยาหรือด้อยในการรับรู้

Chapman (1978:187-198) สรุปว่า เด็กช่วงอายุ 10-11 ปีนั้น จะขาดความมั่นใจในการแสดงออกทางศิลปะ เนื่องจากหลายๆ สาเหตุด้วยกัน เช่น เด็กวัยดังกล่าวเป็นวัยที่มีมโนทัศน์หรือความคิดสูงกว่าทักษะในการวาดภาพ และมีความรู้สึกที่ไวต่อการตัดสินข้อดี ข้อด้อยของตนเอง เด็กเริ่มมีความรู้สึกวิตกกังวลในเรื่องความถูกต้อง ความผิด ที่ได้รับจากครอบครัว หรือเพื่อนในกลุ่มเดียวกัน ในการวาดภาพของเด็กวัย 10-11 ปีนั้น จะมีความสนใจในเรื่องของรายละเอียดมากขึ้น ซึ่งในเด็กบางคน อย่างไรก็ตาม นิลลอน (Niolon, 2003) นักจิตวิทยาการศึกษา ได้กล่าวถึงลักษณะการวาดภาพของเด็ก อายุ 10 ปี ว่า เด็กจะแสดงให้เห็น ศีรษะ, ตา, จมูก, ปาก, ร่างกาย, เท้า, แขนและขา 2 มิติ แขนอาจวางอยู่ด้านข้าง, สัดส่วนที่แสดงค่อนข้างถูกต้อง แต่ยังไม่แสดง เข่า และอาจจะยังไม่แสดงริมฝีปากบน-ล่าง และ อายุ 11-12 ปี จะแสดงให้เห็น ศีรษะ, ตา, จมูก, ปาก, หู, คอ, ร่างกาย, เท้า, แสดงแขนและขาเป็นแบบ 2 มิติ โดยที่แขนจะเชื่อมติดอยู่ด้านข้างของลำตัว สัดส่วนที่แสดงค่อนข้างถูกต้อง แต่ยังไม่แสดงเข่า การ์ดเนอร์ (1980) และ อาร์มไฮม์ (1960) ได้ให้ทัศนะเสริมเกี่ยวกับสิ่งที่เขาได้ศึกษาค้นพบเกี่ยวกับการวาดภาพของเด็กวัยดังกล่าวว่า ภาพวาดของเด็กโตนั้นมีความเหมือนจริงมากขึ้น Harris, (1963) การวาดภาพของเด็กจึงเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ ตามวุฒิภาวะของเด็กแต่ละคน ซึ่ง การวาดภาพคนสามารถแสดงให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าทางมโนทัศน์ของเด็กแต่ละคนได้ สิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าของมโนทัศน์นั้นคือ รายละเอียดของร่างกายที่เด็กวาด และในการให้คะแนนได้นั้น ได้แบ่งออกเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ดังนี้ 1) การแสดงส่วนต่างๆ ของร่างกาย (Body parts) 2) การแสดงมิติ (Dimension) สัดส่วน (Proportion) และการแสดงส่วนลึก (Perspective) 3) การแสดงเครื่องแต่งกายและการแสดงท่าทาง 4) การแสดงการควบคุมกล้ามเนื้อและสายตา 5) การแสดงตำแหน่งที่ตั้งเฉพาะของร่างกาย และ Tungcharoen, (1987). พบว่า จากการหาความสัมพันธ์ระหว่างแบบทดสอบภาพวาดคนกับความสามารถทางศิลปะของเด็กหลายครั้งของ กู๊ดอิน์ฟ เพื่อเปรียบเทียบคะแนนความสามารถพิเศษทางศิลปะของเด็ก พบว่า เด็กที่มีประสบการณ์ในการฝึกทางการวาดภาพคนมาก่อน จะทำแบบทดสอบได้คะแนนดีกว่า และพบว่า เพศหญิง ได้คะแนนสูงกว่าเพศชายโดยเห็นได้ชัดในทุกระดับอายุ ทำให้แนวโน้มในการส่งเสริมเด็กหญิงทำได้รวดเร็วกว่าเด็กชาย

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพคน

- อิทธิพลที่มีต่อการวาดภาพคนของเด็ก

นักเรียนชอบวาดภาพคนจากการวาดตามความสนใจ มากที่สุด ซึ่ง ประเทิน มหาพันธ์, (2531). กล่าวว่า ลักษณะภาพวาดของเด็กที่ได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมรอบตัวตัว แบ่งเป็น 4 แบบ ดังนี้ 1) ภาพวาดตามความสนใจ เด็กจะวาดตามความคิดของตนเอง 2) วาดตามอิสระ โดยกำหนดตามหัวเรื่องให้เด็กคิดสิ่งที่จะวาดเอง 3) วาดจากของจริง โดยเด็กจะวาดภาพตามแบบที่กำหนดให้ และ 4) วาดจากตัวอย่างที่ให้ เด็กจะวาดตามตัวอย่างที่กำหนดให้ทุกประการ

นักเรียนชอบใช้ภาพพ่อแม่เป็นแบบในการวาด มากที่สุด สมพร รอดบุญ, (2525) กล่าวว่า การวาดภาพของเด็กจะแสดงออกในลักษณะง่ายๆ ไม่ซับซ้อน เป็นเรื่องราวที่ได้มากจากการถ่ายทอดประสบการณ์ ความทรงจำ การเรียนรู้และจินตนาการ และเนื่องจากพ่อแม่เป็นบุคคลที่เด็กรักมากที่สุด การที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับครอบครัวจึงทำให้เด็กเหล่านี้ชอบใช้พ่อแม่เป็นแบบในการวาดภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ โลเวอร์ และโลเวอร์ (Lower and Lower 1965) พบว่า เด็ก 4 ขวบ มีการเลือกใช้สีเหลืองกับภาพที่แสดงถึงความสุขสดใส และใช้สีน้ำตาลกับภาพที่แสดงถึงสิ่งที่ตรงกันข้ามและเด็กใช้สีที่ตนชอบในการวาดแม่ของตนเอง หากเด็กได้รับความอบอุ่นความรักจากแม่แต่อย่างไรก็ตามอาจมีการใช้สีที่ตรงกับความเป็นจริง หากเด็กมีความประทับใจในสิ่งนั้น

นักเรียนชอบวาดภาพเกี่ยวกับการไปเที่ยวหรือพักผ่อนในสถานที่ต่างๆ เช่น ทะเล, น้ำตก มากที่สุด ซึ่ง การวาดภาพของเด็กจะแสดงออกในลักษณะง่ายๆ ไม่ซับซ้อน เป็นเรื่องราวที่ได้มากจากการถ่ายทอดประสบการณ์ ความทรงจำ การเรียนรู้และจินตนาการ สมพร รอดบุญ, (2525) และ เด็กในวัย 9-12 ปี การวาดภาพจะเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ของตน Lowenfeld, (1982)

- การแสดงออกทางการวาดภาพคนของเด็ก

นักเรียนชอบวาดภาพคนจากจินตนาการหรือคิดเอง มากที่สุด ซึ่งตรงกับ จูดีวรรณ พุตระกูล, (2542). พบว่า นักเรียนชอบวาดภาพจินตนาการมากที่สุด และ ปวีดา ชื่นเชย, (2543). ปัทมา วรรณสิน, (2547). พบว่า โดยนักเรียนส่วนใหญ่ชอบวาดภาพเกี่ยวกับจินตนาการมากที่สุด

นักเรียนชอบวาดภาพคนอื่นที่เป็นผู้หญิง มากที่สุด ซึ่ง เกริก ยूनพันธ์, (2532). กล่าวว่า คนถือได้ว่าเป็นสิ่งแวดล้อมหนึ่งที่เด็กคุ้นเคยและใกล้ชิดมากที่สุด ดังนั้นการแสดงออกทางศิลปะจึงมักเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับคน ซึ่งสอดคล้องกับ ปวีดา ชื่นเชย, (2543). พบว่า นักเรียนชอบวาดภาพคน

นักเรียนอยากวาดภาพคนที่มีลักษณะทำยื่น มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ โกศล ภูพลอย, (2532). พบว่า การวาดภาพของนักเรียนมีการเคลื่อนไหวน้อยที่สุด และ Lowenfeld, (1982).

กล่าวว่า ในการวาดรูปคนเด็กจะรับรู้ถึงความรู้สึกในรายละเอียดแต่ไม่รู้สึกในเรื่องของอากัปกริยา การแสดงรูปร่างลักษณะมนุษย์ ในภาพวาดของเด็กในช่วงนี้มีลักษณะแข็งกระด้างเกิดจากความ เป็นจริงมาก

นักเรียนคิดว่าภาพคนที่มีลักษณะท่าก้มหรือนั่ง วาดยากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ สมสมร ภู ประกร, (2531). พบว่า สิ่งที่เด็กไม่สามารถแสดงออกได้เลยคือภาพคนที่เคลื่อนไหว

- พัฒนาการวาดภาพคนของเด็ก

นักเรียนคิดว่ารายละเอียด อวัยวะส่วนต่างๆ เช่น แขนขา นิ้วมือ นิ้วเท้า เป็นต้น วาดยาก ที่สุด ซึ่งตรงกับงานวิจัยของ จูติวรรณ พุตระกูล, (2542), ปวีดา ชื่นเชย, (2543) พบว่า รายละเอียด แขนขา นิ้วมือ นิ้วเท้า วาดยากที่สุด

รายละเอียดส่วนที่นักเรียนอยากวาดมากที่สุด คือ เสื้อผ้า เครื่องประดับ ซึ่งเฮอรัลด์ล็อก (Herlock, 1956:333-334) การวาดภาพคน เด็กหญิงวาดเครื่องประดับมากกว่าเด็กชาย

ขนาดของอวัยวะที่สัมพันธ์กัน ขนาดของศีรษะและลำตัว วาดยากที่สุด ซึ่ง กู๊ดอินฟ (Goodenough : 1952) กล่าวว่าไว้ว่า เด็กหญิงมีความสนใจความสวยงามมากกว่าเด็กชาย อาจเป็น สาเหตุทำให้เด็กผู้หญิงมีแนวโน้มที่จะวาดหัว ลำตัว และตา ให้มีขนาดใหญ่เกินความจริง เพราะ เด็กให้ความสนใจแก่ส่วนต่างๆ เหล่านี้ อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปเด็กชายจะแสดงสัดส่วนของ ร่างกายได้ดีกว่าเด็กหญิง ในขณะที่เด็กหญิงจะแสดงรายละเอียดต่างๆ ของร่างกายได้ดีกว่าเด็กชาย

นักเรียนคิดว่าการวาดเครื่องประดับชิ้นที่วาดยากที่สุด คือ นาฬิกา ซึ่งสอดคล้องกับ นวล ลออ ทินานนท์ (2542) เด็กในวัยนี้จะแสดงออกทางการวาดภาพ ในการแยกความแตกต่างระหว่าง ชายหรือหญิง ด้วยเสื้อผ้าและเครื่องประดับ

นักเรียนชอบวาดภาพคนที่มีการแต่งกายแบบคนใส่เสื้อผ้าต่างๆ ไป เช่น เสื้อผ้าที่ใส่อยู่ บ้าน หรือไปเที่ยว เป็นต้น มากที่สุด เนื่องจากการแต่งกายแบบคนใส่เสื้อผ้าต่างๆ ไปนั้นมี หลากหลายและไม่ซ้ำซ้อน และใกล้เคียงกับความเป็นจริง ซึ่งสอดคล้องกับ นวลลออ ทินานนท์ (2542) เด็กหญิงจะสนใจในการแต่งกายมากขึ้น สามารถสังเกตลักษณะต่างๆ ในสิ่งแวดล้อมได้ดี มีความพยายามที่จะแสดงออกในลักษณะที่เป็นธรรมชาติ

- ผลที่เด็กได้รับจากการวาดภาพคนของเด็ก

นักเรียนมีความรู้สึก มีความสุข สนุกสนาน เพลิดเพลิน ทุกครั้ง ในขณะที่วาดภาพคน มากที่สุด วิรัตน์ พิษณุไพบุลย์, (2520). กล่าวว่า ศิลปะทำให้เด็กเกิดความเพลิดเพลิน กล้าคิดกล้า แสดงออก ซึ่งตรงกับงานวิจัยของ สุชาดา สถาวร (2537), วิรัตน์ คุ่มคำ (2533) ที่พบว่าศิลปะทำให้เด็กเกิดความสนุกสนาน มีความสุข สอดคล้องกับ (ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา 2523 : 37-38) กล่าวว่า กิจกรรมต่างๆ ของวิชาศิลปศึกษานั้นมีคุณค่าในด้านจิตบำบัดได้ช่วย คือช่วยให้เด็ก ได้ระบายอารมณ์ที่เคร่งเครียดเป็นการผ่อนคลายอารมณ์ต่างๆ เช่น โกรธ กลัว และวิตกกังวล และยังกล่าวอีกว่า ศิลปะจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้โดยการที่เด็กได้เรียนจากการกระทำ จะ

เสริมสร้างให้เด็กเกิดปัญญา ความรู้ รู้จักการแก้ปัญหาต่างๆ มีความเชื่อมั่น และสามารถคิดสร้างสรรค์ในสิ่งต่างๆ ได้ด้วยตนเอง

นักเรียนคิดว่าการวาดภาพคนอย่างสม่ำเสมอมีประโยชน์ ทำให้สามารถวาดภาพคนได้ดีขึ้น มากที่สุด นอกจากนี้ กิจกรรมทางศิลปศึกษา ยังช่วยจัดความรู้สึกค้อยค่า ไม่สมปรารถนา ขาดความมั่นใจ ขลาดอาย ความพิการ ศิลปะเป็นสิ่งที่ช่วยระบายความทุกข์ได้ ทำให้เข้าใจปัญหาและความต้องการของเด็ก ในกรณีที่เด็กคือ เกร ก้าวร้าว รังแกเพื่อน (ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา 2523 : 37-38) และ ประเทิน มหาจันทร์, 2506 กล่าวไว้ว่า เด็กที่มีความเจริญในด้านต่างๆ กับเด็กที่ยังไม่เจริญจะแสดงออกทางการวาดแตกต่างกัน เด็กที่มีความเจริญในด้านต่างๆ นั้น ผลงานที่แสดงออกมาเมื่อเปรียบเทียบกับผลงานครั้งก่อนๆ จะเห็นว่าเด็กมีความงอกงามทางการวาดมากขึ้น

นักเรียนชอบการสอนวาดภาพคนในลักษณะสอนวาดภาพโดยให้นักเรียนวาดด้วยตนเองมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ Lowenfeld (1982) ในการเรียนการสอนศิลปะเองนั้น มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ เพื่อจะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์ และมีประสบการณ์ตรงในการปฏิบัติงาน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออกตามความรู้สึกรับทางสุนทรียภาพ และการที่ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติงานทางศิลปะ จะช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านสุนทรียภาพ การรับรู้สติปัญญา อารมณ์ สังคม และการสร้างสรรค์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่าในการวาดภาพคน ของนักเรียนส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีความมั่นใจ ในการวาดภาพมีการลบและลากเส้นแบบซ้ำๆ จะเห็นได้ว่าลักษณะที่ไม่ปรากฏในการวาดภาพคนของเด็กในทุกระดับชั้นคือ การประสานงานของกล้ามเนื้อตา และมือยอดเยี่ยม ซึ่งทุกภาพมีการใช้ยางลบ ทั้งนี้ส่วนหนึ่งอาจเกิดจากความเชื่อมั่นภายในตัวของนักเรียน และประสบการณ์ในการรับรู้ ตลอดจนการเรียนการสอนของครูที่ไม่ได้มีการให้ความสนใจในเรื่องการวาดภาพเท่าที่ควร ซึ่งเชื่อว่าหากครูได้นำเอาเทคนิค และวิธีการต่างๆ มาใช้ น่าจะส่งผลให้นักเรียนสามารถพัฒนาในเรื่องการรับรู้และการสังเกตในรายละเอียดจากสิ่งต่างๆ ได้เป็นอย่างดี และจะมีส่วนช่วยให้นักเรียนเกิดความมั่นใจและมีความพร้อมในการเรียนวิชาศิลปศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษา ดังนี้

1.1 กระบวนการสอนวาดภาพคนเด็ก

ครูควรมีการวางแผนการจัดการเรียนการสอนอย่างมีระบบและมีความต่อเนื่องเป็นอย่างดีในการเตรียมความพร้อม และในการสอนนั้นครูควรที่จะมีจิตวิทยาในการสอน และเทคนิควิธีการสอนที่แปลกใหม่และน่าสนใจเสมอ เด็กจะได้ไม่รู้สึกเบื่อแต่รู้สึกตื่นเต้น สนุกสนาน

1.2 การสร้างพัฒนาการ การวาดภาพคนแก่เด็ก

ในการสอนแต่ละครั้งนั้นครูควรที่จะดูแลเด็กอย่างใกล้ชิด และทำบันทึกพัฒนาการของเด็กด้วยในกรณีที่เด็กต้องการพัฒนาทักษะเป็นพิเศษ ในการที่จะพัฒนาการเด็กนั้นครูไม่ควรคาดหวังกับเด็กมากเกินไป ควรเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วย หรือบางทีความพึงพอใจในผลงานของเด็กแต่ละคนนั้นไม่เท่ากัน

1.3 การประเมินผลภาพวาดคนของเด็ก

ในการสอนวาดภาพแต่ละครั้งครูควรประเมินผลงานเด็กและให้ข้อเสนอแนะกับเด็กในการพัฒนาทักษะด้วย เพราะบางทีการที่ครูประเมินผลงานเด็กแต่ไม่ได้แจ้งให้เด็กทราบหรือไม่ได้ให้เด็กรับรู้ ก็ไม่ได้เกิดผลดีกับตัวเอง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการวิจัยเชิงทดลอง รูปแบบการสอน หรือเทคนิควิธีการสอนการวาดภาพคน ที่จะนำมาใช้ในเด็กระดับประถมศึกษาต่อไป

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ. การศึกษานอกโรงเรียนสำหรับเด็กด้อยโอกาส. สถาบันส่งเสริมมาตรฐานการศึกษานอกโรงเรียน. 2541.
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์. 2544.
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์. 2545.
- กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. คู่มือฝึกอบรมการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาส. 2543.
- กมลินทร์ พินิจภูวดล. รายงานการวิจัยประกอบร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ประเด็น การศึกษาของเด็กด้อยโอกาส. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2541.
- กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น, กรมประชาสงเคราะห์. “เด็กเร่ร่อน”. เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง การป้องกันการทารุณและทอดทิ้งเด็ก : เด็กใช้แรงงานและเด็กถูกทอดทิ้ง. 18-19 ธันวาคม 2530.
- กรมประชาสงเคราะห์. การสำรวจข้อมูลเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา. กรมประชาสงเคราะห์. 38(2) (มีนาคม-เมษายน) 2538 : 28-56.
- กัญจนพร อ่วมสำอางค์. การศึกษาคุณภาพชีวิตของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาสังกัดกองการศึกษา สงเคราะห์ กรมสามัญศึกษา เขตภาคกลาง. บทความย่อปริญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 2547.
- เกริก ชูพันธ์. ศึกษา รูปแบบภาพคนระบายสีของนักเรียนระดับอนุบาล. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. 2532.
- โกศล ภูพลอย. การศึกษาการแสดงทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ เขตการศึกษา 10. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2532.
- กฤษ เกตุเลขา. กรณีศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีกับภูมิหลังของเด็กใน สถานแรกรับเด็กชายปากเกร็ด (บ้านภูมิเวท). บทความย่อปริญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 2549.

- จารุณี เนตรบุตร. การศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาการทางศิลปะด้านการวาดภาพระบายสีระหว่างเด็กอายุ 9-12 ปี ที่มีภูมิหลังแตกต่างกันโดยใช้ทฤษฎีของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์. บทคัดย่อปริญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 2543.
- จันทิมา ปัจจุบัน. การจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับเด็กด้อยโอกาสในวัดสวนแก้ว. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2543.
- จินตนา นนทเบารยะ. แนวทางและการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือและพัฒนาเด็กกำพร้า. กรุงเทพฯ : สหทัยมูลนิธิ. 2529.
- จิรศักดิ์ ส่งแสงขจร. การเปรียบเทียบภาพวาดของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน และเด็กปกติในชั้นสาธิตการศึกษาพิเศษ อนุบาลละอออุทิศ สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ สวนดุสิต. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2531.
- จิรรัตน์ บุญรินทร์. การศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมทัศนศิลป์สร้างสรรค์สำหรับเด็กด้อยโอกาสอายุระหว่าง 9-12 ปี กรณีศึกษา : นักเรียนที่สังกัดโรงเรียนเฉลิมมณีฉายวิทยาการ จ.สมุทรปราการ. บทคัดย่อปริญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 2547.
- ฉวีวรรณ กินาวงศ์. การศึกษาเด็ก. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์. 2533.
- ชัยวัฒน์ ผดุงพงษ์. การศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนไทยมุสลิม อายุ 7-9 ปี ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จังหวัดชายแดนภาคใต้. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2543
- จิตติวรรณ พุตระกูล. การพัฒนาเกณฑ์ปกติของแบบทดสอบการวาดรูปคน Draw A Person : A Quantitative Scoring System (DAP) เพื่อใช้กับนักเรียนอายุ 5-17 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียน ในภาคกลางของประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2542.
- ชมลา วัฒนสิน. แกนวิชาการทางศิลปศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. วารสารวิทยบริการ 8(2) พฤษภาคม-สิงหาคม 2540.
- ณัฐมน ไทยประสิทธิ์เจริญ. เด็กด้อยโอกาส ศิลปะจรรโลงใจ เต็มไฟให้ชีวิต. พิมพ์ไทย. (17 กันยายน 2546) : 12.
- ดำรง วงศ์อุปราช. “ศิลปะเด็ก : การสร้างสรรค์”. สรุปรการจัดชุมนุมเชิงปฏิบัติการศิลปะเด็ก (Art camp). กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์. 2529.

- ทวีเกียรติ ไชยงยศ. **เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการวาดภาพคนโดยวิธีการสอนแบบในออกนอกกับวิธีสอนแบบนอกเข้าใน**. บทคัดย่อปริญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 2531.
- ทินกร บัวพลู. **คุณค่าแท้ของศิลปศึกษา. ครุศิลป์ 3**. ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2531.
- ชานินทร์ ศรีภาวินทร์. **การศึกษาผลงานการเขียนภาพระบายสีของนักเรียนในระดับการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ตามแนวทางของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานเขตบางขุนเทียน สังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. 2546.**
- นนศุกรีย์ คำทันเจริญ. **การศึกษาวุฒิกะทางชาวปัญญาของเด็กไทยในระดับอนุบาล โดยใช้แบบทดสอบวาดภาพกูดอิน์ฟ-แอร์ส. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัย การศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2522.**
- นภาพรณี หะวานนท์. **สมเด็จพระเทพรัตนฯ กับการศึกษาของผู้ด้อยโอกาส_กรุงเทพฯ : บริษัท เอ็ดดิสัน เพรส โพรดักส์ จำกัด. 2538.**
- นวลลลอ ทินานนท์. **เอกสารประกอบการสอน สล 211 หลักสูตรและการสอนศิลปศึกษา 1. โครงการจัดพิมพ์หนังสือประกอบการสอน คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. 2542.**
- บงกชพันธุ์ ทองงาม. **ความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กทางด้านศิลปะ. วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มศว ประสานมิตร. 2(2) กรกฎาคม-ธันวาคม 2537.**
- ประเทิน มหาจันทร์. **“ศึกษาเด็กจากภาพที่เขาวาด”. ประชาศึกษา, 15 ธันวาคม 2506 : 262-268.**
- ประเทิน มหาจันทร์. **ศิลปะในโรงเรียนประถม. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พรีนติ้งเฮาส์. 2531.**
- ประภัส นิยมธรรม. **ศิลปะของเด็กเชิงจิตวิทยา. เอกสารการนิเทศการศึกษา, ฉบับที่ 216 หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู. 2522**
- ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา. **ศิลปะกับชีวิตประจำวันของเด็ก. คู่มือแสดงศิลปะเด็กแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 1. วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษาวิทยาเขตเพาะช่าง. (17-31 ตุลาคม 2523 : 37-38.**
- ปวีดา ชื่นเชย. **การศึกษาการวาดภาพคนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2543.**

- ปัทมา วรรณสิน. การศึกษาระดับความสามารถด้านการวาดภาพของเด็กอายุ 10-12 ปี ตามเกณฑ์ของคล้าก. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2547.
- เปรมสุริย์ เชื้อมทอง. การศึกษาเปรียบเทียบสุขภาพจิตของเด็กวัยรุ่นในสถานสงเคราะห์กับเด็กวัยรุ่นในโรงเรียน. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. 2526.
- พวงศศักดิ์ คชสำโรง. ผลการสอนวาดภาพระบายสีที่มีต่อการแสดงออกทางด้านความรู้ความเข้าใจและทางด้านอารมณ์ของเด็กในมูลนิธิคุ้มครองเด็ก : กรณีเด็กที่ถูกล่วงเกินทางเพศ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปะศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2542.
- พนม ล้อมอารีย์. การเก็บข้อมูลเป็นรายบุคคล. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์. 2538.
- พรรณี ช. เจนจิต. จิตวิทยาการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์การพิมพ์. 2528.
- พวงรัตน์ อุดลย์. การศึกษาพัฒนาการทางศิลปะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามทฤษฎีของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ โดยใช้การประเมินผลแฟ้มสะสมผลงาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปะศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2542.
- พิเศก โชไชย. ปัญหาเด็กและเยาวชน. กรุงเทพฯ : สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์. 2536.
- พีระพงษ์ กุลพิศาล. “การสอนศิลปะเด็ก”. ในมโนภาพทางการรับรู้ทางศิลปะ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการฝึกหัดครู. 2531.
- พีระพงษ์ กุลพิศาล. ใน 3 มิติ ทักษะทางศิลปะ และศิลปะศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการฝึกหัดครู. 2533.
- ผกา สัตยธรรม. สุขภาพจิตเด็ก. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2531.
- ฝ่ายบริหารงบประมาณ, งานแผนงาน. สารสนเทศประจำปีการศึกษา 2549. โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 23 อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก. 2549.
- มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. เอกสารประกอบการสอนรายวิชา 2709600 ปรัชญาและทฤษฎีศิลปะศึกษา. ภาควิชาศิลปะศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2541.
- มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. การเรียนการสอนและประสบการณ์ด้านสุนทรียภาพและการวิจารณ์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2543.
- มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. ศิลปะศึกษาแนวปฏิรูปฯ ความเป็นมา ปรัชญาหลักการ วิวัฒนาการด้านหลักสูตร ทฤษฎีการเรียนการสอน และการค้นคว้าวิจัย. กรุงเทพฯ : ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2545.

- ยุวดี สุพรมงคลเลิศ. **ศิลปะเด็กสื่อพัฒนาการ**. บทความทางวิชาการ ส่วนหนึ่งของการศึกษาวิชาการพัฒนาหลักสูตรศิลปศึกษา 430601 ภาคเรียนที่ 1 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2536.
- เยาวพา เดชะคุปต์. รายงานการวิจัย เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถทางสติปัญญากับความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นเด็กเล็ก โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. **วารสารการศึกษาปฐมวัย**. 1 (มกราคม) 2540 : 63-75.
- รัชณี นลองเกื้อกุล และคณะ. **คู่มือการจัดกิจกรรมกลุ่มบำบัดฟื้นฟูจิตใจเด็กถูกระทำรุนแรงสำหรับบุคลากรจิตเวช**. โรงพยาบาลศรีธัญญา กรมสุขภาพจิต. 2546.
- รัตนา รักษ์สันติภักดี. **การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมอत्मโนทัศน์สำหรับเด็กกำพร้าวัยอนุบาล ในสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนพญาไท กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2542.
- เลิศ อานันทนนะ. **ศิลปะในโรงเรียน**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ กราฟิเคอาร์ท. 2523.
- เลิศ อานันทนนะ. **ศิลปะในโรงเรียน**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิมวอลอาร์ท. 2526.
- เลิศ อานันทนนะ. **จิตวิทยากับพฤติกรรมกรรมการแสดงออกของเด็ก. ศิลปะเด็ก : ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์. 2529.
- วนิดา หัตถพันธ์. **สุขภาพจิตเด็กกำพร้าวัดสระแก้ว**. **จิตวิทยาคลินิก**. กรกฎาคม 2532.
- วรสิทธิ์ ใจงาม. **แนวทางการจัดการศึกษาให้เด็กด้อยโอกาส**. **วารสารวงการครู**. 2(14) (กุมภาพันธ์) 2546 : 43.
- วัฒนาพร คงทัพ. **การศึกษาการวาดภาพคนของเด็กออทิสติก อายุ 9-12 ปี โดยใช้แบบทดสอบการวาดภาพกู๊ดอินฟ-แฮร์ริส**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2548.
- วัลลภ ตั้งคณานุรักษ์. **บทความแนวทัศนะ การจัดการศึกษาเพื่อเด็กด้อยโอกาส**. **วารสารครูศาสตร์**. (เมษายน-มิถุนายน) 2537 : 10-13.
- วัลลภ ตั้งคณานุรักษ์. **การศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส**. กรุงเทพฯ : โดยครูหุข มุลนิธิสร้างสรรค์เด็ก. 2540.
- วิชัย วงศ์ใหญ่. **ศิลปะเด็ก : สภาพปัจจุบันและอนาคต**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์. 2529.
- วิชัย วงศ์ใหญ่. **การส่งเสริมพัฒนาศิลปะเด็กเพื่อสังคมในอนาคต**. **ศิลปศึกษา ศึกษาศิลปะ ครูศิลป์ 4**, 2535 : 42-43.
- วิเชียร เกตุสิงห์. **การจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส**. **การศึกษาแห่งชาติ**. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. มิถุนายน-กรกฎาคม 2531.

- วิฑูรย์ เจริญอาชาชัย. การศึกษาการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนแกนนำ
สังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์ กรมสามัญศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
ภาควิชาบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2545.
- วิรัตน์ คุ่มคำ. จิตวิทยาการศึกษาศิลปะระดับประถมศึกษา. **ครุศิลป์ 3**. ภาควิชาศิลปศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2531.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์. ศิลปะในโรงเรียนประถม. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช. 2529.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์. ศิลปะเป็นมูลฐานสำคัญ. **วารสารครุศาสตร์**. 22(1) (กรกฎาคม-กันยายน).
2536 : 1-12.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. **วิวัฒนาการศิลปศึกษาและสุนทรียศาสตร์ของเด็กไทยในปัจจุบัน**. ฝายวางแผนและ
พัฒนา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. 2517.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. **ศิลปศึกษา**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิมลวอลาร์ท. 2526.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. **ศิลปะและความงาม**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์. 2535.
- วีระ ไชยศรีสุข. **สุขภาพจิต**. กรุงเทพฯ : ต้นอ้อจำกัด. 2533.
- วุฒิ วัฒนสิน. ศิลปะศึกษาในโรงเรียน : ปัญหาบางประการและข้อเสนอแนะ. **วารสาร
ศึกษาศาสตร์**. 11(19) (มิถุนายน) 2535 : 19-31.
- วุฒิ วัฒนสิน. ศิลปะศึกษา แนวการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542.
รัฐมิแล. 20(2) (พฤษภาคม-สิงหาคม) 2541 : 47-60.
- วุฒิศักดิ์ เสาวรส. **การศึกษาเกณฑ์ปกติทางเข่าปัญญาของแบบทดสอบวาดภาพกูดอิน์ฟ-แฮร์ริส
สำหรับนักเรียนอายุ 12-14 ปี ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย**.
วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา
มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2533.
- ศรีศักดิ์ ไทยอริ และคณะ. **รายงานการศึกษา สถานภาพการให้บริการการศึกษาสำหรับเด็กด้วย
โอกาสในต่างประเทศ : สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร บราซิล ฟิลิปปินส์ และ
ออสเตรเลีย**. กรุงเทพฯ : องค์การค้ำของคุรุสภา. 2543.
- สน วัฒนสิน. ศิลปะศึกษา : ความคิดสร้างสรรค์. **วารสารวิทยบริการ**. 11(3) (กันยายน-ธันวาคม)
2543 : 18-35.
- สมพร รอดบุญ. **การแสดงผลในงานศิลปะของเด็ก**. การประกวดศิลปะเด็กทั่วประเทศ. ภาควิชา
ศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2525.
- สมสมร ภู่อระกร. **การศึกษาขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุ
ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2531.

- สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงปาฐกถา เรื่องการศึกษาของผู้ด้อยโอกาส เนื่องในวันสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ครั้งที่ 15 ประจำปี พ.ศ. 2544. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร วันที่ 12 พฤศจิกายน 2544.
- สันติ คุณประเสริฐ. รูปแบบ Art PROPEL : การจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาตามแกนสาระความรู้ P-P-R และการประเมินผลของแฟ้มสะสมงาน Portfolio. วารสารครุศาสตร์. 29(1) (กรกฎาคม-ตุลาคม) 2543 : 81-87.
- สว่าง ท้าวอาจ. ความด้อยโอกาสทางการศึกษา : ภาระที่ต้องสาบไม่รู้จักจบ. การศึกษานอกโรงเรียน 3(3) กุมภาพันธ์ 2543 : 36.
- สรินนา เกษงาม. ผลการใช้กิจกรรมทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีด้วยเทคนิคกิจกรรมกลุ่ม เพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ของเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. 2547.
- สุภลักษณ์ ชนเกษพิศาล. การวิเคราะห์ภาพวาดระบายสีของเด็กกำพร้าอายุ 7-9 ปี ในสถานสงเคราะห์ สังกัดกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2535.
- สุชา จันท์เอม และสุรางค์ จันท์. จิตวิทยาเด็กเกร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์. 2522.
- สุชา จันท์เอม. เทคนิคการเก็บข้อมูลเป็นรายบุคคล. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด อักษรบัณฑิต. 2528.
- สุชา จันท์เอม. จิตวิทยาเด็ก. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช. 2541.
- สุลักษณ์ ศรีบุรี. คุณค่าของศิลปะจากทัศนคติของบุคคลต่างๆ. วารสารครุศาสตร์. 22(1) (กรกฎาคม-กันยายน). 2536 : 51-63.
- สุวรรณิ ชะกร. การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในแหล่งก่อสร้าง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาหลักสูตรและการสอน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2538.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. แผนการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2520. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรบัณฑิต. 2520
- สำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (ยูนิเซฟ). รายงานการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่องเด็กในภาวะยากลำบาก. 20-21 ธันวาคม 2533.
- ศรีเรือน แก้วสังวาล. จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2540.

- ศึกษาศาสตร์, กระทรวง. หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **คู่มือครู**
เกี่ยวกับการสอนลักษณะนิสัยขั้นประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา
 ลาดพร้าว. 2525
- อรอนงค์ ฤทธิ์ฤทัย. การศึกษาการวาดภาพการ์ตูนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ใน
 กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย. 2538.
- อารี สุทธิพันธุ์ และคณะ. **ศิลปศึกษา**. โครงการตำราศิลปศึกษา เล่มที่ 2. 2515.
- อาสาฬห์ พรหมรักษ์. เด็กด้อยโอกาส 10 ประเภท ตามที่กระทรวงศึกษาศาสตร์กำหนด. **ศูนย์**
พิทักษ์สิทธิเด็กและครอบครัว กระทรวงศึกษาศาสตร์. 8 พฤศจิกายน 2548.
- อุทัยวรรณ บัวผัน. การเปรียบเทียบความสามารถทางศิลปะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่
 ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย แบบเข้มงวดกวดขันและแบบปล่อยปละละเลย.
 วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2530.

ภาษาอังกฤษ

- Anastasi, Anne. **Psychological Testing**. New York : Macmillan Co, 3d ed : 1968.
- Anderson, Frances E. **Art For All The Children**. The United States of America. 1978.
- Andre, Claire Elizabeth. “**Child Maltreatment and Handicapped Children : An**
Examination of Family Characteristics and Service Provision (Abuse,
Developmentally Disables)”. Brandeis U. The F. Heller Grad. Sch. Fof Adv.
 Stud. In Soc. Vel, 1985.
- Anne Anastasi, **Psychological Testing**. 6 th ed. New York : Macmillan Co., 1990.
- Berton, M. J. “**Line, space and the organization of meaning in human figure drawing**
made by children eight to fifhteen year”. Ed Dissertation, Psychology
 Development, Harvard University, 1981 : 2561-B.
- Chapman, L.H. **Approches to Art in Education**. New York : Harcourt Brace
 Javanovich, 1978.
- Chen, Li-tsu. Critical examination of cultural influences on children’s drawings from mid-
 western United States and Taiwan (Creativity) : Indiana University, 1997.
Dissertation Abstracts International 58 (1997) : 0701-A.
- Davis, J. Drawing’s Demise : U-shaped development in graphic Symbolization. **Studies in**
Art Education. 29(4) (Summer 1988) : 222-231.

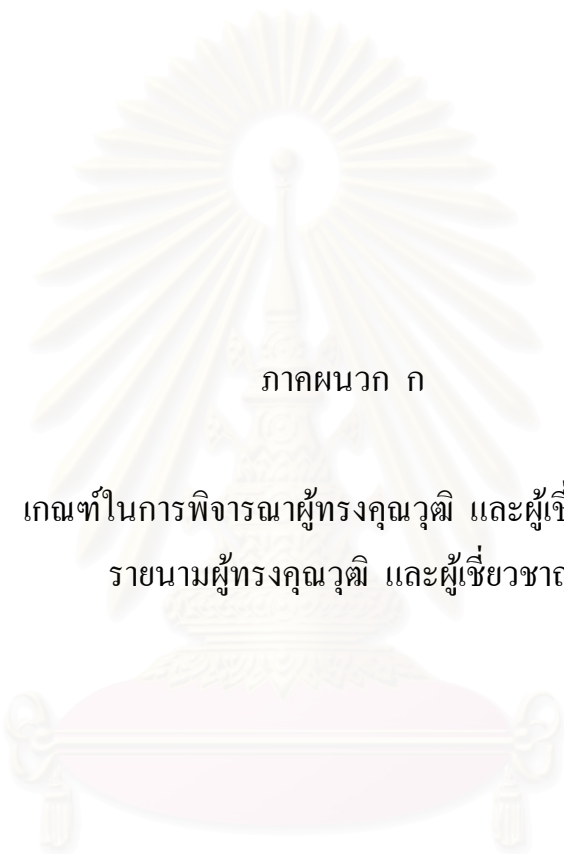
- Duncum, P. The Fantasy Embeddeness of Grils House Frawings. **Art Education** 38 (6) (1985) : 42-46.
- Feldman, D.H. Development Psychology and art Education : Two Fields at the Crossroads. **Journal of Asthetic Education**. V.21(2), Summer. 1987.
- Harris, D.B. **Children's Drawing as Measure of Intellectual Maturity**. New York : Harcourt, Brace and World, 1963.
- Herlock, E.B. **Children Development**. New York, McGraw-Hill Book Company Inc. 1956.
- Horovitz. B. and others. **Understanding Children's Art for Better Teaching**. Columbus, Ohio : Charles E. Merrill Book.
- Jolley, R. ; Barlow, C. Autistic children's expressive drawings. **Psychology Research at Staffordshire University**. (Online). Available from : <http://www.staffs.ac.uk/schools/sciences/psychology/research/educationalpsychology/currentprojects>. (2006, January 6).
- Konik, Marta Padron. **"Homeless Children Living with Their Families in Florida Emergency Shelters : Their Behavior Problems, Social Competencies, and Attitudes Towards School"**. Uuiversity of Florida, 1987.
- Kramer, Edith. **Art Therapy in a Children's Community**. Manufactured in the United States of America. 1977.
- Lowenfeld, Viktor. **"Creative and Mental Growth"**. New York, Macmillan Company, 1957.
- Lowenfeld, V. and Brittain, W. **Creative and Mental Growth**. (3th.ed) New York : Macmillen Publishing Company, 1982.
- Lowenfeld, V. and Brittain, W. **Creative and Mental Growth**. (7th.ed) New York : Macmillen Publishing Company, 1987.
- Muller, Brunhild. **Painting with Children**. Printed in West Germany, 1986.
- Niolon, R. **Notes on Projective Drawing (Online)**. Available from : <http://www.psychpage.com/projective/house1big.gif> (2004, August 18)
- Pariser, D.A. "Two Metods of Thaching Drawing Skills". **Studies in Art Education**. 20(3).

- Perez, J. E. A cross-nation study of child art : Comparing for universal and culturally influenced characteristics (artwork) : Illinois state university, 1993. **Dissertation Abstracts International**. 48(1994) : 545.
- Robinfield, William. A. (November 1960) An Appraisal of Guidance Service of the Newark Secondary Schools Through a Follow-up Study of a selected School Leavers D.Ed Dissertation. 21:1104
- Rudolph, Nancy. "Drawing : A Universal Language". **Art Experiences for Young Children**. The Macmillan Company, New York, 1973.
- Sinha, M. "A study of the Harris Revision of the Goodenough Draw-a-man Test." **Journal of Educational Psychology**. 40 February 1970 : 221-222.
- Strumpear, D. J. W, and Mienie, C. J. P. "A Validation of the Harris-Goodenough Test." **Journal of Educational Psychology**. 38 February 1968 : 96-100.
- Tangcharoen, W. "A Cross-Cultural Study : Relationship between Perception and Drawing Ability among Children from the United States and Thailand." **Dissertation Abstracts International**. 48(6) December, 1987 : 1487-A.
- Thompson, Christine Marme. "What Should I draw today?". Sketchbooks in Early Childhood. **Art Education**. v48 (5), 1995.
- Yamamoto, Kaoru. **The Child and His Image : Delf Concept in the Early Years**. Boston : Houghton Mifflin Co. 1972.
- Yule, William, et al. "The reliability and Validity of the Goodenough-Harris Drawing test." **Journal of Educational Psychology**. 37 February 1967 : 110-111.

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

เกณฑ์ในการพิจารณาผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญ
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เกณฑ์ในการพิจารณาผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญ คือนบุคคลซึ่งมีคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- นักวิชาการด้านศิลปศึกษา เป็นผู้มีความเข้าใจ และมีผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก
- เป็นผู้เชี่ยวชาญในการสอนศิลปะระดับประถมศึกษา ที่มีประสบการณ์การสอน และการวิเคราะห์งานศิลปะ
- ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเด็กด้อยโอกาสที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการแสดงออกทางศิลปะของเด็กทางการวาดภาพ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญ ในการตรวจแก้ไขเครื่องมือวิจัย

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์นันทภัทร ทินานนท์
หัวหน้าภาควิชาทัศนศิลป์ศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. รองศาสตราจารย์ลลิตพรรณ ทองงาม
หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร (ฝ่ายประถม)
3. อาจารย์ เกศมณี แก้วชนะ
หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 23
จังหวัดพิษณุโลก

รายนามผู้ตรวจภาพวาด

นายธีระเดช ทองอินทร์
ศปบ.ศิลปศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการวาดภาพคนโดยใช้แบบสอบถามรูปคนกึ่งอินฟ-แฮร์ริส
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนสังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งเป็น

รายการที่ 1 แบบทดสอบที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามการวาดภาพคน เป็นคำสั่งให้นักเรียนวาดภาพคนเต็มตัว จำนวน 3 ภาพ ได้แก่
ภาพผู้ชาย ภาพผู้หญิง และภาพตัวเอง ลงในกระดาษที่ผู้วิจัยได้เตรียมไว้

รายการที่ 2 แบบตรวจให้คะแนน

เกณฑ์การให้คะแนนของกึ่งอินฟ-แฮร์ริส ในการวาดภาพคนผู้ชาย และการวาดภาพคน
ผู้หญิง

รายการที่ 3 แบบสอบถาม

ตอนที่ 1 แบบสอบถามสภาพทั่วไปของนักเรียน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพคน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการที่ 1 แบบสอบการวาดภาพคนกูดีนัฟ-แฮร์ริส

คำชี้แจง ให้นักเรียนฟังคำสั่งจากครูพร้อมทั้งปฏิบัติตาม

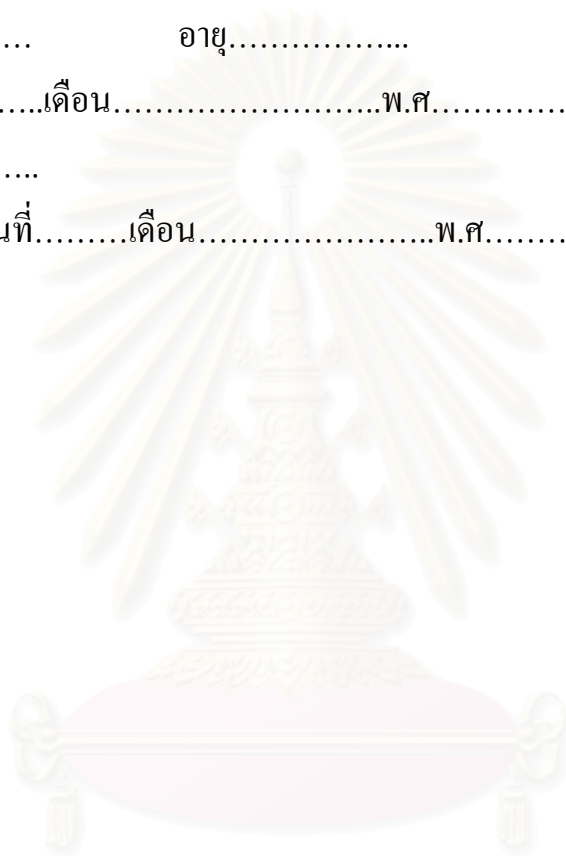
ชื่อ.....

เพศ..... อายุ.....

เกิดวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ชั้น ป.

วันที่ทดสอบ วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผ่นที่ 1

จรรยาบรรณของผู้ชายหนึ่งคน โดยจรรยาบรรณของผู้ชายทั้งตัว

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผ่นที่ 2

จงดภาพของผู้หญิงหนึ่งคน โดยวาดภาพของผู้หญิงทั้งตัว

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผ่นที่ 3

จवादภาพของตนเอง โดยจवादภาพของตนเองทั้งตัว

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการที่ 2 แบบตรวจให้คะแนน

แนวทางการให้คะแนนแบบสั้นในการวาดภาพคนผู้ชาย

1. ศีรษะ	33. แขนข้างลำตัวหรือกำลังแสดงท่าทางหรืออยู่ด้านหลัง	55. เครื่องแต่งกาย (แสดงลักษณะใดก็ได้)
2. คอ	34. ข้อศอก	56. เครื่องแต่งกาย (อย่างน้อยต้องแสดง 2 อย่าง)
3. คอ 2 มิติ	35. ขา	57. เครื่องแต่งกาย (ทั้งภาพต้องไม่โปรงใส)
4. ตา	36. สะโพก (แสดงขาและส่วนนูนของก้น)	58. เครื่องแต่งกาย (อย่างน้อยต้องแสดง 4 อย่าง)
5. คิ้วหรือขนตา	37. สะโพก(แสดงออกมากกว่าข้อ36)	59. เครื่องแต่งกาย (แสดงมากกว่าข้อ 58)
6. ลูกนัยตา	38. หัวเข้า	60. ภาพด้านข้าง (ศีรษะ,ลำตัว,เท้า ไม่คลาดเคลื่อน 1 ใน 3)
7. สัดส่วนของตา	39. เท้า	61. ภาพด้านข้าง (ภาพต้องแสดงอย่างถูกต้อง)
8. การชำเลื่อง	40. เท้า 2 มิติ	62. หน้าที่รง
9. จมูก	41. สันเท้า	63. การประสานงานกล้ามเนื้อ ตา และมือ เส้น
10. จมูก 2 มิติ	42. ความลึกของเท้า	64. การประสานงานกล้ามเนื้อ ตา และมือ รอยต่อ
11. ปาก	43. รายละเอียดของเท้า	65. การประสานงานกล้ามเนื้อ ตา และมือ ยอดเยี่ยม
12. ปาก 2 มิติ	44. รอยต่อของแขนและขา (แขนและขาต่อกับลำตัวที่จุดใดก็ได้)	66. รูปทรงของศีรษะ
13. จมูกและปาก 2 มิติ	45. รอยต่อของแขนและขา (แขนและขาต่อกับลำตัวในตำแหน่งที่ถูกต้อง)	67. รูปทรงของลำตัว
14. คางและหน้าผาก	46. ลำตัว	68. รูปทรงของแขนและขา
15. รอยยื่นของคางต่างจากริมฝีปาก	47. ลำตัว 2 มิติ	69. ลักษณะของใบหน้า
16. เส้นขากรรไกร	48. สัดส่วนของศีรษะ (ไม่ใหญ่กว่า 1 ใน 2 ของลำตัว)	70. เทคนิคการสเก็ตภาพ
17. สันจมูก	49. สัดส่วนของศีรษะ (มีขนาดประมาณ 1 ใน 4 ของลำตัว)	71. เทคนิครูปแบบ
18. ผม (แสดงลักษณะใดก็ได้)	50. สัดส่วนของหน้า	72. การเคลื่อนไหวของแขน
19. ผม (แสดงโครงร่างของผม)	51. สัดส่วนของแขน (ความยาวอย่างน้อยเท่ากับลำตัว)	73. การเคลื่อนไหวของขา
20. ผม (แสดงทรงผม)	52. สัดส่วนของแขน (ปลายแขนแคบกว่าต้นแขน)	
21. ผม (แสดงส่วนที่หวี)	53. สัดส่วนของขา	
22. หู	54. แขนขา 2 มิติ	
23. สัดส่วนของหูและที่ตั้ง		
24. นิ้ว		
25. จำนวนนิ้วถูกต้อง		
26. รายละเอียดของนิ้วถูกต้อง		
27. แสดงส่วนตรงข้ามของนิ้วหัวแม่มือ		
28. มือ		
29. ข้อมือ ข้อเท้า		
30. แขน		
31. ไหล่ (รูปทรงแบบวงรี)		
32. ไหล่ (ไหล่ต่อกับคอไม่ห้อยยาน)		

แนวทางการให้คะแนนแบบสั้นในการวาดภาพคนผู้หญิง

1. ศีรษะ	34. สะโพก	57. สัดส่วนของศีรษะเมื่อเทียบกับ
2. คอ	35. เท้า (แสดงลักษณะใดก็ได้)	ลำตัว
3. คอ 2 มิติ	36. เท้า (ความยาวเท้ามากกว่าความ	58. สัดส่วนของศีรษะ
4. ตา	กว้าง) : สัดส่วน	59. สัดส่วนของแขน ขา
5. ขนตาหรือขนคิ้ว	37. เท้า (แสดงเครื่องตกแต่ง	60. สัดส่วนของแขนเมื่อเทียบกับ
6. ลูกนัยตา	รองเท้า) : รายละเอียด	ลำตัว
7. สัดส่วนของตา	38. รองเท้า (แสดงลักษณะของ	61. ตำแหน่งของเอว
8. แก้ม	รองเท้าผู้หญิง) : รองเท้าผู้หญิง	62. เนื้อที่ของกระโปรง
9. จมูก	39. รองเท้า (แสดงรูปแบบรองเท้า	63. การประสานงานกล้ามเนื้อ ตา
10. จมูก 2 มิติ	ผู้หญิงอย่างชัดเจน) : รูปแบบ	และมือ : รอยต่อ
11. สันจมูก	40. การวางเท้าเหมาะสมกับภาพ	64. การประสานงานกล้ามเนื้อ ตา
12. รูจมูก	41. รอยต่อของแขนและขา (แขน	และมือ : เส้น
13. ปาก	และขาต่อกับลำตัวที่จุดใดๆ)	65. การประสานงานกล้ามเนื้อตา
14. ปาก 2 มิติ	42. รอยต่อของแขนและขา (แขน	และมือขอดีเยี่ยม
15. ริมฝีปากรูปคันศร	ต้องต่อกับลำตัวตำแหน่งที่ถูกต้อง)	66. รูปร่างของศีรษะ
16. จมูกและปาก 2 มิติ	43. เครื่องแต่งกาย	67. หน้าอก
17. คางและหน้าผาก	44. แขนเสื้อ (แสดงลักษณะใดก็ได้)	68. ส่วนนูนของสะโพก
18. เส้นขากรรไกร	45. แขนเสื้อ (แสดงมากกว่าเป็นเส้น	69. ความเร็วของแขน
19. ผม (แสดงลักษณะใดก็ได้)	ขวางเลขๆ)	70. น่อง
20. ผม (เป็นรอยขีดเขียนที่ติดกับศีรษะ)	46. เส้นคอ (คล้ายเป็นคอเสื้อ)	71. รูปร่างของหน้า
21. ผม (ทำเป็นทรง)	47. เส้นคอ (อาจเป็นตัว V หรือ	
22. ผม (มีเส้นที่แสดงการหวี)	ลักษณะอื่น) : ปกเสื้อ	
23. สายสร้อยหรือต่างหู	48. เอว (ต้องมีมุกห้อยอย่างชัดเจน)	
24. แขน	49. เอว (มีเข็มขัดคาดซึ่งแสดง 2	
25. ไหล่	เส้น)	
26. แขนข้างลำตัวหรือกำลังแสดงท่าทาง	50. รูปแบบของกระโปรงแสดงจีบ	
หรืออยู่ด้านหลัง	หรือเครื่องตกแต่งอื่นๆ	
27. ข้อศอก	51. ภาพไม่โปร่งใส	
28. นิ้วมือ	52. ชุดของผู้หญิง	
29. จำนวนนิ้วที่ถูกต้อง	53. ความสมบูรณ์ของเครื่องแต่งตัว	
30. รายละเอียดของนิ้วถูกต้อง	54. ชนิดของเครื่องแต่งตัว	
31. แสดงส่วนตรงข้ามกับนิ้วหัวแม่มือ	55. ลำตัว	
32. มือ	56. ลำตัว 2 มิติ	
33. ขา		

รายการที่ 3 แบบสอบถาม

คำชี้แจง : ในส่วนของแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 แบบสอบถามสภาพทั่วไปของนักเรียน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพคน

คำสั่ง : ให้นักเรียนตอบแบบสอบถามในตอนที่ 1 และตอนที่ 2 โดยปฏิบัติดังนี้

1.1 ให้นักเรียนทำเครื่องหมาย X ลงในข้อ ก, ข, ค และ ง ตามคำสั่งที่กำหนดให้ โดยให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ตรงตามความเป็นจริง

1.2 หากในข้อที่ไม่มีตัวเลือกระบุตรงกับที่นักเรียนต้องการให้นักเรียนเลือก
ง. “อื่นๆ (โปรดระบุ).....” พร้อมทั้งให้เติมคำตอบในช่องว่างที่กำหนดให้

1.3 ให้นักเรียนทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง () ที่กำหนดให้

ตัวอย่างในการตอบแบบสอบถามของนักเรียน

แบบที่ 1.1 นักเรียนชอบใช้สิ่งใดในการวาดภาพคนมากที่สุด

- ก. ดินสอ
- ข. ปากกา
- ค. สีเมจิก
- ง. สีไม้

แบบที่ 1.2 นักเรียนชอบวาดภาพใบหน้าที่มีลักษณะอย่างไร

- ก. ยิ้ม
- ข. ร้องไห้
- ค. โกรธ
- ง. อื่นๆ (โปรดระบุ).....หัวเราะ, เฉยๆ, ดีใจ, เศร้า เป็นต้น

แบบที่ 1.3 นักเรียนชอบวาดภาพคนหรือไม่

- (✓) ชอบ
- () ไม่ชอบ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามสภาพทั่วไปของนักเรียน

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย X, หรือเติมคำตอบตามคำสั่งที่กำหนดให้ตามความเป็นจริง

1. เพศ

- () ชาย
() หญิง

2. อายุ

- ก. 10 ปี
ข. 11 ปี
ค. 12 ปี
ง. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

3. ระดับชั้น

- () ป. 4
() ป. 5
() ป. 6

4. สภาพครอบครัวของบิดามารดา

- ก. บิดามารดาอยู่ด้วยกัน
ข. บิดามารดาแยกกันอยู่หรือหย่าร้าง
ค. บิดาหรือมารดาเสียชีวิต
ง. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

5. ครอบครัวของนักเรียนมีใครประกอบอาชีพเกี่ยวกับศิลปะหรือไม่

- () มี
() ไม่มี

6. นักเรียนมีความถนัดทางศิลปะในด้านใด

- ก. งานปั้น
- ข. งานพิมพ์
- ค. งานวาดภาพระบายสี
- ง. งานสร้างสรรค์ด้วยวัสดุต่างๆ
- จ. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

7. นักเรียนเคยเข้ารับการอบรม การเข้าค่าย หรือเรียนพิเศษเกี่ยวกับศิลปะหรือไม่

- () เคย
- () ไม่เคย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพคน

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย X หรือเติมคำตอบตามคำสั่งที่กำหนดให้ตามความเป็นจริง

1. นักเรียนชอบวาดภาพคนจากข้อใดมากที่สุด
 - ก. วาดตามความสนใจ
 - ข. วาดตามอิสระ โดยการกำหนดหัวข้อ
 - ค. วาดจากแบบหรือตัวอย่างที่กำหนดให้
 - ง. อื่นๆ (โปรดระบุ).....
2. นักเรียนชอบใช้ภาพใครเป็นแบบในการวาดมากที่สุด
 - ก. พ่อแม่
 - ข. ดาราที่ชื่นชอบ
 - ค. เพื่อน
 - ง. อื่นๆ (โปรดระบุ).....
3. นักเรียนชอบวาดภาพคนเกี่ยวกับเรื่องใดมากที่สุด
 - ก. การใช้เวลาร่วมกับครอบครัว
 - ข. การไปเที่ยวหรือพักผ่อนในสถานที่ต่างๆ เช่น ทะเล, น้ำตก
 - ค. การทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนๆ
 - ง. อื่นๆ (โปรดระบุ).....
4. นักเรียนชอบวาดภาพคนในแบบใดมากที่สุด
 - ก. ภาพคนแบบเหมือนจริง
 - ข. ภาพแบบการ์ตูน
 - ค. ภาพคนจากจินตนาการหรือคิดเอง
 - ง. อื่นๆ (โปรดระบุ).....
5. นักเรียนชอบวาดภาพใครมากที่สุด
 - ก. ภาพตัวเอง
 - ข. ภาพคนอื่นที่เป็นผู้ชาย
 - ค. ภาพคนอื่นที่เป็นผู้หญิง
 - ง. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

6. นักเรียนชอบวาดภาพคนที่มีลักษณะท่าทางแบบใดมากที่สุด

- ก. ทำยี่น
- ข. ทำเดิน
- ค. ทำนั่ง
- ง. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

7. นักเรียนคิดว่าภาพคนที่มีลักษณะท่าทางแบบใดที่วาดยากที่สุด

- ก. ทำเดินหรือวิ่ง
- ข. ทำจับหรือหยิบสิ่งของ
- ค. ทำก้มหรือนั่ง
- ง. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

8. นักเรียนคิดว่ารายละเอียดส่วนใดของร่างกายวาดยากที่สุด

- ก. ศีรษะ ใบหน้า
- ข. อวัยวะส่วนต่างๆ เช่น แขนขา นิ้วมือ นิ้วเท้า เป็นต้น
- ค. รายละเอียดต่างๆ ของร่างกาย เช่น รอยจีบของกระโปรง ปกเสื้อ เป็นต้น
- ง. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

9. รายละเอียดส่วนใดที่นักเรียนชอบวาดมากที่สุด

- ก. ทรงผม หน้าตา
- ข. เสื้อผ้า เครื่องประดับ
- ค. แขนขา
- ง. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

10. นักเรียนคิดว่าการวาดภาพขนาดของอวัยวะที่สัมพันธ์กัน ข้อใดที่วาดยากที่สุด

- ก. ขนาดของศีรษะและลำตัว
- ข. ความยาวของแขนและลำตัว
- ค. ความยาวของขาและลำตัว
- ง. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

11. นักเรียนคิดว่าการวาดเครื่องประดับชิ้นใดที่วาดยากที่สุด

- ก. สร้อยคอ
- ข. เข็มขัด
- ค. นาฬิกา
- ง. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

12. นักเรียนชอบวาดภาพคนที่มีการแต่งกายแบบใดมากที่สุด

- ก. คนใส่เสื้อผ้าเครื่องแบบ เช่น ครู หมอ ตำรวจ ทหาร พยาบาล เป็นต้น
- ข. คนใส่เสื้อผ้าที่ไม่เหมือนทั่วไป เช่น เทวดา นางฟ้า หรือชุดที่แปลกประหลาด เป็นต้น
- ค. คนใส่เสื้อผ้าทั่วๆ ไป เช่น เสื้อผ้าใส่อยู่บ้าน หรือไปเที่ยว เป็นต้น
- ง. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

13. นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไร ในขณะที่วาดภาพคน

- ก. มีความสุข สนุกสนาน เพลิดเพลิน ทุกครั้ง
- ข. ไม่ค่อยมีความมั่นใจแต่ก็สนุกสนานในบางครั้ง
- ค. เฉยๆ
- ง. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

14. นักเรียนคิดว่าการวาดภาพคนอย่างสม่ำเสมอมีประโยชน์อย่างไรมากที่สุด

- ก. ทำให้สามารถวาดภาพคนได้ดีขึ้น
- ข. ทำให้เกิดความคิดอิสระในการวาดภาพมากขึ้น
- ค. ทำให้เกิดความมั่นใจในการวาดภาพคนมากขึ้น
- ง. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

15. นักเรียนชอบการสอนวาดภาพคนในลักษณะใดมากที่สุด

- ก. สอนวาดภาพแบบเป็นขั้นตอน
- ข. สอนวาดภาพโดยมีการนำรูปจริงมาประกอบการวาด
- ค. สอนวาดภาพโดยให้นักเรียนวาดด้วยตนเอง
- ง. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

ภาคผนวก ค

ภาพตัวอย่าง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพตัวอย่าง

ภาพที่ 1

ภาพที่ 2

ภาพตัวอย่าง

ภาพที่ 3

ภาพที่ 4

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวสายพิน ตั้งจิตศิลป์ เกิดเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ.2525 จังหวัดเลย
สำเร็จการศึกษาปริญญาศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาทัศน
ศิลปศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในปีการศึกษา 2546
และเข้าศึกษาต่อใน หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี
และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2548
ปัจจุบันรับราชการครู โรงเรียนวัดบางนานนอก สำนักงานเขตบางนา สังกัดกรุงเทพมหานคร

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย